

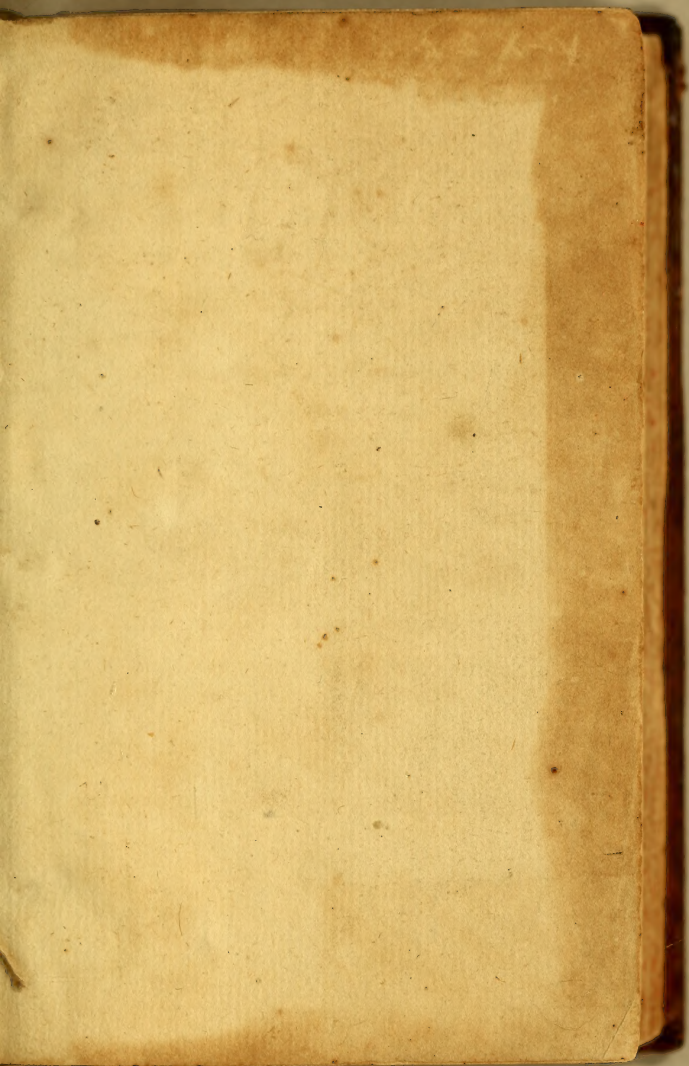
V-X 20

A 50

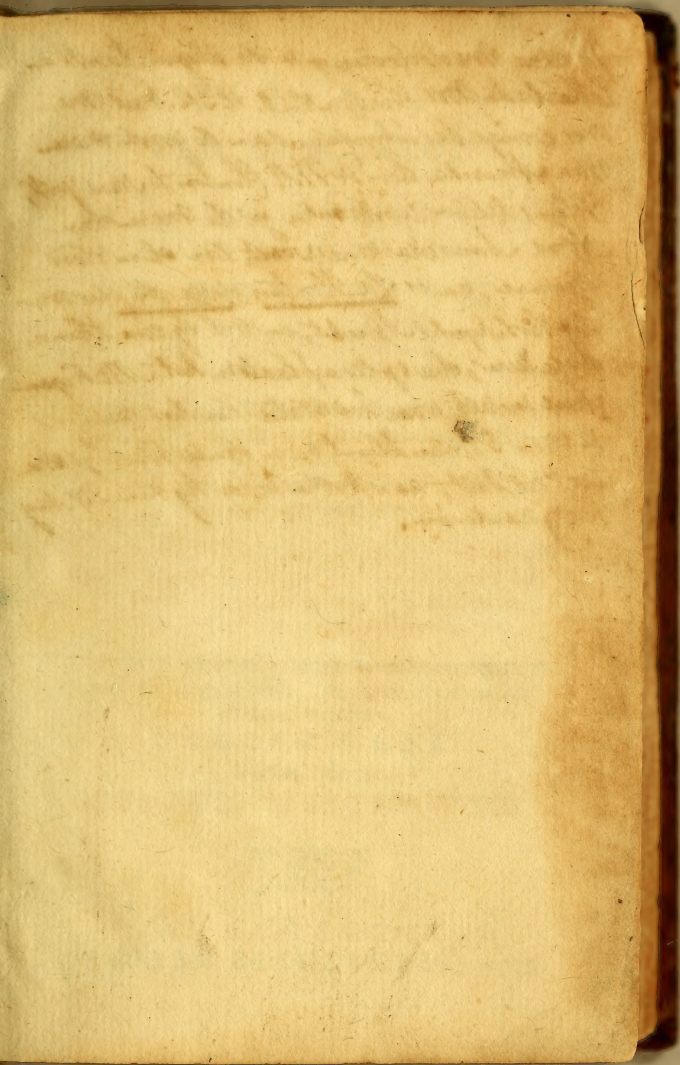

John Carter Brown.

LIBRAIRIE ANCIENNE
DE
FREDERIK MULLER.
AMSTERDAM,
HERRENGRACHT PRÈS DU OUDE
SPIEGELSTRAAT, KK. N°. 130.

35.2

In eene Mededeeling in de Algem. Konst- en
Letterbode, Nov 1020. N. 20. P. 32. Vindt men
over eenige Verschynselen aan de groote Meeren
van Amerika door De Witt Clinton te New-York;
Volgens deselve wordt men in de Meeren van
Noord Amerika eene Soort van eb en vloed
gewaar, en is La Montan de eerste, die over
dit Verschynsel spreekt, en wel by eene kleine
schoep was, die op eene plaats in het Michigan-
meer invalt, waar het water van dat Meer in
12 Wren 3 Weten klimt en in denselven tyd 4 Wren
Zoo veel valt, van welke Drie by den 29^{en} May
1689 aankwam.

R E I Z E N
VAN DEN BARON
VAN LA HONTAN
IN HET
N O O R D E L Y K
A M E R I K A,

Vervattende een Verhaal van verscheide Volkeren die het bewoonen; den aart hunner Regeering, hun Koophandel, hun Gewoontens, hun Godsdienst, en hun wys van Oorloogen.

Neevens het Belang der Franschen en der Engelschen in hun Koophandel met die Volkeren; en 't voordeel dat Engeland, met Vrankryk in Oorlog zynde, van dat Land kan trekken.

Alles met verscheide Aanteekeningen vermeerdert en opgeheldert, en met Kaarten en Plaaten verciert.

E E R S T E D E E L.

Vertaalt door

GERARD WESTERWYK.

IN 's GRAVENHAGE,
By ISAAC BEAUREGARD. 1739.

W E I N E R

VAN DEN BARON

W A L T E R

IN THE

N O R D R Y K

A L E X A N D E R

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..

... ..

... ..

VOORBERICHT
VAN DEN
VERTAALER.

DE Reizen van den Baron van La Fontan hebben de kenners van geestige en keurige Schriften, in de Fransche Taal zoo veel genoeg gegeven, en zyn steeds van 't Gemeen zoo gewildt geweest, dat men zich met recht mag verwonderen dat men derzelve Vertaaling niet eer heeft ondernoomen. Men kan met regt tot lof van dat werk zeggen, dat het den Geest aangenaam verlustigt; en dat Menschen die maar eenige neiging hebben om de Volkeren der Nieuwe Weereld te kennen, het niet zonder genoeg kunnen lezen. Behalven dat het

V O O R B E R I C H T V A N

omftandigheden vervat , daar de andere Reizigers niet van fpreken, ftraalt 'er over al een rondborftigheid in door, die den Liefhebbers der Waarheid niet onaangenaam kan zyn.

Zonder 'er iets meer van te zeggen, daar goede Wyn geen Lofkrans noodig heeft, zal ik alleen verder melden, dat wy geacht hebben het aan 't Gemeen niet onaangenaam zal zyn, van de duifkere Plaatzten, of die niet algemeen verftaan worden, en de Zaaken welke in 't Werk maar even aangeroot, of niet omftandig verhaalt zyn, opgeheldert en naader verklaart te zien, door Aanteekeningen uit echte Befcheiden te neer gefteft; en onder welke wy vertrouwen dat 'er zeer veel zyn, zelfs de opmerking der Kenners waardig. 't Is uit hoofde derzelve, dat men deze

DEN VERTAALER.

deze Vertaaling als een gansch ander Werk dan de Fransche Drukken mag aanmerken; van welke wy de Oudste gevolgt hebben, om LA HONTAN zelf te doen spreken, en geenzins zyn gewaande Verbeeteraars; die, onder den glimp van hem te beschaaven, veeltyds zelfs spreken, en den Schryver geheel agter laten.

Dit het alles zynde 't geen my dacht den Leezer te moeten berichten, laat ik het aan zyn oordeel of de geestigheid van den Baron door my in 't vertaalen eenigzins behouden is; wenshende hem veel genoeg in het doorblaaderen van 't Werk, en welvaaren.

KORTE INHOUDEN.

I. BRIEF.

REIS van Vrankryk naar Kanada, met de Beschryving der Kusten, Doorvaarten, &c. en een Aanmerking op de onvaste beweeging der Naalde van 't Kompas. pag. 1.

II. BRIEF.

Beschryving van de Plantadien van KANADA, en hun begin. Het verzenden der openbare Hoeren van Vrankryk naar dat Land; zyn luchtstreek, en zyn grond. 18.

III. BRIEF.

Beschryving van Quebec, en van het Eiland Orleans. 28.

IV. BRIEF.

Korte Beschryving der Wilde Gebuchten omstreeks Quebec. Van de Rivier St. Laurens tot aan Monreaal. Van de zeldzame Aal en Paling Vissery. Van de Stadt der Drie Rivieren; van die van Monreaal, en van het Aanlanden der Boschloopers. 40.

V. BRIEF.

Beschryving der Iroquoiërs; de Oorlogen en

Korte Inhouden.

*en de Vredens die de Franschen met hen
gevoert en gesloten hebben, en hoedanig,
&c.* pag. 53.

VI. BRIEF.

*Beschryving der Vaartuigen van Kanada,
welke Kanoos, of Schuiten zyn van
basten van Berkenboomen. Hoe men ze
maakt, en de wys op welke men'er me-
de vaart.* 65.

VII. BRIEF.

*Beschryving van de Rivier St. Laurens,
van Monreaal af tot aan het eerste
grootte Meir van Kanada. De Spron-
gen, de grootte Watervallen, en de
Schipvaart van die Rivier. Van de
Sterkte Frontenac, en hare nuttigheid.
Krygstogt van Mr. de la Barre, Gou-
verneur Generaal, tegen de Iroquoiers.
Zyn Verdrag, zyne Redenvoeringen, en
de Beantwoordingen.* 72.

VIII. BRIEF.

*Het versterken van Monreaal. De on-
bescheide yver der Priesters, Heeren
van die Stad. Beschryving van Cham-
bli. Van de Aankomst der Wilden van
't grootte Meir, om hun Koophandel te
dryven, en hoe die geschiet.* 110.

IX. BRIEF.

*Beschryving van den Koophandel van
* 4 Mon-*

Korte Inhouden.

Monreaal. *Aankomst van Mr. de Marquis van Denonville met Krygsbenden. Opontbod van Mr. de la Barre. Keurige Beschryving van zekere Verlof Brieven tot den Koophandel der Bevervellen in de verafgelegen Landstreeken.* pag. 126.

X. BRIEF.

De Heer van Champigni landt met Krygsbenden uit Vrankryk aan, om de Plaats van den Heer van Meules te bekleeden; die opontboden wordt. Beschryving der Elanden, en de wys hoe men ze vangt. 134.

XI. BRIEF.

Beschryving van een andere zeldzame Jagt. 148.

XII. BRIEF.

Aankomst van Mr. de Ridder van Vaudreuil in Kanada, met Krygsbenden. Verzameling te Sant Helena van al de Krygsmagt, om de Iroquoiers te beoocrogen. 169.

XIII. BRIEF.

Slegten uitslag van den Veldtogt teegen de Iroquoiers. Beschryving van een Hinderlaag. Bevel aan den Schryver, om met een afgezonderde Bende naar de groote Meiren te vertrekken. 175.

XIV.

Korte Inhouden.

XIV. BRIEF.

Vertrek van Niagara. Ontmoeting der Iroquoiers aan het eindt eener Landengte. Vervolg van de Reis. Korte Beschryving der Landen op dien weg gelegen. Aankomst van den Schryver aan de Sterkte St. Jozep, aan denmond van het Meir der Huronners. Aankomst van een party Huronners aan die Sterkte. De daad die zy uitvoerden. Hun vertrek naar Missilimakinac. Ontmoeting van den Broeder van Mr. de la Salle, wonderbaarlyk derwaarts geleit. Beschryving van Missilimakinac.

pag. 206.

XV. BRIEF.

Beschryving van den Watersprong Sant Maria. De Schryver beweegt 'er de Springers dat zy zich by hem voegen, om gezamenlyk, met de Outaouaers, een togt tegen de Iroquoiers te doen. Zyn vertrek, de gevallen van zyn Reis, en zyn te rug komst te Missilimakinac.

246.

XVI. BRIEF.

Vertrek des Schryvers van Missilimakinac. Beschryving van de Stinkers Baay, en van hare Dorpen. Breedvoerig Verhaal der Bevers, gevolgt van

* 5 de

Korte Inhouden.

de aanmerkelyke Reis op de Lange Rivier, met de Kaart der nieuw Ontdekte en andere Landen. Wederkomst van den Schryver te Missilimakinac. pag. 281.

XVII. BRIEF.

De Schryver vertrekt van Missilimakinac naar de Volkplanting. Beschryving van dien togt. Bloedige Stroopery der Iroquoiers in 't Eilandt Monreaal. Men verlaat de Sterkte Frontenac. De Graaf van dien naam komt weder te Kanada, en Mr. de Marquis van Denonville wordt op ontboden. 427

XVIII. BRIEF.

Aankomst van Mr. den Grave van Frontenac. Zyn Inhaaling. Zyn Reis naar Monreaal. Herstelling der Sterkte Frontenac. 454.

XIX. BRIEF.

Inval in Nieuw Engeland, en in Nieuw Jork. Doodelyk Gezantschap der Franschen by de Iroquoiers. Slegte be raadslaagde Onderneeming der Engelschen en der Iroquoiers, die zich zaamenvoegen om de Volkplantingen te Land aan te tasten. 466.

XX. BRIEF.

De Engelschen doeneen vry gewigtige Onder-

Korte Inhouden.

derneeming ter Zee, maar die door hun eigen schult mislukt. Brief van hun Gezaghebber aan Mr. van Frontenac, en het mondelyk antwoord van dien laaststen. Vertrek des Schryvers naar Vrankryk.

pag. 469.

XXI. BRIEF.

Beschryving van de Komptooeren der Staatsdienaars. De Diensten aan het Hof kwaalyk beloont.

XXII. BRIEF.

Vertrek des Schryvers van Rochel naar Quebec. Zyn Schipvaart tot aan den mondt van den Vloedt Sant Laurens. Ontmoeting van een Engelsch Schip daar by slaags mede raakt. Zyn Schip raakt aan den grond. Schipvaart van den Vloedt Sant Laurens. Tyding dat een Party Engelschen en Iroquoiers eenige Fransche Krygsbenden heeft verslaagen.

517.

XXIII. BRIEF.

Eenige Scheepen op de Engelschen veroverd. Neederlaag van een Bende Iroquoiers, en een van die Wilden wordt te Quebec leevendig verbrand. Een andere Party van het zelfde Volk, na eenige Boschloopers verrast te hebben, wordt zelfs overrompelt. Mr. van Fron-

Korte Inhouden.

Frontenac slaat aan den Schryver een Onderneeming voor. Dien laatste begeeft zich aan boord van een Fregat, om naar Vrankryk over te steeken, en is genootzaakt te Plaizance in te loopen. Een Engelsche Vloot vertoont zich voor die Vesting, om ze te bemagtigen; maar haar aanslag mislukt. De Schryver voleind zyn Reis gelukkig.

pag. 525.

XXIV. BRIEF.

Het Ontwerp van Mr van Frontenac wordt aan 't Hof verworpen, en de reeden daar van. De Koning geeft aan den Schryver het Luitenantſchap des Konings van 't Eiland Terneuf, &c. met een vrye Kompagnie.

552.

XXV. BRIEF.

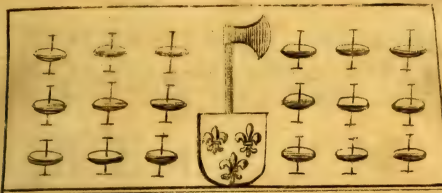
Vertrek des Schryvers naar Plaizance. Een Vloot van 30. Engelsche Scheepen, komt om die Vesting te veroveren. Zy keert, na het mislukken van den Aanslag, te rug. Reedenen van den kwaden uitslag der Engelschen in al hun Overzeesche Onderneemingen. Geval des Schryvers met den Gouverneur van Plaizance. Zyn vertrek naar Portugal. Gevegt tusschen een Vlissingſche Kaper, &c.

564.

REI-

A

B

C

D

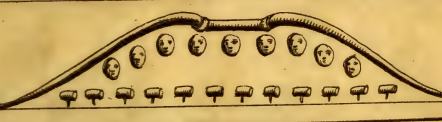
E

F

G

H

I

K

RPICB

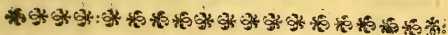

REIZEN

VAN DEN

BARON VAN

LAHONTAN.

I. BRIEF.

Reis van Vrankeryk naar Kanada, met de beschryving der Kusten, Doorvaarten, &c. en eene aanmerking op de onvaste beweging der Naalde van het Kompas.

MYN HEER,

IK verwonder my dat de Reis naar de nieuwe wereld, hun die ze genootzaakt zyn te doen zoo zeer kan vervaren; want ik verzekert u ter goeder trouwe, dat het niets minder is

I. Deel.   A   dan

dan 't geen men zich 'er van verbeeldt. 't Is waar, de weg is vry lang; maar zoo die moeielyk is, hy heeft daar tegens zyne aangenaamheden, en men ontmoet 'er zoo vele verscheide voorwerpen, dat men de vermoeyingen van den togt met vermaak vergoedt vindt. Men acht als op nieuw geboren te worden, wanneer men een nieuw Land ziet. Ik heb u by myn vertrek van *Rochel* de redenen geschreven, waarom de Heer *Le Fevre de la Barre*, Gouverneur van *Kanada*, *Sant Mabu*, een (1) *Kanadier* van geboorte, in Vrankeryk hadt gezonden, en zyn voornemen om de (2) *Iroquoiers*, welke zeer krygzugtige Wilde Volkeren zyn, volstrekt uyt te rooien. Deze woefte Amerikaners zyn

(1) De Inboorlingen van *Kanada* van Fransche Ouders worden dus genaamt; gelyk die van de Eylanden van Zuid-Amerika, door de Franschen *Creolers* genoemt worden.

(2) Dit Volk strekt zich uit van *Monreal*, of van de samenvloeying der twee Rivieren, waar uit den Vloedt *Sant Laurens* ontstaat, tot aan 't eind van 't *Meir van Conti*, zoo dat hun' Landstreek zich meer dan twee honderdt mylen naar het Zuiden uitbreidt.

zyn vrienden der (1) *Engelschen*, om dat zy 'er onderftant van ontfangen, en onze vyanden omdat zy vreezen dat wy hun eens vroeg of laat zullen verdelgen. De Heer *de la Barre* dacht dat de Koning hem zeven of agthondert mannen zoude zende, maar het jaargety was zoo ver verloopen toen wy van *Rochel* vertrokken, dat men naauwlyks drie Kompagnie Mariniers dorft wagen om den togt te doen. Ik heb die reis vry vermakelyk afgelegd, uitgezondert nochtans de dagen op welke wy by het oploopen der *Terneuffche* Bank harde stormen hebben uitgestaan. Het op en neer dansen op die Banken is veel

(3) De *Engelschen*, waar tegen 'zy de Wapenen nooit opgevat hebben, handelen hun heel omzichtig, en met veel toegevendheid. Men kan niet zeggen, dat de *Franschen* hen hart handelen; maar dewyl zy ze meenigmaal beoorloogden ten einde hunne Bondgenooten voor derselver strooperyen te beveiligen, of door aanzetting van de Wilden hunne Vrienden, dewyl dat Volk, als niet rustende voor het een Landaardt heeft uitgeroeidt, die hun schynt te magtig te worden, genoegzaam als den algemeenen Vyandt van de andere Wilden wordt aangemerkt, zoo heeft hun' wraakzugtigen aart hen verbittert.

veel te sterk en de minste wind maakt 'er de zee onstuimig. Ons Fregat ont-fong 'er eenige slagen van zware Zee-ftortinge door, maar alzoö zulke toe-vallen gansch niet buitengewoon zyn in die fcheepstogt, ontftelde zich on-ze oude Zeerobben daar niet eens over. Ik zou de waarheid te kort doen, als ik dit van my zelve getuygde, want de-wyl ik nooit een lange reis hadt afge-legt, verwonderde ik my ongemeen op het zien der zeebaren, die zich tot aan de wolken verhefte. Ik riep al de Hei-ligen van den Almanak te hulp, en be-val myne ziel nietmin goedhartig aan den Hemel, als den vromen *Idome-neus* zich aan Neptunus aanbeval, toen hy op zyne te rugreis van Troien dacht te vergaan. Zoodraa wy op die Bank waaren, fchenen de golven geheel en al geflegt, en de windt allengs afne-mende, wierd de zee zoo ftill en be-daart, dat ons fchip niet langer ge-ftuurt kon werden. 't Is ongeloofelyk welk en meenigte Kabbeljauwen onze Matroozen in den tydt van een vie-rendeel uurs op dezelve viften, want fchoon 'er twee en dertig vademen wa-ter opftont, hadt men den hoek
naue-

naauwlyks uitgeworpen of zy beten reets aan 't aas, zoo dat de deugt van gedult uit die vissery verbannen was; men hadt maar even de tydt om nieuw aas aan te slaan en de Viisch naar zich te halen; maar die Banken zyn ten allen ongeluk heel zeldsaam, en men zeilt 'er meestentyds over heen zonder zich 'er op te houden. Voor het overige gingen wy zeer heusch te werk omtrent de Kabbeljauwen welke in die kwartieren hun verblyf houden; want wy zonden haar een geschenk toe, daar zy in de Vasten goede cier medel konden maken, te weten, de lichamen van een Kapitein en verscheide Soldaten, door scheurbuik overleden, die wy geen anderen graf dan de Zee konden geven. De windt immiddels naar het West-Noord-Westen gelooopen zynde, waren wy genootsaakt vyf of zes dagen te laveren. Vervolgens schoot zy naar 't Noorden, en wy stevenden gelukkig op *Kaap Raze*, of de *Kale-Kaap* aan, schoon onze Stuurlieden niet wel van hunne Breette verzekert waren, doordien zy voor het aandoen van dat Land, in geen tien of twaalf dagen

gen (1) hoogte hadden kunnen nemen. Die Kaap wiert ontdekt door een Matroos, welke in de groote mars op den uitkyk zat, roepende *Landt!* *Landt!* 't geen my toen het zelfde ge- roep indachtig maakte, 't welk Paulus deedt op het naderen van *Milete*, (nu *Malta*) γῆν ὀρεῶ, γῆν ὀρεῶ. Gy zult in 't voorbygaan gelieven aan te merken, dat ik dus al myn Grieks niet in de scholen heb gelaten. Maar ten einde gy my niet van eenig verzuim beschuldige, is het noodig u te melden, dat zoo dra de stuurlieden der schepen geloven digt by *Landt* te zyn, zy de voorzigtigheid gebruiken van Matrozen gedu-

(1) Dit is op den Middag, als de Kim helder is en de Zon doorschynt, met de Graadboog bezien op hoeveel graden Noorder of Zuiderbreette men zich bevindt, dat eigentlyk de hoogte of den afstandt is van een vaste plaats tot aan de Middellinie gerekent. De wys op welke dit van de Zon toegaat, is door de sterke Schipvaart in ons *Landt* te over bekend. Tegen de Zon, wanneer de Boog den naam van Spiegelboog voert, geschiet het door middel van twee Vizieren met twee kleine doorzicht gaatjes doorboort, welke dienen om de gezicht-straal tot aan dat Hemel-licht te leiden, gelyk ze anders op de Kim gevestigd moet zyn.

durendedendag in de groote Marfen of aan de Bramftengen te laten klimmen om de Kufft te ontdekken. Welke om de (1) vier glazen, of de twee uren worden afgeloft tot aan 't begin van den nacht, wannneer men de zeilen (2) opgyt, ingeval men het Landt noch niet in 't gezicht heeft gekregen. (3)
In-

(1) Een wys van fpreken der Zeevaart, zynde de Wachten by hun in Glazen of Zandloopers van een half uur verdeelt.

(2) De Zeilen met de Gordings halverwegen fteng inhalen, 't welk touwen zyn die onderaan den zoom van 't zeil vaftegeegt, boven aan de ree door katrollen loopen, en met de einden omlaag by de maff varen, om het zeil in tydt van storm, of om te reeven (dat eigentlyk is het verkorten door het aan de tweede of derde reebindsels op te binden) by 't laten lospringen der fchooten omtrent op de wys als een opgetrokken gordyn faam te fronffen.

(3) De gewoonte is ook wel, dat men byfteekt als in een storm; dat is het Schip met de Kop, of de Voorfteven op de Zee houden door middel van een bezaan of ander zeil, 't welk men agter byhaalt, om dus langzaam dwars afte dryven, en zoodra men by 't aanbrenken van den dag de Wal kan herkennen, de zeilen weder by te zetten. Somtyds houdt men wel eenige glazen over de eene boeg en dan weder over de anderen; 't geen onder de benaming van laveren bekend ftaat.

Indien ſtaat vordert het Schip byna niet, dewyl het tot het aanbreken van den dag enkel voor maſt en touwen heen ſtevendt, en men zeer dikmaals bylegt. Gy kunt daar uyt oordeelen dat het van veel gewigt is de Zee-kuſten te herkennen, voor men die aandoeſt; dit is zoo waar, dat de Matroos die ze ontdekt, verzekert is eenige Piſtoletten van de Paſſagiers te zullen ontfangen, welke hem gulhartig voor een zoo goeden dienſt beloonen. Weet ook dat de *Kompasnaalde* drie entwintig Graden naar het Noord-Weſten op de Banken van Terneuf eene onvaſte beweging heeft; dat is te zeggen, dat de Lely van het Kompas, die zich uit de natuur recht naar het ware Noorden der weerelt moet draaien, of naar de Noord of Aſpunts-ſtar, niet dan naar het Noord-Noord-Weſten wyſt, en een Graat naar het Weſten, wanneer men op die Bank is, 't geen wy met ons (1) Peilkompas hebben waargenomen.

Het

(1) Het is grooter dan de gewoone Kompaſſen. Men gebruikt het om de ongelyke bewegingen der *Kompasnaalde* in acht te nemen, die

Het was omtrent den middag toen wy de Kaap ontdekte; en om 'er te verzekerder van te zyn, zeilden wy'er met vollen zeilen op aan, met oogmerk om ze te (1) herkennen. Eindelyk niet meer twyffelende of het was dat voor-gebergte, verspreide zich de vreugde
in

die op het andere halfroond van den Aardbo- den onophoudelyk naar 't Noord-Oosten trekt, in plaats van op het onze naar 't Noord-Wes- ten. dat is te zeggen, aan dees zyde van de middellinie. Zoo dat de Naalde regt en links van 't ware Noorden der weereit een zeker getal Graden afwykt, 't welk de Stuurlieden gewaar worden door middel van een Regel en een Koperdraadt welke het glas van 't Peilkompas in twee gelyke deelen verdeelen- de, hen de onvaste beweging der Naalde ver- toont, wanneer de Zon ondergaat, dat de regte tydt is om die waarneming te doen; want by 't opkomen van dat Hemellicht, en als het op den middag tot het toppunt van zyn loop is, kan men zich bedriegen ter oorzake der straalbuigingen, als anderzins.

(1) Dit is eenig Landt in 't gezicht loopen, om te peilen hoe het in zyne uithoeken of kpen, &c. van 't Schip aflegt, ten einde daar door te zien wat streek men moet houden om deszelfs Rêens of Havens te bezeilen, of om de Schipvaart verder voort te zetten. In welk laatst geval daar van daan weder een vast bestek in de Kaart gezet wordt.

in het Schip. Men sprak niet meer van de arme dooden die men in Zee hadt geworpen, en welker treurige uitvaart de Doop der genen hadt weerhouden die dees togt voor de eerste maal deeden. Wat is dan toch die Doop, zult gy zeggen; zie hier 'er de plechtigheid van. De oude Matroozen zich het aangezicht zwart gemaakt en vervolgens met oude lappen en touwen op een gansch kwintige wys vermomt hebbende, zyn de Doopers; en in die bespottelyke en nochtans afschuwelyke gedaantens de nieuwe Reizigers hebbende doen nederknielen, dwingen zy dezelve op een Boek Zee-kaarten te zweeren, dat zy, in een diergelyk geval, het zelve stiptelyk aan anderen zullen doen 't geen men aan hun verricht. Na dien eedt besproeit men deez' ongelukkige Doopelingen een langen tyd met volle pudsen water; ik geloof dat men hun wel vyftig emmers water over 't lyf giet, en dit zonder aanmerking van tyd of jaargety. Een zoodanige plechtigheid is niet zeer stigtelyk als gy ziet; men steekt 'er zonder schroom den spot in, en zelfs zeer onbeschoft, met de Verborgentheid onzer

zer Wedergeboorte; maar de Zeelieden nemen het zoo naauw niet. Daar is een verheffing tot aande Wolken, en geen minder daling in hunnen Godsdienst, gelyk in de Hooftstof aan welkers onftantvastigheid zy zich overgeven. In 't kort, die Zeewaffing is van eene ongedenkbare overlevering, en ik geloof dat de Matroozen al zoo veel moeite zouden hebben om 'er van af te staan, als van den Kerkdoop; dat domme Volk wil daar over niet onderricht zyn. De voornaamfte plaatsen daar die dwaasheid geoeffent wordt, zyn onder de Middellinie, onder de Zonnekeeringen; onder de Aspunt-kringen, op de Bank van Terneuf, en in de (1) Straaten van Gibraltar, de Zond en de Dardanellen. Voorts kan men zich van dien Tol bevryden met aan het Scheepsvolk een vereering te doen, waar door zy zich inwendig met Brandewyn kunnen doopen; en het is tot die prys dat de geen die van eenig fatsoen zyn een vrybrief verkrygen. Drie of vier dagen na die dooping ontdekte

(1) De Zee-engtens tusschen twee vaste Landen in, voeren by de Zeevarenden die naam.

dekte wy de Kaap de Raye, of de *Roch Kaap*, tegen den avondt; en wy liepen vervolgens gelukkig in de Baay van *St. Laurens*, aan welkers mondt ons een korte stilte beliep, die ons de helderste en schoonsten dag gaf welke wy gedurende de gansche togt gehad hadden. Dit verkwikte ons, en wy ruste aangena melyk uit na de regenvlagen, de misten, en de zware stormen die wy op de reis hadden uitgestaan. Een Valkonetschoot ver van ons Fregat af wierden wy een (1) *Zwaardvisch* gewaar, die tegen een *Walvisch* vogt. Dit schoufpiel, dat twee uuren duurde, verlustigde ons ongemeen. Het was een vermaak de *Zwaardvisch* te zien springen, en zyn uiterste best te zien doen om met zyn getand zwaard het gedrogtelyke Dier te doorbooren, terwyl het zyn adem haalde. Wy hadden dat gevegt dan eens aan de regte en dan weder aan de linker zyde van het Schip. De Matroozen, menschen die in bygeloo- vigheid voor het oude Egipte niet be- hoeven

(1) Een Zwaartvisch is van 10. tot 15. voet lang en van 9. voet in zyn omtrek, hebbende aan 't eind van de snuit een soort van zaag, 9. voet lang, 4. voet breed, en 6. linien dik.

hoeven te wyken, dreigden ons op dat voorteken met een heftige storm; maar hun prophetie liep enkel uit op tegenwinden, die drie of vier dagen aanhielden. Wy laveerde gedurende die tyd tusschen de Eilanden van *Terneuf* en *Kaap-Breton*. Drie dagen daar na ontdekke wy de *Vogel Eilanden*, onder begunsting van een Noord-Oosten windt, die ons in den mondt van den Vloet *St. Laurens* bragt, langs de Zuidwal van het Eiland *Anticosti*, op welks bank wy schier Schipbreuk zouden geleden hebben, door'er te digt by heen te loopen. Een tweede stilte overviel ons in den mondt van dien Vloedt, gevolgt van een tegewindt die ons noodzaakte eenige dagen te laveren. Eindelyk geraakte wy allengs te *Tadoussac*, daar wy ankerden. De (1) Rivier is daar ter plaats vier mylen breed, en twee en twintig
aan

(2) De Vloedt *Sant Laurens* heeft aan den Zuidkant een Arm of Spruit die uit het Landt der *Outtaouäers* afvloeidt. Aan de Noordzyde wonen de *Algonquiners*; ten Oosten de *Wolven*, een Wildt Volk van dien naam, digt by *Nieuw-Fork*; ten Zuide legt *Nieuw-Engelandt*; of *Boston*; Zuid-West op, *Virginy*; en de *Huronners* wonen aan den Westkant van dien zelfden Vloedt.

aan zyne uitwatering; maar zy ver-
naauwt allengs naar den kant van haren
oorspronk. Wy ligten het anker twee
dagen daar na met cen Oosten windt en
de vloedt, die ons de Engte van het
Roode-Eilandt gelukkig deeden door-
zeilen, daar de stroom, zoo wel als
aan het *Hazelaars Eilandt* eenige my-
len hooger gelegen, de Scheepen dik-
maals op de kust werpt. Wy waren zoo
gelukkig niet in die tweede Doorvaart,
want de windt zynde gaan leggen,
zou ons Fregat op de klippen vervallen
zyn, zoo wy het anker niet hadden
laten vallen. Wy raakte dus vry met
de vrees van het Schip te zullen ver-
liezen; want wat de menschen belangt,
zy zouden zich gemakkelyk hebben
konnen redden. Dezelfde windt des
anderen daags aanwakkerende, maakten
wy ons zeilree, en lieten den volgenden
dag regt tegen over de Stormkaap het
anker vallen; die, schoon zy zich maar
twee mylen uitstrekt, nochtans gevaar-
lyk is wanneer men de (1) guil, of kil,
niet

(1) Dit is, by de Zeevarende, een vry diepe
Doorvaart tusschen twee Zandbanken, of twee
Landen heenloopende. De guilen of killen,
zyn

niet ter deeg weet. Wy hadden dus alleèn noch zeven mylen af te leggen tot aan de Stadt *Quebek*, voor dewelke wy komen te ankeren. Verders hebben wy zoo veel dryvende yffchossen ontmoet, en het Landt zoo bedekt gevonden met sneeuw, van het Roode Eiland af tot hier toe, dat wy op het punt gestaan hebben van weder naar Vrankeryk te stevenen, schoon wy noch niet meer dan dertig mylen te zeilen hadden. Onze vrees was dat wy in het ys zouden blyven zitten, en daar vergaan; maar de Hemel heeft ons voor dat ongeluk behoedt. Men bericht my dat de Gouverneur ons onze legering in goede Dorpen hier om streeks heeft aangewezen; en alzoo wy ons gereedt moeten maken om aan landt te treden, zult gy het niet kwalyk gelieven te nemen, dat ik afbreke; wanneer ik het Landt zal kennen, ga ik u 'er de beschryving van toezenden. Gy moet vooraf weten dat het 'er streng kout

zyn doorgaans omzet met vlakke gronden; 't welk de reden is, dat men de voorzichtigheid gebruikt, van 'er Baken te stellen, of Tonnen te leggen, om aan de Stuurlieden den weg te wyzen.

kout is, en dat den God (1) *Boreas* 'er helder uit de borst blaast. Wat de Vloedt aanbelangt, gun my de tyd dat ik die onderzoek.

Men zegt ons hier, dat de (2) Heer *de la Sale* federt korten tyt een groot-

(1) De Noorden windt.

(2) Die Heer, van Rouaan van gehoorte, eertyds Jesuit, en met toestemming der Oppersteens, volgens een Getuigschrift van den Generaals der Orde te Roome wegens zyn goed gedrag, uit dat Genootschap uitgegaan, was eenige jaren te voren uit *Kanada* naar Vrankryk vertrokken, om 't Hof zyne onderneming tot die ontdekking voor te dragen. Hy wierdt 'er gunstig aangehoort; verkreeg, boven eenig onderstand, volle vryheid om van al het Landt 't welk hy mogt ontdekken, naar zyn believen te beschikken; vertrok tot die onderneming den 14. July 1678. van *Rochel*; landde den 15. September te *Quebek*; vervolgens langs den vloedt *Sant Laurens* aan de sterke *Frontenac*; en vong den 18. November van 't zelfde Jaar zyn togt aan in een Bark van veertig ton, met dertig Mannen, zoo Stuur-als Timmerlieden en ander Ambagtsvolk. Zyne eerste aankomst was te *Niagara*, daar hy onder de *Iroquoiers* een Sterkte ontwierp. Hy zette de volgende Zomer, in half Augustus, zyn reis voort door de *Meiren Erria* en der *Huronners*, tot in de *Stinkers Baay*, landende den 1. November 1679. aan den mond van de kleine Rivier der *Miamiers*, daar hy een Sterkte bouwde. In 't begin.

grootte Rivier heeft ontdekt, die zich in de Golf van *Mexico* ontlafte, en dat hy zich morgen fcheep moet be-geven om naar Vrankryk te zeilen. Alzoo hy Kanada door en door kend, dient gy in geen gebreken te blyven van hem te gaan bezoeken, ingeval gy deze winter naar Parys vertrekt.

Ik ben Myn Heer, Uwen &c.

In de Haven van Quebec
den 8. Nov. 1683.

gin van December ging hy Scheep op de Rivier der *Ilinoiers*, sedert ter eere van den Voorftander deze Ontdekking het *Meir van Signalai* genaamt. Op het laaft van die maandt kwam hy aan een Dorp van die Wilden; wierp in hun Landt een Sterkte op; en na veel gevaren, zoo door de listigheid der *Iroquoiers*, als het verraadt van zyn eigen Volk, uit te ftaan, zette hy in 't laaft van November 1682. zyne ontdekking langs de Rivier der *Miamiers*, eene andere *Chicacou* genaamt, en de grootte Rivier der *Ilinoiers* verder voort tot aan den vloedt *Missiffippi* (van welkers ontdekking in den text gefproken wordt) daar hy den 2. February 1685. aankwam.

II. BRIEF.

Beschryving van de Plantadien van KANADA, en hun begin. Het verzenden der openbare Hoeren van Vrankryk in dat Land; zyn luchtstreek, en zyn grond.

MYN HEER,

Zoodra wy het voorleden Jaar voet aan Land gezet hadden, zondt den Heer *de la Barre* onze drie Kompagnien in bezetting naar de Kusten der nabuurschap van *Quebek*. Dit woordt *Kusten* is in Europa niet bekend, dan alleen voor de Zeekusten, dat is te zeggen, bergen en duinen, en andere soorten van grondt, welke de Zee binnen hare palen houden; in plaats dat men hier, daar de namen van Vlekken en Dorpen onbekent zyn, zekere Heerlykheden Kusten noemt, welker Woningen twee of drie hondert schreden van den anderen langs het Strandt van den Vloedt *St. Laurens* zyn gelegen. Men zegt, by voorbeeldt, zoo dan-

danige Kust heeft vier mylen in hare uitgestrektheid , een andere vyf, &c. De Boeren derzelve zyn welgestelde lieden, en ik wenschte dat al onzen verarmden Adel zulk een goede keuken hadt. Wat zeg ik Boeren? Ik verzoek vergiffenis aan die Heeren. Die naam, in zyne gewoone betekenis genomen, zou onze Kanadiers gramstorig doen worden. Geen Spanjaart, zoudt hem Dorpeling noemde, zou zyne winkbrauwen in meerder kreuken trekken, noch zyne knevels fierder opstryken. Die Lieden hebben in alles een ongelyk ; zy betalen noch Zoutpacht, noch Schattingen; zy jagen en vissen vry en vrank; in een woordt, zy zyn ryk. Zoudt gy hun dan in vergelyk willen stellen met onze arme drommels van Boeren. Hoe vele Edelen en Edel-lieden zouden tot die prys hunne oude parkementen van Adeldom in 't vuur willen werpen. Hunne woningen zyn op den boordt van den vloedt *St. Laurens* gelegen. De armste onder hun bezitten vier (1) Bunderen Lands in de breette

(1) Een Bunder is een stuk Lands van hon-dert Roeden in 't vierkant.

breette, en dertig of veertig in de lengte. Alzoo die gansche Landstreek niet dan bosch is met hooge opgaande boomen, zyn zy genootzaakt ze omver te hakken en de wortels uit den grond te graven, eer zy'er de ploeg kunnen door dryven. 't Is waar, dat dit in den beginnen veel moeite en kosten veroorzaakt, maar men vind het ook binnen korten tydt vergoet; want zoodra men 'er in kan zaaien, brengt die maagde aarde honderdvout vrugten voort. Men zaait 'er het koren in de Maand Mei, en den oogst geschied half September. De zaden worden niet op heveldt gedorst; men legt ze op in de korenschuren, naar de wys als in onze Noordelyke Landschappen, en men gebruikt den dorschvlegel niet dan de Winters, om dat het graan zich daer gemakkelyker van den halm scheidt. Men zaait 'er ook van die kleine erwten, daar onze Smulbroeders zoo veel werk van maken, en welkers nieuwigheid men zoo duur betaalt, meerder uit een dwaze glory, dan uit een ongeduldige begeerte van de keel. Welken leven hier zeer gemakkelyk; men eet 'er en men warmt 'er zich goet
koo

koop. Het koren, het vlees, en het gevogelte, die drie hoofzakelyke mondbehoeftens kosten 'er weinig; en wy zouden het hout byna voor niet hebben, zonder de onkosten van 't vervoeren, die nochtans weinig van belang zyn. Al de Granen zyn'er ook zeer gemeen. Twee soorten van Lieden bewonen dit Landt. De eenen zyn met eenig geldt uit Vrankeryk gekomen, om zich daar neder te zetten; de anderen zyn Officiers en Soldaten van 't Regiment van *Carignan*, die zich afgedankt ziende, dertig of veertig jaren voorleden, den Degen hier in de Spaede kwamen verwiffelen, en het handwerk van menschen dooden, in dat van ze te doen bestaan; ik meen den Oorlog in den Landbouw. Al die nieuwaangekomenen stonden gansch niet verlegen om een grond van bestaan te vinden; men deelde hun insgelyks eenige Boschlanden uit, en zelfs zoo veel als zy ter beploeging bekwaam wilde maken; (want dat geheel uitgestrekte vaste Landt is niet dan een enig Woudt.) De Gouverneurs Generaal gaven hun Verlofsbrieven voor drie of vier mylen in de breedte, en de lengte

naar befcheidenheid ; de Bevelhebbers ftonde ten zelfden tyde zoo veel grondt toe aan hun' Soldaten als zy begeerden, mits hun een kroon Leengelt van elke Bunder land betalende. Na die eerfte Bewoonders landde daar een zeer dienftige Bevolking voor dat gewest, die het Ryk daar by ongemeen ontlaste. Het was een kleine Vloot met Bedt - Amazonen , of Vrouwelyke Krygsbenden, onder den Standaard van Venus. Die Nonnen van Paphos, of Citheré, bragten de zegen mede. Men heeft my de omftandigheden van hare aankomft verhaalt, en ik verluftig u te graag om ze u niet mede te deelen. De kuifche Kudde wierdt door gryze Herderinnen in de huwelyks-weide te graazen geleidt. Of dees levendige Gedenktekens van den ouden tydt niet van het handwerk geweest waren, en of de ouderdom, die onverbiddelyke Saturnus, haar niet uit het worstelperk van Venus had verdreven, is iets daar ik niet te wel van onderrigt ben. Zoodra men aan de verblyfplaats kwam, deden de gerimpelde Bevelhebbers hare Soldatinnen de monftering pafferen, en haar in drie
orden

orden verdeelt hebbende, tradt elke bende in een byzondere Zaal. Alzoo zy daar digt op een gedrongen stonden door de kleinheid der vertrekken, maakte dit een vry vermakelyke vertoning. Het waren geen drie winkels daar de Liefde hare waar te koop uitstapelde, maar eer drie voorraadthuizen gansch opgepropt. De vrome Koopman Cupido was nooit beter voorzien geweest: Blonte, bruine, roffe, zwarte, vette, magere, groote en kleine, daar was van alderlei slag, zoo voor de wonderzinnige, als voor de keurige Liefhebbers. Op het gerugt van die Koopmanschap, kwamen al de welmeenenden voor de Menschbouwery toegelochoten, om zich van dat kriele goede te voorzien. Dewyl het niet geoorlooft was alles te onderzoeken, minder daar de proef van te nemen, kocht meneen kat in een zak, of men nam het stuk ten hoogsten op het staal. De aftrek ging 'er niet te trager om. Een iegelyk vondt de zyne; en in veertien dagen waren die drie partytjes wildbraadt opgekogt, met al de ongemakjes welken 'er onder begrepen mogten zyn. Gy zult my misschien vragen, hoe de leelyken zoo

gaauw aan den man kwamen? Weet gy niet dat men in tydt van hongersnood happig in een stuk roggenbrood byt? Daar by brengt de vrees voor 't Horendragers gilde zeer veel toetot die keusch. Zulk een verbeeld zich niets voor zyne kruin te vreezen te hebben met een mismaakte Echtgenoot, en een anderen begeert een zwaarlyvige, geloovende dat hare loomheid haar naarstiger na-haar huishouden zal doen omzien; maar zy misrekenen zich dikmaals, en men bevindt in Kanada gelyk in *Europa*, dat 'er tegen een ontrouwe vrou geen veilige voorzorg is. Jagen de hoornen, zult gy zeggen, dan schrik aan in dat Landt. Elk getrouwt man voegt ze zich zoo goedt schiks toe. Het zou om te lachen zyn, de man van een afgebezigde te zien vreezen dat hy in den dorren Koekoek is. Verbeter uw geding, zoo 't u belieft. Onze Lieden vermeinen zelfs niet dat zy in den groenen Koekoek zyn; zy houden u staande, endit in ernst, dat die Jonge Dogters haar maagdom, eer en goed gedrag, en alles, met een woordt, door de kracht van den Doop waar van ik u geschreven heb, fris en gaaf

gaaf weder gekregen hebben; 't is ten minste op dien voet dat zy ze nemen. Om de waarheid te zeggen, de erfzonde heeft vuilen overblyfsels in die herborene gelaten, 't welk haar dikmaals een nieuwen val veroorzaakt; maar hare mans voeden zich met dat gunstige denkbeeld, zy verliezen het zelfs niet in den ruimen tusschentydt van hunnen eersten huwlyksnacht.

Om den draadt van myn verhaal te hervatten, de genen die trouwen wilden vervoegde zich by de Bestierster van de Benden, aan welke zy verplicht waren hunne goederen en vermogen op te geven, voor dat zy in een van die Ordens een dezer herwasse Maagden mogten uitkiezen welke zy best naar hun zin vonden. Als het de Gelieven eens waren, schreef den Notaris het huwlyksverding, of koop, de Priester maakte 'er een Sacrament van, en zy begonnen elkander door de trouw te leeren kennen. De Gouverneur Generaal liet aan hun des anderendaags mondbehoefsten genoeg uitdeelen, om hen aantemoedigen op die onstuimige Oceaan onder zeil te gaan; zy traden in hunne woning omtrent als Noach

in de Ark, met een Os, een Koe, een Varken, een Zog, een Haan, een Hen, twee tonnetjes gezoute Vlees en een Stuk geldt. De Bevelhebbers, keuriger dan hun' Soldaten, gingen hunne wederhelften in de geslagten der oude Edellieden van het landt of indie der rykste Inwooners uitkiezen, want 't is by de hondert jaren, gelyk u bekend is, dat de Franschen *Kanada* bezitten. Een iegelyk is 'er wel gehuisvest en met goeden Huisraadt voorzien; de meesten der huizen zyn van twee verdiepingen, en van hout; derzelver schoorsteenen ongemeen groot, want men slookt 'er voren die ver afschynen, maar die ik u verzeker dat van December tot April niet te verwerpen zyn, zoo doordringende is 'er de koude geduurende deze vier maanden. Myn Heeren de Redeneerders schryven dit toe aan het groot getal gebergens welke in dat wyduitgetrekte landt te vinden zyn. Het mist nooit dat de Rivier gedurende dien tydt bevriest, ondanks de ebbe en vloedt der Zee, en de aarde is ook met drie of vier voet sneeuw bedekt; 't geen verwonderlyk schynt voor een land gelegen op de brette

breette van 47. graden en eenige minuten. Wat 'er van zy, de dagen zyn 'er in de Zomer langer dan te Parys, 't welk my ongemeen voorkomt; en daar by zoo schoon en helder, dat 'er zich in geen drie weken een wolk aan den gezichteinder vertoont. Zie daar alles wat ik 'er heeden van kan zeggen. Ik hoop wel haast te *Quebek* te zyn, bevel hebbende my gereet te houden binnen veertien dagen sloop te gaan, om naar *Monreaal* te zeilen, dat de landewaarste ingelegen Stadt naar den oorspronk de Rivier is.

Ik ben, Myn Heer, Uwen E&c.

Op de Kust van *Beaupré*
den 2. Mey 1684.

III. BRIEF.

III. BRIEF.

Befchryving van Quebec, en van het Eiland Orleans.

M Y N H E E R,

DE nieuwsgierigheid heeft my het *Eiland Orleans* doen bezigtigen voor dat ik *Monreaal* naderde. Het is zeven mylen lang en drie in de breette, en strekt zich uit van regt tegen over de *StormKaap*, tot anderhalve myl ver van *Quebek*, daar de Rivier zich in twee takken verdeelt. De Kil, of Doorvaart van den Zuidkant, is die der groote Schepen, want door die vanden Noordwal konnen niet dan ligte Barken zeilen, ter oorzake der riffen en klippen. Dat Eiland behoort aan een Algemeene Pagter van Vrankeryk, die 'er duizend kroonen inkomsten van zou trekken, als hy het zelf bestierde; zynde het geheel met Woningen omringt, daar den grondt alle foorten van granen voortbrengt. *Quebek* is de Hoofstads van *Nieuw Vrankeryk*.
Haar

Haar omtrek is omtrent van een myl; zy legt op de breedte van 47. graden 12. minuten; maar hare lengte is onzeker, zoo wel als die van verscheide andere landen, ondanks de schrandrheid van Myn Heeren de Aardrykskundigen, welke van *Rochel* tot aan die Stadt 1200. mylen rekenen, zonder de moeite genomen te hebben om 'er den weg van na te meten. Wat 'er van zy, ze is maar al te ver van Vrankryk gelegen voor de Schepen die 'er van daan komen, want hun overtocht duurt doorgaans twee maanden en een half; inplaats dat zy in de te rugreis binnen dertig of veertig dagen zeilens de haven van *Bel Isle* gemakkelyk kunnen belooopen, die de veiligste is, en waar in de meeste Schepen, welke van een langen togt komen, doorgaans het anker laten vallen. De reden van dit onderscheid is, dat 'er de windt hondert dagen van het jaar Oost waaidt; de Weste wind waaidt 'er in tegendeel 260. dagen. Dit is een waarheid by alle Zeevarende bekend.

Quebek is verdeeldt in een bove en benede Stadt. De Kooplieden bewonen de laatste, om reden van 't gemak
der

der haven, langs welke zy zeer schoone huizen van drie verdiepingen hebben laten bouwen, van een steen alzo hart als marmor. De bove Stadt is niet min fraai noch minder bevolkt. Het Kasteel, op den hoogsten grond derzelve gelegen, gebiet in 't rondt met zyn geschut over alles. De Gouverneurs Generaal, die 'er doorgaans hun verblyf in houden, zyn 'er gemakkelyk ingehuisvest, en het heeft daar by het schoonste en ruimste uitzicht der weerelt. Twee wezenlyke zaken ontbreken aan *Quebek*, een Kaai, en Vestingwerken; het zou 'er nochtans niet moeielyk vallen het een en het andere te maken, want de steenen tot den opbouw zyn 'er in overvloed. Die Stadt is omringt met verscheide Welbronnen; maar alzo 'er tot nu toe niemand geweest is die zich de waterkunde genoegsaam verstondt, om ze naar eenige plaatsen te leiden daar men of vlietende of springende Fonteynen zou kunnen opregten, is een iegelyk genootsaakt Putwater te drinken. De genen die aan den boordt der Rivier wonen, en bygevolg in de benede Stadt, gevoelen niet half zoo veel koude dan de Bewooners der bove Stadt,

Stadt, behalven dat zy noch het gemak hebben van het koren, het hout, en de andere noodige mondbehoeftens met een Schuit tot voor hunne huizen te laten brengen. Maar zoo zy in de bove Stadt een strengere winter uitstaan, de zomer is 'er weer zoo heet niet; daar verheft zich een koelen wind die de hitte der Zon matigt; dus hebben zy vergelding van goet en kwaadt. Men gaat van de eene naar de andere Stadt door een vry breeden weg, die eenigfins steil loopt en aan beide zyden met huizen bezet is. De grondt van *Quebek* is zeer ongelyk, en de evenredigheid slegt in acht genomen. De Intendant woont in een eenigfins afgelege Valei aan den boordt eener kleine Rivier, die zich by den vloedt *St. Laurens* voegende, de Stadt in een regte hoek besluit. Hy houdt zyn verblyf in het Hof daar den Hoo-gen Raadt viermaals des weeks in vergadert. Bezyden het zelve ziet men Vooraadhuizen van kryg- en mondbehoeftens. Daar zyn zes Kerken in de boven Stadt; de Hoofkerk bestaat uit een Bisschop en twaalf Kanunnikken, dat weereltlyke Priesters zyn, levende
noch

nochtans in gemeenschap gelyk de Geestelyken. Hun Klooster, dat heel groot is, en welkers Boukunde een meesterstuk mag heeten, behoort aan het Kapittel. Die vrome Priesters, die zich met het noodzakelyke vergenoegen, bemoeien zich enkel met de zaken van hunne Kerk; hun Dienst is in alles gelyk die van onze Hoofkerken in Vrankryk. De tweede is die der Jezuïten, in 't midden van de Stadt gelegen. Het groot Altaar is vercierdt met vier groote en zware Pilaren, uit een Stuk, van een zekere zwarte Porphiersteen van kleur als een Meerkolf, zonder vlakken of aderen. Hun Klooster is in alle deelen van veel gemak, want daar zyn veel vertrekken in. Die Vaders hebben schoone Tuinen, en verscheide Lanen met zulke digtbewasse boomen, dat men des zomers eerder in een yskelder schynt te zyn dan onder een met groente overdekte gallery. Maar dat ik van een yskelder spreek, die voorzorg ontbreekt hun niet; zy hebben 'er eerder drie dan een, en dragen wel zorg dat zy terdeeg voorzien zyn; want die Eerwardigheden, gansch bezig met den brandt van 't vlees te blussen, be-
mer-

minnen krachtig hun drank in den zomer koel te drinken. Hun Leerschool is een zeer volkelooze Kweekery, ik geloof niet dat zy 'er ooit vyftig Leerlingen in gehad hebben. De derde Kerk, zoo die naam toekomt aan een kleine Kapel, is die der Recollets. Dees goede Geestelyken woonden tien Jaren te voren in een Gasthuis, 't welk den Heer van *Laval*, onze Bisschop, voor hun liet bouwen. Maar dewyl de Monniks kap uitvindende en vermeerderende is, maakte zy hun hof by Myn Heer van *Frontenac*, en verkregen door zyn gezag verlof van een Klooster te hebben. De Jezuiten, vreezende dat die laatstgekomenen hun oude bestiering onder den voet mogten werpen, stelden zich tegen die Stigting; zy wonnen den Bisschop op hunne zyde, en deze wilde door een lachhartige toegevendheid voor het (1) *Loyalistendom*, dat Koningen op hunne troonen doet beven, den voortgang der Recollets beletten, schoon ze zyne aanhan-

(1) Het Genootschap der Jezuiten, zoo genaamt naar *Ignatius Loyola* hun Insteller,

hangers waren; maar de Tegenstrevers deden vergeeffche moeite, zy hebben door middel van den Gouverneur het Gasthuis behouden, en bezitten daar en boven noch een Klooster. De vierde Kerk is die der Urseliner Nonnen, die twee of driemaal afgebrand en steeds fraaier herbouwt is. De vyfde die der Hospitaliersters, welke een byzondere zorg voor de zieken dragen, schoon die Geestelyke Dogters arm zyn en slegt gehuifvest.

Ik heb u gezegt dat den Hoogen Raadt van *Kanada* hier by den Intendant wordt gehouden. De Gouverneur Generaal, de Intendant en twaalf Raadsheeren van de (1) *Kap en den Degen*, maken dien Raad uit, en vonnissen volftrekt en zonder hooger beroeping over alle soorten van pleitgedingen. De Intendant matigt zich het regt aan van 't Prezidentschap, maar de Gouver-

(1) De Gaskonjers hebben de Raadsheeren van den Raadt van *Kanada* dus certyds al spottende genoemt, om dat de Leden van dat Gerechtshof noch tabbert noch degen droegen, zich vernoegende met een rotting in de handt door *Quebek* te gaan, en in die burgerlyke toerusting naar 't Gerechtshof te treden.

verneur betwift het hem ; en inder daad, als hy in de Gerecht zaal komt, plaatft hy zich regt tegen over den Intendant, zoo dat zy de Rechters even-gelykelyk ter zyden van zich hebbende, men de stoel van den Prezident niet kan onderscheiden. De Heer van *Frontenac* ontrufte zich gedurende zyne Bestiering heel weinig over die eifch des Intendants; hy ging met hem, en met onze achtbare Raadsheeren zoo stout te werk als Kromwel met de Parlements Heeren van Engelandt omfprong. Ik zal u niet zeggen of de Gerechtigheid hier kuiffcher is, en min baatzugtiger dan in Vrankryk; maar, zoo men ze 'er verkoopt, zy is 'er ten minften tot veel ligter prys te bekomen. Wy worden 'er door de fchaar der Advokaten, de nagels der Prokureurs, noch de klauwen der Gerechtschryvers niet gevilt; dat ongedierte heeft *Kanada* tot noch niet befmet. Een iegelyk bepleit 'er zyn eigen zaak; onze *Temis* is voortvarende, zy is met geen *Salaris en Verschot*, behalve de Vereeringen, zoo digt als een egel met pennen beftoken. De Rechters hebben alleen een Jaargelt van

vierhondert gulden; een groote verzoeking waarlyk om het goed recht der partyen in hunne beurzen te zoeken. Vierhondert gulden! dit is niet genoeg om den Tabbert en de Muts te bekostigen; ook zyn die Heeren ontslagen van ze te dragen. Behalven dat Gerechtshof is 'er noch een Luitenant Generaal voor 't burgerlyke en lyfftraffelyke, een Procureur des Konings, een groot Prevoost, en een Gezaghebber over de Wateren en Boffchen. Men bedient zich des winters, zoo in de Stadt als op het Landt, van Sleden tot rytuigen; de Paarden welke die voorttrekken, gelyken regte tuigwerken te zyn, zoo min weten zy van de felle koude. Ik heb 'er by vyftigen gezien, die in January en February in de Boffchen en in de Sneeuw hun kost zogten, zonder eens de huizen harer Meesters te naderen.

Men reift van hier naar *Monreaal*, gedurende den winter, langs de bevrore Rivier, door middel van (1) Paarde sleden

(1) Dees Sleden zyn van een lang vierkantig beloop op twee zalen, dat de onderhouden der Slee zyn, van vier voet lang en zes duimen breed, daar men verscheide Hoepels, met

Sleden met welke men vyftien mylen daags aflegt. Anderen laten zich voorttrekken door een span van twee groote (1) Bulhonden; maar deze reizen vry langzamer. Ik zal u van de Zomerreytuigen spreken wanneer ik daar beter van onderregt ben. Men zegt my dat men reizen van duizend mylen aflegt met Kanoos van baften van boomen; wacht tot ik zulk een broze fcheepstogt ondernome hebbe, en alsdan zal ik u 'er verflag van doen. De Winden der Ooftelyke Streek waaien hier doorgaans in de Lente en de Herft, en die der Westelyke Streek blazen 'er des Zomers en des Winters. Vaarwel, Myn Heer, het is tydt dat ik eindig; de ftof ontbreekt my. Beklaag u niet over myne kortheid, zy zal

met Laken of Beeftevelen overdekt, aan vastnagelt, om dus voor den windt befchut te wizen. De twee zalen der Slede zyn van hart hout, en zeer gladt gepolyft, ten eindete beter over de sneeuw en het ys te glyen.

(1) De Sleden door Honden voortgetrokken, zyn open, en gemaakt van kleene planken van een zeer hart, gladt en blinkend hout, dewelken een halven duym dik, vyf voeten lang, en een halven voet breed zyn.

zal misschien niet dan van te korten duur zyn. Als ik dit Landt te deeg zal kennen, de Hemel weet wat ik u 'er dan al van ga verhalen. Het zal aan my niet houden dat gy den Staat der Kerk, der Burgerregeling, des Koophandels, en al 't geen in den grond zult kennen 't, welk de Regering van *Kanada* raakt. Ik hoop u te schryven by myne te rug komt uit den Velttogt die wy met Mr. *de la Barre* in 't Landt der *Iroquoiers* gaan ondernemen. Ik begeef my binnen zes of zeve dagen aan boordt om naar *Monreaal* te vertrekken; ondertusschen ga ik een togt doen tot aan de Dorpen *Schilleri*, *Sault de la Chaudiere*, en *Lorette*, die door *Abenakiens* en *Huronners* bewoond zyn; en alzoo zy maar drie of vier mylen hier van daan leggen, zal ik de aanstaande week te rug wezen. Het is my onmogelyk u zo spoedig van de Zeden dier Volkren te onderregten, daar vereist tydt toe om ze te deeg te leeren kennen. Ik heb deze winter op de Jagt geweest met dertig of veertig welgemaakte en vlugge jonge *Algonkiners*, voordagtelyk om hunne Taal te leeren. Men maakt, 'er veel werk van, en zy is
des

des te nuttiger, doordien al de Wilde Volkeren, duizend mylen in 't rond, dezelfde verstaan, uitgezondert de *Huronners* en de *Iroquoirs*; verschillende de *Algonkinsche* Taal van de naburige Spraken, als het Portugeesch van het Spaansch. Voorts is die Taal niet moeilyk om te leeren; ik ken 'er reets eenige woorden van die my weinig hoofdbreken gekost hebben. Daar by sparen de *Algonkiners* geen moeite, als het zich tot eer achtende dat men hare taal leerd, om u 'er al de zwaarigheden in uit den weg te ruimen.

Ik ben Myn Heer, Uwen &c.

Te Quebec den
15. Mey 1689.

IV. BRIEF.

Korte Beschryving der wilde Gebuchten omstreeks Quebec. Van de Rivier St. Laurens tot aan Monreaal. Van de zeldzame Aal en Paling Vissery. Van de Stadt der Drie Rivieren, van die van Monreaal, en van het Aanlanden der Boschloopers.

MYN HEER,

Voor myn vertrek van *Quebek* naar *Monreaal* ging ik de omstreeks leggende Dorpen bezigtigen, die door de Wilden bewoond zyn. Dat van *Lorette* bestaat uit twee hondert Huisgezinnen van *Huronners*, die door den vlydt der Jezuiten de Kristen Leer omhelst hebben, alhoewel met heel veel schroom. Die van *Schilleri* en van *Sault de la Chaudiere*, bestaan uit drie hondert Huisgezinnen van *Abenakiers*, insgelyks Kristenen, by welke de Jezuiten Zendelingschappen ter Voortplanting van 't Geloof opgerecht hebben. Ik bevondt my tyds genoeg te *Quebek*

te

te rug om my Scheep te begeven, onder het bestier van een Schipper die liever een Lading Koopmanschappen dan Soldaten hadt ingehadt. De Noordweste windt bragt ons in vyf of zes dagentot aan de plaats de *Drie Rivieren*, welke naam en kleine Stadt voert, 30. mylen van deze gelegen. Men noemt haar dus ter oorzake van een Rivier die zich een vierendeel uurs daar van daan in drie takken verdeelende, zich door drie verscheide monden in den Vloedt *St. Laurens* ontlast. Zoo wy by nacht hadden kunnen doorzeilen, wy zouden die reis, door de vloedt, in twee dagen afgelegd hebben; maar het is in 't duister gevaarlyk op die Rivier voort te zeilen ter oorzake der riffen en klippen. Ik was niet moeilyk dat wy des avonts het anker lieten vallen; want de donker belette my nu niet gedurende die weg van dertig mylen een groote meenigte Gehugten te zien, aan de beide zyden der Rivier gelegen, welke ten hoogsten niet verder dan een musket schoot van den andren zyn: Waar by ik ook insgelyks het vermaak genoot van door de Bewooners, die zich van *Quebek* tot 15. mylen de Ri-

vier op hebben ter neer gezet, de (1) Aal- en Palingvissery te zien verrichten. Wanneer het water gevallen en de vloed gedaan is, sluiten zy de plaats van 't Strant die 'er te vorén mede bedekt was, met teene horden af. Tusschen die teene horden plaatsfen zy van tusschenwytte tot tusschenwytte, korven, fuiken, en andere vischgereetschappen, welke 'er drie maanden in dien staat blyven, zoo het een Zomervissery is, en twee maanden in de Herfstvangst, zonder dat men genootsaakt is daar aan te raken. Zoo meenig-

(1) Gedurende den nacht, by sli weer, hebben de Wilden noch eene andere wys van die Visch te vangen. Zy plaatsfen een groote bast van een Berkenboom met klei op het eindt van een paal; waar na zy 'er een soort van flambouw in aansteken, die een zeer groot licht van zich geeft. Vervolgens treden een of twee van hen in de Kanoo, met een Harpoen tusschen de einden van een opgesplete staak vastgezet. Wanneer zy dan de Aal of Paling by 't licht van de flambouw ontdekken, schieten zy 'er een zeer groot getal met de Harpoen, om dat de groote Bruinvisschen, die haar vervolgen, ze naar de Oevers van de Vloeden doen vlugten, daar deze haar niet door de ondiepte kunnen naderen.

nigmaal als het water wafcht, zwemmen de Alen en Palingen, den boort der Rivier en de vlakke gronden zoekende, in groote meenigten naar die plaatfen; en wanneer het water ebt, en dat zy het Strandt willen behouden, vinden zy de teene horden, die hun belettende den froom te volgen, ze noodzaken zich in die fuiken te begeven. Als de eb geheel af is, ligt men dezelve, die zoo vol zyn dat zy 'er meenigmaal door breken, en men haalt 'er Alen en Palingen uit van een ongemeene lengte en dikte; welke men in tonnen inzout, waar in ze buiten bederf blyven. Zy zyn verwonderlyk in Sauffen; Mr. de Raden van *Quebek* doen hen aan tafel goet recht, en zyn gansch bedrukt als die manna niet valt.

De Stadt der *Drie Rivieren* is een Neft gelegen op de breette van 46. graden, zynde noch met stormpalen, noch met steene muren verfterkt. De Rivier waar van zy haar naam ontleent, neemt haar onfpronk hondert mylen ten Noord weften de grootfte aaneenfchakeling van Gebegten die in 't Heelal is. De *Algonkiners*, welke tegenwoordig omzwervende Wilden zyn, zonder een vafte

vaste woonplaats, gelyk de *Arabieren*, wyken niet ver af van den boordt dier Rivier, in welke zy schoone Jagt partyen van Bevers doen: En de *Iroquoiers*, die eertyds aan dien kant drie vierde deelen van dat Volk hebben uitgerooidt, schynen de lust benomen van 'er weder te komen, sedert de Franschen de Landeryen bevolkt hebben die verder op aan den Vloedt *St. Laurens* zyn gelegen. Als ik den naam van Nest geef aan de Stadt der *Drie Rivieren*, versta ik 'er hare geringe uitgebreidheid door, en het klein getal harer Inwooners; want anders is ze zeer ryk, en heerlyk gebouwt. De Koning heeft 'er een Gouverneur gestelt, die van honger zou sterven, zoo hy, by gebrek van zyne geringe Jaargelden, niet eenige Koophandel in Bevers met de Wilden dreef. Voorts is 'er een heerschende bezigheid in die Stadt, 't welk is zich te krouwen en de vlooiën te dooden, welk ongediert daar zoodanig krielt dat men 'er elk oogenblik jagt op moet maken; 't geen aan de byeenkomsten een ongemakkelyke werkzaamheid en een lastige levendigheid byzet. In een woordt, men zou eenigfins van een honden aart

moe-

moeten zyn, om zich in een zoodanig verblyf gerust te houden. Men heeft my gezegt dat de beste Soldaten van 't Landt van die plaats oorspronkelyk waren. Drie mylen hooger op liepen wy in *St. Petrus Meir*, dat zes mylen lang is. Wy zeilden het met veel moeiten over, genootsaakt zynde het anker verscheidemaal te laten vallen ter oorzake der stilte. Men heeft my verzekert dat 'er zich drie of vier vischryke Rivieren in ontlasten, aan welker monden ik door myne verrekyker zeer schoone Huizen ondeckte. De Oosten Windt des avonds opwakkerende, liepen wy uit het Meir, en wy bleven vervolgens drie uren onderweg om den stroom der Rivier tot aan *Sorel* doot te zeilen, schoon alle onze zeilen volstonden, en het maar een lengte van twee mylen is. *Sorel* is en Kust, of Gehucht van Woningen, van vier uren in de breette langs den Vloedt. Daar ontlast zich aan den voet van het Heeren Huis een Rivier, die de wateren van het Meir *Champlain* in den Vloedt *St. Laurens* brengt, na *Chambli* een waterval van twee mylen lang te veroorzaken. Men reket maar agtien mylen van *Sorel*

rel tot hier; welke weg wy nochtans niet eer dan in drie dagen konden aflegge, het zy ter oorzake van de flappe windt, of de kragt en snelheid van den stroom. Die vaart is vermakelyk; het zyn schier niet dan byna aaneen strekkende Eilanden; en alzoo de beide boorden der Rivier van hier tot aan *Quebek* bewoondt zyn, heeft men het plezier van sestig mylen wegs als tuschen twee Dorpen in te reizen.

De plaats waar uit ik u tegenwoordig schryf, heet *Maria Stadt* of *Monreaal*. 't Is een Stadt gebouwt op een Eilandt, mede *Monreaal* genaamt, en dat omtrent 14. mylen lang en vyf breed is. De Heeren van *St. Sulpice* te Parys zyn 'er Heeren en Eigenaars van. Zy hebben de benoeming van den Hoofschout en ander Beampten van 't Gerecht; eneertyts zelfs die van Gouverneur. Die kleine Plaats legt open, zonder de minste versterking van stormpalen, of een steene omwalling. Het zou nochtans gansch niet moeilyk vallen daar een oninnemelyk Sterkte van te maken, door het voordeel der gelegenheid, schoon haren grondt ongelijk en zandachtig is. De kleine
Sche-

Schepen zyn genootzaakt zich vast te maren aan den voet der huizen van een voorgedeelte der Stadt, ter oorzaak der sterke afloopende stroomen; want een vierendeel uurs verder op ziet men op de Rivier niet dan snelle Stroomrafelingen, Watervallen, Opbobbelingen &c. De Heer *Perrot*, Gouverneur van de Plaats, heeft alleen een jaargelt van drie duizend guldens; maar alzoo hy met een groote Koophandel in Pelteryen dryft, zegt men dat hy vyftig duizend kroonen in zeer korten tydt verzamelt heeft. Laten wy'er hem over dankweten, Myn Heer; het is iets zeldzaam dat een Gouverneur zich niet dan ten kosten der beesten verrykt. Daar is een Drofsaartschap te *Monreaal*, doch dat Gerecht is doodt arm; het gras is hier te kort om te maaien, en de grazing ontbreekt 'er; eene goede Fransche weiden zou Mr. den Hooftschout en zyne Grypvogels vet maken. De fortuin lacht den Koopman hier alleen toe. Deze doen 'er goede slagen, want de Wilden van 't groote Meir van *Kanada* landen daar byna Jaarlyks aan, met een groot getal Bevervellen, die zy tegen wapenen, ketels, bylen, messen

en

en duizende andere Koopmanschappen verruilen, daar men tot twe kapitalen op wint. De Gouverneur Generaal is heel stipt in dat soort van Kermis met zyn tegenwoordigheid te vereeren; behalven dat hy de eerste en voornaamste Ruilhandelaar is, geven hem die Wilden menigvuldige geschenken, welke hy gewilliger aan neemt dan de Verzoekchriften; dit zyn oegstdagen voor hem. Het verblyf alhier schynt my des Zomers vry aangenaam, want men zegt dat het 'er in dat Jaargety zeldzaam regent. Verder vertrekken 'er Jaarlyks (1) *Boschloopers* van daan, die in Kanoos allerlei Koopmanschappen by alle de andere Wilde Volkren der Landstreek aanbrengeu, en Bevervellen te rug voeren. Ik zag, zeven of 8. dagen geleden, 25. of 30. van die Kanoos zeer zwaar

(1) Dit zyn *Franfchen* of *Kanadiers*, welke men die naam geeft, om dat zy hun gansche leeftydt doorbrengen met het overvoeren van Koopmanschappen in hetgrootte Meir van *Kanada*, en in al de andere oorden van het vaste Landt, om ze met de *Wilde* te verruilen; en alzoo zy reizen van duizen mylen in Kanoos ondernemen op alle onwisheid aan, dunkt my dat men hun eer Waaghalzen mogt noemen.

zwaar geladen te rug komen. In elk der zelve waren maar twee of drie mannen om ze te sturen, voerende elke Kanoo twintig (1) Quintalen gewigt, dat is te zeggen veertig pakken Bevervellen, elk waardig hondert kroonen. Zy hadden een Jaar, of 18. maanden op reis geweest. Zoo die Waaghalzen zich op dien langen togt zeer vermoeien, zy nemen 'er weder eene uitgelate vreugde van, by hun te rug komst. De geen echter die gehuwt zyn, betoonen zich doorgaans wyzer, zy gaan zich in hunne huizen uitrusten, en brengen 'er hunne winsten; maar wat de Jongelingen aangaat, deze dompelen zich tot den hals in de wellusten. De Gasteryen, de Vrouwen, het Spel, en den Drank, alles wordt van henom 't krachtigst gezogt; zoo lang als de Bevervellen duren, is niets te kostelyk voor die Handelaars. Gy zoudt zelfs verbaast staan over de kosten aan hunne kleederen. Maar als de bron uitgeput, het pakhuis ledig is, vaarwel dan kanten, borduursels en kleederen, vaarwel dan al den toefstel der
pracht;

(1) Een Quintaal is 100. pont.

pracht; men verkoopt alles. Met dat laatste geld voorziet men zich van nieuwe Koopmanschappen, waar mede men zich op reis begeeft; en zy verdeelen dus hun jeugt tusschen de moeite en de ontugtigheid. Die Boschloopers, met een woordt, leven gelyk de meesten onzer Matroozen in Europa. Voorts dragen de Heeren Geestelyken van *St. Sulpice* zorg dat zy hier van tyd tot tyd Zendelingen doen aanlanden, welke 'er onder de bestiering van een Kloostervoogt leven, die in de Landstreek zeer geacht is. Zy houden hun verblyf in een schoon, groot, en heerlyk Klooster van hartsteen. Hunne Kerk is niet min prachtig: Zy is gebouwt naar 't bewerp van die van *St. Sulpice* te Parys, en het Altaar staat 'er insgelyk op zich zelve. Hunne Gehugten, of Heerlykheden aan de Zuidzyde van het Eilandt, brengen aanmerkelyke inkomsten op, want de Woningen, zyn goetd, en de Bewooners ryk in koren, vee, gevogeltens, en duizende andere etwaren, die zy doorgaans in de Stadt verkopen; maar den Noordkant van het Eiland is noch niet bevolkt. Die Priesters-

Land

Landheeren , met hun gansch zalig en in den Heere gekruist gelaat , hebben de Stigting der Jezuiten en der Recollets daar altyt gewoert en gedwarsboomt ; want onze Geestelyke Zendelingen houden niet van de uitdrukkelyke vermeerdering der Arbeidslieden in 's Heeren Wyngaart. De Godtsdienstyver verwekt een heilige Jaloersheid , en elke Orde zou wel alles willen bekeeren. Men vermoedt nochtans dat M^{en}. van *St. Sulpice* te kort zullen schieten , en eindelyk genootsaakt zyn die versterking van Inoegsters te ontfangen. Ik heb een myl van hier , aan den voet van een Berg , een schoon Dorp van *Iroquoische* Krittenen bezigtigt , die door twee Priesters van dat Kweekschool bestiert worden. Men heeft my gezegt dat 'er noch een grooter en volkryker aan de andere zyde van den Vloedt was , twee mylen van hier gelegen ; 't is een Jezuit , Vader *Bruyas* genaamt , die dat geestelyke veldt bebouwt.

Zoo dra den Heer *de la Barre* , die alleen na tyding uit Vrankryk verwacht , dezelve zal ontfangen hebben , vertrek ik naar de Sterkte *Frontenac* , daar

ik bescheiden ben. Als men de genen mag gelooven die de zelfde velttogt gedaan hebben, zal ik u by myne terug komst kunnen verlustigen door het verhaal myner slegt doorgebrachte uren en kwade dagen. De (1) *Iroquoiers*,

(1) Dat Volk, waaraan eerst de Zweden, en vervolgens de Hollanders, de Engelschen en de Franschen hun Schietgeweer tegen Pelteryen verruult hebben, is buiten tegenspraak het Heldhaftigste van al de tot noch toe ontdekte Wilde Volkren in Amerika. Zy hebben byzonderlyk geen weerga in dat gansche vaste Landt in 't stuk van hun Vyand Hinderlagen te leggen. Een Man werdt by hen voor een goed Krygsman gerekent als hy zyn Party weet te overvallen; en wanneer hy, naar 't verichten der daadt, vaardig weet te ontvlugten, om niet verrast te worden, schat men hem onvergelykelyk. 't Is onbegrypelyk met welk een snelheid zy in de Bosschen met hunne Snaphanen rondom de Boomen draayen, om 'er zich voor de schooten der Vyanden agter te dekken. Als zy genootzaakt zyn de vlugt te kiezen, weten zy de door ouderdom omgevallen Boomen ongemeen vaardig en behendig over te springen. Hun gedult is ook verwonderlyk. Zy houden zich dikmaals twee of drie dagen agter hunne Boomen verscholen, zonder schier eenig voedsel te nuttigen, eene gunstige gelegenheid afwachtende om hun Vyand te dooden. 't Is waar dat die Barbaren 't gevegt in 't vlakke Velt zoo niet kunnen uithouden

als

quoiers, zeggen zy, zyn verschrikkelyke Vyanden; wy zullen het zien. Ondertuffchen blyve ik

Myn Heer, Uw &c.

Te Monreaal den
14. Juny 1684.

V. B R I E F.

Beschryving der Iroquoiers; de Oorlogen en de Vredens die de Franschen met hen gevoert en gesloten hebben, en hoedanig, &c.

M Y N H E E R,

IK schreef u, vier dagen geleden, en ik dacht weinig by het sluiten van myn als geoeffende Soldaten, om dat zy niet geleerd zynde naar de wys der Europeanen te veyten, 'er hungelederen niet houden; gelyk zy daarom ook heel zeldsaam in 't open Veldt voorttrekken, en niet dan wanneer zy genoegzaam van hun aanslag verskert, of zich ondersteunt zien; maar als zy eens in 't gevegt verhit en aangemoedig zyn, kwyten zy'er zich verwonderlyk in. Die onder hen niet ten Oorlog trekt, is in geen aanzien.

myn Brief, dat ik de pen weder zoude op vatten, toen't vermaak van tyding van u te ontfangen, zich aan my in 't verschiet vertoonde. Ik bedank u dat gy my wel hebt willen berichten van 't geen 'er in Europa sedert myn vertrek is voorgevallen. Gy oordeelt ligtelyk dat zulke een omstandig en naauwkeurig verhaal als het uwe, my zeer aangenaam heeft moeten zyn; en de vrome Anchisis was niet opgetogener van blydschap, toen hy in 't Landt der Schimmen zyne armen naar den sukkelenden Eneas uitstreckte, dan ik my bevondt door my in deze verafgelegen weerelt onderricht te zien van 't geen men in de uwe uitvoert. Gy zyt, zegt ge, van eene ongeduldige nieuwsgierigheid bevangen, om Myn-Heeren de *Iroquoiers* te kennen, en te weten of de Zeden en de Gewoontens van die Volkeren overeenkomen met het nadeelige denkbeeld 't welk wy 'er van vormen. Ik weschte u te konnen vernoegen; maar uw verzoek is noch niet tydig. Ik vertrek morgen naar *Frontenac*. Hoe is 't my mogelyk dat ik de Ervarenen en de Kenners in die tydt over dees Stof kan ondervragen

gen. Daar zyn zaken onder die by een *Iroquoisch* dienen onderzocht te worden, ten einde gy ze recht zoudt weeten; en ik zou daar Lieden moeten over hooren welke die reisch verscheidenmaal gedaan hebben. Als ik ze zelfs doe, zal ik die Volkeren met alle mogelyke opmerking in acht nemen, en niet verzuimen u deswëgen te voldoen. Al wat ik tegenwoordig tot uw dienst kan verrigten is, u het geen mede te deelen dat ik deze winter verstaan hebbe. Ik geef het u op het woordt myner Vertellers; welke des te geloofwaardiger zyn, doordien zy twintig jaren in het Landt der *Iroquoizers* gewoont hebben. Zie hier wat zy my daar van meldde.

Die Wilden bestaan enkel uit een eenig Volk, en hebben maar een eenig algemeen belang. Men zou hun, om de verdeeling van grond, de Zwitsers van dat vaste Land kunnen noemen. De *Iroquoiers* zyn verdeelt in vyf Landschappen, te weten de *Tsonontouaners*, de *Goyogoaners*, de (1) *Onnontaguers*, de

On-

(1) De *Onnontaguers*, of *Berg Iriquoiers*, zyn de dappersten, en ook listiger en behendiger; voor al in 't Steelen. Zoo men echter onder

Onnoyouters, en de (1) *Agniers*. Elk Landschap is eigenlyk niet dan een Dorp, dertig mylen van malkanderen gelegen. Zy zyn allen digt by de Zuidelyke Kust van 't Meir *Ontario*, of *Frontenac*; en men spreekt 'er byna dezelfde taal. Zoo gy ten netste wilt weten hoe zy hun Landschappen, of Kantons, in 't Fransch zouden noemen, ik vinde, naar myn begrip, geen eigenlyker

hen over een diefstal klagtig valt, onderzoeken hunne Gryzaarts, die hun Raadt uitmaken, terstondt naauwkeurig wie ze begaan heeft; en wanneer zy hem niet konnen ontdekken, of dat hy onmagtig is het gestolene te rug te geven, vergoeden zy het, mits dat hy van de daadt overtuigt is, door aan de benadeelde Party eenig geschenk ter voldoening ter handt te stellen

(1) Deze, ook *Gagnieguers* genaamt, zyn ten Zuide, de naatste Buuren aan *Nieuw-Jork*, en bestaan uit drie Dorpen. De *Onnoyouters* leggen naar 't Westen; gelyk ook de *Onnontaguers*, die de eenige hoogte bewoonen welke 'er in de vyf *Iroquoische* Gehugten is, en tegen de *Onnoyouters* aangrenzen. De *Goyogoaners*, of *Ojongoueners*, als andren hen noemen, wonen omtrent dertig mylen daar van daan, in drie Dorpen; en de *Tsonnontouaners* digt naar 't eind van 't Meir *Frontenac*, of *Ontario*. Die laatste zyn de kloekste en de aanzienlykste van al de *Iroquoische* Volkeren. Voorts heeft die

Land-

ker uitdrukking; dan die van Gehucht. Ga u op dat woordt de engen voortrollende Paleizen van onze Herders niet voor 't gezicht brengen. Verbeel u eerder elk Gehugt als een groot Vlek. Wy hebben in Vrankryk verscheide Steden welke zoo sterk niet bevolkt zyn. Die een Gehugt der *Iroquoiers* zegt, zegt een bewoonde plaats van twaalf duizend zielen. Daar is 'er gevonden tot veertien duyzend toe; en men rekende dat getal uit door twee duizend Krygslieden, twee duizend Gryzaards, vier duizend Vrouwen, twee duizend Vrysters, en vier duizend Kinderen (1). Gy zult die

Lindaart, seiert dien tydt, een groote streek Lands te onder gebragt, zyne Landpalen uitgebreid, en zich zeer in getal vermeerderd.

(1) Zy zouden eigentlyk in zich zelve zoo sterk van getal niet weezen, maar hun gewoonte is, als zy een Volk te onder gebragt, of eerder uitgeroeid hebben, de overgeblevenen te nootzaken zich onder hun neder te zetten, om met hen een Volk uit te maken, gelyk zy dus omtrent de dapperste Krygslieden der *Huronners* hebben gehandelt; welk Volk voor 't grootste gedeelte door hen verdelgt is. Hierby komt dat de Slaven onder hun, welke ze in 't leven behouden, by langheid van tydt hun-

die Optelling gelieven te nemen voor de prys die ze my kost; zoo gy ze niet in den haak acht, zend dan een beter Cyferaar als 't u lust. 't Geen 'er zeker van is, is dat de Vyf Gehugten elkandren jaarlyks Afgevaardigden toezenden. Alsdan rigt men een (1) Gastmaal van Vereeniging aan; en men rookt de groote Pyp, of de groote *Kalumet* der Vyf Gehuchten. Die Volkeren zyn zedertlangentyd Bondgenooten der Engelschen; en door den Koophandel der Pelteryen, die zy met *Nieuw York* dryven, hebben zy wapenen, krygsbehoeften, en alles wat hen noodig is, tot beter prys dan zy het van de Franschen zoude hebben.

De

ne vryheid verkrygen en aangemerkt werden als of zy van hun eigen Volk waren.

(1) Buiten dit houden zy geslagic Raadsvergaderingen, 't welk een der Oorzaken van hun behoudenis, en der vreeze is waar in zy al de Volkeren van 't Noordelyk America houden. Zy vergaderen om de geringste zaak, en beraadslagen te zamen over de middelen hoe best hun oogmerk te bereiken. Daar word van hun niets onbedacht ondernomen, en hunne Gryzaarts, die schrander en voorzichtig zyn, waken onvermoeid voor de veiligheid van 't Gemeen.

De *Iroquoiers* ontzien ons en de Engelsen niet dan om den Koophandel; zoo zy het stellen konden buiten de Handeldryving met die twee Volkeren, zyt verzekert dat zy 'er zich weinig aan gelegen zouden laten leggen; ook doen wy hun onzen Handel duur betalen, men verkoopt hun de Koopmanschappen vierdubbel boven de regte prys. Voorts zyn die Volkeren vry, in de volle uitgetrektheid van het naturelyk recht; en het schynt dat de Vryheid, byna van den ganschen Aarbodem verbannen, hare wyk en toevlugt by hun heeft genomen. Niets vermaakt hun meer dan wanneer men hen spreekt van aan de Koningen te gehoorzamen, en de bedreigingen en het straffen der Gouverneurs te vreezen; dit doet hen lachen, want zy konne het denkbeeld der Onderwerping niet overeenbrengen met dat van een regtschape Man, en het enkel woord van afhankelykheid doet hun yzen. Elke *Iroquoisch* acht zich een Oppervorst (1) te zyn, en begeert van

(1) Zy zyn zoo hooggevoelende niet alleen, maar noemen zich ook by uitmuntenheid

van niemant af te hangen dan van God alleen, die zy de *Groote Geest* noemen.

Zy hebben ons byna altyt den Oorlog aangedaan, zedert de Opregting der Volkplantig van (1) *Kanada*, tot aan de eerste Jaren der Bestiering van Mr. den *Grave van Frontenac*. De Heeren *Courselles* en *de Traci*, Gouverneurs Generaal, deden eenige winter en zomer Veldtogten langs het Meir *Champlain* tegen de *Agniers*; maar met weinig vrugt. Men verbrande alleen hunne (2) Dorpen, en voerden eeni-

geheid *de Menschen*, even of de andere Volkeren, by hen te vergelyken, niet dan Beelten waren.

(1) 't Is zeker dat de Inwooners van *Kanada* al lang door hen uitgeroeid zouden zyn, als zy geen gedurigen onderstand uit Vrankryk bekomen hadden.

(2) Dit is genoegzaam het eenige voordeel dat 'er op die Volkeren te behalen is, dewyl zy, zoo dra ze zich te zwak bevinden, in de Boffchen wyken, en die schaden, na het aftrekken van den Vyandt, weer ligt kunnen herstellen, als 'er bouwstoffen in overvloed in vindende. Zy doen daar en tegen dikmaals zeer groote schaden door hunne onverwagte overrompeling; niet alleen door het Koren in brandt te steeken, wanneer het in zyn rytheid staat; en, met tondel, of lontaan hunne Pylen, de Huizen in brandt te schieten, maar vooral om dat zy den Koophandel der andere Wilden met Vrankryk

ge honderde Kinderen weg, daar de *Kristen Iroquoiers*, waar van ik gesproken heb, in 't vervolg uit gelproten zyn. 't Is waar dat men daar en boven 90. of hondert Krygslieden verfloeg; maar dit koste vry wat armen en beenen, en zelfs het leven, aan verscheide *Kanadiers* en Soldaten van het Regiment van *Carignan*, die zich niet genoeg voorzien hadden tegen de verschrikkelyke koude welke in *Kanada* heerst. Mr. de Graaf van *Frontenac*, die Mr. van *Courselles* afloste, herkent hebbende dat die woefte Volkeren den Oorlog van dat Landt beter dan wy Europeanen verstonden, wilde op zyn beurt geen onnutte Ondernemingen doen, die niet min kostbaar voor den Koning zyn. Hy smeedde integendeel het voornemen van een goede Vrede met dat Volk te sluiten, en arbeide daar uit al zyn magt aan. Zyne bedoeling zag wysselyk op drie zaken. De eerste was, de meeste der Fransche Bewoonders ryk' zeer gemakkelyk konnen stremmen en uitrooien. Eerstelyk door de algemeene schrik voor hunne wapenen, en gestadige strooperyen; en verder door de *Engelschen* by die Volkren ter Handeldryving in te voeren.

ners in gerustheid te stellen, die op het punt stonden om alles te verlaten, en in Vrankryk te rug te keeren, zooden Oorlog hadt blyven aanhouden; de tweede, een groot getal lieden door die Vrede aan te moedigen om te trouwen, en Landeryen tot den ploeg bekwaam te maken, ten einde de Volkplantingen te vermeerderen; de derde en laatste, de ontdekking der Meiren en der Wilden te begunstigen, welke die Kusten bewonen, om 'er Koophandel mede op te regten, en hun door Verbonden in onze party te trekken, ingeval van een Vredensbreuk met de *Iroquoiers*. 't Was byzonderlyk door die drie beweegreden dat Mr. van *Frontendé* eenige Kanadiers, op de wys van een Gezantschap, aan de Gehugten dier Volkeren afzondt. Deze verzekerden de *Iroquoiers* dat de Koning, onderregt geworden dat men hun den Oorlog zonder reden aandeedt, zy Gezanten door zyn bevel uit Vrankryk waren vertrokken om den Vrede te maken, en hun ten zelfden tyde alle foorten van Voordeelen omtrent den Koophandel te bezorgen. Die reden voering zou in Europa geen grooté uit

uitwerking gedaan hebben, men hadt ze voor een list en een lokaas aangemerkt; maar de Staatkunde der *Iroquoiers* is zoo wantrouwende niet. Dat Volk dan hoorde na de Afgezondenen met vermaak. Eene omftandigheid bragt daar by veel toe om hen ligtgevooviger en handelbaarder te doen zyn. Dit was dat de Koning van Engeland, Karel de Tweede, die toen zyn Vrindschap aan Vrankryk verkogt, zyn Gouverneur van *Nieuw-Jork* bevolen hadt de *Iroquoiers* te verftaan te geven dat zy ontwyffelbaar verloren, waren zoo zy met die Kroon niet ten spoedigft den Vrede sloten, dewyl zy anders eene tallelooze Krygsmagt ftondt over te voeren, om hun gansch te onder te brengen. Zy ontfongen dan het Gezandschap heel wel, en zonden de Afgevaardigden zeer vernoegt te rug. Deze waren gelaft aan Mr. den Gouverneur te zeggen, dat vierhondert *Iroquoiers* zich op de plaats zouden laten vinden daar men federt de Sterkte *Frontenac* heeft aangelegt; dat zyn Uitmunteneid zich 'er ook zoude vervoegen, met een gelyk getal manschap; en dat men daar dan
we-

wegens alles zou overeenkomen. Het ontwerp wierdt, ten einde van eenige maanden, gelukkig uitgevoerd; en den Vrede tusschen de twee Volkeren gesloten. Mr. *de la Salle* bewees in die gelegenheid een ongemeene dienst, door aan den Gouverneur een Raadt te geven die gy zelf uitmuntend zoudt oordeelen als ik den tydt hadt om ze u te melden. Ik ben genootsaakt order op myne zaken te stellen. Ik denk u verlichter te maken, als ik het zelf zyn zal; en blyf, tot aan myne wederkeering uit den Veldtocht,

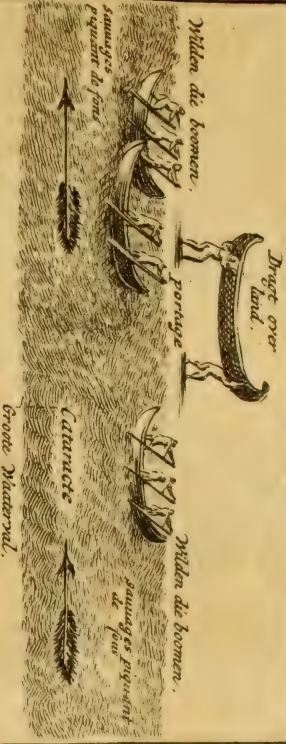
Uwen &c.

Te *Monreaal* den
18. Juny 1689.

VI. BRIEF

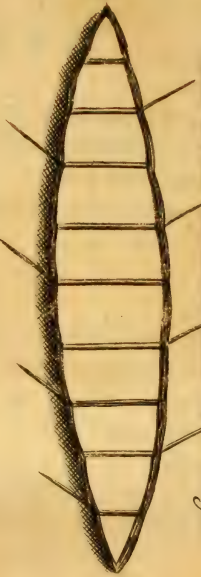
Canot des Esquimaux decoree d'ornement
een Kanoe der Troquarts van een
(Inkome Schors)

Wilde de boonen.
portage
Wilde de boonen.
sauvages peignant
de sang
Cataracte
Grote Waterval.

sauvages voyant de bout dans un grand canot
Wilde die in een grote Kanoe overal nagen.

Canot decoree de Bouleau de 8 places
Kanoe van een Borkome Schors van 8 Zittingen.

Panne ou Mirron
Riem of Roeispaan

RPJCB

VI. BRIEF.

Beschryving der Vaartuigen van Kanada; 't weik Kanoos, of Schuiten zyn van basten van Berkeboomen. Hoe men ze maakt, en de wys op welke men 'er mede vaart.

MYN HEER,

IK dacht dees dag te vertrékken; maar het groot getal kloeke Kanoos welke men hier moest aanvoeren, ontbreken noch, zoo dat de reis twee dagen vertraagt is. Gy zult van myn ledigen tydt dit voordeel genieten, dat ik u die brooze Vaartuigen leer kennen; ik ga in weinig woorden zeggen wat zy zyn, en dit zal u niet ondienstig wezen om de Schipvaart en de Strooperen van dat Landt en zyne Volkren te deeg te begrypen. Ik heb in 't kort meer dan hondert zoo groote als kleine Kanoos gezien; maar dewyl men zich niet dan van de eersten voor de Krygstogten, of de lange Reizen kan bedienen, zal ik u niets dan van deze melden. Hare grootte is nochtans

I. Deel.   E   ver-

verscheiden, dat is te zeggen, van tien tot twintig voeten lang. De kleinsten kunnen niet meer dan twee personen voeren. Zy zouden tot den overtocht van den Helschen Vloedt verwonderlyk zyn, ik geloof dat ze een' vry goede vragt Zielen en Schimmen zouden laden; maar om levendige lichamen te voeren zyn het regte Postkoetsen om naar de andere Weerelt te reizen. Men zit 'er in op zyn hurken; zoo men zich maar eenigzins beweegt, of dat men meer naar de eene dan de andere zyde overhelt, kenteren zy onderste boven. De grootsten kunnen gemakkelyk veertien menschen voeren; doch wanneer men ze wil gebruiken om Levensmiddelen of Koopmanschappen over te brengen, zyn doorgaans drie mannen genoeg om ze te bestieren. Met dat kleine getal Kanoosvaarders kan men tot 20. Quintaalen gewigt aan vragt vervoeren. En die groote Kanoos, van *Berkeboomen* basten gemaakt, zyn veilig en vallen niet om. Men schilt die schors des winters af, door middel van heet water. Een eenige is somtyts genoegsaam voor een geheele groote Kanoo, zoo dik zyn de boomen

men van dat foort in dees Landstreek; maar als 'er meer dan een toe noodig zyn, gebruikt men 'er een tot de kiel, en de Wilden lassen 'er, door middel van wortels, twee andren tegens aan, om de boorden uit te maken; en dit zoo kunstiglyk, dat men zou zweren dat de Kanoo geheel van een stuk is. Zy zyn voorzien van dekberdren, of knien van Cederenhout, byna alzoo ligt als kurk. Die dekberdren zyn ter dikte van een kroon, de schors van twee, en de knien, of kromhouten, van drie. Buiten dat strekken zich aan de beiden boorden der Kanoo, van het een tot het ander einde, twee latten uit van hart hout, of ronde stokken, daar de einden der knien, of kromhouten, en agt sparren, voor dwarsbalken, ingedreven zyn, welke laatste de Kanoo overdwars verbonden houden. Die Vaartuigen zyn 20. duimen diep, dat is te zeggen, van het boordt tot aan de deling der knien, of kromhouten, en 28. voeten lang; en hare breedte is, by de middelste dwarsbalk, vier en een halve voet. Zoo zy gemakkelyk zyn om hare groote ligtheid, en zeer vlot gaan, men moet bekennen dat zy

weder integendeel heel ongemakkelyk vallen door hare broosheid; want zoo zy maar 't minst op de keien of den grondt stooten, en 'er langs heen schuren, berst de schors, en het water, door de scheuren indringende, bederft de Levensmiddelen, de Koopmanschappen, en de gansche lading. Elken dag is 'er eenige nieuwe berst of naat toe te smeren. Daar by is men genootsaakt die Vaartuigen allen nachten te ontladen en ze aan landt te brengen, daar men ze dan aan staken bindt, uit vrees dat den windt ze mogt wegvoeren; want zy zyn zoo ligt dat twee mannen die elk aan een eind met gemak op de schouder dragen. Dees ligtheid alleendoet my oordeelen dat 'er in de Weerelt geen beter Vaartuigen zyn om de Rivieren van *Kanada* te bevaren, die vol zyn van groote en kleine watervallen en snelle stroomrafelingen, dewyl men op het aantreffen van die moeilyke plaatsen genootsaakt is de Kanoos over landt te dragen, of ze op 't water langs het strandt voort te trekken, mits dat de Vloedt niet te snel stroomt, noch het strandt te rotfig en te steil is.

In de Meiren zyn die Kanoos gansch

onbekwaam tot de Schipvaart, dewyl de golven haar daar zouden overstromen en te grondt doen gaan, als men ze niet naar den wal stuurde zoodra den wind zich verheft. Men doet 'er nochtans overtogten mede van vier of vyf mylen, van het eene Eilandt naar het andere, maar dit geschiet altyt by stil weer en door kragt van roeien; want behalven dat men heel ligt overstroomt konde worden, zou men gevaar loopen de mondbehoeftens te verliezen. Voeg daar by dat de Pelteryen bedurven waren zoo zy eenigfins nat wierden; 't geen het grootste verlies van die Handeldryving zou wezen. 't Is waar dat die Kanoos kleine zeilen voeren; doch het moet gewenst weer zyn wil men 'er zich van bedienen. Zoo de wind wat te sterk is, schoon men hem (1) vlak voor 't laken heeft, is het onmogelyk dat men 'er zich van bevoordeele, zonder aan gevaar van schipbreuk bloot te staan. De gematigde winden zyn alleen goedt voor dat soort van Vaartuigen. Als men Zuid op wil

(1) Een Zeemans uitdrukking, betekende voor den wind hebben.

wil stevenen, moet men, om 't zeil by te zetten, de wind uit een der agt streken hebben die tusschen het Noord-West en het Noordt Oost zyn; en zoo de andere winden maar een weinig doorwaaien (mits dat zy niet van over 't Landt komen daar men langs vaart) is men genootsaakt het strand ten spoedigste te winnen, de Kanoo schielyk te ontladen, en de stilte af te wachten. Zie hier de bestiering van die Schipvaart. De Kanoosvaarders doen hun Scheepswerk dan eens geknielt, dan weder overeinde, en somtydts zittende. Zy zyn geknielt wanneer zy de kleine watervallen der Rivieren afvaren; staan overeinde als zy met stokken boomen, om tegen den stroom en de raaffelingen op te komen; en ze zitten in de stilstaande wateren. Hare riemen zyn van (1) halderboomen hout, en op een wys gemaakt als ik ze u ga verbeelden. De spaan, of het bladt van den Riem, is 20. duim lang, 6. breed, en 4. linien dik. Het handvat, of de steel, die de dikte heeft van een

(1) Een soort van Palmboom daar het booghout van komt.

een duive ey, is drie voet lang, of daar omtrent. Zy bedienen zich van stoken, of boomen van pynboomenhout, om tegen de snelste stroomrafelingen op te duwen, 't welk men boomen noemt. Die Vaartuigen hebben noch voor noch agter steven; zy loopen voor en agter even spits toe, hebben noch kiel, noch spykers, noch nagels, en duren maar vyf of zes jaren. De geen die ze stuurt, roeit gelyk de anderen zonder ophouden. Zy kosten doorgaans 80. kroonen. Deze waar in ik my sloop begeef heeft 'er nochtans 90. gekost, maar zy is ook geheel van een enkele Berkeboomen schors, en een der wytste Kanoos die 'er gevonden worden; het is ten minsten een Vice-Admiraals Schip. Men heeft van daag de tyding ontfangen dat Mr. *de la Barre* omstreeks *Quebek* volk ligt, en dat den Gouverneur van dit Eilandt bevel heeft gekregen het gewapende Landvolk der aangrenzende Gehugten in gereetheid te houden tot den op-
tocht.

Ik ben, Myn Heer, &c.

Te *Monreaal* den
20. Juny 1684.

E 4

VII. BRIEF.

VII. BRIEF.

Beschryving van de Rivier St. Laurens, van Monreaal af tot aan het eerste groote Meer van Kanada. De Sprongen, de groote Watervallen, en de Schipvaart van die Rivier. Van de Sterkte Frontenac, en hare nuttigheid. Krygstogt van Mr. de la Barre, Gouverneur Generaal, tegen de Iroquoiers. Zyn Verdrag, zyne Redenvoeringen, en de antwoorden.

MYN HEER,

Ziedaar my dan, God dank, uit den Veldtocht te rug gekomen. Het is regt dat ik u myn woordt houde, en u een getrouwe beschryving geef van dien moeilyken togt; luistert dan wel toe, ik begin myn verhaal. Wy traden hier den 23. Juny sloop, en men plaatste twee Soldaten in elke Kanoo. De myne wierdt bestiert door drie bekwame *Kanadiers*. Wy voeren tegen den snellen stroom der Rivier op, tot drie mylen ver van deze Stadt

Stadt ; daar wy de *Watersprong van St. Lodewyk* vonden , die zulk een heftige kleine Waterstorting is, dat men genootsaakt was tot aan de middel in de Rivier te springen , om de Kanoos de helst van een vierendeel myls tegen den stroom op te trekken. Wy traden aan gene zyde van dien doorvaart weder aan boort, en na omtrent 12. mylen ver, gedeeltyk op de Rivier , en gedeeltyk op het *Meir St. Lodewyk* voortgeroeit te hebben tot aan een plaats de *Waterwallen* genaamt, waren wy genootsaakt te ontladen, en onze Kanoos met haar gansche lading een vierendeel myls over landt te dragen. 't Is waar dat men ze noch op die plaats met een weinig moeite zou hebben kunnen voortslepen, zoo wy ons niet boven de Waterstorting *Du Trou* hadden bevonden. Ik hadt my verbeeld dat al de zwaarigheid om de Rivier op te varen alleen bestondt in de moeite van het overdragen der goederen ; maar zonder ophouden tegen de stroomen op te varen, 't zy al voorttrekkende, of boomende, schieen my niet min zwaar. Wy landden vervolgens vyf of zes mylen hooger op, aan de *Watersprongen der Cederen* en vanden

Braambosch, daar men andermaal genootsaakt was het goedt en de Kanoos vyf hondert schreden ver te dragen. Eenige mylen daar bovengeraakten wy in het Meir *St. Franciskus*, 't welk men zegt dat 20. mylen in zyn omtrek is; en het overgevaren zynde, vonden wy weder al zulke sterke afstroomigen als de vorigen. De heftigste van allen was die van *Long Saut*, of de *Lange Storting*, aan dewelke wy de lading en de Vaartuigen een halve myl ver moesten dragen. Daar bleef ons dus noch alleen de Straat of de Engte der *Galots* over te varen. Wy waren toen nochmaals genootsaakt onze Kanoos tegen de snelheid van den Vloedt op te trekken, en landden dus eindelyk, na aan al die overtogten zeer veel moeite uitgestaan te hebben, aan een plaats *Galeta* genaamt, van dewelke men, tot aan de *Sterkte Frontenac*, noch maar een weg van vier en twintig mylen hadt af te leggen; en die Schipvaart moest daar by noch veel gemakkelyker zyn, dewyl wy op een effe en byna zulken stilstaande water als dat van een vyver gingen voort roeien. Onze Kanoosvaarders leiden

'er

'er ook hunne boomen neder, en bediende zich enkel van de riemen. Voorts was al den arbeid daar ik van gesproken heb, voor my van geen belang, in vergelyking van het iteken der *Zee muggen*, die van dat soort zyn welke men in Vrankryk *Neven* noemt. Zou men haar die naam niet gegeven hebben om dat dees Tafelbezems goede cier maken, en zich vet mesten met bloedt dat hun niets komt te kosten. Wat 'er van zy, hun bezoek is een onfeilbaar hulpmiddel tegen de te groote slaperigheid; zy behoeden u voor vuile droomen, en houden een Mensch vlug en wakker; elke Schildwacht diende daar een goeden voorraadt van op te doen. Gansch *Kanada* is van dat slegte Neeffchap vergiftigt, en het komt 'er met heele zwermen op onze arme huid nedervallen. Men kan 'er zich echter van bevryden door tabak te rooken; maar het is een iegelyk niet gegeven de lekkerny van dat kruidt te maaken, en velen zouden het hulpmiddel erger vinden dan de kwaal. 't Is gemakkelyker, en zelfs zekerder, dat men zyn toevlugt neemt tot met groente overdekte galleryen. Zulk een

een gallery wordt gemaakt van takken van boomen, twee voeten hoog; men steekt die van tusschenwytte tot tusschenwytte in den grond, naar mate men de ruimte der plaats lang of breed wil uitstrekken, en dewyl die takken in een halven kring geplant zyn, voegen zy zich met de toppen te zamen en maken een groen verwulft uit. Men spreidt 'er een bedt onder, en dekt 'er boven een lang laken over heen, dat aan alle kanten op den grondt slepende, den ingang voor de Zeemuggen toesluit, en ze noodzaakt buiten te blyven. Maar laat ik myne Reis vervolgen. Wy landden daneindelyk aan de *Sterkte Frontenac*, na een Schipvaart van twintig dagen. Zoo dra wy aan den wal waren, bezigtigde den Heer *Duta*, Bevelhebber van onze Krygsbenden, de Vestingwerken en de drie groote Barken die in de Haven voor anker lagen. Men herstelde en vermaakte 'er heel veel aan, en de drie Vaartuigen wierden in korten tydt gekalefatert en zeilvaardig gemaakt. Die vierkante Sterkte heeft groote gordynen, welke door vier kleine bolwerken bestreken worden; hare strykwerken hadden

den maar twee schietgaten, en de muur was zoo laag dat men ze gemakkelyk zonder stormladder zou hebben kunnen beklimmen. Mr. *de la Salle*, die, na zoo veel toegebracht te hebben tot het sluiten van den Vrede met den Landaart der *Iroquoiers*, den eigendom dier Sterkte voor zich zelve en zyne afkomelingen van den Koning was toegestaan, hadt ze zoodanig laten vervallen, dat in plaats van 'er de voordeelen des Koophandels van te trekken, zy hem tot een last was geworden, door de onkosten welke hy genootsaakt was daar aan te besteden. Naar het my voorkomt is die Sterkte heel voordeelig gelegen voor de Handeldryving met de vyf *Iroquoosische* Volkeren; want hunne Dorpen niet ver van het Meir zynde, is het hen gemakkelyker hunne Pelteryen daar in Kanoos te brengen, dan ze over landt naar *Nieuw-Jork* te voeren. Maar ik acht ze van weinig nuttigheid in tydt van Oorlog, ter oorzaken der Watervallen en groote afloopende stroomen, waar van ik gesproken hebbe, aan dewelke ik verzekert ben dat vyftig *Iroquoiers* vyf honderd wel gewapende Franschen enkelyk met het

werpen van steenen kunnen fluiten en te rug dryven. Verbeel u, Myn Heer, dat in de tusschenwytte van twintig mylen langs de Rivier het water zoo snel afloopt dat men met de Kanoo niet verder dan vier schreden van strandt durft affteken. Het is ook niet min gevaarlyk den Vyandt te landt op te zoeken; gansch *Kanada*, gelyk ik u gezegt hebbe, niet dan een wydtuiggestrekt woudt zynde, vervalt men van hinderlaag in hinderlaag; en daar is geen meerder veiligheid in langs den boort der Rivier te trekken, ter oorzake der zware en digtbewassche boomen waar mede zy beplant is. De Wilden, die wezentlyke Satirs en Faunen, regte Bewooners der Bosschen, zyn uit de natuur beschonken met van klip op klip te springen, door de braamstruiken en 't kreupelbosch heen te boren, en midden door de doornen en struiken te loopen als op een vlak en vry Veld. Maar dit is 't werk van geen Franschman; hy loopt niet in den blinden, en begeert te zien waar hy de voeten zet. Zoo wy dezelfde gaaf als die Wilden hadden, zoudt gy my kunnen antwoorden dat met vyf of zes hondert man te landt

landt te doen voorttrekken, om de Kanoos te dekken die de levensmiddelen voeren, daar byna niets te vreezen zou zyn. Het is waar, maar die Krygsbenden zouden ook meer mondbehoefden verteeren eer zy aan de Sterkte kwamen, dan die Kanoos magtig waren te laden; behalven dat 'er de *Iroquoiers* altyd noch sterker in manschap zouden zyn. Ik zeg u niets van die Vesting, dewyl ik u daar van de beschryving zal mede deelen als ik u berigt geef van *Nieuw Frankryk* in het algemeen. Het is beter dat ik tegenwoordig den draadt van myn Verhaal hervat.

Toen 't gerugt zich verspreidt hadt dat wy aan de *Sterkte Frontenac* waren, kwamen de *Iroquoiers* der twee kleine Dorpen *Ganeouffe* en *Quenté*, welke maar zeven af agt mylen van die Vesting af leggen, gretig toegelopen om ons rykelyk en goedkoop te doen leven. Wy wierden door hun met Vlees en Visch overladen; het was 'er vol op van Harten, Geitenbokken, en Kalkoenen, en dit alles in ruiling van naalden, messen, buskruit en kogels. Mr. de la Barre voegde zich op het eind

eind van Augustus by ons; maar wel ver dat hy in onzen overvloedt deelde, scheelde het weinig of hy zou de reis naar de Oudvaders afgelegd hebben. Hy wierdt van een koorts aangetast die hem in korten tyd op den oever van de doodt bragt, en zyn Esculaap hadt reets het doodtvonnis uitgesproken. Die ziekte woede ook geweldig onder het gewapende Landvolk dat dien Gouverneur Generaal met zich gebragt hadt; doch door een vry byzonder geluk bleven onze drie Kompagnien in goeden staat, de besmetting verschoonde hun als uit eerbiedt, of door gunst. Dees soort van koorts, schoon eene afgaande, bezat al het noodige vermogen om den Zieken te post naar de andere Weerelt te zenden. In de rilling waren de stuiptrekkige bewegingen, de beevingen, en de kloppingen der pols zoo heftig, dat de meerten der Lyders by de tweede of derde aankoming derzelven den grooten stap deden. Hun bloedt was bruin, trekkende naar den zwarte, en gemengt met een soort van galachtige waterigheid, die vry sterk naar etter geleck. Wy vraagden aan den Dokter van Mr.

de la Barre naar de reden dezer Toeval-
len; en die Geneesheer, den roem
zyner Leermeefters en Medebroeders
als een bekwaam Man ophoudende,
verblinde ons door zyne winderige
woorden. *Hipocrates* en *Galenus* heb-
ben nooit geen heerlyker gefnap over
den Oorfpronk der Koorts uitgerafelt.
Die Ziekte, zei hy, na zich het voor-
hoofd te deeg te vryven, en als of
hy al het *Doktoraal* gezag op 't gelaat
hadt gefchildert; die Ziekte kan niet
toegelichreven worden dan aan de fleg-
te eigenschappen der lucht en der eet-
waren. Toen ik hem gereedt zag om
op die foute en gemeene text te ko-
men, verwachtte ik wel dat 'er een op-
gefsmukte warreden zou volgen. In
derdaad daar vloeide als een spring-
vloed van Natuurkunde uit zyn wyze
mond. Ik ga u melden 't geen ik 'er
van onthouden heb, verdubbel uwen
aandacht.

De lucht te zeer verydelt, of ver-
dunt zynde, door de fnelle beweging
welke de ongemeene hette van het
jaargety in de dampen veroorzaakt,
ontfangt men 'er niet genoeg van voor
een gezonde en heilzame inademing;

ten andere, de weinige lucht die men dan door de longpypen in ademd, en inzuigt, sterk bezet zynde met ondiertjes en kleine onzuivere lichamen, werpt de Natuur in een doodelyke verwarring. Daar en boven verzuren de Brandewyn en het gezoute Vlees het bloet. Die zurigheid, merkt wel op mag ik u bidden, die zurigheid, zeg ik, veroorzaakt een soort van stremming der Chyl, of Gyl, en van het bloedt, wanneer zich deze in de aderen vermengen; die stremming dan verdikt ze, en belet dat ze zoo snel niet als naar gewoonte in het hart vloeiën; dit geeft oorzaak tot een boven gewone getting, en ziedaar de Koorts van de *Sterkte Frontenac* in haar vollen dag. Hebt gy ooit grondiger hooren redeneeren over de hinderpalen welke het bloedt in zyn omloop kan aantreffen? Die zuurheid van de Chyl, die gestremdheid van de Chyl, die stremming welke verdikt, die verdikking welke verengt; met een woordt, zyt gy niet bekoort van een zoodanige trapklimming in een Redenvoering. Die van den Dokter Tegendank, over de belemmerde tong der stomme Boeremeidt, komt my
niet

niet fraaier aaneengeschalkeld voor. Met al dien geleerden toestel, heb ik echter noch eene bezwaartheit. Zoo de Godspraak van onzen Eiculaap wa-
 rachtig is, uit wat reden heeft dan die Koorts hare kwaadaardigheid niet uit-
 gestrekt over al de Bewooners der Sterk-
 te; waarom is ze alleen driftig aan-
 gevallen op die arme Boere Soldaten.
 Dit deedt my een andere giffing voor-
 stellen. Welke is, dat de gewapende
 Landlieden, als niet genoeg in staat
 zynde de Rivier al boomende op te
 varen, genootsaakt waren gedurig
 in het water te springen, om hunne
 Kanoos tegen de gestadige snelloopende
 stroomen van den Vloedt op te trekken.
 Dewyl nu die wateren uit de natuur
 koudt waren, ende hette gansch brand-
 dende, kan het bloedt wel door een
Strydende hoedanigheid bevroren zyn, en
 waarschynelyk die omwending in de
 natuur veroorzaakt hebben, welke de ge-
 melde koortsen voortbrengen; zoo het
 anders waar is, gelyk men zegt, dat
(omnis repentina mutatis periculoza est)
 alle schielyke verandering gevaarlyk is.
 Ik schatte die redenering als een heer-
 lyke ontdekking, en was ongemeen

vernoegt over myne kundigheid. Maar men vraagde my uit wat Weerelt ik kwam met myne *Strydende hoedanigheid*; en alzoo men my ten anderen tegenwierp, dat Mr. *de la Barre*, die zich naar allen schyn niet te water hadt be-geven, daarom niet te minder onder het getal der Koortsachtige door de *Strydige hoedanigheid* was geweest, deedt ik afftant van de bespiegelende Koortskunde, over vergenoegt dat ik die plaag niet onder myn vel hadt gehuis-vest.

Die Generaal bevondt zich naauwlyk herstelt, of hy begaf zich met ons in onze Kanoos, waar in hy meer moedigheid dan voorzichtigheid liet blyken. Wy hadden in de Sterkte vyftien of twintig dagen stil gelegen, het jaargety was ver verlopen, en de ziekte hadt het gewapende Landvolk verzwakt en vermindert; was dit niet genoeg om te voorzien dat de onderneming mislukken zou? Men ging echter aan boordt, en roeide zoo naarstig, ten einde ons van de stiltens te bevoordeelen, dat wy in vier of vyf dagen aan de *Hongersnoot Rivier* kwamen, daar de vrees voor een storm ons noodsaakte spoedig
in

in te loopen. Mr. *de la Barre* ontong daar tyding van den Hr. *Dulbut*. De laafte hadt een Kanoo van *Missilimakinac* doen vertrekken, om aan onzen Generaal te boetschappen dat hy, volgens zyne beveelen, de (1) *Huronners*, de (2) *Outaouaners*, en eenige andere naburige Volkeren hadt bewogen zich by het Fransche Leger te voegen; en dat hy daar en boven een versterking aanbracht van twee honderdt dapperen Boschloopers. Dees tyding, die in in een gunstiger gesteldheid onzen Gouverneur zeer verheugt zou hebben, raakte hem nu niet eens aan 't hart. Het groot getal zieken welke hy met zich mede sleepte, en zyne Vloot tot een bewegend Gasthuis maakte, verschrikte hem. Dat treurige

(1) Dat Volk wordt dus genaamt, om dat zy hun hair afbranden en 'er op de kruin iets van laten overblyven, dat hem op de wys als de Hoofdbostels van een wilt varken overendt staan. De meesten der Wilden branden het hoofd hair af; maar eenigen vernoegen zich met dit tot aan de ooren te doen, of het aan den eenen kant zoo lang te laten als 't hun in de zin schiet. Daar zyn 'er ook die het somtyds opbinden, en rondom met vederen besteken.

(2) By de Franschen *Gaatneuzers* genaamt.

rige schoufpiel deedt hem de oogen openen over al de andere ongevallen. De vrees dat de *Iroquoiers* in dien staat op ons mogten komen aanvallen, was geensins het min dringende gevaar, en wy konden van geluk spreken dat het hun niet in de gedachten opkwam. Dus nam Mr. *de la Barre* eindelyk het veiligste besluit, na alle zaken rypelyk overwogen te hebben, om zich uit een zoo kwade pas te redden. Dit was, dezelve Kanoo aan den Heer *Dulbut* te rug te zenden, en hem te bevelen, in wat plaats men hem ontmoette, de Boschloopers, en de Wilden ten spoedigste hun afscheid te geven, en eene samenvoeging met ons heel zorgvuldig te vermyden. Ten alle geluk dat dien Heer dit bevel te *Niagara* ontfong, daar hy het noch voegelyk genoeg ter uitvoering kon brengen. Hy bedankte dan de Wilden heel beleeft, en zondt hun te rug; maar deze lieten zich met die munt niet paaien; zy vertrokken zeer moeilyk, en den Fransche Landaart uitmakende voor al wat leelyk is, verwensten zy die uit grondt van 't hart voor den drommel.

De

De Generaal het gevaar van den kant der *Iroquoiers* ingelyks willende afwenden, befloot den Heer *le Moine* daar toe te gebruiken, die een eerlyken Noormandier is, en zoodanig by die Volkeren geacht, waartschynelyk om zyne oprechtheid, dat zy hem den bynaam van *Akoueffan* geven, 't welk de Patrys betekent. Hy wierdt naar het Dorp der *Onnontaguers* gezonden, dat tien mylen van de Rivier aflegt daar wy gelegert waren; en Mr. *de la Barre* bezwoer hem, toen hy vertrok, dat hy al de behendigheit van zyn Landaart zou aanwenden om eenige Gryzaarts van dat Volk by hem te geleiden. De Heer *le Moine* deedt geen veergeeffiche moeite met zyne verzoeken. Weinig dagen na zyn vertrek zag men hem als in zegenpraal te rug komen, vergezelt van *Grangula*, een *Iroquoisch* van den eerften rang, en gevolgt van dertig jonge Krygslieden. Onze Generaal de tyding van het aankomen dezer Bende met veel genoeg verftaan hebbende, zondt hun terftont ter ververfing, broodt, wyn, en zalmachtige Forellen, waar van de Viffery zoo overvloedig was, dat men 'er tot honderdt

stuks in een net vong. Hy liet ook aan zyn *Iroquoische* Uitmuntendheid zyne begroeting afleggen. De Afgevaardigden zeiden hem, dat Mr. *de la Barre* zeer verheugt was over zyne aankomst, en nietmin genegen om met hem in gesprek te treden, na dat zyne *Wilde Exelentſie* eenige dagen uitgeruſt zou hebben. Men hadt ondertuſſchen de voorzichtigheid gebruikt van al de Zieken naar de Volkplanting te verzenden, om ze niet aan 't gezicht der *Iroquoiers* bloot te ſtellen. Mr. *le Moine*, ſchoon een Normandyer van geboorte, hadt ook op zich zelve verkregen zyne Vroomheid eenigſins te kreuken, door aan zyn medegebragte *Iroquoiers* te verzekeren, dat het Franſche Hoofdleger by de *Sterkte Frontenac* ſtondt, en de daar ter plaats gelegerde Soldaten alleen een Bende was, door den Generaal tot zyn Geleide uitgekozen. Die vrome Wilden namen dit in den beginnen heel gul voor gereede munt aan; maar zy ontdekten het bedrog wel haalt, en wierden gewaar dat hun getrouwe Patrys hen miſſeide. Eenigen van de Bende, die onze taal gedeeltelyk verſtonden, des nachts digt by

by de tenten omzwervende, kwamen agter het geheim, door middel van eenige gesprekken daar men niet dacht dat zy oorgetuigen van waren; en zy misten niet die ontdekking aan hun' Makkers mede te deelen. Onze Reizigers zich dan gedurende twee dagen uitgerust hebbende, liet hun Hoofd aan Mr. *de la Barre* om Gehoor verzoeken. Die Generaal stond het hem gewillig toe; en *Grangula* zich op den gestelden tydt met zyn gevolg latende aandienen, wierdt ter Gehoor ingeleïdt; juist niet met al den omslag der Hoofsche Plegtigheid, maar met een zweemzel van hertelykheid. Gy zyt, zoo ik my niet bedrieg, heel ongeduldig om te weten wat 'er in dat mondgelrek omging; wel aan, men moet u te vrede stellen. De Tolk, vooraf wel te deeg door Mr. *de la Barre* onderrecht zynde, deed een lange Redevoering. Zyn *Iroquoische* Uitmuntendheid luisterde naarstig toe. Hy was geplaatst aan het hoofd van zyne Bende, die allen met de beenen kruislings op den grondt zaten, volgens de wys der Oosterlingen; en de pyp tabak diende hun tot een deftige

houding. Mr. de Wilde Afgezant hadt recht tegen over hem de groote Vrede-Pyp, of (1) *Kalumet*; weik tuig gy, zoo wel als de Snoer, dient te kennen, zoo gy iets van de Aanspraak des Gouverneurs wilt begrypen. Zie hier dan wat 'er van is.

De *Vrede-Kalumet* is een groote Pyp van zekere steen, of van rood, zwart, of wit marmer gemaakt. De steel heeft de lengte van vier of vyf voet; en de ketel in welke men de tabak stopt, is van acht duim, zynde boven aan de opening drie duim wyt. Hare gedaante is byna als 't maaksel van een Kryghamer. De roode *Kalumetten* gaan meest in zwang, en zyn de geachtste. By de Wilden worden zy niet gebruikt dan tot de Vredehandelingen, tot de Staatszaken, en vooral op de Reizen; dewyl men overal in veiligheid kan gaan, zoodra men die Pyp in de handt draagt. Zy is verciert met geele, witte

(1) Dit is een Woordt dat 'er de Normandyers aan gegeven hebben, by de eerste opregting der Volkplanting te *Kanada*. De *Iroquoiers* noemen die Pyp in hun Taal, *Ganondaoè*, en de andere Wilde Volkeren *Poagan*.

te en groene vederen, en doet onder hun dezelfde uitwerking als de Vrede-Vlag by ons; want de Wilden zouden gelooven een groote misdaad begaan te hebben, en zelfs dat zy 'er het ongeluk over hunne Volkeren door zouden halen, zoo zy het recht van die eerwaardige Pyp geschonden hadden. De Snoeren zyn zekere halsbanden van twee of drie voeten lang, en zes duim breed; voorzien met kleine Porceleine Kralen, van een soort van Schulpen, die tusschen *Nieuw-York* en *Virginie* gevonden worden. Die Kralen zyn rondt, en van dikte als een kleine erwt; daarby eens zoo lang als een korengraan. Haar kleur is blaauw, of wit; zy zyn als de Paarlen in de lengte doorboort, en op dezelfde wys aan een zyde snoer nevens malkander geregen. Men kan niet een eenig Verdrag sluiten, noch met de Wilden van *Kanada* in onderhandeling treden, zonder de tusschenkomst van die Snoeren; welke by hen inplaats van een Verdragschrift en Verbinding verstreken, dewyl de Schryfkonst onder hun onbekent is. Zy bewaren de genen welke zy van hunne Naburen ontfan-

gen

gen hebben , zomtyds langer dan een eeuw ; en alzoo elk zyne byzondere tekens heeft , verstaat men uit de Gryzaarts de tyd en de plaats daar zy gegeven zyn , en wat zy beteken. Maar wanneer 'er een eeuw verlopen is , bedienen zy 'er zich ook weer van tot nieuwe Vredeverbonden. Na die voorafgaande Onderrechting , ga ik over tot de Redevoering van onzen Generaal , die door zyn Tolk wierd uitgesproken , en van den volgenden inhoud is.

„ De Koning , myn Meeſter , onder-
 „ recht zynde dat de vyf *Iroquooiſche*
 „ Volkeren den Vrede zedert langen
 „ tydt overtreden hebben , heeft my
 „ bevolen dat ik my hier onder een
 „ Geleide zou vervoegen , en *Akoueffan*
 „ naar het Dorp der *Onnontaguers* afzen-
 „ den , om de voornaamſte Hoofden
 „ te noodigen my te komen zien. Het
 „ oogmerk van dien grooten Vorſt is ,
 „ dat gy en ik te zamen uit de groote
 „ Vrede-Pyp rooken ; maar dat gy
 „ my belooft in naam der *Iſſonmontoua-*
 „ *ners* , *Goyoguaners* , *Onnontaguers* , *On-*
 „ *noyouters* en *Agniers* , eene volkome
 „ voldoening en vergoeding van ſcha-
 de

„ de aan zyne Onderdanen te geven,
„ en in het toekomende niets te doen
„ dat een hatelyke Vredebreuk kan
„ veroorzaken.

„ De *Tsonnontouaners*, *Goyoguaners*, *On-*
„ *nontaguers*, *Onnoyouters* en de *Agniers*,
„ hebben al de Boschloopers geplun-
„ dert, bedorven, en mishandelt, welke
„ by de *Ilinoiers*, de *Oumaniers*, en de
„ andere Volkeren, Kinderen van myn
„ Koning, hun' Koophandel gingen
„ dryven. Dewyl zy dan in die ge-
„ legenheden de Vredeverbonden, met
„ myn Voorzaat gesloten, schandig
„ overtreden hebben, is my gelaft hen
„ daar vergoeding van te eischen; en
„ hun aan te zeggen, dat ik, ingeval
„ van weigering, of agtervolging van
„ die Plunderingen, uitdrukkelyk be-
„ vel heb hun den oorlog te verklaren.

Dees Snoer bevestigt myn Woord. (1)

„ De Krygslieden der Vyf Volkeren
„ hebben daar en boven de *Engelschen*,
„ in de Meiren des Konings myn
Meef-

(1) *Bevestigt* is de spreekwys der *Iroquisers*,
inplaats van, *is ten waarborg van myn woord.*

„ Meester , en by de Volkeren zyne
 „ Kinderen ingevoert; om den Koop-
 „ handel zyner Onderdanen te vernie-
 „ tigen, en die Volkeren te noodzaken
 „ zich te ontrekken aan de hem ver-
 „ schuldigde gehoorzaamheid. Zy heb-
 „ ben hen daar ingevoert, ondanks het
 „ verbod van den vorigen Gouverneur
 „ van *Nieuw-Jork*, die 't gevaar voor-
 „ zag waaraan zich zoo de eenen als
 „ de anderen blootstelden. Ik wil die
 „ handelingen echter wel vergeten;
 „ maar zoo *diergelyke zaak* in 't vervolg
 „ meer gebeurt, heb ik uitdrukkelyle
 „ bevel u den oorlog te verklaren.

Dees Snoer bevestigt myn Woord.

„ Die zelfde Krygslieden hebben
 „ verscheide wreede Strooperyen gedaan
 „ by de (1) *Ilinoiers* en de *Oumaniers*.
 „ Zy

(1) Dit was door de *Iroquoiers* in de maandt September van 't Jaar 1681. by die Volkren uitgevoert, na dat zy eenen *Mansolea*, een *Mastontaxer* van geboorte, een zeer loos, welsprekend en oproegMan, als een heimelyke Verspieder by de *Ilinoiers* hadden uitgezonden, om den Heer *de la Salle* in zyne onderneming te verydelen, en door dat 't Volk te doen omkomen.

Hy

„ Zy hebben mannen , vrouwen , en
 „ kinderen vermoordt , en een groot
 „ getal Wilden dier beide Volkeren,
 „ die zich in hunne Dorpen veilig
 „ achtte , in 't midden van den Vrede
 „ gevangen genomen , en gebonden
 „ weggevoert. Die Volkeren , die Kin-
 „ deren zyn van myn' Koning , behoo-
 „ ren niet langer uwe Slaven te blyven.
 „ Men moet hun de vryheid wederge-
 „ ven , en ze ten spoedigste in hun
 Landt

Hy vervoegde zich by hen in schyn van een
 Vriend , en als een Afgezant van zyn Volk ;
 kwaam 'er met voordacht des nacht aan , ten
 einde te heimelyker in hunne Legerplaats te
 sluipen , en tydt te hebben om zyne listen om-
 zichtig te beleggen , of zyn handel te beter
 te beflieren. Het scheelde weinig of hy hadt
 zyn oogmerk bereikt. Maar het eindelyk
 geheel mislukt ziende , beleedt hy van de *Iro-
 quoiers* uitgezonden te zyn , om de *Ilinoiers* te-
 gen de Franschen op te stoken. De Bende die
 dees Stroperyen deedt , bestondt uit zes hon-
 derd koppen , en nootzaakte de *Ilinoiers* de Ri-
 vier hooger op te wyken , en het Dorp te ver-
 laten daar den Heer de la Salle de Sterkte *Cro-
 veceaur* hadt opgeworpen. De *Iroquoiers* trok-
 ken eindelyk , op de aannadering van dien
 Heer met cenige hulpbenden , naar hun
 Landt te rug ; en de *Ilinoiers* kwamen dus we-
 der allens naar hun Dorp afzakken.

„ Landt te rug zenden; en zoo de vyf
 „ Volkeren dit weigeren te doen, heb
 „ ik uitdrukkelyk bevel hen den oor-
 „ log te verklaren.

Dees Snoer bevestigt myn Woord.

„ Ziedaar 't geen ik aan *Grangula*
 „ te zeggen hadt, tot wien ik my
 „ richte, om aan de *Tsonnontuaners*, *Goy-*
 „ *oguaners*, *Onnontaguers*, *Onnoyouters*
 „ en *Agniers*, de verklaring over te
 „ dragen welke de Koning myn
 „ Meester my bevolen heeft hun te
 „ doen. Het zou my smerten dat zy
 „ hem nootsaakte een zwaar Leger naar
 „ de Sterkte (1) *Cataracois* te zenden,
 „ om een oorlog te ondernemen die
 „ hen doodelyk zou vallen. En het
 „ zou hem ook niet lief wezen dat die
 „ Sterkte, welke een werk van vrede
 „ is, tot een gevankenis aan uwe
 „ Krygslieden verstrekte. Men moet
 „ dan van werenszyde beletten dat dit
 „ ongeluk niet gebeurt. De Fran-
 „ schen, die Broeders en Vrinden zyn
 „ der

(1) Door de Franschen de *Sterkte Frontenac* genaamt.

„ der vyf Volkeren , zullen hun rust
„ nooit storen; mits dat zy de geëifte
„ voldoening geven, en dat de V redever-
„ bonden voortaan naauwkeurig door
„ hen in acht genomen worden. Het
„ zou my smerten dat myne woorden de
„ uitwerking niet voortbrachten, die ik
„ 'er van verwacht ; want alsdan zal
„ ik my niet kunnen onthouden my
„ by den Gouverneur van *Nieuw York*
„ te voegen, die my, door bevel van
„ zyn Meester, de hand moet bieden,
„ om uwe vyf Dorpen te verbranden,
„ en uit te rooien.

Dees Snoer bevestigt myn Woord.

Ziedaar , Myn Heer , den Inhoud
der Aanspraak van *Mr. de la Barre*.

Zoodra zyn Tolk geëindigt hadt,
stondt *Grangula* op, die gedurende de
ganche Redevoering zyne oogen op
de ketel zyner Pyp had gevestigd ge-
houden; en, 't zy het geschiede uit een
kwintige beleeftheid, of ten einde zich
zonder pligtpleging tyd te geven om
op zyn antwoord te peinzen, hy deedt
altoos vyf omwandelingen in onze
Kring, bestaande uit Wilden en Fran-
schen.

fchen. Na op zyn plaats te rug gekomen te zyn, bleef hy overeindt staan voor den Generaal, die in een goede Leuningstoel zat; en hem sterk aanziende, zeide hy tot hem:

„ (1) *Onnontio*, ik eer u; al de
 „ Krygslieden die my verzellen eeren
 „ u ook. Uw Tolk heeft uwe reden
 „ geëindigt, ik ga de myne beginnen,
 „ myne stem komt tot uwe ooren,
 „ hoor myne woorden.

„ *Onnontio*, het moet zyn dat gy
 „ by uw vertrek van *Quebek* geloofde
 „ dat de hette der Zon onze Bosfchen
 „ verbrandt hadt, welke ons Land
 „ voor de Franschen ongenaakbaar
 „ maken; of dat het Meir ons zoodanig
 „ hadt overstroomt, dat onze Gehugten
 „ met water omringt zynde, het ons
 „ onmogelyk was daar uit te komen.
 „ Ja *Onnontio*, het moet zyn dat gy
 „ het gelooft hebt, en dat de nieuwsgierigheid
 „ om zoo veel afgebrandt, of overstroomt
 „ Landt te zien, u hier heen gevoert heeft.
 „ Ziedaar u 'er tegenwoordig beter van on-
 „ der-

(1) Dit is den naam die zy aan den Gouverneur Generaal van Kanada geven.

„ derrecht, dewyl Ik en myne Krygs-
„ lieden u komen verzekeren, dat de
„ *Tsonontouaners*, *Goyoguaners*, *Onnon-*
„ *taguers*, *Onnoyouters* en *Agniers*,
„ noch niet omgekomen zyn. Ik be-
„ dank u uit hun naam, dat gy op
„ hun grondt die Vrede-Pyp hebt
„ mede gebragt, welke uw Voorzaat uit
„ hunne handen heeft ontfangen. Ik
„ wensche u te gelyk geluk dat gy de
„ moorddadige Heirbyl, die zoo me-
„ nigmaal in 't Fransche bloed geverft
„ is geweest, onder de aarde hebt be-
„ graven gelaten. Luistert toe, *Onnon-*
„ *tio*, ik slaap niet, myne oogen zyn
„ open; en de Zon, die my verlicht, doet
„ my een groot Veldheer ontdekken
„ aan het hoofd van en Bende Krygs-
„ lieden, die al fluimerende spreekt.
„ Hy zegt dit Meir niet genadert te
„ zyn, dan om met de *Onnontaguers* uit
„ de groote Vrede-Pyp te rooken;
„ maar *Grangula* ziet in tegendeel dat
„ het was om hun den hals te breken,
„ ingeval zoo vele Fransche armen
„ niet verzwakt waren geworden.
„ Ik zie dat *Onnontio* droomt, in een
„ Legerplaats van Kranken, welke de
„ *Groote Geest* door ziekzens in 't leven

„ heeft gefpaart. Hoor namy, *Onnon-*
 „ *tio*; onze Vrouwen zouden de
 „ Knotfen opgevat hebben, en onze
 „ Kinderen en Gryzaarts met boog en
 „ pylon in uwe Legerplaats gevallen
 „ zyn, zoo onze Krygslieden hun niet
 „ weerhouden en ontwapend hadden,
 „ toen uw Afgezant *Akoueffan* in myn
 „ Dorp aankwam. 't Is 'er uit, ik
 „ heb gefproken.

„ Luiftert toe, *Onnontio*, daar zyn
 „ geen andere Franschen door ons ge-
 „ plundert, dan de geen die Snaphanen,
 „ Buskruit en Kogels aan onze Vyand-
 „ den de *Oumamiers* en de *Ilioniers*
 „ toevoerden, om dat die wapenen ons
 „ het leven hadden kunnen kosten.
 „ Wy hebben daar even als de Jezui-
 „ ten in te werk gegaan, die al de vaat-
 „ jes Brandewyn welke men in onze
 „ Dorpen brengt, aan stuk slaan, uit
 „ vrees dat de Dronkaarts zoo met
 „ hunne hoofden zouden leven; onze
 „ Krygslieden hebben geen Bevervel-
 „ len om al het geweer te betalen dat
 „ zy geplundert hebben, en de goede
 „ Gryzaarts fhrikken voor den Oor-
 „ log niet.

Dees Snoer vervat myn Weord.

„ Wy

„ Wy hebben de *Engelschen* in onze
 „ (1) Meiren ingevoerd, om 'er te han-
 „ delen met de *Outaouaërs* en de *Hu-*
 „ *ronners*; even gelyk de *Franschen*
 „ de *Algonkiners* aan onze vyf Dorpen
 „ gebragt hebben, om daar een Koop-
 „ handel te dryven, welke de *Engelschen*
 „ zeggen dat aan hun behoort. Wy
 „ zyn Vrygeboornen, wy hangen zoo
 „ min af van *Onnontio* als van (2) *Corlar*,
 „ het is ons geoorlooft te gaan waar
 „ het ons lust, daar de geen te gelei-
 „ den die het ons zal goeddunken, en
 „ te koopen en verkoopen van en aan
 „ zoodanigen als het ons behaagt. Zoo
 „ uwe Bontgenooten uwe Kinderen
 „ zyn, handelt hun als Slaven, of als
 „ Kinderen; beneem hun de Vryheid
 „ van in hun Landt geen andere lieden
 „ te ontfangen dan de uwe.

Dees Snoer vervat myn Woord.

„ Wy hebben de *Honoiers* en de *Ou-*
 „ *ma-*

(1) Zy vermeinen, dat de Meiren aan hun behooren.

(2) *Corlar*, is den naam die zy aan den Gouverneur Generaal van *Nieuw Fork* geven.

„ *mamiers* den hals gebroken, om dat
 „ zy den (1) Vrede - Boom hebben
 „ omver gehakt, die tot een afpaling
 „ onzer grenzen diende. Zy zyn groo-
 „ te Jagtpartyen van Bevers op onze
 „ Landeryen komen doen, en hebben'er
 „ geheelyk alle (2) manneties en wyf-
 „ jes uit weggevoert, tegen de ge-
 „ woonte van alle Wilden. Daar by
 „ hebben zy de *Chaouanners* in hun
 „ Landt en hunne Party gelokt. Zy
 „ zyn van hun met schietgeweer voor-
 „ zien, na kwade voornemens tegen
 „ ons beraadslaagt te hebben. Wy
 „ hebben minder gedaan dan de *Engel-*
 „ *schen* en de *Franschen*, die de Landen
 „ welke zy bezitten, zonder eenig
 „ recht, met geweld op verscheide
 „ Volkeren bemagtigt hebben, welke
 „ door hun uit haar Landt verjaagt zyn,
 „ om 'er Steden, Dorpen en Sterktens
 „ te bouwen.

Dees Snoer vervat myn Woord.

„ Hoor

(1) Dit is onder de Wilden een verbloemde wys van spreken, en zegt zoo veel als den Vrede verbreken.

(2) Het is een hooftmisdaadt onder de Wilden al de Bevers van een Gehugt uit te rooien.

„ Hoor na my, *Onnontio*, myne
„ stem is die der vyf *Iroquoische* *Ge-*
„ *bugten*. Zie hier wat zy u antwoor-
„ den. Open uwe ooren om te ver-
„ staan 't geen zy u doen weten.
„ De *Tjonontouaners*, de *Goyoguaners*,
„ de *Onnontaguers*, de *Onnoyouters* en
„ de *Agniers* zeggen, dat toen zy de
„ Heirbyl te *Catarocouy* (1), in het by-
„ wezen van uwen Voorzaat, in het
„ middelpunt van die Sterkte begroe-
„ ven, zy op dezelfde plaats den Boom
„ des Vredes plantte, om 'er zorgvuldig
„ bewaart te worden; dat inplaats van
„ een toevlugt voor Krygslieden, die
„ Vesting niet langer dan een verblyf
„ voor Kooplieden zou zyn; en dat in
„ stee van Wapens en Krygsbehoeftens,
„ welke men 'er in overvoerde, daar
„ niet dan Koopmanschappen en Be-
„ vervellen in zouden komen. Lui-
„ stert toe *Onnontio*; draag in het toe-
„ komende wel' zorg dat zulken
„ grooten getal Krygslieden als hier
„ verschynen, zich in een zoo kleine
„ Sterkte

(1) By hun is de Heirbyl te begraven, zoo veel te zeggen als, den Vrede maken, en ze op te graven is, den Oorlog verklaren.

„ Sterkte besloten vindende, die Boom
 „ niet vertikken. Ik verzeker u, uit
 „ den naam der vyf Volkeren, dat
 „ onze Krygslieden onder zyne bla-
 „ deren de (1) Vrede Pyps-dans zullen
 „ danffen; dat zy geruft op hunne (2)
 „ Matten zullen blyven, en dat zy de
 „ Hei byl niet zullen opgraven, om den
 „ Vredenboom omver te hakken. dan
 „ wanneer hunne Broeders *Onnontio* en
 „ *Corlar*, het zy vereenigt, of afzonder-
 „ derlyk, de Landen zouden willen
 „ aantasten welke de (3) *Groote Geest*
 „ aan onze Voorvaderen heeft toege-
 „ wezen.

„ *Dees Snoer* vervat myn *Woord*; en
 „ *deze andere de magt die de vyf Volke-*
 „ *ren my gegeven hebben.* Waar op *Gran-*
 „ *gula* vervolgens *Mr. le Moine* aan-
 „ sprekende, tot hem zeide.

„ *Akoueffan*, schep moet, gy hebt
 „ verstant, spreekt, verklaar myne
 „ woorden, vergeet niets; zeg alles
 „ wat

(1) Dit betekent den Vrede zelf.

(2) Van stroo of biezen gevlogten, beteke-
 nende die spreekwys, den Vrede houden.

(3) Zie hier van in het 2. Deel, DE GE-
 DENKSCHRIFTEN VAN KANADA.

„ wat uwe Broeders en uwe Vrinden
„ aan uw Hooft *Onnontio*, door de mond
„ van *Grangula*, bekend maken, die u
„ eert, en u noodigt dit geschenk van
„ Bevervellen aan te nemen, en u zoo
„ dadelyk op zyn Gastmaal te laten
„ vinden.

„ Dees geschenken van Bevervellen
„ zyn aan *Onnontio* gezonden, van we-
„ gen de vyf Volkeren; en *Grangula*
„ eindigt hier zyne redenen.

Mr. *le Moine*, nevens de Jezuiten die de plegtigheid bywoonden, vertolkten toen de openhartige en nochtans gansch niet zotte Redevoering van den Wilden De Generaal, die zulk een begroeting gansch niet verwacht hadt was 'er zeer moeilyk over; hy zag dat den Redenaar de spyker op den kop hadt getroffen, en dit ontsak hem in gramschap. Na zich schielyk in zyne Tent te rug te begeven, voer hy 'er heftig uit; en men hadt heel veel moeite om zyne eerste oplopendheden te doen bedaren. *Grangula* onder-tusschen, die zich weinig over het goedt gevolg van zyn antwoord bekommerde, ging zyns wegs. Hy onthaalde verscheide Franschen, en miste

niet het Gastmaal , naar de *Iroquot-
sche* wys , met zyne Krygslieden door
een dans te openen, welkers belachelyk-
heid heel bekwaam was om de Genoo-
digden het gedult te doen verliezen,
en hun honger te verhaasten. Twee
dagen daar na vertrokken de Wilden
naar hunne Gehugten , en wy naar
Monreaal. Wy waren zoo dra niet op
het Meir, of het gewapende Landvolk
schudde het juk der krygstugt af; zy
dropen zoo spoedig heen, dat alle hunne
Kanoos in een oogenblik tyds verstroot
waren. Onze drie Kompagnien alleen
bleven by malkander, om dat wy, zoo
Bevelhebbers als Soldaten, by een wa-
ren in platte Vaartuigen van denne
planken , welke men voordachtelyk
voor onze Krygsbenden gemaakt hadt.
Ik bevondt my niet zeer na myne zin
in dat nieuwe Vaartuig, en beklaagde uit
grondt van myn hart het gemis der
Kanoo die my gevoert hadt. Wy
moesten met die platte Schuiten de
watervallen, groote en kleine stortin-
gen, en doortogten vol welsprongen
en klippen afvaren , daar de Ka-
noos dit ter naauwer noodt doen als
zy geladen zyn; en men voorspelde
ons

ons een onfeilbare Schipbreuk op een van die gevaarelyke plaatsen. Ik hadt des te minder goede hoop, dewyl men ons een tot dien tydt ongehoorde zaak liet bezoeken. Inderdaad, geen plat Vaartuig hadt noch ooit die yffelyke steiltens op noch af gevaren. Wy moesten 'er echter de huid aan wagen, maar het geschiede niet zonder beven; en, geloof my, wy waren alle Ridders van de droevige figuur. Onze voorzorg bestont, in onze Soldaten te deeg te onderrechten welke verschillende handelingen van roeien zy, volgens het verscheide vereisch van zaken, moesten houden; en wy deden daarby eenige Kanoos vooruitvaren, die de watervallen in ons gezicht afliepen, en ons dus den weg aanwezen. Zonder dit zouden die Waterbergen ons allen ingeflokt hebben. Verbeeld u dat de afstroomingen byna zoo snel voortvloeien als een Kannonkogel vliegt, en dat men klippen moet vermyden waar op men geworpen zou worden, zoo men eene riemslag verkeert roeide; want men vaart die watervallen slangsgewys af, om den loop van't water te volgen, dat vyftigderlei draaien maakt. De Kanoos zelf
ver-

vergaan'er somtydts, als zy geladenzyn.

(1) Maar zoo men op dien gevaarlyken weg tuffchen de doot en het leven dobbert, men vind dit tenminften verzoet door de vaardigheid en snelheid van de Reis. Men spoeid voort als of men voor den windt zeilde. In hoe veel tyd meendt gy dat wy van *Galeta* hier aanlandde? Gy zult noch wel onthouden hebben dat 'er twee kleine Meiren van een byna stilstaand water zyn over te varen; die lange weg wierdt nochtans in twee dagen door ons afgelegd. Wy hadden by onze aankomst verstaan, dat Mr. den Ridder *Callieres* aangekomen was, om het ampt van Mr. *Perrot*, Gouverneur van die Stadt, te bekleeden. Die verande-

rin-

(2) Wanneer de Wilden een moeielyke Watersprong, of Storting zullen afvaren, daar zy eenig gevaar in kunnen loopen, zyn'ze veeltyds gewoon'er een rok van Bevervellen, tabak, porcelein, of iets diergelyks in te werpen, om de gunst van den Geest die 'er zich in onthoud en 'er de bestiering van heeft, door dat foort van offerhanden te verwerven. Dit komt, om dat zy alles waar van zy de naturelyke oorzaken niet begrypen, aan Geesten toeschryven, of zelfs iets zoodanigs ook wel een Geest noemen; en verder, om dat zy uit den aart ongemeen bygeloovig zyn.

ring verwonderde ons niet heel zeer; men merkte ze aan als een vrugt der verscheide verschillen welke *Perrot* met den Gouverneur Generaal hadt gehad. Wacht tot ik de omstandigheden van dit Landt beter ken; ik zal u dan deszelfs byzonderheden melden. Gy moet ondertusschen weten dat men hier zeer kwalyk spreekt van onze laatste krygstogt. Men strooit heele fraaie gerugten uit, tot eer en roem van *Mr. de la Barre*; onder anderen zegt men dat hy een kleine Vloot met Bevervellen heeft willen begeleiden, die hy by de Wilden van 't Meir hadt laten inruilen tegens andere Koopmanschappen. Hy heeft de Kerk en den Tabbert tegen zich, die Heeren hebben tot zyn nadeel naar het Hof gescheven; en het zal dus vry gevallig zyn als hy het ontsnapt. Met dit alles geloof ik dat de goede Man heel onschuldig is; waarom gaf hem de natuur geen scherper vooruitzicht. Men komt my tegenwoordig te verwittigen dat de Heeren, *Hainaut*, *Montortier*, en *Duriveau*, Scheeps Kapiteinen, te *Quebek* zyn aangekomen om 'er den winter door te brengen, en hem tot Raadslic-

lieden te verstrekken; en dat de laatste een vrye Kompagnie heeft medegebracht, daar hy zelf het gebiet over voert.

Ik kan u niet eerder schryven dan in de aanstaande Lente, om dat de laatste Schepen die dit jaar naar Vrankryk moeten te rug keeren, gereet zyn om onder zeil te gaan.

Ik ben, Myn Heer, Uwew Etc.

Te Monreal den
2. Novemb. 1684.

VIII. BRIEF.

Het versterken van Monreal. De onbescheide yver der Priesters, Heeren van die Stad. Beschryving van Chamblé. Van de Aankomst der Wilden van 't groote Meir, om hun Koophandel te dryven, en hoe die geschiet.

MYN HEER,

UW Brief heeft een goede en spoedige reis gehad. Dit kon ook niet
niet

niet anders zyn , dewyl zy onder begeleiding vanden wyn gekomen is. Het is, in waarheid, een klein Bordousch Scheepje, maar bevragt met een goede lading Druivesap, 't welk my uw geachte Brief heeft overgebracht; en 't is ook het eenige 't welk dit jaar hier aanlandde. Mr. *de la Salle* heeft dan vanden Koning vier Schepen verkregen, om den mondt der Rivier *Mississippi* te gaan ontdekken (1). Ik hoop dat
Zyne

(1) Na den Vloedt *Mississippi* en eenige Volken langs denzelven ontdekt, en eindelyk, naar zyne gedachten, den mondt van die Rivier gevonden te hebben, welke hy, by zyne hoogteneming, rekende dat tusschen de Breette van 22. en 23. graden door een wydt Kanaal in den Zeeboezem van Mexico uitwaterde, was die Heer naar *Quebek* te rug gekeert; en daar van daan naar Vrankryk vertrokken, om het Hof van zyne Ontdekkingen verslag te doen. Hy wierdt'er gunstig van ontfangen; en den Koning stondt niet eens in beraadt, om hem de vier gemelde Schepen toe te staan, die de *Joli* een Oorlog Schip, *la Belle* een Fregat, *l'Aimable* een Fluit, en een Snaauw de *Sant Franciscus* waren. Hy vertrok met die kleine Vloot den 24. July 1684 van *Rochel*; moest weinig dagen daar na door storm te *Chefdebois* inloopen, om 'er eenige van hare masten te herstellen, en nam den 5. Augustus uit die Haven zyn streck naar *Sant Domingo*. Maar van
cgn

Zyne Majesteit geen vergeeffsche onkosten zal gedaan hebben; en dat die Scheepstogt van veel vrugt voor den Koophandel zal zyn. Maar Voorfpeelingen over het geen in Vrankryk omgaat, is de zaak niet daar gy begerig na zyt. Ik zie dat uwe nieuwsgierigheid omtrent de zaken van onze

Nieu-

een tweede storm belopen, raakte de Vloot den 14. September van malkander. De Fluit en het Fregat bleven alleen by een, en kwamen te zamen aan klein *Goaze*, op 't Eiland *Sant Domingo* gelegen, daar zy het Oorlogschip de *Joli* by geluk aantreffen. Het Schip de *Sant Franciscus*, met Koopmanschappen en verscheide andere goederen geladen, de andere niet konnende volgen, liep te *Vredeshaven* (*Port de Paix*) binnen; maar wiert, toen het 'er na den storm uit vertrok om zich by de Vloot te voegen, gedurende een vry stille nacht van twee Spaansche Halve Galeien overvallen, die het verbrandde. Men acht dat de Spaanschen het voornemen van den *Heer la Salle* ontdekt hebbende, als of hy byzonder op het bemagtigen der Mynen van *Sant Barber* in nieuw *Mexico* toelei, zich daarom van dit hem noodigste Schip meester maakte. Dat verlies ontfelde de gansche Vloot ongemeen; ondertusschen storven vele der Soldaten en Matroozen te *Sant Domingo*, door ziekten uit hunne gepleegde ontugt ontstaan; - en het vervolg van dien togt was niet min ongelukkig, en vrugteloos.

Nieuwe Weerelt , meer en meer aanwakkert. Gy verzoekt my , maar op een wys die uw ongedult krachtig te kennen geeft , u bericht te willen geven van 't geen 'er in zeven of agt maanden is voorgevallen. Men zal u gehoorzamen ; en ten einde gy een agtervolgend verhaal zoudt hebben , vat ik het einde van myn laatsten Brief weder op.

De Ridder *de Callieres* heeft zyne Stadsbestiering aangevangen met een onderneming van gewigt , namentlyk , ons door een nieuw Vestingwerk in veiligheid te stellen. Zoo dra dan als hy ingehuldigt was , beval hy aan de Inwooners dezer Stad , en der omleggende Streken , in het Bosch palen te gaan kappen van vyftien voeten lang. Dat bevel wierdt goetdgekeurt , en men voerde het deze winter zoo vaardig uit , dat al de palen reets hier gebragt zyn. Men gaat ze eerstdaags in den grondt planten , om de Stad met de voorgedachte omwalling te dekken ; en men zal 'er vyf of zes hondert man toe gebruiken. Wat het leven betreft 't welk ik hier leide , het komt weinig met myne jaren en myn aard

overeen. Het grootste vermaak 't welk ik deze winter heb genoten, is het op de jagt gaan met de *Algonkiners* geweest. Die tydkorting valt wat zwaar; maar ik leerde 'er de Taal der Wilden door, en dit was myn voornaamste beooging. De overige tydt van dat Jaargety is van my in de Stadt doorgebracht, en dit op de treurigste wysder Weerelt. Gy hebt in Europa ten minsten de Vastenavonds vermakelykheden; maar hier is het een eeuwigdurende vaste. Wy hebben een Pilaabyter van een Pastoor, wiens Inquizietiy gansch menschhatende is. Men moet onder zyn Geestelyke Oppermagt noch aan spel, noch aan het bezoek der Juffers, noch aan eenige uitspanning van een eerlyk vermaak denken. Alles is ergernis en doodzonde by die styfzinnige Schyndeugt. Zult gy het gelooven dat hy het Nagtmaal geweigert heeft aan Vrouwen van den eersten rang enkel om het dragen van een kuif met gekleurde strikken? Het ergst is dat hy overal verspieders heeft, en als men in het ongeluk vervalt van in zyn tafelboekje op de lyst te staan, bestraft hy u in 't openbaar van den

Preck.

Preekstoel op een scherpe en schandelyke wys. Oordeel of een eerlyk man zich daar na kan schikken. Is 'er geen hulpmiddel tegen, zult gy zeggen? Niet een eenig. De Gouverneur zou 'er zich niet mede durven bemoeien; de Godsdienstigen hebben te lange armen; en, dat meer is, alzoo die Heeren van *St. Sulpice* ook onze Weereltlyke Heeren zyn, steunen zy daar op, om ons te onderdrukken. Verbeeld u niet dat die Priesters hun gezag binnen den Predikdienst en de Bestraffing in de Kerk bepalen; zy vervolgen ons tot in de huischelyke zaken, en in het binnenste der Huizen. 't Is voor hun yver te gering de mombakkuffen in den Kerkelyken ban te doen, zy vervolgen ze, gelyk men een Wolf zou najagen; en, na dat dekfel van 't gelaat afgerukt te hebben, braken zy een vloedt van gal tegen de genen die zich daar mede vermoimt hadden. Dees Argussen waken eeuwig met hondert oogen op het gedrag der Vrouwen en Vrysters; de Vaders en de Mans kunnen 'er in alle verzekerheid op slapen; en zoo zy iets te vreezen mogten hebben, het zou en-

kel van den kant dier vlytige Schildwachten zyn. Om by hen in een goed blaadje te staan, moet men maandelyks het Nachemaal gebruiken; en, uit vrees dat de ruwe Katholyken de Leerregel van die Biegtvaders het geheele jaar mogten verbreken, is elk een voor 't minst verplicht op Paaschen een geschrift aan zyn Biegtvader over te geven. Maar van al de kwellingen dezer Verstoorders der algemeene rust, vinde ik 'er geen onverdragelyker dan den Oorlog welke zy de Boeken aandoen. Die den Godsdienst raken mogen zich alleen in 't openbaar vertoonen; al de anderen zyn verboden, en ten vure gedoemt. Hoe verwoet was ik, noch kortst geleden, tegen myn Zotskap van een Pastoor. Hy zich in myn afwezen by myn Huiswaart bevindende, tradt stoutelyk in myn Kamer, en een *Petrinus* op myn tafel vindende, brak hy den ongelukkigen Romein armen en beenen; dat is te zeggen, hy scheurde uit dat boek al de bladzyden welke een geveinsde viesheid ergerlyk acht. Toen ik terug kwam, en die verwoesting ontdekte, was ik my zelve geen meester: Ik schatte die Roman te hooger, door dien

dien 'er de overgeslage regels ingevult waren, en het werk dus niet verminkt was. De woede bevong my, ik wilde my naar dien Beul begeven; en zoo men my niet weerhouden hadt, ik geloof dat het hem hondert hairen uit de baart voor elk bladt van myn Boek zou gekoft hebben. Laat ons die Geveinsden voor iets beters daar laten.

De ysschossen der Rivier, die den 30. Maart wegsmolten, en los gingen, (want het is doorgaans in die tydt dat de Zon weder kracht begint te krygen) lieten my een open weg om met een kleine afgevaardigde Bende naar *Chambli* te vertrekken; dat maar vyf of zes mylen van de Stadt aflegt. Die Plaats is gelegen aan den boort van een Kom, of Waterplas, van twee mylen in zyn omtrek, waar in zich het Meir *Champlain* ontlafst, door een Waterval van anderhalve myl lang; daar een Rivier uit ontspruit, die te *Sorel* in den Vloedt *St. Laurens* uitwatert, gelyk ik het u in myn vierden Brief heb gemeldt. Men dreef 'er eertyds meerder Koophandel in Bevervellen dan tegenwoordig; want de *Soccokiers*, de *Mabinganers*, en de *Oponangoers*

(drie Volkeren welke zich by de *Engelſchen* hebben vertrokken, om de vervolging der *Iroquoiers* te ontgaan) kwamen 'er in meenigten hunne Pelteryen tegen andere Koopmanſchappen verruilen. Het *Meir Champlain*, 't welk men boven die *Waterval* vindt, is van 80. mylen in zyn omtrek. Aan het eind van dat *Meir* legt dat van 't *H. Sacrement*, door 't welk men gemakkelyk naar *Nieuw York* kan varen, met een dragt over Land te doen van tweemylen, tot aan de *Yzer Rivier*, welke zich in die van *Manathé* ontlafte. Toen ik te *Chambli* was, zag ik twee Franſche Kanoos, met *Bevervellen* geladen, voorbyvaren; die *Vaartuijen* gingen te *Sluik* naar *Nieuw York*, en men luiferte malkanderen in 't oor dat het voor rekening van *Mr. de la Barre* was. Die *Sluikhandel* is uitdrukke- kelyk verboden, om dat men verplicht is de *Bevervellen* aan het *Komptoir* van de *Kompagnie* te brengen, daar zy hondert ſestig gedeeltens op het hondert minder geſchat worden dan de *Engelſchen* die aan hunne *Volkplanting* opkoo- pen. De *Sterkte* welke aan den voet der *waterſtorting* op den boort

boort der Kom van *Ghambli* legt, alleen van enkele stormpalen zynde, kan niet beletten dat heel veel heden een reis ondernemen die zoo veel voordeel geeft; en de daar omstreeks wonende, leggen zelfs zeer bloot voor de strooperyen der *Iroquoiers*, in tydt van Oorlog, ondanks die zwakke Sterkte. Ik verbleef 'er anderhalve maandt, en kwam vervolgens hier te rug; waar Mr. *de la Barre* eenige dagen daar na aanlandde, vergezelt van de Heeren *Henaut*, *Montortier* en *du Rivau*. Byna op den zelfden tyd zag ik vyf en twintig of dertig Kanoos van Boschloopers ontladen, die, uit de groote Meiren komende, mer Bevervellen bevragt waren. De lading derzelven bestont elk uit veertig pakken, of balen. Elke baal woog vyftig pondt, en wierdt aan het Komptoor der Pagters tot vyftig kroonen geschat. Zy waren gevolgt van vyftig Kanoos der *Outaouaners* en *Huronners*, die byna alle Jaren naar de Volkplanting afkomen, om 'er goederen te koopen; 't geen zy daar tot ligter prys doen dan in hun eigen Landt van *Missilimakinac*, aan den oever van 's Meir der *Huronners* by den mondt

van dat der *Illioniers* gelegen. Ik acht dat het u niet zal vervelen de omftandigheid van dit zoort van Wildenkermis te verftaan.

Die Kooplieden legeren zich vyf of zes honderdt fchreden van de Stadt. De dag van hun aankomft wordt doorgebracht, zoo in het fchikken van hunne Kanoos en het ontladen der Koopmanfchappen, als met het opflaan hunner Tenten, die van baften van Berkenboomen zyn. Des anderen daags laaten men aan den Gouverneur Generaal om gehoor verzoeken; 't welk hy hun den zelfden dag in een openbare plaats vergunt. Elk Volk maakt een afzonderlyken hoop uit; maar al die benden op den grondt nedergezeten zynde, en elke Wilde de pyp in den mond hebbende, ryft een van hun, door den hoop als de welfprekenfte uitgekozen, heel ftatig overeindt, en den Gouverneur aansprekende; die in een Leuningftoel zit, zegt hy tot hem.

„ Dat zyne Broeders gekomen zyn om
 „ hem te bezoeken, en te gelyk de
 „ oude Vrindfchap met hem te ver-
 „ nieuwen; dat de voornaamfte be-
 „ weegreden van hunreis is, het nut en

„ voor-

” voordeel der Franschen te verzor-
” gen, onder welke ’er vele gevon-
” worden die noch de middelen heb-
” bende om Handel te dryven, noch
” zelf lichaamskrachten genoeg om
” de Koopmanschappen over de Meiren
” te voeren, geen voordeel zouden
” kunnen doen, zoo zyne Broeders
” niet zelf de Bevervellen in de Fran-
” sche Volkplantingen kwamen te
” koop brengen; dat zy wel wete-
” wat genoeg en zy de Inwooners van
” *Monreéal* hier mede aan deden, ter
” oorzaak van den winst welke die
” Inwooners daar van trekken; dat
” die Vellen heel duur in Vrankryk
” zynde, en de Koopwaren welke
” men aan de Wilden in ruiling gaf,
” integendeel zeer weinig kostende,
” zy zeer graag hun goedhartigheid
” voor de Franschen wilden betoonen,
” en hun byna voor niet verzorgen ’t
” geen; zy met zoo veel yver zoeken; dat
” zy, ten einde op een ander jaar een
” grooter meenigte te kunnen aanvoe-
” ren, voordachtelyk gekomen zyn,
” om Vuurroers, Buskruit en Kogels
” in ruiling te nemen, op dat zy ’er
” zich van mogen bedienen om sterker

„ op de jacht te gaan, of de *Iroquois*-
 „ *ers* te kwellen, ingeval die zich
 „ vermeeten de Fransche Gehugten aan
 „ te tasten; en eindelyk, om hunne
 „ woorden te bevestigen, dat ze een
 „ Porceleine Snoer, met een menigte
 „ Bevervellen nederwerpen aan de voe-
 „ ten van *Kitchi Okiman*, of den Gou-
 „ verneur, wiens bescherming zy ver-
 „ zoeken, ingeval men hun mogt be-
 „ steelen, of in de Stadt mishandelen.

De Redenvoerder geëindigt heb-
 bende, herneemt zyn plaats en zyn pyp
 tabak, en gaat weder gerust aan het
 rooken. De Tolk verfranscht dan
 die Aanspraak van den Wilden; daar
 Mr. den Gouverneur beleeft op ant-
 woordt, en van zyn kant insgelyk een
 geschenk geeft. Maar gy moet in acht
 nemen, zoo het u belieft, dat zyn Uit-
 muntenheid eer hy antwoordt, de
Vrywillige Gift sterk beglourt, en 'er
 zyne minzame woorden, zoo wel als
 zyne mildheid, naar regelt. Wanneer
 den Gouverneur de Wilden hun affcheit
 heeft gegeven, keeren zy naar hun
 Tenten te rug, daar zy de laatste handt
 leggen aan alles tot de ruiling in gereet-
 heid te schikken.

Devolgende dag komen die Kooplieden in de Stadt, van hun Slaven gevolgt, welke de Peltery dragen. Zy vervoegen zich, zoo veel mogelyk is, by de genen die de vetste beurzen hebben, en by de ruilders die de krygs en huisbehoeftens voor de minste prys geven. Dées Koophandel is aan al de Inwooners geoorloft, en strekt zich over alles uit, uitgezondert over wyn, en brandewyn. Daar zyn zeer goede redenen om die laatste Handeldryving te verbieden. De meeste Wilden, Bevervellen over hebbende, na dat zy hun andere noodige voorraat hebben opgedaan, zouden niets liever zoeken dan die Vellen te verruilen, om de keel te kunnen smeeren; en dit stondt droevige gevolgen te baren. Die sterke dranken, waar aan zy niet gewent zyn, hun eens het gehemelte van den mond gekittelt hebbende, nemen zy 'er zoo overdadig veel van in, dat hun woedende vervoertheden naar de herffens stygen. Zy snyden hun Slaven dan den hals af, en zoeken verschil; vegten, en smyten; en zouden malkander onfeilbaar om 't leven brengen, zoo de genen onder hunne Landgenooten welke matig
zyn

zyn en die foorten van dranken vervloeken, hun daar niet in weerhielden. Wat verder belangt; men kan aan die Wilde Kooplieden niet verwyten, gelyk aan de meesten onzer Kristenhandaars, dat zy hunne grootste Godheid van 't goudt en zilver maken. Die zoo magtige metalen zyn als vuur voor hen; zy willen 'er niet aanraaken; en de strengste Kapucyner Monnik zou niet schroomachtiger, kunnen weigeren de ronde Goden aan te nemen. Zy hebben dezelfde onverschilligheid voor de kleederen. 't Is een vermaak hun gansch naakt van Winkel tot Winkel te zien loopen, met pyl en boog in de handt. Onze Fransche Vrouwtjes die schaamte hebben, of het ten minsten willen vertoonen, houden hare waaiers voor de oogen, om niet te verschrikken op het zien van zulke vuile dingen; maar dees Snaken, die de fraaie Koopvrouwen al zoo wel als wy weten te onderscheiden, missen niet haar ietsaan te bieden 't welk zy zich somtyds verwaardigen aan te nemen als ze zien dat de Waar van goede stof is. Daar is 'er meer dan een, zoo men de agterklap mag gelooven, welke, na het aanhoudende oppassen van

van verscheide Bevelhebbers te loor te stellen, die vuile Wilden by 't woord vatten, en de plaats by de eerste op-eising overgeven. Ik verbeel my dat dit minder uit *smaak*, dan uit *nieuwsgierigheid is*; want zy zyn noch *galant*, noch bekwaam tot eenige minnary. Wat 'er van zy, de gelegenheid in zulk een geval is te verschoonelyker, om dat zy zeldzaam is. Als de rui-lingen gedaan zyn, nemen de Wilden afscheid van den Gouverneur, en kee-ren naar hunne woningen te rug, langs de Rivier der *Outaouaërs*. Ziedaar een korte beschryving van een der beste oegften van *Kanada*. De ryken en de armen trekken 'er voordeel van, want gy moet weten dat in die tyd en iegelyk een Koopman wordt.

Ik ben, Myn Heer, Uw &c.

Te *Monreéal* den
28. Juny 1685.

IX. BRIEF.

Beschryving van den Koophandel van Monreaal. Aankomst van Mr. de Marquis van Denonville met Krygsbenden. Oponbod van Mr. de la Barre. Keurige Beschryving van zekere Verlofbrieven tot den Koophandel der Bevervellen in de verafgelegen Landstreken.

MYN HEER,

HEt is drie weken dat ik uw tweede Brief moest beantwoorden; maar dewyl ik wist dat 'er geen Schip voor dees tydt zou vertrekken, heb ik my niet gehaast met u eerder te schryven. Gy hebt my de stof en den text van dezen Brief verzorgt, door my na den Koophandel van *Monreaal* te vragen; zie hier zyne beschryving. Byna al de Kooplieden van deze Stadt arbeiden niet dan voor die van *Quebek*; welker Gemagtigheden of *Factoors* zy zyn. De Barken die de drooge waren, en de, wyn en brandewyn hier aan-
voe-

voeren, zyn in zeer klein getal; maar zy doen verscheide reizen in 't Jaar. De Bewooners van het *Eilande Monreaal*, en der naburige Kusten, komen tweemaal des jaars hunne Waren in de Stadt koopen, bestedende voor die goederen vyftig ten honderdt meerder dan te *Quebek*. En de omstreeks wonende Wilden, zoo die omzwerfen, als die een vast verblyf houden, brengen 'er Bever-, Elands-, Wilde Ezels-, Vossche- en Sabelvellen, in ruiling van Snaphanen, Loot en Buskruit, en andere Levens benoodigdheden. Een iegelyk handelt 'er vry en vrank, en 't is het beste beroep der weerelt om zich in zeer korten tyd ryk te maken. Al die Kooplieden verstaan zich meesterlyk onder malkanderen, om hunne goederen tot een zelfde prys te verkoopen. Maar de Inwooners weten die famenspanning wel te doen mislukken; want als zy zien dat ze te ver gaat, en dat die Knapen uitsporiglyk hoog verkoopen, verhoogt men den prys der Koopwaren en Levensmiddelen naar maten. Wat de Edellieden belangt welke een Huisgezin hebben, daar is niet dan de zuinigheid die hun in staat kan houden.

De

De enkele opschik van hunne Dogters zou genoeg zyn om hen in den grond te helpen, zoo kostelyk kleeden zy zich; want de pragt en de overdaadt heerschen niet min krachtig in Nieuw Vrankryk als in het oude. Het was noodig, naar myn gevoelen, dat den Koning de Koopmanschappen tot een redelyke prys liet waardeeren, en aan de Kooplieden verboot geen goude of zilvere stoffen, noch franjes en goude en zilvere linten te verkoopen, zoo min als kanten van hooge prys.

Mr. *de Marquis van Denonville* is, in hoedanigheid van Gouverneur Generaal, Mr. *de la Barre* komen aflossen; die men opontbied op de beschuldigingen zyner vyanden. Alzoo gy digt by het Hof zyt, weet gy beter dan ik, dat Mr. *van Denonville*, by het betreden van die nieuwe trap der fortuin, aan de Heeren *Murcey* het Regiment Dragonders van de Koningin heeft verkogt, daar hy Veldtuigmeester van was. Dat Mevrouw zyne Gemalin zoo moedig en stout van besluit is geweest, dat zy zich de moeite en het gevaar van een zoo lange reis heeft getroost; en dat hy, behalven zyn Huisgezin, daar

daar en boven eenige Kompagnien Zee-Soldaten heeft mede gebragt. Die nieuwe Generaal te *Quebek* aangelandt zynde, zondt de Heeren *Hainaut*, *Montortier* en *Durivé*, Scheeps- en Kompagnies-Kapiteinen, te rug; en met hen noch verscheide andere Officieren. Eenige weken daar na is hy te *Monreaal* gekomen, met vyf of zes hondert man geregelde Krygsbenden. Hy heeft ons allen in verscheide Woningen der Kusten in winterlegering gelegt. Myne wyk heet *Boucheville*. Het legt niet verder van *Monreaal* dan drie mylen. Ik ben 'er zedert veertien dagen; en, op de eenzaamheid na, zal ik'er my naar alle waarschynlykheid beter bevinden dan in de Stadt; want daar zal ten minsten niet dan den vervoerden yver van een enkel Priester te vreezen zyn, ingeval van Balen, Spelen, en Gasteryen. Men zegt my dat den Generaal de laatste bevelen heeft gegeven, om de Vestingbouw van *Monreaal* te voltooien; en dat hy ten eersten Scheep moet gaan om naar *Quebek* te rug te keeren, daar de Gouverneurs Generaal doorgaans den winter doorbrengen. Dezelfde Wilden waar van

ik u in myn laatsten Brief geschreven heb, hebben *Iroquoiers* ontmoet, op de groote Rivier der *Outaouaërs*, die hun verwittigt hebben dat de Engelschen zich gereet maakte om aan hun Dorp, te *Missilimakinac* gelegen, beter Koopmanschappen en tot minder prys overtebrengen, dan die der Franschen. Dees tyding bedroeft de Edellieden, de Boschlopers en de Kooplieden even zeer, die in dat geval groot verlies zouden lyden; want gy moet weten dat *Kanada* niet bestaat dan door den grooten Koophandel der Pelteryen, waar van drie vierde gedeeltens aangebragt worden door de Volkeren die omstreeks de groote Meiren wonen. Zoo dat ongeluk gebeurde, zou 'er het gansche Landt door lyden, ten opzigten der geheele vernietiging van Verlofbrieven, daar het tyd is dat ik u eenige verklaringe van geve.

Die Verlofbrieven zyn vergunningen in geschrift, welke de Gouverneurs-Generaal toestaan, uit naam des Konings, aan arme Edellieden en oude Bevelhebbers met kinderen overladen; ten einde zy Koopmanschappen in den Meiren kunnen zenden. Het getal is

'er

'er van bepaalt tot vyfentwintig in 't Jaar, schoon 'er meerder toegestaan worden; den Hemel weet op wat wys. Het is aan alle foort van Lieden, van welke een waardigheid of staat zy mogen wèzen, op straffe van het leven verboden daar zonder die Verlofbrieven goederen naar toe te voeren, of te zenden. Elke Verlofbrief strekt zich uit tot de lading van twee Kanoos met Koopmanschappen. Die voor zich alleen een Verlofchrift, of een half verkrygt, kan het voor zich zelve doen gelden, of het aan de meestbiedende verkopen. Een Verlofbrief gelt doorgaans zeshondert kroonen, en de Kooplieden zyn die gewoon te koopen. De geen die ze verkrygen hebben geen moeite om Boschloopers te vinden, ter onderneeming der lange reizen welke zy genootzaakt zyn te doen, zoo zy 'er groot voordeel van willen trekken. De gewone tyd van die togten is van een Jaar, en somtyds meerder. De Kooplieden stellen zes man in de twee uitgedrukte Kanoos der Verlofbrieven, met duizent kroonen aan eigenlyke goederen voor de Wilden; welke aan die Boschloopers worden geschat en toege-

reket tot vyftien gulden op 't hondert hooger dan zy in de Volkplanting voor gereet gelt zyn verkogt. Die fom van duizend kroonen brengt doorgaans, by de te rug reis, zeven kapitaal winst aan, fomtyds meerder, fomtyds minder; om dat men de Wilden heerlyk van den steen snyt, zonder zeer doen; dus vinden de twee Kanoos, die niet dan voor duizend kroonen aan Koopmanschappen voeren, na dat zy hun handel gedreven hebben, Bevervellen genoeg voor 't geen daar van gekomen is, om 'er vier mede te bevrachten. Nu konnen die Kanoos 160 pakken Bevervellen voeren, dat is te zeggen elk 40, zynde een pak vyftig kroonen waardig; 't geen in het geheel, by de te rug reis, agt duizend kroonen uitmaakt.

Zie hier hoe men de verdeeling doet. De Koopman trekt eerst, in Bevervellen, van die agt duizend kroonen het betalen van den Verlofbrief, die ik op 600 kroonen gestelt heb; en de aangerekende prys der Koopmanschappen, die 1000 kroonen belooft. Hy trekt dan vervolgens op de 6400 kroonen winst, 40 ten hondert intrest voor de *Bodemery*; 't geen noch 2560 kroonen uitmaakt.

maakt. Waarna het overige verdeelt wordt onder de zes Boschloopers; die dus de zes honderd kroonen, of daaromtrent, welke voor hun hoofd noch overblyven, zeker niet gestolen hebben, want hunne moeite is onbegrypelyk. Voorts moet gy aanmerken, dat de Koopman, boven dit, vyfentwintig ten hondert windt op die Bevervelen, door ze aan het Komptoor der algemeene Pagters te brengen, daar de prys van vier soorten van Bevervelen is vastgesteld; want zoozy die Pelteryen aan eenig ander Koopman van het Landt voor gereet geld verkogten, zouden zy niet betaalt worden dan naar de waarde van 't geld daar te Land, dat minder bedraagt dan de Wisselbrieven van den Bestierder van dat Komptoor op *Rochel* of op *Parys*; dewyl zy daar betaalt worden met Fransche guldens van 20 stuivers, inplaats dat een gulden van *Kanada* niet dan 15 stuivers doet. Gy zult gelieven aan te merken dat men alleen op de Bevervelen 25 ten hondert windt, 't geen men hier *Voorrecht* noemt; want zoo men aan eenig Koopman van *Quebek* 400 gulden van *Kanada* in gelt toetelt, en de Wisselbrief daarvan in

Vrankryk brengt, zyn Kommissjonaris betaalt die dan met driehondert Fransche guldens, 't welk dezelfde waarde is. Gy zult dit Jaar, dat ons reets een vyfde Herfst verschaft heeft, geen ander nieuws van my ontfangen. De Schepen van *Quebek* moeten, volgens gewoonte, half November vertrekken.

Ik ben Myn Heer, uwew Etc.

Te *Boucheville* den
2 October 1685.

X. BRIEF.

De Heer van Champigni landt met Krygsbenden uit Vrankryk aan, om de Plaats van den Heer van Meules te bekleeden; die opontboden wordt. Beschryving der Elanden, en de wys hoe men ze op de Jagt vangt.

MYN HEER,

Alhoewel ik dit Jaar noch geen tyding van u ontfangen heb, zal ik

ik nochtans niet in gebreken blyven u te schryven, tot een bewys van myne onbaatzugtigheid en edelmoedigheid. Het aanmerkelykste 't geen ik u eerst te berichten heb is, dat Mr. van *Cham-pigni* te *Quebek* gelukkig is aangelandt. Hy heeft eenige Kompagnie Zee-Soldaten mede gebragt, en komt Mr. van *Meules* aflossen in het Intendant-schap van *Kanada*. Men heeft aan het Hof tegen die laatste geschreven, dit is de reden van zyn te rug roeping; maar daar is boosaardigheid en kwaatsprekenheid aan den kant zyner Beschuldigers. Onder anderen is die Heer te last gelegd, dat hy zyn eigen nut te sterk bemindt, en zyn belang altydt voor dat van het Gemeen doet gaan; doch de beschuldiging is valsch, en Mr. van *Meules* kan zich gemakkelyk verdedigen en doen rechtvaardigen. Ik geloof wel dat hy zyn eigen zaken niet verwaarloofd heeft, daar is zelfs veel waarschynlykheid dat hy een heimelyke Koophandel heeft gedreven, die een recht klein Peru is, zoo veel goud als 'er door toevloeydt; maar, de zaak recht ingezien, die Intendant benadeelde niemand; integendeel, hy deed heel veel

arme Lieden bestaan, en honderd ongelukkigigen zouden van honger gestorven zyn, als Mr. de *Meules* hun geen middel hadt aan de handt gegeven om broot te hebben. Wat Mr. van *Cham-pigni* belangt, zyn naam is u, buiten twyffel, niet onbekent; en gy weet dat zyn geslacht een der doorlugtigste in de bediening van den Tabbert is. Hy heeft den naam van een zeer eerlyk Man te zyn. Men acht Mevrouw zyne Gemalin ook zeer hoog, en men zegt dat zy uitmuntende verdiensten bezit. 't Is een vertroosting voor ons arme Wilden dat de Deugt ons van zoo ver komt vinden. Men verwacht onze nieuwe Intendant dagelyks te *Monreaal*. Hy moet 'er met den Gouverneur komen, om een nieuwe Lyft der Bewooners van dat Landt en der omleggende Kusten te maken. Het oogmerk van die omschryving wordt wel niet verbreed, maar ik bedrieg my krachtig zoo zy de *Iroquoiers* niet raakt. Ik geloof dat 'er eenige onderneming tegen hun op til is, en dat men de laatste krygstogt wil vergoeden. Dat ik u geen wintervrugten toezende, is ter oorzake dat 'er gedurende dien tyd niets nieuws
in

in de Volkplanting is voorgevallen. Al wat ik tot dienst uwer nieuwsgierigheid kan doen, is u bericht te geven van myn *Elande-jacht*. Ik heb de gansche Winter doorgebracht met die Beesten agter na te jagen, en daar in volstrekt den Wildenman gespeeld; maar meer in de beooging om de taal te leeren, dan om my te vermaken.

Die Jacht geschiet op de Sneeuw, met *Rinketten* aan de voeten, van zoodanigen maakfel als ik u die ga beschryven. Zy zyn twee en een halve voet lang, en veertien duim breed; de boog, of omtrek der Rinket, is van zeer hart hout, ter dikte van een duim, daar de snaren in vast gespannen zyn, even als in de genen waar van men zich in de Kaatsbaan bedient; (uitgezonderd dat deze gemaakt zyn van darmstrenge, en de andere van kleine rygshoeren van Harten of Elands haar. Twee kleine dwarshouten loopen 'er tusschen beiden, ten einde de snaren, die op verscheide plaatsen vastgehegt zyn, meer gespannen en vaster zouden staan. Verders zyn 'er twee ledere riemen aan, by een gat daar men de voorvoet door heên steekt, op dat zy, te deeg door

die bindfels verbonden, welke tweemaal boven de hiel omloopen, de voet aan het eindt vast zou staan; welke, op elke stap die men op de Sneeuw doet, in dat gat neerzinkt, wanneer men de hiel opligt. Dit soort van schoeifel is zeer wel uitgevonden om op de Sneeuw te loopen; men spoeit zoo snel met geen schoenen voort op een gebaande weg. Daar by moet men bekennen dat men ze zeer noodig heeft. De Sneeuw valt hier heel overvloedig; doorgaans legt zy niet minder dan vier voet dik op de aarde; dus zyn de *Rinquetten* niet alleen noodig om op de *Elande* Jacht te gaan en de Boffchen te doorkruiffen, maar zelfs om zich naar de Kerk te begeven, wanneer zy wat ver van 't Gehugt gelegen is. Door dat vreemde voertuig heb ik somtydts veertig mylen in 't Bosch afgelegd in 't najagen der Elanden; die oefening valt wat al te vermoeiende, en ik verzeker u dat de moeite het vermaak overtreft. Maar het wordt tyd dat ik u een afbeelding van die Dieren geef.

Deze Elanden (van de Franschen in Kanada *Orignal* genaamt) zyn een soort van Rheedieren, eenigzins verschil-

schillende van de Elanden in *Moscovien*. Zy zyn van groote als een Muilezel van Auvergne, en van een diergelyk maakfel; uitgefondert den muil, de staart, en groote platte hoornen, die tot 300. ponden zwaar wegen, en zelfs tot vier hondert ponden, zoo men eenige Wilden mag gelooven, welke verzeeren dat zy 'er van die zwaarte gezien hebben. Dat Dier zoekt doorgaans de vrye Landen. Het Hair van den Elandt is lang en bruin, zyn vel sterk en hart, schoon niet heel dik; het vlees 'er van is vry goetd, maar dat van het Wytje aangenamer. Men wil dat de linker voet van deze, een onfeilbaar hulp middel zy tegen de vallende ziekte; ik verhaal het volgens de overlevering, en ik rade u daar niet meer van te gelooven dan het u beliest. De Eland rent noch springt niet, maar zyn draf evennaart by na het loopen van een Hart. De Wilden verzekeren dat hy in de Zomer drie dagen en drie nachten zonder rusten kan doordraven. Zoo de Paarden de zelfde kracht hadden, is 't niet waar, Myn Heer, dat men goed koop te post zou kunnen reizen. Doch dit ook, als het u beliest, enkel op
het

het woordt der *Kanadiers* aan te nemen. De Elanden vergaderen zich doorgaans, by hoopen, op het eind van den Herfft; maar zy zyn in de Lente sterker in getal. Gy zult 'er de reden wei van raden; 't is de liefde die hun alsdan gezellige Beesten maakt. Inderdaad, die zamenleving duurt zoo lang als hun Wyfjes togtig zyn, waar na zy zich verspreiden. Deze voorberichten waren u nodig, voor dat ik tot onze Jacht kwam; zie hier de beschryving daar van.

Wy gingen dan die Heeren Elanden opzoeken, tot veertig mylen benoorden de Rivier *St. Laurens*; daar wy een klein Meir vonden van drie of vier mylen in zyn omtrek. Aan den boort van een ander klein Meir gekomen zynde, dat ruim vier mylen in zyn omtrek befloeg, wierdt 'er by onze eerwaardige Bende beslooten dat wy ons daar zouden nederflaan. Een iegelyk sloeg de handen aan 't werk; en wy hadden den grondt, die met Sneeuw bedekt was, in korten tydt schoon gemaakt; boom-schorffen in gereetheid gebragt, en onze hutten opgeslagen, waar van die Schorffen al de bouwstoffen waren.

Maar

Maar viel 'er niets voor geduurende dien togt van veertig mylen, zult gy zekerlyk vragen. Niets, dan alleen dat wy ons al voorttrekkende oeffende op de Hazen, en de Koren- of Berkhoenders; dit was als een voorfpel van den grooten Oorlog, en wy dooden genoeg van die onnozele Vyanden om geduurende de geheele weg goede cierte te maken. Zoodra wy onze kleine Legerplaats hadden nedergeflagen, gingen eenige Wilden uit, om Elanden op te zoeken, de eenen naar het Noorden en de anderen naar het Zuiden, tot twee drie mylen ver van onze Hutten. Zy hebben daar toe al de bekwaamheid van een goede Brak; zoo zy niets rieken, zy zyn ten minften ervaren in de spooren der Dieren te ontdekken. Als zy 'er gevonden hebben die versch zyn, loop een van hun naar de Hutten, en komt de geheele Bende nodigen om op den Vyand aan te trekken. Die optogt is verdrietig. Wy leidden fomtyds twee mylen af zonder iets te vinden. Eindelyk wierden wy, door het spoor gestadig te volgen, de prooy gewaar. Vyf, tien, vyftien, tot twintig Elanden vertoonden zich te gelyk, en wandelden

delden vol deftigheid voort, met hun hoog getakt (1) gewicht op den kop. Toen zy zich ontdekt zagen, namen ze spoedig hun befluit; en, zonder den alarm kreet af te wachten, vlugte zy zoo snel als ze lopen konden, het zy by hopen, of afzonderlyk. 't Is een vermaak die Dieren over de Sneeuw te zien draven; zy zinken 'er fomtydts tot de borst toe in. Maar die zelfde Sneeuw is hun nut, of gevaarlyk, naar dat zy hart of zagt is; zoo zy verdikt en gladt is, kan men het Dier, na een vierendeel myl loopens, agterhalen. Maar wanneer de Sneeuw versch gevallen is, staat men in gevaar van drie of vier mylen te loopen; en als dan zou men noch dikmaals niets vangen, zonder de hulp van Honden, welke de behendigheid hebben van die vliegende Dieren in de dikft met Sneeuw bedekte plaatsen tegen te houden. Zoodra men zich onder hun bereik bevindt, brandt men 'er op los; maar men moet zeer net aanleggen, of op zyn hoede wezen; want als die Dieren niet buiten staat

(1) Een spreekwys der Jagt; zynde de Hoornen van een Hart, of eenig ander Dier.

staat gefchoten zyn, woorden ze moeilyk en komen gansch woedende op den Schutter af. De Wilden dekken zich dan agter een boom, om zich te beveiligen voor de pooten van den wraakzugtigen gekweften; maar zoo hy zyn man begaan kan, is den Wilden te beklagen, het Dier werpt hem op den grondt, en het is zoo onbeleeft dat het een Vyandt vertreedt die den Eland op dat oogenblik wel honderd myl daar van daan wenschte.

Na dat men 'er een redelyk getal van gedoodt heeft, is men bedacht om zich van de jacht te bevoordeelen. In die beooging bouwt men hutten op het slagveldt; men stookt 'er groote vuren, vervolgens (1) villen de Slaven de

(1) 't Is verwonderlyk zoo behendig als de Wilden daar in te werk gaan, zonder 'er zelfs eenige Stale gereedschappen toe te hebben. Zy maaken het vel los met de punten van hunne pylen, die uit een scherpsnydende steen bestaan; en zoodra als zy de vingers ruffchen het Vel en 't Vlees konnen insteken, is de huid wel haast door hen afgevilt. Om 't Vlees vervolgens aan stukken te snyden, en de beenen van een te scheiden, gebruiken ze scherpgemaakte steenen; waar na hunne Vrouwen 't Vlees dan in de Zon te droogen hangen, of in den rook van een klein Vuur, dat zy

de gefneuvelden, en hangen'er de vellen van in de lucht. Terwyl wy dus aan de Lykstaatsyen van onze Elanden arbeidede, woei den Noordenwindt vervaarlyk kout. Een der Soldaten die my vergezeldde, zei my, dat men bloedt als brandewyn, het lichaam van staal, en de oogen van glas moest hebben, om zulk een felle koude te weerstaan. Die aardige invallende gedachte deed my lachen; ik vondt ze des te fraaiër doordien wy in der waarheid schier bevroren waren: Gy kunt denken hoe het met ons gestelt was, als ik u zeg dat wy het des nachts niet konden harden zonder, in 't rondt om ons heen vuren te stoken. In het midden van die pyniging schepte wy echter moedt; en het vlees van die Dieren diende ten minsten van binnen tot een voering en beschutsel tegen de doordringende koude. Zoo lang als de mondtbehoefsten duurt, denkt men aan geen vertrekken; maar zoodra ze ontbreekt, moet men opbreken, weder op kondschap uitgaan, en de wapens nieu-

zy 'er onder stoken. Voorts eten zy gedurende de jagt niet dan de Ingewanden, en voeren de beste stukken naar hunne Dorpen.

nieuwlyk opvatten, tot men weder een andere slagting gedaan heeft. Die Jacht duurt dus, by verscheide hervattingen, tot het Ys en de Sneeuw ontdooit en wegs melt. Als, dan houden 'er de Wilden mede op, en vallen aan die der Hazen en Patryzen, welke zich in groote meenigte in de Bosschen onthouden. Zy zyn dan zoo matig dat zy 'er, by gebrek van Elanden, den buik mede voeden. Zoodra de wateren open zyn, maakt men alles tot de Inscheping gereet; en waar zyn de Vaartuigen toch? Gy zoudt nooit kunnen raaden dat de Jacht die zelf verzorgt. Men naait de Elandsvellen aan malkander 't welk zeer gemaklyk geschiet; dan smeert en beplakt men de naden met klei in plaats van pek. Onze Vloot wierdt op die wys in vier dagen uitgerust; en wy zyn in die Vaartuigen, met al onzen trein, aan 't Gehugt te rug gekomen.

Zie daar, Myn Heer, waar mede ik my vermaakt heb gedurende de drie strengste maanden van 't jaar, in de Wilde Dieren agter na te jaagen, en een leven te leiden byna alzoo woest als het hare. Voorts belooft onze vangst op zes en zestig Elanden. 't Is

geen flegte Oegft; en gy moet daarby weten dat wy die Dieren noch genadig handelden. Dewyl wy niet dan voor ons vermaak jaagden, vervolgden wy de Vyanden niet allerfelst. Wy hadden de vangft verdubbelt, ja de flagting driemaal zoo groot gemaakt, zoo onze verovering baatzugtig was geweest, en als ons oogwit niet alleen geftrekt hadt om Vellen te verzamelen. Ga uit dit verhaal niet befluiten dat de Elanden gedurende den Zomer met de Wilden vrede hebben. Men befteedt dat jaargety met hen hinderlagen te leggen; wanneer die arme Dieren niet bedacht zyn dan om hun weg te loopen, vinden zy zich eenslags in een strik verwart, in eenige doorgangen, die men voordagtelyk met fruellen belemmert, aan twee boomen vaftgebonden. Zoo zy die hinderlaag al vermydt hebben, kunnen zy noch in een andere vallen. De Jager maakt dat hy boven wind van hen is; hy kruipt als een slang in de uitspruitsels der Boomen, en loft zyn Snaphaan, zonder dat het Beeft kan ontdekken waar hem de schoot van daan komt. 't Is nochtans waar dat die foorten van belagingen op het

het leven der Elanden, dikmaals verbroken worden; en dat men'er op die wys weinig vangt. De Harten en de Woutezels ondergaan by na het zelfde lot als de Elanden. Een Woudezel (by de Kanadiers *Caribou* genaamt) is een maakzel van een Dier met een dikke muil en lange ooren; en men doopt het niet ten onregt door het een Wilden Ezel te noemen. Dewyl hy breed van voeten is, ontvlugt hy ligtelyk over de hartgevroze Sneeuw; waar in hy van den Elandt verscheelt, die als dan zoo spoedig afgejaagt als gevangen is. Ik ben ten einde van myne stof, en zal 'er alleen byvoegen, dat die reis my regt smaak in de jagt heeft doen krygen. 't Is myn vast voorneemen al myn ledigen tyd daar aan te besteden, als ik niet beter zal kennen. Ik zou nochtans wel een jagt begeren die wat min vermoeiende was dan die der Elanden; en dit hebben myne Geleiders de Wilden my beloofd.

Ik ben, Myn Heer, Uwen &c.

Te Boucheville
den 8. July 1686.

 XI. BRIEF.

Beschryving van een andere zeldzame Jagt.

MYN HEER,

HET is waar dat ik u voorleden jaar maar eenmaal heb geschreeven; gy behoort my genoeg te kennen om verzekert te zyn dat de nalatigheid daar geen deel in heeft. Ik ben zeer verheugt dat die Brief, uit vuur en water geret, u wel is geworden; gy meldt my net den dag van zyn geboorte, hy is inderdaadt van den 8. July. Wat den uwen belangt, die is heel van pas gekomen. Ik was over u in een lastige ongerustheid; verscheide Schepen hadden my geen tyding van u gebragt, ik wist niet wat ik denken moest, en ik heb zelfs zoo ver geweest van te vermoeden dat gy overleden waart! Laat ons met die nare gedachten afbreken, en tot onze briefwisseling overgaan. De Beschryving myner Elande Jagt heeft u dan verlustigt. Ik ben

ben 'er verheugt over ; en dit verbindt my om u van myne andere Jagtpartyen verflag te doen. Ik verbeel my dat die foort van verhalen van uwe fmaak zyn, want gy bemind de Jagt; en ik ken u voor een groot Verdelfger van groot en klein Wilt. Dewyl 't jagen u verlustigt, befpaar ik voor u een uitmun- tende Jagt, welke die der Bevers is. Maar ik ben 'er noch niet ervaren ge- noeg in; ik ken ze niet dan van hoo- ren zeggen. Wacht tot ik 'er door myne eige ooggen van kan oordeelen, en vernoeg u ondertuffchen met het verhaal van een andere Moordadige Krygstogt; zy is uwe nieuwgierigheid niet geheel onwaardig.

De Wilden my belooft hebbende dat ze my ter jagt zouden leiden op eenige Rivieren, Zeeboezems, of Moeratten, die zich in het Meir van *Champlain* ontlaften, was ik hun meer dan een- maal aan dat zy hun woort zouden houden. Eindelyk dan, in 't begin van September laaftleden, traden wy in onze Kanoos, en voeren van landt. Myne Leidslieden waren ontrent veer- tig in getal, altemaal zeer bekwame Liedden in dat handwerk, en die diergely-

ke plaatsfen om de Rivier Vogels en de Vale Jagtdieren te vangen, volmaakt wel wiffen. Ons eerste pleifterplaats was aan den boort van een Moeras van vier of vyf mylen in zyn omtrek. Men betrok daar de Legerplaats, en maakte op het water vericheide Hutten, een zekeren afftand van malkander. Die Hutten zyn van takken van boomen, en groot genoeg om drie of vier Jagers te huisvelten. Men bereid dan vervolgens de Lokkers. Dit zyn vellen van Ganzen, Trapganzen, en Endvogels met hooi gevult, en met de pooten vastgespykert op zeer dunne stukjes hout, welke men rondom de Hutten laat dryven. Alles dus in gereetheid zynde, bindende Wilden hunne Kanoos vast, en kruipen vier aan vier, in de Hutten, daar zy het nederstryken der Quakkels, ik wil zeggen der Ganzen, Endvogels, Trapganzen, Teelingen, en andere Water Vogels, in Europa onbekent, en waar van dat Landt overvloeit, met heel veel gedult afwachten. Het Vogelen Geflagt door een naturelyke nabootfing misleidt, en die met stroo gevulde voorlevende Vogels nemende, ftryken uit de lugt neder om haar gezellchap te houden, maar

zy worden voor die beleeftheid leelyk betaalt; want wanneer zy niet bedacht zyn dan om zich met hare vermeinde makkers te verheugen, doen de Wilden de Salpeter en het Loot op haar regenen, springen vervolgens in de Kanoos, en garen den buit op. Zy vangen ze ook noch met netten, welke zy op zyn plat aan den mondt der Rivieren op de oppervlakte van 't water spannen. Deze oeffening duurde veertien dagen, en het hielt alleen aan ons dezelve te vervolgen; maar een groote walging voor de Watervogels bevong ons, en het hart kwam ons op als wy maar aan dat Wilt dagten. Om dan als Lieden van eer van Mondbehoefsten te veranderen, en zonder te ontaarden, zwoeren wy den ondergang der Tortelduyven. Dat slag van Vogels is een der vrugtbaarste die in *Kanada* zyn; het krielt 'er van. 't Is hier te regt daar de voorzegging van den Herder in de Herderszang *de Tortelduif zal niet ophouden op de Olmboom te Kirren, (nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo)* zich naar de letter vervult ziet. Zult gy het gelooven dat die Dieren ons hier als plunderen, zoo magtig veel zyn 'er? Men is genoot-

zaak haar te bezweren, als of het legioenen Duivels waren; en het is noch niet lang geleden dat Mr. onze Bisschop zich verplicht zag haar met dikke drop-
pen Wywater tot welzyn van 't landt in den ban te blikfemen.

Uit kracht van ons boos voornemen tegen de Tortelduiven, traden wy voor de tweedemaal aan boort. Na een korte Scheepstogt stapten wy te land op de plaats daar wy dienden stil te houden, en die het Velt onzer uitvoering moest zyn. Het was een vlak te met boomen omringt, maar zoo beladen met onze kleine Vyanden, dat ik kan zeggen, zonder te zeer by vergrooting te spreken, dat 'er zoo veel waren als bladeren aan die boomen. Ik moet u verwittigen dat dit ook iets buitengewoons was. Wy hadden juist den tyd uitgekozen dat die welberade Vogels het Noorden ontvlugten, om zich naar den kant van het Zuiden te begeven. Men zou gezegt hebben dat zy te zamen afgesproken waren om rustdag op die boomen te houden; en dat het gansche Volk der Tortelduiven omtrent die plaats overeen was gekomen, om 'er over hun vertrek een grooten

ten raadt en zitdag te houden. In ernst, daar bevond zich eene ontallyke meenigte; wy hielden 'er daar ter plaats onze keuken van, gedurende agtien of twintig dagen; en ik geloof dat duizend grage ceters 'er zelfs overvloedig hun bekomft aan zouden gevonden hebben. Ik verbeel my dat gy my beklaagt van zulk een langen tyd met een zelfde soort van vlees den buik gevult te hebben; doch weet, dat ik een goed middel hadt om myne eetlust uitspanning te geven. Ik ging met twee jonge Wilden, de Snaphaan op schouder, langs een beek wandelen die door onze vlakke vloeide. Daar had ik een Jagt by toegift. Wy schooten 'er Houtsnippen, Wachtels, en boven al een zeker Vogel die zy, ik weet niet om wat reden, den naam geven van *Valsch Slaander*; hy is van grootte als een Quakkel, en zo lekker als men met monden kan proeven. Wy dooden ook op die zelfde Jagt *Muskus Rotten*. Dit zyn kleine Diertjes, die inderdaadt volkomen de gedaante van een Rot hebben, doch van groote zyn als een Konyne. Haar vel word byna zoo hoog geschat als dat der Bevers, maar men is byzonder-

lyktf begeerig na haare ballen; zy rieken uitnemend; de Civet Kat, en een foort van Das (*Gazelle*), waeffemen geen zoo sterke noch lieffelyke reuk uit. De Muskies Rotten dobberen des morgens en des avonds op het water, met de neus in den windt; en het is aan die wys van zwemmen dat men ze ontdekt. Het is even eens gelegen met de *Waterwezeltjes*, dat kleine Wezeltjes zyn die zich op het landt en in het water onthouden. Maar zie hier een ander foort van Dieren, die uwe aandacht zullen opwekken. Zy gelyken vry wel naar een Haas, wat de dikte belangt; maar ze zyn korter van lyf. Haar vlees is niet goet om te eten, doch haar vel wordt integendeel zeer hoog gefchat. De Kanadiers noemen die land-en waterdieren *Fluiters*, om dat zy, wanneer het mooi weer is, de gewoonte hebben van aan den ingang van een hol te zitten Fluiten. Myne Wilden 'er een ontdekt hebbende, lieten hem, om my vermaak aan te doen, zich op den klank zyner naturelyke Fluit verlustigen; 't welk hy gedurende een uur deedt, en met vertcheide hervattingen; maar men verleerde

de het hem eindelyk door een Snap-
haanschoot.

Ik was zeer vernoegt van zoo veel
verscheide Dieren te zien; en alzo
myne Wilden dit bemerkte, vermeerder-
de hunne begeerte om my vermaak aan te
doen; zy zeiden dat ze my een volko-
me vreugt wilde verschaffen. Dit
zag op de *Aardverkens*, en was als een
stiltzwygende belofte dat zy my 'er
zouden doen zien. My dan daar ter
plaats gelaten hebbende, liepen zy
digt by de drie mylen ver aan geene
zyde van 't Moeras, om de hollen van
die beesten te zoeken. Toen zy 'er
eenige gevonden hadden, kwamen
zy 'er my spoedig van verwittigen,
en geleide my op de plaats. Gy ziet
dat de Wilden geen moeite sparen als
zy een vriendt willen verplichten. Wy
Europeanen, die zoo groots zyn op een
fraaie opvoeding en wellevendheid,
zouden wy wel zoo veel doen?
Wanneer wy dan by de onderaardsche
wooningen van die *Aardverkens* geko-
men waren, was het de zaak hoe 'er te
vangen. Zie hier op wat wys dit uit
gevoert wierdt. Zoodra als den dag maar
even aanbrak, stelden wy ons by haare
hollen

holen op schildwacht. Wy lagen met den buik op den grondt, en deden die Kluizenaars de eer aan van hen in die gestalte aan de deur hunner Kluizen afte wachten. Onze Honden waren een Musketschoot ver agter ons, daar zy door onze Slaven vastgehouden wierden. By de eerste flikkering der Zonnestraalen kruipt het Dier voor den dag, steekt zyn snuit in de lucht, en verlaat zyn schuilplaats. Alsdan springt een Wilden op het hol, stopt het toe, roept de Honden, en dit alles geschiet in een oogenblik. Wy hadde het vermaak van 'er twee te gelyk te zien uitkomen. Het waren dappere Kwanten, onze vinnige Brakken met hunne heldaddige tanden vonden 'er werks genoeg aan; het gevegt duurde langer dan een halfuur, en onze aanvallers, met bebloede ooren en opgescheurde billen, begonden het spel moede te worden. Maar de moedige Verdedigers moesten eindelyk voor de overmagt wyken; die twee dappere Kampvegters wierden verworpt, schoon zy verdient hadden aan eerlyker wonden te sneuvelen, zoo groot is de onregtvaardigheid van het nootlot. 't Geen roemrugtigst is voor de

de gedachtenis der gesneuvelden, is dat 'er het Aardvarken geen Wildt Zwyn na is om zich zoo wel te verdedigen; verbeeld u een dubbele Das, dit is het naastgelykende atbeeldsel 't welk ik u van dat Dier kan geven. Onze zegepralende Honden bewaardeden luister van hunne overwinning zeer slecht. Zy hadden den volgenden dag de schande van niet te hebben durven aanvallen.

Dewyl wy steeds in 't voorttreeden scherp toezagen, ontdekten wy een *Egel*, of *Tzervarken*, dat tusschen de takken van een kleinen Boom op zyn gemak lag te rusten. Wy waren zoo boosaardig dat we die Leuningstoel en den Heer op den grondt deden nedervallen; drie of vier hakken met een scherpe byl tegendat laage Stamboomtje volvoerde het stuk. 't Was afgryzelyk om te zien zoo als dat gepende Dier zich toen vertoonde. Door zyn val in woede ontstoken, en net als of het 'er al den hoon van gevoeld hadt, schoot het zyn pennen uit tot drie en vier schreden ver; het scheen als of Myn Heer den Egel ons met priemen wilde larderen, ik bely u dat hy ysselyk was om aan te zien. Onze Honden

den hadden ook de stoutheid niet van hem te naderen; zy blaften wel uit al hun magt, maar verder behielden zy een diepe eerbiedt voor de onaantastbare huid van dat Dier. Wy oordeelden raadzaam hunne voorzichtigheid na te volgen, en niet een van ons had het hart onder het bereik zyner schigten te komen. Alles wat wy van onze moedigheid konden verkrygen, was met zekerheid te vegten; en, door de onwederfprekelyke regel van den *Burger-Edelman* van *Moliere*, te dooden zonder gedoodt te kunnen worden. In een woord, wy hadden de manhaftigheid datwe het beest van verre deden sneuvelen. Toen wy te deeg van zynen doot verzekert waren, vielen wy op hem aan; en wy bewezen aan zyn lichaam dezelfde lykftaten die men omtrent een Adelyk Varken in acht neemt. Men verbrandde al de wapenen van den Overwonnen, maakte hem de huid schoon en effen, en haalde hem het ingewandt uit; daar na ftak men hem, in plaats van in de Kuip, aan 't Spit, en wy deden 'er een goede maaltyd mede. Ik vond egter niet 't geen ik my verbeeld hadt, en het fcheelde heel

heel veel dat het Vlees van zyn Uitsckenheid den Egel, my zoo lekker voorkwam als 'er de Wilden van hadden opgegeven.

Na den Oegst der Tortelduiven, dat is te zeggen, na het vertrek dezer Vogels, deden myne Wilden my een voorflag heel overeenkomende met myn voornemen. Zy zeiden my datze het voorleden jaar een afschrik gekreegen hebbende vande Elanden Jagt, door de groote koude die men 'er op moest uitgaan, in tyds bezorgt zouden zyn van my, voor dat het ys in 't water kwam, met een Kanoo naar de Woningen te rug te zenden; maar dewyl ik noch een maandt tyd had om by hun te blyven, zy my die met vermaak wilde doen doorbrengen, en my een nieuwe Jagt toonen, die my de voorige zou doen vergeeten. Gy oordeelt wel dat ik de beide voorstellen van goeder harten aannam; doch niet begerende in den blinden geleid te zyn, vraagde ik hun waar 'zy voornemens waren my te leiden. Vyftien of zestien mylen hier van daan, om Otters te vangen, antwoorden zy, die Jagt is zeer verlustigende, en het beste daar van is, dat zy
niet

nietmin voordeelig valt; zoo de Jagt gelukkig is, kunnen wy een groot getal Vellen verzamelen. Dit deed my noch vernoegder over dat voornemen zyn, en wy bereiden ons om het veld der Tortelduyven te verlaten, ten einde dit besluit te gaan uitvoeren. Wy pakten ons reistuig byeen, en weder in onze Kanoos gestapt zynde, voeren wy tegen de stroom de Rivier op, tot in een klein Meir van twee mylen in zyn omtrek; aan welkers eind een ander was, door een Landtengte van 150. schreden van malkander gescheiden. Het was, een myl daar van daan dat wy aan landt stapte, en ons verblyf vestigden. Na dat wy onze draagbare Huizen hadden opgeregt, gingen eenige Wilden aan het Forelle vischen; maar de meeste besteden hun tyd met Strikken, of Val-
len te maken, om op den boord van dat Meir Otters te vangen. Die Val word met staketsels gemaakt, op de wys van een klein vierkant park; in de midden is een soort van een deur, welke omhoog hangt door middel van een touw door een gesplete boomtak gestoken, waar aan men een Forel te deeg vastbindt. Wanneer den Otter aan landt komt, en dat

dat lekkere beetje ziet, loopt hy met meer als het halve lyf in die doodelyke knip, om de Visch in te flokken; maar hy raakt 'er naauwlyks aan, of de staak, die de deur ophoudt, weggetrokken zynde door het kleine touw daar het aas aan vast is, zoo valt die deur, met een dik hout beladen, en gevolgelyk heel zwaar, den Otter op de lenden en verplettert hem. Als die Vallen zoo gestelt zyn, bekommeren de Wilden zich niet meer met die Jagt, zy laten 'er de bestiering van over aan hunne Slaven, die de Vallen alle Morgen gaan bezigtigen; nieuw aas daar aan slaan, en hen de vangst brengen. Gy zoudt niet gelooven hoe groot die is; wy bleven maar eenige dagen op die plaats, en nochtans vongen wy twee hondert en vyftig Otters. Derzelve Vellen zyn in Kanada veel fraaier dan in Moseovien, of in Zweeden. Men verkoopt ze hier nochtans maar voor twee kroonen; doch 't is u bekend dat zy 'er in Vrankryk vier gelden, en zelfs tot tien toe, wanneer zy zwart en dik van hair zyn.

Op de Otterjagt volgde die der Harten. Onze Wilden my naar de

voorens gemelde Landengte geleid hebbende, stond ik verbaast daar een Park te vinden, gemaakt van omgehakte Boomen op malkander gestapelt, en met takken en struiken zaamgevlogten; daar men in trad door een vierkant gat met palen afgestoken, dat vry naauw was. Hun na 't gebruik van dat konstgebouw gevraagd hebbende, zeiden zy my dat het was om Harten te vangen, en dat ik wel haast ooggetuigen van die waarheid zou zyn. Inderdaad, zy bereidden zich om my hun woordt te houden, na dat werk een weinig herftelt te hebben. Wy begaven ons, voor 't eerste werk, drie mylen wegs daar van daan, gaande steeds tusschen Plassen en Moerassen in. Na die weg af te leggen, verspreidde zich de Jagers, en gingen zoo hier als elders, elk van zyn Hond begeleidt. Ik bleef alleen met een eenige Wilden, en wy hadden noch niet lang 'gegaan, toen ik een groot getal Harten gewaar wierdt. Zy liepen malkander vlak in 't gemoet, allen even verschrikt zynde, en tragende door de snelheid hunner pooten zich in veiligheid te stellen. Daar vertoonden 'er zich meer dan tien in een hoop voor

ons

ons, maar die weder te rug rendden, uit vrees van in het Moeras te zullen smoo- ren, daar zy inderdaad nooit hadden kunnen uitkomen. Myn Makker was blyde dat hy my by zich hadt, en ver- zekerde my dat wy de eenigen zouden wezen die weinig moeite zouden heb- ben, om dat hy de regste en kortste weg had gekozen. Na dat wy dan zeer styf hadden aangestapt, en nu en dan 'er onder geloopen, kwamen wy aan ons Park, om 't welk verscheide Wilden op hun buik tegen den grondt lagen, ten einde de opening van het vierkant gat te sluiten als 'er de Harten zouden ingeloopen zyn. Wy vongen 'er vyfendartig; en zoo het Park beter geslooten waar geweest, zouden wy 'er meer als sestig gehadt hebben, want de ligste sprongen 'er over heen, inplaats van in die knip te loopen. Men sloeg de handen aan deez' ongeluk- kige gevangen; maar men bewees genade aan de Wyfjes welke met jong waren, en haare vrugtbaarheid behieldt haar het leven. Ik vezogt om de tongen en de murgpypen der dooden, en de Overwinnaars vergunde my dien roof der gesneuvelden met vermaak. Wat

verder belangt, de Harten zyn hier zeer vet; maar haar vlees is niet lekker dan omtrent de schoften.

Dit was de eenige Jagt niet die wy deden, want twee dagen daar na gingen wy op de *Beere Jagt*; en alzoo de Wilden drie vierde deelen van hun leven doorbrengen met in de Bosschen te jagen, hebben zy een verwonderlyke bekwaamheid tot die oeffening, byzonderlyk deze, om de holle stammen der Boomen te kennendaar die Dieren zich in legeren. Ik kon my niet genoeg over die kundigheid verwonderen, wanneer ik hen, daar zy in 't Bosch hondert schreden van den anderen kruisten, malkander hoorde toeroepen, zie hier een Beer. Ik vraagde hun waar aan zy konden weten dat 'er een Beer in den Boom was, aan welkers voet zy eenige hakken met een byl deden? Zy antwoorden my altemaal, dat dit zoo makelyk was te ontdekken als het spoor vaneen Elandt op de Sneeuw. Enze bedrogen 'er zich byna nooit in, in vyf of zes Jagtpartyen die wy deden; want na eenige hakken in den Boom gegeven te hebben in welke het Beest zich onthieldt, bevond het zich, uit zyn hol

hol komende, terstond met verscheide Snaphaanschooten doorboort. De *Beeren* van *Kanada* zyn ongemeen zwart, en niet heel gevaarlyk; zy vallen nooit op een Mensch aan, ten zy men op haar schiet en haar kwest. Zy zyn zoo vet, byzonder in den Herfst, dat ze nauwelyks voort kunnen gaan. Die wy yongen waren het ongemeen; maar dat yet is niet goed dan om te branden, inplaats dat het vlees, en voor al de pooten, uitmuntend lekker smaken. De Wilden houden staande dat dit het lekkerste vlees is dat met monden kan geproeft worden. Wat my belangt, ik beken dat zy gelyk hebben. Wy hadden in tusschen het vermaak van, onder het opzoeken der *Beeren*, *Sabels* en *Wilde Katten* op de takken der Boomen te ontdekken; op welke Dieren de Wilden op de kop aanleiden, om het vel niet te schenden. Maar 't geen ik vermakelykst vond, was de domheid der *Koorn* of *Berkboenders*, die, met heele hoopen in de Boomen zittende, zich de een na de ander lieten doodschieten zonder te bewegen. De Wilden trefsenze doorgaans met Pylen, zeggende dat zy geen lading Buskruit waardig

L 3 zyn

zyn; daar men een Eland of een Hart mede kan vellen. Ik heb die Jagt, gedurende den Winter, omstreeks onze Gehugten gehouden, en 'er een soort van een hondt toegebruikt, die ze aan den voet van den Boom riekende, begint te blaffen. Op dit sein trad ik toe, en 't gezicht naar de takken wendende, ontdekte ik 'er die Vogels. Het weer zich ontlaten hebbende, maakte ik party met eenige *Kanadiers*, om het Meir twee of drie mylen ver op te varen, enkel uit vermaak van ze te zien klapwieken. Ik verzeker u dat dit de zeldzaamste zaak der wereld is, want men hoort van allen kanten een geraas byna als dat van een trommel, 't welk omtrent eèn oogenblik duurt. Men is vervolgens een half vierendeel uurs zonder iets te hooren, terwyl men naar de plaats toetreed daar het geraas van daan is gekomen; en dat zelfde geraas weder aanvangende, spoed men al voort, van tyd tot tyd stilstaande, tot men eindelyk op een omvergehakte, verrotte, en met mos begroeide Boom, het ongelukkige Berkhoen ontdekt, 't welk zyn Mannetje roept, door de
Vler-

Vlerken' zoo hart tegen een te klappen, dat men die klatering een vierde van een myl ver hoort. Dit geschiet niet dan in de maanden April, Mei, September en October. Men moet daar by aanmerken, dat het altyd op denzelfden Boom is dat zy gestadig klapwieken, zonder te veranderen; beginnende des morgens met het aanbreken van den dag, en niet ophoudende dan om negen uren; en des avonds een uur voor Zon ondergang, tot aan den nacht.

Ik belyde dat ik my verscheidenmaal vernoegt heb met dat Klapwieken vol verwondering aan te zien, zonder op die Dieren te willen schieten. Voor 't laast, Myn Heer, behalven het vermaak van zoo veel Jagtpartyen, heb ik hier noch het genoegen gehad van my in het midden der Boffchen te onderhouden met de hupste Lieden der vorige Eeuw. De goede Man *Homerus*, de beminnyke *Anakreon*, en myn waarde *Luciaan* hebben my nooit willen verlaten. *Aristoteles* brandde van begeerte om my te volgen; maar myn Kanoo niet groot genoeg zynde om hem met al zyn toerusting van *Perepatetische* Sluitredenen

te konnen bergen, was hy genoot-
zaakt by de Jezuïten te rug te keeren,
die hem heel Edelmoedig onderhou-
den. Ik mistrouw die groote Filo-
zooft met heel veel reden, want hy zou
vast myne Wilden verschrikt hebben,
door zyn belachelyke wartaal, en zyne
bewoordingen gansch ydel van zin.
Vaarwel, ik ben ten einde van myne
Jagtpartyen, en van myn Brief; ik heb
noch geen tyding van *Quebek* ontfan-
gen, daar men vervolgt groote toebe-
reidzelen tot eenige aanmerkelyk on-
derneming te maken. De tyd zal ons
heel veel zaken ontdekken, van welke
ik u bericht zal zenden met de laatste
Schepen, die op het einde van den
Herfst van *Quebek* zullen vertrekken.
Ik eindig met het gewoone Kompliment van,

Uw' Ec.

Te *Boucheville* den
28 Mei 1687.

XII. BRIEF.

XII. BRIEF.

Aankomst van Mr. den Ridder van Vaudreuil, in Kanada, met Krygsbenden. Verzameling te Sant Helena van al de Krygsmagt, om de Iroquoiers te beoorlogen.

MYN HEER,

Ditmaal hoop ik u genoeg te geven. Ik ben overkropt van nieuws; en zoo my iets in verlegenheid brengt, 't is de keus waar mede ik zal aanvangen. Men schryft my van het Komptoor van Mr. van Segnelai, dat onze Gouverneur bevel heeft my een reis naar Vrankryk toe te staan. Myn Geslagt heeft die gunst als afgeperst, zoo veel moeite heeft men gehad om ze te verkrygen. Myn Bloedvrienden schryven my dat ik ten spoedigsten moet overkomen, en dat myn huisschelyke zaken zeer dringende zyn; maar Mr. van Denorville veldde gisteren een tegenstrydig Vonnis; hy verklaarde my, in 't bywezen van

L 5

con

een talryk gezelschap, dat ik niet naar Parys zou kunnen vertrekken, dan na het einde van den Velttogt.

Zy zal naar alle waarschyntlykheid vry heet vallen. Wy willende (1) *Iroquois* te keer

(1) Als die Wilden, of eenige anderen; vermeinen van de *Europianen* beledigt te zyn, en 'er tegen te veld willen trekken, laten zy door drie of vier Gryzaarts, in alle hunne Dorpen, een Wapenkreet maken; en dit met een geschreeuw dat iets verschrikkelyks in zich heeft, om elk een te beter tot de wraak aan te sporen. De Gryzaarts, en alle die tot hunne Raadhoudingen geschikt zyn, vervoegen zich dan spoedig in de groote Hut, daar 't voornaamste Opperhoofd des Volks woondt. Een van die Hoofden, die 't woordt voert, vangt alsdan zyne redenen byna met deze woorden aan: *Myn Broeders, zodanig een volk heeft onze lieden gedoodt, (want wat geringe reden van misnoegen men hen mogt gegeven hebben, zy zeggen echter altydt dat men hen gedoodt heeft.) Men moet tegen hen ten oorlog trekken, hen uitrosien, en wrask nemen van 't ongelyk dat zy ons aangedaan hebben.* Zoo al de genen welke dien Raadt bywoonen, daar dan na malkander *Netho*, of *Togenské* op antwoorden, en als zy uit de Oorlogspyp rooken, terwyl een kleine Slaaf, van tydt tot tydt, in de ketel der Pyp weder versche Tabak opstopt, zoo wordt dit voor de eenstemmige goedkeuring van 't gansche Volk gehouden; en de Krygsheden maken zich terstondt ter uitvoering gereet.

keer gaan. Mr. den Gouverneur heeft besloten dat Volk uit te rooien; maar het zyn lieden die hun huid duur staan te verkoopen. Oordeel daar uit of ik heel verzekerd ben dat ik u weder zal zien; inplaats van 't verlof 't welk ik van den Generaal verwacht, kon de eene *Iroquoisch*, of de ander, my wel een Vrygeleide voor de andere weerelt vereeren. Wat 'er van zy, men maakt hier groote toebereidselen, en alles schikt zich tot die Krygstogt. Mr. van *Denonville* heeft daar reets, van 't voorleden jaar af, zyne maatregelen toe genomen. Men zegt dat hy by de Wilden onze Bontgenooten, welke langs de Meiren en daar omstreeks wonen, Verspieders heeft gezonden die in achtung by dat Volk zyn, ten einde hun in het voornemen te doen treden, 't welke hy heeft om de *Iroquoiers* te verdelgen. Ik weet niet of die Handeling zyn behoorlyke uitwerking zal hebben; het is waarschynlyk van ja, dewyl dit onze Wilden van een kant aangezocht is, daar zy uit zich zelve toeneigen; en ik geloof dat zy zich eerder by ons zullen

voe-

voegen om den doodelyken haat die zy tegen den *Iroquoischen* Landaardt hebben, dan om aan de plichten van 't Verbondt te voldoen. Daar en boven heeft onze Gouverneur geduurende den Winter zorg gedragen dat de Voorraadhuizen opgevult zyn; hy heeft Levensmiddelen naar de Sterkte *Frontenjac* gezonden, en een groote meenigte Vaartuigen laten bouwen, waar van ik u, zoo ik my niet bedrieg, in myn vierden Brief geschreven heb. Onze Krygsbenden zyn gereedt, en reets in dit Eiland van *Monreaal* gelegert. Mr. van *Denorsville*, heeft hun 'er over vier dagen gebragt. Zy bestaan in vyf en twintig Kompagnien Zee Soldaten, in gewapend Landvolk, en in Kristen Wilden; beloopende te zamen twee duizend Man.

Is dat Leger, daar 't noch uit drie verscheide soorten van Soldaten bestaat, niet zeer talryk? Spot 'er niet mede, wy verbeelden ons de talryke Krygsbenden van uwe Weerelt gemakkelyk door onze Heldenmoedt te kunnen opwegen; en, naar ons dreigend gelaat te oordeelen, zou men ons
voor

voor (1) Macedonische Voetbenden aanzien. Twaalf Kompagnien Zee Soldaten, nieuwelyks te *Quebek* aangelandt, zullen de Volkplanting gedurende onze Veldtogt bewaren. Zy zyn uit Vrankryk gekomen op een Smaldeel Oorlogschepen van den tweeden rang, door den Hr. *d'Amblimont* geboden. Hy had zich te *Rochel* ingescheept, en heeft die Schipvaart in agt en twintig dage afgelegd; kan men ineller van de oude in de nieuwe Weerelt overfteken? De Ridder van *Vaudreuil* is onder 't getal der genen die deze gelukkige togt gedaan hebben. Dien Hr. moet onze Krygsbenden gebieden, en zyne moedigheid is zoodanig, dat hy niet wil dat de vermoeijingen welke hy op Zee heeft uitgestaan, hem van zyn bewindt onflaan. De Gouverneur van *Monreaal* is ook van de party. Mr. van *Champaigne* is vooraf getrokken, en moet ons aan de Sterkte *Frontenac* inwachten. In 't kort, ons groot en ontzagchelyk Leger zal overmorgen den

(1) Deze hadden den naam dat zy onverwinnelyk waren, en nooit door den Vyand waren geslagen geworden.

den togt aannemen, onder het geleiden van Mr. van *Denonville*. Hy heeft een *Iroquoosch* by zich, die den Held der vyf Dorpen is; maar zyn geschiedenis zou my te ver doen afweiden. Wat verder belangt, de verstandigsten hebben geen goed gevoelen van dien Krygstogt, en noemenze een vergeeffiche onderneming. Voor my, zonder my tot Propheet op te werpen, ik ben verzekert dat zy het zelfde lot zal hebben als den optogt van Mr. *La Barre*. Ik vooronderstel tot een onbetwiftelyke grondregel, dat wy niet magtig zyn de *Iroquoiers* door ons zelven uit te rooien. Maar ten anderen, waarom hartnekkig zyn eigen hoofd gevolgt in een Volk te willen verdelgen dat ons in rust laat? Zoodanig is 't welbehaagen van zekere onrustige geesten, die, tot nadeel van den Vorst, en ten kosten van de gemeene rust, hun voordeel in de wanorde meenen te vinden. Wy zullen de vrugt van die hooge verwachtingen zien; wacht, de bergen zullen baren. Ik zal niet in gebreken blyven u by onze te rugkomst een net verhaal onzer Krygsbedryven te zenden. Maar ik zou liever wil-

willen dat ik ze u zelf kon brengen.
Wat 'er voorvalt, geloof my altydt te
zyn.

Myn Heer, Uw &c.

Op het Eiland *St. Helena*,
regt tegen over *Mozreaal*,
den 8. Juny 1687.

XIII. BRIEF.

*Slegte uitslag van den Velttogt tegen de
Iroquoiers. Beschryving van een
Hinderlaag. Bevel aan den Schryver,
om met een afgezonderde Bende naar de
grootę Meiren te vertrekken.*

MYN HEER,

ZOO ooit een Man tegen zyn
ongelukkig lot heeft uitgevaren,
ben ik het. Het is twee Maanden dat ik
my vlei met de aangename denkbeelden
myner reis naar Vrankryk. Verbeeld u
met welk een ongedult ik myn ver-
trek atwachtte. Nooit zyn aan een ver-
langend Minnaar de oogenblikken
krach-

krachtiger als dagen voorgekomen; en de dagen als jaren. Gewigtige zaken ten einde te brengen, aan myn fortuin te arbeiden, myn geflagt, myne vrienden, en boven al u te zien, die my zoo waardig zyt, al die gedachten streelden myne verbeelding ongemeen; en den verliefden Minnaar kan zich geen genieting met meerder vermaak voorstellen. Maar, helaas! die schoone verwachtingen zyn vervlogen; 't is als of ik vermaaklyk gedroomt had; en myn wonderzinnig nootlot, inplaats van my naar *Rochel* te laten vertrekken, dryft my tot aan het eind der Weereld te rug. Eer ik dat Raadzel verklaar, wil ik u myn woord houden, en u verslag doen van onze roemrugtige Veldtogt; berei u om verwonderlyke uitkomsten te hooren.

Den Heer van *Champignie* opende het Toneel des Oorlogs door een schoone en dappere daadt; zie hier wat 'er van is. Gy hebt zonder twyffel niet vergeten dat die Heer Intendant eenige dagen vooruit was getrokken. Inderdaad, hy deed de reis in Kanoos, onder de beschutting van een goed

goed geleide, en kwam tien dagen voor het Leger aan de Sterkte *Frontenac*. Om geen tyd te verliezen, kondigde hy de Vredebreuk aan door een Barbaarsche Vyandelykheid. Hy zond drie hondert *Kanadiers* uit, om twee *Iroquoische* Dorpen te overrompelen, die zeven of agt mylen van de Sterkte aflagen. Dees Veroveraars volvoerde dit stuk wel haast. Na 'er tegen den avond gekomen te zyn, hadden zy maar alleen op de Inwooners aan te vallen; en die arme Wilden, welke niets in 't minst mistrouwde, zagen zich ten zelfden tyde omringt, gevangen genomen, en geboeit. Men voerde hun in die treurige toerusting naar *Frontenac*. De Intendant ontfong hen op eene onaangename wys. Hy beval dat zy, op een ry, by den hals, en aan handen en voeten aan palen zouden vastgebonden worden. Immiddels vertrokken wy den 10. Juny van 't *Eiland Sant Helena*, en kwamen den 9. July te *Frontenac*. Dit was reets voor ons een groote stap gedaan. Wy bevonden ons bevrydt van die Sprongen, die Watervallen, Draaikolken, en Stroomrafelingen, waar van ik u in

myn bericht der onderneming van Mr. *La Barre* geschreven heb; en wy verheugden ons zeer, dat wy die moeielikheden en gevarelyke weg hadden afgelegd. Men had zelfs eens zoo veel moeite gehad dan de vorige reis; want het waren nu geen Kanoos welke men over de landengten moest draagen, maar zware Schuiten, die men 'er met magt van Volk en dikke Kabels op 't Land moest halen, en met oneindig veel moeite langs die byna ontebovenkomelyke wegen voortstiepen. Wy verstonden, by ons aan Land treden, de roemrugtige Krygsdaad der Soldaaten van Mr. *Champigni*, en het stigtelyke Vonnis van dien Intendant. Ik zag, inderdaad, die ryen van *Iroquoiers*, op de bovengemelde wys vastgebonden. Dat Schouwspel verwekte my tot medelyden, en veroorzaakte in my een verontwaardiging. 't Geen my het meest verwonderde was, dat ik die Gevangen alle zingende vond. Ik dacht in den beginnen dat het uit eene ongevoelige domheid, of naturelyke Filozophie ontstond; maar men zei my dat het een gevestigde gewoonte was by al de Volkeren van

Kana-

Kanada ; wanneer zy Krygsgevangen zyn , is het door dat gezang dat zy hunne klagten en leetwezen uitdrukken. Die Lyktoon duurt nacht en dag, en hunne Liederen zyn door de natuur, of veel eer door de droefheid, voor de vuist opgetelt. De gansche inhoud van hun Muzick kwam my heel verstandig voor ; en ik had Mr. onzen Intendant wel willen tarten van 'er bondig op te können antwoorden. Oordeel daar zelf van , zie hier de woorden welke die ongelukkigen allermest herhaalden ; gy kondze door zoodanigen Muzikant op nooten laten stellen als het u zal lusten. Om die echter wel te begrypen, moet gy weten dat de Veroveraars der twee Dorpen de Gryzaarts den hals hadden afgesneden ; die omstandigheid had ik vergeten te melden.

„ Welk een ondankbaarheid ! welk
„ een trouwloosheid ! welk een wreed-
„ heid ! schreeuwden zy uit in hunne
„ nare en wanluidende zangtoonen.
„ Wy hebben zedert den vrede niet
„ opgehouden in de behoefte van
„ deze Sterkte, zoo door onze Vissery,
„ als door de Jagt, te voorzien. Wy
M 2 „ heb-

„ hebben de Franſchen met onze Be-
„ vervellen en onze andere Pelteryen
„ verrykt , en men komt ter belo-
„ ning verraderlyk in onze Dorpen ;
„ men vermoort 'er onze Vaders en
„ onze Gryzaarts ; men maakt ons
„ tot Slaven ; en men houd ons in een
„ geſtalte in welke men zich niet
„ tegen de Muggen kan beſchutten ,
„ noch , bygevolg , eenige ruſt genie-
„ ten. Men heeft ons duizend doo-
„ den doen lyden , toen men het bloed
„ onzer Vadersen voor onze oogen
„ vergoten heeft ; en zoo men ons in
„ 't leven behoudt , 't is om ons het
„ affchuwelyker te maken dan de
„ dood zelfs. Is dat dan dat Volk
„ welkers gerechtigheid en goede
„ trouw de Jezuiten zoo hoogroemen !
„ Maar de vyf Dorpen zullen ons
„ Wraak verzorgen , en onze Land-
„ genooten de yffelyke wreedheid
„ welke men ons aandoet , nooit uit
„ hun gedachten wiſſchen „ Dit is
„ de zakelykheid van 't geen zy zongen ,
„ want gy vermoed wel dat ik hunne
„ Opera niet woord voor woord vertaalt
„ hebbe. Alzoo ik die arme Liederen
„ naaukeurig beſchouwde , wierd ik 'er
„ een

een van myne Kenniffen onder gewaar: Het was een man van vyf en vyftig jaren, die my meenigmaal in zyne Hut vergaft had, gedurende de zes weeken welke ik in de Sterkte *Frontenac*, ten tyde der onderneming van Mr. *La Barre*, in Krygsdienft was. Myn Vriend den *Iroquoifch* verftond de *Algonkinfche* Taal. Na tot hem genadert te zyn, gaf ik hem daar in te kennen, dat zyn ongeluk my gevoelig ter harte ging; ik bood hem daar en boven myn dienft aan om hem wel te doen voeden, zoo lang hy in de Sterkte zou blyven, en hem Brieven van Voorfchryvens meden te geven aan myne Vrienden te *Monreaal*, als men 'er de Gevangen zou overbrengen. Hy was over myn medelyden aangedaan, en hy zei my, dat hy wel zag dat de meeften van ons Volk de zeer onmenfchelyke wys verfoeiden op welke men met hun handelde; maar hy bedankte my voor myne aanbiedingen, my verklarende, dat hy met zyne Landgenooten in alle evengelykheid in hun ongelukkig lot wilde deelen. Al de verlichting die hy van my begeerde was, dat ik het verhaal van hun geval zou aanhooren.

Toen meldde hy my die geschiedenis uit een ongeveinst hart, gelyk gy ligt kond oordeelen; verhalende de zaken met een gansche bewegelyke opregtigheid, maar vooral wanneer hy aan 't vermoorden der Gryzaarts kwam; hy had toen naauwlyks de magt om zich uit te drukken, zoodaanig bevong hem de droefheid, zyne woorden wierden door zugten en tranen afgebroken. Hy bleef ook sterk staan op al de diensten die hy aan de Franschen had bewezen; en kon niet genoeg vragen of Menschen tot zulk eene schandelyke ondankbaarheid bekwaam waren? Eindelyk noodsaakte hem een Vloed van tranen zyne reden af te breken: *Quoque potest narrat, restabant ultima flevit.*

Ik kon de strengheid met welke men omtrent die onschuldigen te werk ging, niet genoeg in my zelve verfoeien; maar den yver voor de gerechtigheid vervoerde my te ver, en het scheelde weinig of ik was 'er de Martelaar van geworden. Terwyl my het beklagelyke lot van die *Iroquoiers*, gestadig in de gedachten speelde, zag ik eenigen van onze jonge Wilden, die
hen,

hen, om zich te vermaken, de toppen der vingers met brandende pypen blakerden. Ik bely u dat deze wreethed my het gedult deedt verliezen, zoo dat ik die Schurken helder met de rotting over de ooren floeg; en, als men my had laten begaan, ik geloof dat ik hun doodt zou geslagen hebben. De Opperbevelhebbers van myn ooplopendheid onderrecht, lieten my ontbieden, en, na my vinnig bestraft te hebben, zond men my in myne tent in gevankenis. Immiddels waren de Wilden oproerig geworden; zy eischten myne dood met bedreiging van weder naar hunne woningen te zullen keeren als men hun die voldoening weigerde. De zaak was teer, en men kon hun bystant niet ontbeeren. 't Geen 'er voor my het ergste in was is, dat zy Party, Rechters, en Beulen tegelyk wilden zyn; en myn Proces met een Snaphaan schoot wilden aanvangen en eindigen. Om u de waarheid te zeggen, gedurende al dat geraas wenschte ik wel dat ik van een bedaarder en min ondernemende oprechtheid waar geweest; maar eindelyk bevredigde men die Heeren Wilden. Men deed hun gelooven dat

ik te veel gedronken hadt, en dat 'er een uitdrukkelyk bevel lag my niet de minste dranken te geven die in het hoofd liepen. Gy zult gelieven aan te merken dat de Dronkenschap (1) by die

Vol-

(1) Tot een bewys hier van dient, dat als zy iemandt om een snoode daad willen doen sterven, welke zy weten dat hy begaan heeft, hunne Gryzaarts daar een Man toe huren, die ze met brandewyn dronken maken; ten einde de Bloedvrienden van den Misdadiger zich niet zouden zoeken te wreken. En na dat die Man de geen heeft omgebragt die zy schuldig geacht en als zoodanig veroordeelt hebben, brengen zy daar ter verontschuldiging van by, dat die Man geen verstandt heeft, en dat de dronkenschap hem die manslag heeft doen begaan. Zy hadden eertyds noch een andere wys van recht doen, maar die is door hen afgeschafft. Een zekeren dag van 't jaar kon ook by hen het *Feesf der Gekken* genaamt worden, want zy speelden inderdaad voor Gek, in van hut tot hut te loopen. Als zy gedurende die tydt iemand doode, zeiden hunne Gryzaarts des anderen daags door de geheele Landfreet, en voor al in hun Dorp, tot alle verschooning, dat den Dader der neerlaag *een Gek* was, en geen verstandt hadt. Men gaf vervolgens eenige geschenken aan de Bloedvrienden van den boosaardig gedooden; en die Vrienden vernoegden zich met dees verschooning, zonder 'er wraak over te nemen. Haare Gryzaarts huurden dus heimelyk iemand, die zich Gek hielt, en de geen doode welke men hem aangewezen hadt, en uit den weg wilde ruimen.

Volkeren iemand schuldeloos stelt; zy merkenze aan als een overval van krankzinnigheid, en dryven den spot met ons, dat wy als een misdad strafsen 't geen zonder het gebruik van de reden of de wil geschiet is. Om de woede dezer Wilden beter te doen bedaren, beloofden men hun dat men my by de te rug komt uit den Veldtocht zou gevangen zetten; zy namen dit alles voor gereet gelt aan, en ik raakte vry met een gevangen is van zes dagen. Men heeft de gevangen *Iroquoiers* naar *Quebek* gevoert, en de spraak gaat dat zy naar *Vrankryk* zullen over gebragt worden, om op de *Galeien* te dienen.

Ik hervat den draad van myn verhaal. De Heer *de la Forest*, Bevelhebber van *Mr. de la Salle*, kwam aan de Sterkte in een groote Kanoo, begeleid door tien of twaalf *Boschloopers*. Hy berichtte aan *Mr. van Denonville*, dat een party *Illinoiers* en *Oamamiers*, de *Huronners* en de *Outaouaners* aan het Meir van *St. Klara* ingewagt hebbende, zich by hun gevoegt hadden, en naar de Rivier der *Tsonontouaners* in optogt waren, daar men de algemeene vergaderplaats gesteldt hadt. *Mr. de la Forest*

verhaalde ook, dat Mr. *de la Durantais*, met hulp der Wilden, een kleine Vloot (1) *Engelfche* Kanoos had overvallen, die, onder geleide van eenige *Iroquoiers* met de Volkeren der Meiren de Koopmanschappen gingen veruilen waar meden zy geladen waren, en die wel vyftig duizend kroonen beliepen. Hy zei daar en boven, dat Mr. (2) *Dulbut*, met onderftand der Bofchloopers en der Wilden, ook een andere Bende *Engelfchen* en *Iroquoiers* verflagen hadt, die Koopmanschappen naar *Meffilimakinac* voerde; dat de Veroveraars den buit onder hun gedeelt hadden, en de gevangen *Iroquoiers*, met hun Hooft *Gregori* genaamt, by zich gehouden. Ten laaftten drong Mr. *de la Forest* fterk op ons vertrek aan, en zeide aan den Gouverneur

(1) Deze Party beftondt uit over de hondert koppen, zoo *Engelfchen* als *Iroquoiers*, en wierdt op de kusten van *Miffilimakinac* aangetaft en verflagen.

(2) Dit gevegt gefchiede twintig mylen van *Niagara*; en onder de *Vyandyke* Party bevonden zich mede eenige *Huronners*, welke de *Iroquoiers* in de fchier uitroeying van dat Volk, als te voren is aangetekent, genootzaakt hadden onder hun te komen wonen.

neur Generaal, dat 'er geentyd te verliezen was zoo wy ons aan de algemeene vergaderplaats by de Hulpbenden der Meiren wilden vervoegen. Des anderen daags, zynde den derden July, wierden al de Krygsbenden ingescheept. Mr. *de la Forest*, die weder te gelyk met ons in zyn Kanoo gong, nam langs het Meir den weg naar *Niagara*, daar hy die ontzagchelyke versterking moest afwachten. Wy voeren naar den Zuidkant, en onze Scheepvaart was zeer geruft, onder begunsting der stiltens, welke men 'er byna altyd gedurende dat jaargety heeft. De ontmoeting kon schier niet gelukkiger wezen; op een uur na zoude wy en onze Bondgenoten te gelyk aan de Rivier der *Tonontouaners* aangekomen zyn. De Wilden misten niet die gelukkige ontmoeting als een goed voortteeken te nemen; hun verstand is gansch tot (1) byge-

(1) Hunne Bygeloovigheid is ongemeen groot. Zie hier eenige voorbeelden. Een enkele droom is zomtyds genoeg om hen iemand te doen dooden. En als een Wildin, naar 't afsterven van haar Man, twee nachten agter een van hem droomt, vergeeft zy zich zelve, nit verbeelding dat hy haar in de ander weert

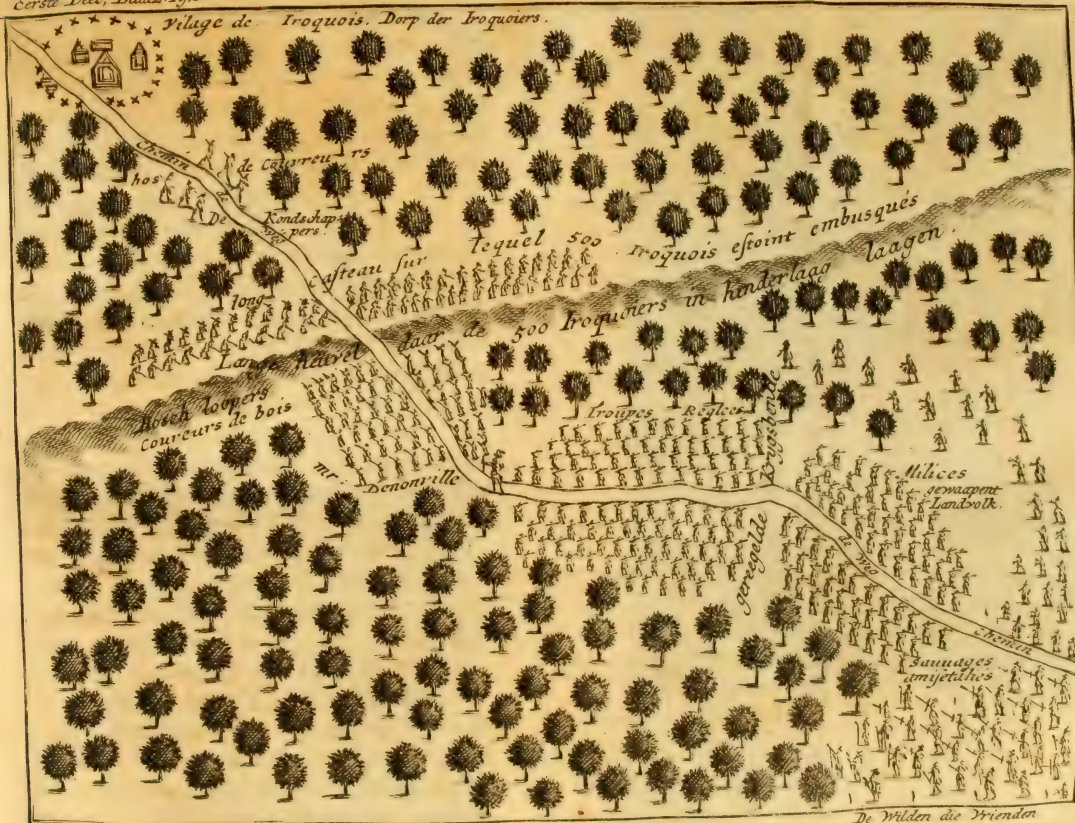
geloovigheid geneigt, en een beuzeling is genoeg om hun' Prophetische Geest te oeffenen. Zy voorspelden dan uit ons geval den geheelen ondergang van 't *Iroquoische* Volk; de gevolgen zullen u de juistheid van die Voorzegging doen zien. Des avonds van onzen aankomst zelfs, haalden men al de Vaartuigen op het Land, 't geen men onder de beschutting van een goede Lyfwacht verrichte. Op die eerste arbeid volgde het bouwen van een Sterkte. Zy was van geen groote tegenstant, bestaande niet dan uit palen; maar dit was beter dan niets, om de Kanoos, de Schuiten, enden Trein in

te
reft by zich ontbiedt; maar wanneer zy'er de tweede nacht niet weder van droomen, zeggen zy, dat de Geest die haar de bootfchap bracht, niet wel onderregt is geweest. Zy hebben zelfs een ongemeene eerbiedt voor zekere beenen van Elanden, Bevers, en andere Dieren, die ze nooit voor hunne honden of in de Rivier zullen werpen, maar ze integendeel als iets dierbaar bewaren. Vermeinnende dat de zielen van die Beesten komen zien hoe men met hare lichamen handelt, en'er vervolgens de levendige en doode Dieren van verwittigen; zoo dat ingeval men ze mishandelt, de Beesten van dat soort zich niet meer noch in deze nog in de andere weerelt willen laten vangen. Zie hier van verder, in het 2. Deel, DE GEDENKESCHRIFTEN VAN KANADA.

te sluiten; en men zonderde daar en boven vier hondert Man af, onder het bevel van Mr. *Dorvillers*, om die gewigtige Vesting te bewaren. Den volgenden dag voerde men een halsgerecht uit, dat zeker niet bekwaam was om den Zegen des Hemels over de onderneming te halen; men schoot een jong *Kanadier* zeer onregtvaardig voor de kop. Zyn gansche misdaad bestond hier in, dat hy tot Wegwyzer hadt gediend aan een van die twee *Engelsche* Benden die zich ter handeldryving hadden begeben. Daar was niet alleen niets Hooftmisdadigs in, maar de zaak zelfs heel onschuldig. Wy waren met Engeland in vrede, en die *Kanadier*, geen Slaaf zynde, had bygevolg de vryheid om onder de *Engelschen* te leven; ten anderen hebben dezen een eisch op de Meiren van *Kanada*. Maar 't geen genoegzaam moest zyn om dien ongelukkigen in 't leven te behouden is, dat, na groote diensten aan den Koning te bewyzen, door een volmaakte kennis van 't Land en de Talen van die Vaste Kust, een Gouverneur Generaal de strafheid hadt gehadt van hem het verlot te weigeren om zyne reistogten voor zyn

geringe Koophandel te vervolgen; 't welk hem nootzaakte zich naar *Nieuw Engeland* te begeven, daar hy met heel veel aanzien, en als een zeer nuttig Man wierdt ontfangen. Men nam nochtans de minste acht op die rechtvaardige Rechtgeleerheid; en den onschuldigen Kanadier, *Fontaine Marion* genaamt, wierd als een Overlooper gehandelt.

Na die offerhande van een kwade reuk, schikte men alles om des anderen daags naar het groote Dorp der *Tfonontouaners* te trekken. Het dragen der levensmiddelen veroorzaakte geen beslommering, een iegelyk was met zyn tien vierendeel ponden meel voorzien; daar onze geheele Keuken uit bestond. Het is waar dat den optogt niet lang noch moeielyk stond te zyn, wy hadden maar zeven mylen af te leggen, de weg was effen, en steeds in een Bosch met hoog geboomte. Het Leger brak dan op. Volgens de schikking van den marsch maakte de Boschloopers, van een gedeelte der Wilden ondersteund, de voorhoeden uit. De geregelde Krygsbenden en het gewapende Landvolk waaren als den middeltogt; en de overige Wilden strekten tot een agter-

De Wilden die vrienden
en bondgenooten zijn.

RPJCB

agterhoede. Wy leiden den eersten dag maar vier mylen wegs af, en dit zonder iets te ontdekken. De tweede dag onze Kenschappers nogmaals voor uitgetrokken zynde, liepen tot aan de Velden van het Dorp, en ontmoette niet een levendige Ziel. Gy begrypt lichtelyk dat zy schielyk te rug kwamen, om ons die goede tyding bekend te maken; en zy waren 'er fier en groots op, naar maten dat zy zich verbeelden ons daar vermaak mede aan te doen. Inderdaad, wy twyffelde op dat aange-naame Bericht niet of den Vyand hadt de vlugt genomen; en wy ons vleiende dat we ten minsten de Vrouwen, de Kinderen, en de Gryzaarts zouden gevangen neemen, trokken zonder geschiktheid en met heel veel haast voort; men zou ons voor Jagers genomen hebben die na een afgejaagt wild liepen. Wy naderden dus losselyk tot een vierendeel myls van het Dorp; maar zoodra wy aan den voet van een heuvel voorby trokken, hoorden wy een afgryzelyk geschreeuw, 't welk van verscheide Musketschooten gevolgt wierdt. Het waren omtrent vyf hondert *Tsonontouaners*, die zich op dien heuvel in hinderlaag

laag gelegd hadden. Onze Boschloopers waren 'er wel heen en weder, ter digte van een pistoolschoot, voorby getrokken, maar zy hadden de *Iroquoiers* niet gezien, die, met den buik op de grond leggende, niet de minste beweging hadden gemaakt. Dat onverwachte gevaar was als een donderslag aan onze Krygsbenden. Het gansche Leger geraakte buiten orde; men zag niet dan Soldaaten van schrik bevangen, en die tusschen het digte geboomte hier en ginter liepen, zonder te weten waar heen. Daar was geen schaduw meer van eenige Kompagnie of Bataljon, noch van eenige andere Krygsrang. Wy schooten in 't wilt, en meermaal tegen ons eigen Volk, dan tegen den Vyand. 't Was vergeefs dat men riep, *bier Soldaat van zoo een Battaljon*, men ontfong geen antwoord; en de duisterheid was zoo groot, dat men malkander naauwlyks dertig schreden ver kon onderscheiden. Het was toen dat de onderneming my in al haar onmogelykheid voorkwam; ik begreep dat de Natuur een onnaakbare verschanfing aan de *Iroquoiers* had vergunt, die hun tegen ons Europeanen in veiligheid itelde.

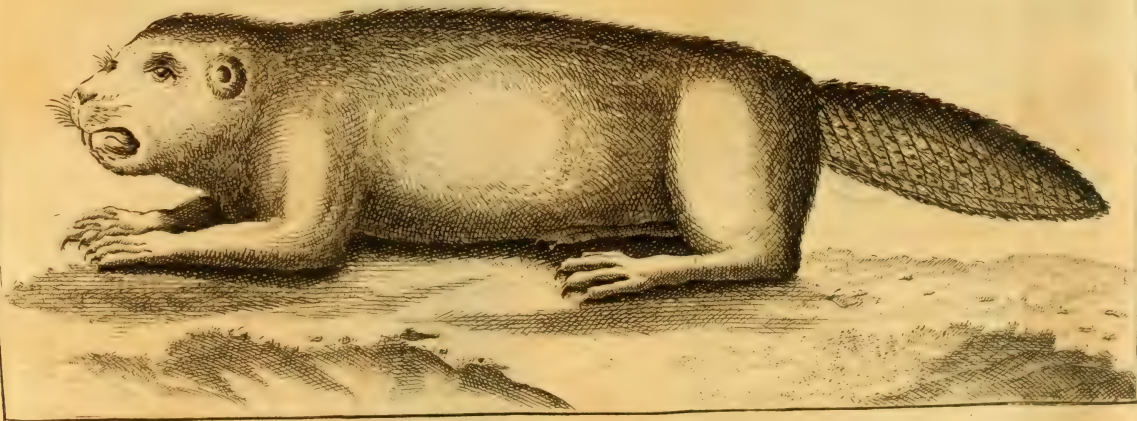
ftelden. Wy waren dan in een zeer flegten toefland, dat wy onze Heeren Hoofdbevelhebbers te danken hadden; de Vyanden kwamen reets met de Knots in de vuift op ons aanvallen, en naar alle waarfchynelykheid ftonden zy onze Herkuleffen te zyn. Ten allen geluk dat onze Wilden, meer dan de Franfchen aan dat foort van overrompelingen gewent, zich weder zamenvoegden; zy boden de *Iroquoiers* het hoofd; en deze, die op een zoodanigen tegeftant niet verdacht waren, weken, en vlugten wat zy loopen mogten naar hunne Dorpen, zonder zich te bekommeren met de orde of de gefchiktheid van den aftogt. Maar onze Bontgenooten, die den grond kenden, jaagden hun na, en vervolgde ze zoo kort op de hielen, dat zy 'er tagtig van dooden. Wy zagen die dapperen te rug komen, met tagtig *Iroquoifche* Hoofden, welke zy in zegenpraal droegen. Deze gewoonte is Barbaarfch, en der genen waardig onder welke ze in gebruik is; maar de zaak in den grondt befchout, is dit een onfeilbaar middel om den moed te onderscheiden, en het getal der dooden net te weten. Ons verlies overtrof dat der

Iroquoiers; hondert Franſchen en tien Wilden ſneuvelden op het Slagveld. Wy hadden twintig gekwetſten: van deze allen was 'er geen die zoo veel medelyden in my verwekte dan den goeden Vader Jeſuit *Angeleran*; Hy had het ongeluk door een Musketschoot in de ſchamelheid gekwetſt te worden. De Heilige Man ontſong dit als een gunſt des Hemelſch; hy kuſten de hand die hem tot een Gefneden maakte, en achtte zich meerder bevoorrecht in zyn Apoftelſchap, dan *St. Paulus*, dewyl men hem van de aanvegting des vlees bevrydde.

De Overwinnaars vereerden aan Mr. *van Denonville* hun afſchuwelyke buit. Die verzameling van menſchen hoofden baarde een afgryzen, en boezemde een verontwaardiging in tegen onze ſoort. Onze Wilden dat ſchoone geſchenk den Generaal aanbiedende, vraagden hem waarom hy niet voortrok. Dien Heer antwoordde, dat hy verplicht was zyn togt op te ſchorten, ten einde aan de Wondhealers tyd ter verbinding der gekwetſten te geven. Gy verzuimt om een te geringe zaak een zoo dierbare tyd, voerden zy hem
te

Casior de 26 pouces de longueur entre
tête et queue
Een Beever van 26 duimen lang
tusschen Kop en Staart.

te gemoedt; laat rosbaren maken om uwe gekwetsten tot aan het Dorp te brengen, de weg is niet lang. Onze Generaal verwierp die raad, en tragte hun tot zyn gevoelen over te halen, maar 't was onmogelyk; en wat men hen ook mogt zeggen, zy wilden 'er nooit van afstaan. Integendeel, zy zich vergadert hebbende, schoon uit meer dan tien verscheide Volkeren bestaande, beraadslaagden over de party die zy hadde te kiezen; en het besluit was, dat zy het voorneemen alleen ter uitvoering zouden gaan brengen. Die vluggende Vyanden, zeiden zy, zullen ons niet hebben durven afwachten, en wy gaan ten minsten de Gryzaart, de Vrouwen en de Kinderen wegvoeren. Doch zoo als zy gereet stonden om in die moedige gesteldheid te vertrekken, verbrak Mr. *van Denonville* den aanslag. Hy liet hun door een Tolk verzoeken hem niet te verlaten, en niet van zyne Legerplaats te wyken; waar by hy hem liet vermaanen, dat zy alleen dien dag wilde uitrusten, zyn woord gevende dat hy des anderen daags by den Vyandt alles te vuur en te zwaart zou gaan verwoesten. De voorstelling, die in

zich zelf vry redelyk was, behaagde den Wilden gansch niet; de meesten van hen keerde weder naar hunne woningen, en zeiden, om hun gedrag te rechtvaardigen, „ dat de Franschen „ niet voor de vuist te werk gingen; „ dat zy den Oorlog niet van harten „ meenden, eneerder begerig schenen „ om de *Iroquoiers* te beproeven, dan „ hun te bevegten, dewyl zy de „ schoonste gelegentheden moetwilens verwaarloosden; dat, als het „ voornemen der Franschen al oprecht „ mogt zyn, zy te schielyk bevreesd „ wierden, en dat hunne moedigheid „ niet langer duurde als een vuur van „ stroo; dat men hun Wilde Krygs- „ lieden groote eer aandeed van ze uit „ alle oorden op te ontbieden, om „ Hutten, van basten van Boomen, te „ verbranden, die werken van drie of „ vier dagen waren; dat de Bewoon- „ ders van dat Dorp zich anders krach- „ tig zullen bekommeren of men hun „ Oegst verwoefte, even als of den *Iro- „ quoische* Landaart geen Indiaansch Ko- „ ren genoeg hadt om hun te doen be- „ staan; dat dit nu voor de tweedemaal „ was dat de Gouverneur van Kana- „ da

„ da hun de moeite deed neemen van
„ zich by hem te komen voegen, maar
„ dat 'er voortaan noch beloften, noch
„ betuigingen magtig zouden zyn om
„ hen uit hunne Wooningen te lok-
„ ken.

Zie daar het beleefde vaarwel 't welk onze Bondgenooten ons zeiden, in afscheid van ons te nemen. De gevoelens over die zaak waren verdeelt. De eenen veroordeelde de behandeling van den Generaal, zeggende, dat de reden der gekwetsten niet voldoende was. Anderen roemde de stantvastigheid van Mr. *van Denonville*, en hielden staande dat zy als zeer redelyk moest aangemerkt worden. Wat my belang, ik hoor van beide zyden, en gedraag my aan 't geen 'er besloten wordt. Ik weet dat die aan het roer der zaken zyn, zich in de meeste verlegenheid bevinden; en, vernoegt met het geval naar waarheid verhaalt te hebben, bekommer ik my niet wie gelyk of ongelyk heeft. De volgende dag hielt men zyn woordt aan de Wilden die gebleven waren; men lei de Gekwesten op rosbaren, het gansche groote Leger trok op, en wy toogen regt op het Dorp aan; daar wy

niet dan Paarden, Koeien, Hoenderen, en een meenigte Varkens vonden, maar niet een enig Mensch; de voorzigtige *Iroquoiers* hadden de voorzorg gebruikt van hunne Hutten in brand te steken, en te vertrekken. Toen beklagde men zich dat men de Bontgenooten niet geloofd had; doch de vrome Zielen, ziende dat hier door zeer veel bloed en doodflaan gespaart was, waren daar verheugt over. De moeielykste boette hunne wraak op het Indiaansch Koren; men hakte het met den Degen omver, en wy versleten vyf of zes dagen in die moedige beezigheid. Dewyl wy door deze krygswuede alleen aangepoort wierden, trokken wy noch drie mylen verder op, onzen Vyandt, het Indiaansch Koren, gedurig nederfabelende. Wy vonden daar twee kleine Dorpen even als het voorrige verlaten; en het stond maar aan ons om 'er een grooten voorraad van afch op te doen. Voorts hadden wy het vermaak van een schoone Landstreek te zien; niets was aangener dan het Veldt, en de Boffchen waren alle beplant met Eiken, Nooten, en Wilde Kastanje Boomen. Bedekt met Alchagtige Lau-

Laurieren van dus drie Gehugte op het enkel gerugt onzer aannaderingen in vlam gezet te hebben, trokken wy die bekoorlyke eenzaamheden als in zegenpraal door; en, verzeldt van onze gevange Beesten, boven al van onze Varkens, kwamen wy aan den boort van het Meir te rug. Na twee dagen, zoo wel verdient, uitgeruft te hebben, scheepten wy ons in naar *Niagara*. Die Schipvaart was van dertig mylen ver, en wy leiden ze in vier dagen af. Drie dagen na dat wy aan landt gekomen waren, bouwde men eene Sterkte van palen, met vier Bolwerken. Zy is aan den Zuidkant op een heuvel gelegen, aan welkers voet zich het *Meir Herria* in dat van *Frontenac* ontlafst. Men moet de Sterkte voor agt maanden van Levensmiddelen en Krygsbehoften voorzien, en zy zal door hondert twintig Soldaten verdedigt worden, welke *Mr. de Bergères*, onder het bevel van *Mr. van Troyes*, zal gebieden. Dat werk heeft onze goede Vrinde de Wilden heel veel genoeggeen gegeven; zy betoonden 'er by hun afscheit hunne erkentenis over aan *Mr. van Denonville*. Het was de text van hunne aanspraak, want zy

komen noch vertrekken nooit dan met een redenvoering in den mond. Zy zeiden dan aan Mr. den Gouverneur, dat zy genootzaakt zynde te scheiden, verheugt waren te *Niagara* een Sterkte te laten die zoo voordeelig gelegen en zoo bekwaam was om hen in hunne Strooperyen tegen de *Iroquoiers* tot een toevlugt te verstrekken. „ Gy hebt „ ons beloott, voegden zy 'er by, den „ Oorlog niet te zullen eindigen dan „ na dat gy de vyf Volkeren zult uitgerooid hebben, of hun ten minsten „ genootzaakt zich elders heen te be- „ geven; wy beruften op uwe verbin- „ tenis, en wy hoopen dat gy uw woordt „ als een deugdelyk Man zult houden. „ Gy kond geen verdrag met onzen „ gemeenen Vyand sluiten, zonder „ uwen Landaart te onteeren, en zon- „ der den ondergang van zyn getrou- „ we Bondgenooten te veroorzaa- „ ken. „ Mr. van *Denonville* hadt de voorzichtigheid van hun in die aange- name verwachtingen te versterken. Hy verzekerde de Wilden dat zy niet dan een kleine proef zyner ontwerpen tegen de *Iroquoiers* hadden gezien, en dat hy hun wel andere Krygsdaden bereidde; dat

dat hy, met een woordt, den ondergang van dat Barbaarsch Volk had gezwo- ren; en dat ontdanks al den tegenstant die het zou mogen doen, het in zyn eigen bloed zou versmoort worden, of genootzaakt zyn naar den Zeekant te wyken. Met dees schoone woorden vertrokken die goede Lieden ten uiter- sten vernoegt, en zy zongen reets het Lykdicht van den laatsten *Iroquoier*.

De Wilden waren naauwlyks ver- trokken, of den Gouverneur liet my by zich ontbieden. Ik dacht dat hy my over myn aanstaande reis naar Vrank- ryk wilde spreken, maar ik vond my leelyk in die verwachting bedroogen. Hy zei my, dat dewyl ik de taal der Wilden heel wel sprak, hy my hadt uitgekozen om eene Bende te gebieden die onze Bondgenooten verzogt had- den, ten einde hun Land te dekken; en wat het bevel aanging 't welk hy ont- fangen hadt, van my een verlofsbrief toe te staan, dat dit zyn zaak was, en hy het op zich nam zich daar van by het Hof te verontschuldigen. Ik bleef zoo onbewegelyk als een Standbeeldt, op dees begroeting, daar ik gansch

geen gedachten op hadt gehad; daar moest nochtans ja gezegt worden, en dit deed ik, van spyt barstende, zoo goed schiks als my immers mogelyk was. Inderdaad, ik berei my om die reis, zoo verschillende voor myne belangen, en voor myn vermaak, met die van Vrankryk, ten eersten te gaan aflaggen. Ik neem tegenwoordig overal myn afscheit; en myn Vrienden vertroosten my, om strydt, over dat ongeval. De eenen verzorgen my goede Soldaten; de anderen geven my Kleederen, Boeken, Tabak, en honderd andere kleine noodzaakelykheden, welke zy weder met gemak in de Volkplanting konden bekomen. Ik heb my ten allen geluk, by myn vertrek uit *Monreaal* van myn Graatboog voorzien, met welke ik de hoogte van dat Meir zal kunnen nemen. Hy zal my van geen minder nut zyn op myne reis, die, naar alle waarschynelykheid, van twee jaaren of daar omtrent zal zyn. De Soldaten welke men my mede geeft, zyn moedig, en van een goede gestalte; en myne Kanoos groot en nieuw. Ik moet in gezelschap gaan van Mr. *Dulbut*

but een Lionnooifch Edelman, die veel verdienften en bekwaamheid bezit, en zeer aanmerkelyke dienften aan den Koning en aan het Land heeft bewezen. *Mr. van Tonti* zal ook van de party zyn; hy heeft een Bende Wilden, die gereet itaan om ons te volgen. De Generaal *Denonville* zal binnen twee of drie dagen langs den Noordwal van 't *Meir Frontenac* naar de Volkplanting te rug keeren. Hy moet in 't voorby trekken in de Sterkte van dien naam zoo veel Volk en Krygsbehoeften laten als in deze Vefting. Ik zende u eenige Brieven voor myne Vrienden, waar aan ik verzoek dat gy ze veilig laar ter hand ftellen; en ik denke u het volgenjaar te fchryven, zoo ik'er gelegenheid toe vinde; zullende u dan te gelyk het Verhaal myner reis zenden;

Ik ben, Myn Heer, Uwen &c.

Te Niagara den
28. Augustus 1687.

XIV. BRIEF.

XIV. BRIEF.

Vertrek van Niagara. Ontmoeting der Iroquoiers aan het eindt eener Landengte. Vervolg van de Reis. Korte Beschryving der Landen op dien weg gelegen. Aankomst vanden Schryver aan de Sterkte St. Jozep aan den mond van het Meir der Huronners. Aankomst van een party Huronners aan die Sterkte. De daad die zy uitvoerden. Hun vertrek naar Missilimakinac. Ontmoeting van den Broeder van Mr. de la Salle, wonderbaarlyk derwaarts geleid. Beschryving van Missilimakinac.

MYN HEER,

DE flegte tyding die gy my schryft, verwondert my in 't minst niet. Ik had wel voorzien dat de zaak zulk een keer zou nemen; en het verliezen myner Goederen als onfeilbaar aanmerkende, maakte ik geen staat meer dan op den Monnikskap en den Degen. Die omwending der Fortuin is door
my

my redelyk Filozoots ontfangen. Maar reken het my tot geen verdienste; daar is in myne Filozofie ruim zoo veel stof-felykheid als redenering. Ik blyf niet in gebreken uw raad te volgen; hy fchynt my zeer goedt. Ik doe dan een aanzoek aan het Hof, ik fchryf naar dat Landt; maar om u de waarheid te zeggen, ik verhoop niets, het zou een foort van Mirakel zyn als het goed recht daar van de gunft zegenpraalde. Ik wil nochtans niet dat myn ongeluk u iets doe verliezen. Is men ten mynen opzichten onrechtvaardig; ik behoor daarom myn woord niet te breeken. Ik heb u een verhaal van myne Reistogten beloofd; dit ga ik vol-brengen; wapen u te deeg dat gy niet in fleep valt.

Ik ging den derden Augustus te *Niagara* fcheep. Het Admiraals Schip van myne Vloot op 't welke ik my bevond, gelyk nietmeer dan redelyk is, was een ruime Kanoo; en agt Soldaten van de Bende maakte 'er al het Scheeps Volk en het loopende want van uit. Alzoo fier op myn broos Vaartuig, als een Venetiaanfche Dogen op zyn Bucen-taurus, beval ik den zelfden dag dat
men

men de riemen te boord zou leggen, en wy voeren drie mylen tegen den snellen stroom der Engte op; 't welk onze eerste en eenige Schipvaart was. Het eerste voorwerp 't geen ik by myn aan land treden aantrot, was de Heer *Grizolon de la Tourete*, Broeder van Mr. *Dulbut*. Dien Heer hadt meer geluk dan voorzichtigheid; hy was daar van *Missilimakinac* gekomen, enkel begeleid van de eenige Kanoo die hem voerde, en in het voornemen om zich by het Leger te voegen. Den Hemel bewees hem een ongemeene gunst dat hy hem geen *Iroquoiers* hadt doen ontmoeten; naar 't my voorkomt, verdiende zyne Kanoo in de een of de andere wonderwerkelyke Kapel ter gedagtenis opgehangen te worden. De volgende dag was voor ons een moeilyken tyd; wy moesten aan onze Kanoos erkentenis bewyzen, haar den goeden dienst vergelden die wy 'er van ontfangen hadden; met een woord, onze Scheepen en haare ladingen op onze Schoudren torfsen. Die vermoeiende Landtogt was van twee verbruste mylen ver, anderhalve myl beneden de Waterstorting van *Niagara*, en een halve myl daar boven; 't welk

't welk men de Grooté Dragt van 't Zuiden noemt. De drommel haal die Dragt! verbeeld u dat men in 't eerst, en als om zich de verdooftheid uit de beenen te verdryven, drie bergen moet opklauteren. Het is waar dat men daar na adem schept op een effen en gebaanden weg, maar hy is zeer verdrietig; men is in gevaar van elk oogenblik door de *Iroquoiers* overvallen te worden; en die boosaardige kwanten zouden 'er regt vermaak in geschept hebben ons met steenen doodt te werpen. Wy vlogen dan als op wieken van de vrees voort. Ik zal daar echter niet byvoegen, zonder om te zien; want de ontfeltenissen waren meenigvuldig, de vrees vermeerde dezelve, en men kon niet te naaukeurig toezien. Toen wy in de benauwtheid waren, kwamen eenigen onzer Voorloopers ons geheel buitenadem bootschappen, dat zy omtrent duizent Vyanden ontdekten hadden; welke spoorflagen waaren dit niet voor ons! Daar wierd zonder beraeding, en zonder zelfs te overwegen, met meerderheid van stemmen besloot dat het leven edeler was dan het reistuig; wy verlieten meer dan de helft

van onze vragt om ons ten spoedigsten uit zulk een slegte omstandigheid te redden. Het scheelde nochtans weinig of het waar te laat geweest. Het gevaar was aan de ganſche Bende gemeen, maar vier Wilden en Ik deelden 'er wel het rykelykſte in. Ik had my met hen omtrent hondert ſchreden buiten den weg begeven, om de Waterval van *Niagara* te zien. Een regte malle onverzaagtheid zult gy zeggen; is het tydиг nieuwsſchierig te zyn als het te doen is om 't leven te redden? Ik vergun u daar van te gelooven wat u belieft. 't Geen ik u voor verzekert opgeef is, dat ik, na my een vierendeel uurs van de Bende afgeſondert te hebben, onze Voorloopers zag aankomen, die my te verſtaan gaven dat de *Iroquoiers* naderden. Oordeel of my de luſt der nieuwsgierigheid niet begaf. Wy voegden ons weder haafſtig by den hoop. Men hadt maar even den tyd om in de Kanoos te treden, en wy waren naauwlyks buiten bereik hunner Wapenen, of wy zagen duizent Wilden op den boordt der Engte, of Doorvaart, te voorschyn komen. Ik belyde u dat ik zeer vernoegt was over den
spoet

spoed die wy gemaakt hadden. Zoo ik in handen der *Iroquoiers* waar gevallen, het zou my geweldig gespeeten hebben. Het zyn gansch lastige Heeren; het eerst dat zy u bevelen is, u voor een klein vuur gaar te laten branden (1). Men kan van die Beulen naar de

(1) Zie hier hoe ze in dat verbranden te werk gaan. Zy binden de Slaaf met de handen en voeten aan een paal. Vervolgens laten ze Loopen van Snaphanen, Bylen, en ander yzerwerk gloeiend worden, en houden hem die zoo gloeiende, van 't hoofd tot de voeten, tegen de leden. Zy rukken hem de nagels met de tanden af, snyden hem reepen Vlees van de beenen, en villen hun zomtyds het vel der herffenpan met hair met al af; waar na zy gloeiende aisch op de wonden strooien. Ook snyden ze hem daar by de tong uit, en doen hem, met een woordt, alle pyn lyden die ze maar bedenken kunnen. Als hy doodt is, eten ze hem op, en geven, voor zyn doodt, hunne Kinderen van zyn bloedt te drinken, om ze wreedt en onmenschelyk te maaken. Maar men moet aanmerken dat zy hun Gevangen niet opeeten dan alleen in geval zy zulk een Volk geheel willen uitroeien. Dit is, zeggen zy, om te verstaan te geven dat men tegen den Vyanden moet vegten zonder zich ooit te verzoenen, en hem tot den laastten man moet verdelgen; en ook om hunne Krygslieden dezerwys tot wraak aantefpooren.

de letter zeggen, 't welk een Italiaan fraai van de Liefde zei: Te sterven bruit heen, de helft is niet dan een ontkenkend gevoelen; maar levendig verbrandt te worden, dat is te veel. (*Il morir e niente, ma il vivere bragiando, e troppo.*) Ik zidder als ik 'er om denk, en loop spoedig de *Iroquoische* Gaarkeuken uit. Het zal vry wat beter zyn dat ik u een Beschryving der Watersprong van *Niagara* geef. Die Waterval is yffelyk om aan te zien. Verbeeld u op een hoogte van zeven of agt hondert voeten, een nederhangend water van een halve myl breed. Naar den boort van die vloeibare Steiltens, verheft zich een afhangend Eilandt, dat, naar alle oogfchyn, gereet staat tot aan den voet van den berg neder te storten; welk Eilandt omringt is met stroomrafelingen van eene ongemeene snelheid. De Landdieren en de Visschen werden 'er dikwyls in gevangen; want zoodra zy alleenlyk een vierendeel van een myl boven den Sprong overzwemmen, slepen die zelfde snelle stroomen hun mede en doen ze van boven nederstorten. De val van die arme beesten is een goede manna regen voor de *Iroquoiers*; en een vyftig stuks

ftuks derzelve onthouden zich ſteets twee mylen daar van daan, welke de Viſſchen en Dieren, door den val geſnevelt, in Kanoos komen ophalen. Buiten dat is daar ter plaats een zeer aanmerkelyke zeldzaamheid, 't welk is, dat drie menſchen op een ry met gemak tuſſchen den Waterval en den voet der Rots kunnen doorgaan, zonder van een droppel water bevogtigt te worden. Maar laat ik tot myne Reis terug keeren.

De nabyheid van dat Battaljon Wilden, door my op den boort der Doorvaart gelaten, werkte een verwonderlyke moedigheid uit op onze armen. Wy roeiden den ganſchen nacht zeer ſterk voort; en daar was niemand onder onze Bende die niet gaarn in dien rydt een van die beſaamde Reuzen met hondert armen hadt willen zyn. Des morgens kwamen wy aan den mondt van 't *Meir Hernia*. De ſtroom loopt daar ongemeen ſnel, maar de verheuging dat wy ons op die plaats bevonden, liet ons niet toe daar acht op te geven. Waar onſproot die vreugde uit, zult gy zeggen? Het was om dat wy, daar zynde, niets meer van de *Iroquoiers* te

vreezen hadden. Hunne Kanoos zyn niet in staat om die Meiren te bevaren; dewyl zy ze van basten van Olmboomen maken, zyn ze noch zoo ligt noch zoo snel niet als de onzen, die van Berkenboomen basten zyn. Daarenboven zyn de *Iroquoische* Kanoos van een onmatig beloop, en zeer breed; dertig mannen kunnen 'er te gelyk in roeien, 't zy zittende of overeindstaande, vyftien aan elke zyde; maar den boort der Kanoos is zoo laag, dat een weinig windt genoeg zou zyn om ze te onderste boven te werpen, en dit is het 't welk aan de *Iroquoiers* de schipvaart der Meiren onmogelyk maakt. Wy roeiden dan langs den Noordwal van 't *Meir Hernia* uit, onder begunsting der Stiltens, die 'er doorgaans des Zomers heerschen, byzonder in de Zuidelyke Oorden. Onze tydkering langs die Kust was de Vissery, maar wy hadden 'er noch een andere verlusting; te weteen, heele hoopen Kalkoenen, van vyftig tot zestig in getal, zich in 't loopen te zien oeffenen, en ze op het strandt met een ongeloofelyke snelheidte zien voortspooden. De Wilden onze Vrienden droegen wel zorg dat die zweemsels van Jezuiten niet

niet te zeer in den loop vermagerde; zy dooden 'er genoeg in 't voorbyvaren, om ons daar mede te vergasten, en wy deden hun, in ruiling, in onze vischvangst deelen. Wy vervolgden dus onzen weg tot aan een langen uithoek, die veertien of vyftien mylen ver in het Meir springt. Men liet 'er den 25 Augustus het anker vallen, van welke Zeemansch uitdrukking ik my bedien om de Schipvaart eer aan te doen. De ontmoeting van die Kaap, of dat Voorgebergte, bragt ons in een moeilyke beraading wat best te verkiezen was. Wy moesten besluiten een dragt te doen, of vyfendertig mylen langs dien uithoek om te varen: Die overdragingen zyn ongemeen moeilyk, doch deze was maar van twee-hondert schreden ver, zoo dat men het boven dien omvaart verloor; niet alleen om tydt uit te winnen, maar noch meer om dat dit zoo veel op de hette verminderde, die toen brandende was. Ik ben geen zeer geleert Dagverhaal Schryver, gelyk gy genoeg heb kunnen zien; en gy behoort my dank te wyten dat ik u de moeite bespaar van een schrale en verdrietige oprekening te lezen. Laat ons

O 3 dan

dan van den 25ste. Augustus tot den 6de September overspringen. Het was dien dag dat wy in de Engte van 't *Huronsche Meir* kwamen; welke Doorvaart een vry flauwen afloopende stroom heeft, en weinig wyer is dan een halve myl, werdende van ons tot aan het *Meir Sant Klara*, opgeroeidt, dat twintig mylen in zyn omtrek bevat.

Wy voeren langs de Wal van dat Meir, van het een eindt tot het ander; waarna wy in de Engte kwamen, daar wy zes myl tegen stroom oproeide, om in den mondt van 't *Huronsche Meir* te geraken. De Vloot quam den veertienden in die Haven, en de ontschepping geschiede die zelfde dag. Om u echter zoo veel dagen te vergoeden welke ik in 't verhaal myner Reis heb uitgelaten, en iets in die ledige plaats te stellen, ga ik u te verstaan geven wat die Engte, of Doorvaart van 't *Meir der Huronners* is. Niets kan vermakelyker voor 't gezicht zyn dan den oever en het strandt van dat water; zoogy de sierelyke omschryving bemindt, dat Landschap is een regte Tuin door de handt der Natuur beplant; wacht, zoo het u belieft, het woord *Tuin* is

'er

'er onbekent, dat van Boomgaard is eigentlyker, want het zyn niet dan allerlei foorten van vrugtboomen. Het is waar dat die vrugten, niet aangekweekt zynde, aangenamer voor 't oog zyn dan voor de tmaak; maar de groote meenigte derzelve verwekt een zeer schoon gezicht. De Harten en Geite bokken geven zich een vryen loop op die stranden; men ziet 'er die zinnebeeldige Dieren van goede of ongelukkige Mannen, met groote hoopen huppelen en springen. Dewyl zy hun huiffelyk verblyf en haartstee maken van verscheide kleine Eilandjes op dat water gelegen, hadden wy de beleeftheid van 'er in 't verbyvaren aan te leggen, om hun een bezoek te geven; wy klopten aan hunne deuren, of, dat op een uitkomt, wy doorkruisten het Eilandt; maar die Eilanders niet te wellevend zynde, en geen herbergzaamheid kennende, of ons misschien, en niet zonder grondt, voor gasten aanzierende geneigt op zyn Dragonders te leven, vlugtte uit hunne wooning, en sprongen in 't water, om naar 't vaste Land te zwemmen; maar onze Kanoosvaarders hier en daar rondom het Ei-

landt verspreidt, doode hun in het overzwemmen.

Na aan Landt getreden te zyn, gingen wy naar de Sterkte daar ik den Stoel van myn Gebiedt moest vestigen. De Heeren *Dulbut* en *Tonti* verklaarden my by onze aankomst, dat zyeenige dagen wilden uitrusten; de Wilden welke ons verzelt hadden zeiden het zelfde, en gy begrypt genoeg dat ik my 'er niet tegen stelde. De Hr. *Dulbut* hadt groot regt op die Post; zy was door hem opgeworpen, en de Boschloopers welke hy 'er in gelegd hadt, bewaarde ze tot zyn kosten. Die Wilde Bezetting was niet weinig verheugt over onze komst. Boschloopers van beroep opgesloten te moeten zyn, dat schikte zich gansch niet. Zy lieten de Vesting ook willig aan myne Krygbenden over. Men vergunde hun dan te gaan waar zy begeerden; en zy vertrokken met onze Wilden, om een stroop te gaan doen, elk naar den kant daar hy het best dacht. Ik nam die gelegenheid waar, om myn Voorraadhuis met Indisch Koren op te vullen. Niet dat de Boschloopers het daaromstreeks niet bezaaid hadden; maar, schoon de inzameling
naar

naar allen aanzien zeer rykelyk stondt te zyn, dit kon nochtans niet toereiken dan voor de loopende maandt. Ik befloot dan twee Kanoos onder 't geleide van eenige Soldaten te laten vertrekken; en alzoo ik in' beraadt stondt welke Koopmanschappen best ter ruiling mede te zenden, raden my de Hr. *Dulbut* dat ik hun Brazieltabak zou geven, als een Waar zynde die zeer goet ter ruiling was; en hy gaf my op de beleeffte wys der Weereit een rol van tweehondert ponden, welke ik aan myne Soldaten ter handeldryving aanbetrouwde. Die edelmoedigheid zal door my ten allen tyden erkent worden, en des te meer, dewyl ik hart bedugt ben dat den Schatbewaarder (*Tresorier*) der Zee-vaart, dien Heer het geldt daar niet weder voor uitkeerende, hem al de waarde van zulk een schoone daad zal laten: Het zal ook de eerste leening niet zyn, zonder daar iets van weerom te ontfangen, welke die heufchen Edelman aan den Koning gedaan heeft. Myne handeldryvende Soldaten kwamen in het laaft van November terug; en behalven de Waaren welke ik hun bevolen hadt mede te brengen, voerden zy 'er een die ik

niet verwachtende was; te weeten een Jezuit, de *Eerwaarde Vader Avenau* genaamt. Hy predikte ons de Vasten, maar die vrome ziel, noch wy, hadden geen Zeedeleer noodig om de onthouding te oefnen; wy bevonden ons in een schaarsheid van levensmiddelen, die ons deed vasten dat wy schier van honger blafte. Ter vertroosting verwittigde myn nieuw aangelant volk my, dat 'er in 't kort een Bende van onze goede vrienden de *Huronners* zou aankomen. Die dappere Lieden verlieten hunne Dorpen, om de *Iroquoiers* in de Beverjagt te gaan verhinderen; en zy hadden besloten eenige dagen in onze Sterkte uit te rusten. Ondertuffchen ontbrak ons van alles, uitgezondert flegt broot. Mr. *van Denonville* hadt my beloofte eenige Jagers te zenden; eenen *Turcat*, een vermaardt Boschlooper, moest ook in 't begin van December met vier van zyn makkers komen opdagen; maar niet een van die Dierenvernielders kwam te voorschyn. Wy waren dus in een flegten toefant, en onze ingewanden zouden al lang van honger moort geroepen hebben, zoo vier jonge en behendige *Kanadiers* den laft

laft der mondtbehoeftens niet op zich hadden genomen; zy wilde den Winter wel by my overbrengen, en wy bevoordeelden ons rykelyk van hunne jagt.

Eindelyk kwamen onze gasten de *Huronners* my op den hals; en regte, gelyk gy kondt denken, een groote verwoefing onder ons Wilt aan. De Bende was talryk, my is vergeeten hoe fterk zy waren; maar dit erinner ik my, dat hun Krygsbevelhebber *Saentfonan* was genaamt: En alzo het in December was, en het ys de fchipvaart ondoenlyk begon te maken, liet die Bevelhebber zyne Kanoos en het reiftuig in myne bewaring, tot hy terug gekomen zou zyn. Die zwerm waaghalzen verkoor dan den weg over land te nemen, en vertrok naar de Sterkte *Niagara*, daar zy kondfchap moeften nemen, eer zy den Vyandt gingen opzoeken. Zedert hun vertrek van *Niagara*, trokken zy vyftig mylen ver naar den kant der *Iroquoifche* Gehugten, zonder iets te ontdekken. Om de Krygstugt der *Huronners* te weten, zult gy gelieven aantemerken, dat een optogt

togt van vyftig mylen, tien Krygslieden dagreizens zyn, want die hupfche Lieden ftellen hunne reis vaft op vyf uren daags, en niets dan eene onvermydelyke noodfakelykheid zou hun meer of minder weg doen afleggen. Omtrent het einde van den tienden dag, wierden de Voorloopers van het Battaljon eenige voetftappen van Jagers gewaar, welke men teligter kon ontdekken, om dat 'er meer dan een voet dik sneeuw lag. Dees Kondfchappers hier over zeer vernoegt, miften niet die voetftappen te volgen; en, na den ganschen nacht voort te trekken, kwamen zy aan een klein (1) Gehugt van zes Hutten, waar-

(1) Als de Wilden een Plaats naderen daar zy een inval wilden doen, trekken zy met veel omzichtigheid langzaam voort. In die gelegenheid zullen zy nooit eenig Wilt door een Snaphaan-fchoot dooden, uit vrees van ontdekt te worden. Zy bedienen zich dan enkel van hunne Pylen; en wanneer ze willen fchieten, zien zy eerft naaukeurig in 't rondt om niet verrast te worden. Behalven dat zy steeds Verfpieters onder zich hebben, byzonder de *Iroquoiers*, welke eenige Wilden aanhouden die hun van allen kant berigt komen geven, gebruiken zy ook altyd, in die omftandigheid

Ver-

waarvan elk rien menschen kon huisvesten. Zy lieten die goede tyding terstondt aan hun volk bootschappen. Toen hielt de gansche Bende stil, en bemorste zich het gelaat; 't welk een plechtigheid is van een wonderbaarlyke invloed om te overwinnen. Zy vervaardigde hun geweer, en beraadslaagde hoe zich best te gedragen, om in die roemrugtige Krygsdaadt te gelukken. Het beslotenen van den Raadt was, dat men de *Iroquoiers* zou beletten uit hun Hutten te komen, en dat elke deur ten dien einde door een *Huronner* zou bewaart worden, die, met de knots in de vuist, de genen welke 'er uit wilde vlugten, ter neder zou slaan; en dat de overigen der Benden ondertusfchen gestadig vuur zouden geven. Dit ontwerp wierdt heel gelukkig uitgevoerd. Men doornagelde die Hutten, die enkel van basten van bomen zyn, met Snaphaan-schoten; en als de Bewooners zich

Verspieters om den ingang der Dorpen te ontdekken, te zien waar zy best konnen aanvallen, en acht te geven of 'er niemant uitgiet, om hun gevangen te nemen; 't geen dikmaals gebeurt,

zich met de vlugt zогten te redden, vonden zy aan de deur een onfeilbare doodr. De slagting was groot; agtenteertig der Inwooners sneuvelden op de plaats, en daar bleven 'er zestien over, waarvan 'er veertien gevangen genomen wierden, met vier vrouwen: De twee anderen ontvlugte het, maar geen tydt gehad hebbende om zich van montbehoefsten te voorzien, zelfs niet om zich te kleeden, was hun lot beklagelyker dan dat der dooden; men twyffelt niet of zy zyn van de wilde Dieren verscheurt, of anders van gebrek in de Boffchen gestorven. Onze *Huronners* verlooren niet dan drie mannen. Gy gelooft wel dat die overwinnaars op deze edele krygsdaad ongemeen fier en moedig waren. Volgens hunne grondregels van wreedheid verbeelden zy zich de schoonste daad der Weerelt uitgevoert te hebben; maar alzoо zy vreesden dat eenige sterker Party *Iroquoiers* dan hunne Bende, die Overwinning mogt komen bederven, spoedden zy zich vaardig naar onze Sterkte te rug.

Onder de veertien Slaven, of Krygsge-

gevangenen, (want dit zyn by de Wilden woorden van eene beteekenis) welke onze *Hronners* met zich voerden, bevonden zich drie van de duizend *Iroquoiers* die ons aan de groote Dragt, of Landengte van *Niagara*, uit vrees zoo sterk hadden doen loopen. Ik vroeg hun naar tyding uit het Land; en zy zeiden my, dat agt hondert Man van hun Volk de Sterkte *Niagara* ingeflooten hielden; welke Krygsbenden voornemens waren my vervolgens te komen influiten. Dit vermaakte my niet een brus. Niet dat ik vreesde aangetast te zullen worden; de Wilden zyn van dien kant gansch niet gevaarlyk. Een openbaren Oorlog is hun spel niet, noch minder een Belegering; zy zyn geen Lieden om hartnekkig voor een Halvemaan of Bolwerk te blyven, zelfs niet om 'er een Stormpaal van te ondergraven. Dus was ik geheel gerust over het behouden van myne Pott, ik vreesde alleen dat men my uit zou hongeren. Ik ben uit de natuur een dood Vyand van 't Vasten, en integendeel, in een wonder goede verstandhouding met het lekker eeten. Ik was dan bevreesd dat die *Iroquoiers*
onze

onze Jagers het uitgaan zouden beletten; in welk geval wy ons met schrale uitdeelingen hadden moeten getroosten, en dit hadt zelfs noch niet ver kunnen strekken. Al de voorzorg die ik in een zoo moeielyke omstandigheid kon gebruyken was, myne Gasten de *Huronners* te beweegen dat zy zich by onze Jagers wilden voegen. Zy deden het vry goed schiks de veertien dagen die ze in de Sterkte bleven; en door dat middel deed ik een kleine Voorraad op van gerookt vlees. Na dit te verrigten was het onze zaak op onze hoede te zyn, alzoo den tyd naderde. De Jagt eindigde, en wy vertrokken ons in het binnenste onzer zwakke Sterkte. Ondertusschen zag ik met hartseer onze Levensmiddelen verminderen, en ik vreesde dat de nood ons zou dwingen die Post te verlaten. Na my wel bedacht te hebben over de middelen om dat ongeluk voor te komen, vond ik geen andere uitweg dan deze, te weten, een reis naar *Missilimakinac* te wagen, om by de *Huronners* en de *Outaouaërs* Koren te koopen. Ik besloot, daar by, de zaak niet dan op my zelven te laten aankomen; en ik verliet myne
Sterkte

Sterkte, schoon reets van den Vyandt ingefloten, om het handwerk eens Koopmans te gaan verrigten. Een diergelyk gedrag zou in uwe oude weereit berispt worden; maar in onze nieuwe ziet men zoo naauw niet, den weg der Heldendeugt is 'er ongelyk breeder. Ik gaf dan myne beveelen, zoo voor de inscheeping als voor de bewaring der Vesting, welke ik aan eenige Soldaten toebetrouwde; die zich over ons vertrek vertroofte door 't genoegen van dus iets ruimer te kunnen leven.

De toebereidzelen tot onze Reis geschiede zonder verhindring, alzoo Myn Heeren de *Iroquoiers* waarschynelyk niet goed gevonden hadden ons van den Waterkant in te fluiten; wat 'er van zy, wy traden den eersten April vreedzaam in onze Kanoos, en zeilde, onder begunstiging van een zagte Zuit Oofte Wind, de Baai van *Sanguinan* langzaam over. Dit is een kleine Inham, of Zeeboezem, zes mylen wyt. Omtrent in het midden leggen twee kleine Eilanden, waar agtermen zich in veiligheid kan stellen, wanneer de Wind begint op te steeken. De

ganfche Kuft die ik in deze overvaart zag, is vermengt met riffen en klippen, onder welke eerften 'er een is die zich byna zes mylen in de breette uitftrekt. Van die eerfte afvaart tot aan de plaats *De Zeearm van den Donder* genaamt, rekent men dertig mylen. Men legt ze vry vermakelyk af, zynde de Kuft veilig, en de Landen laag gelegen, byzonder langs de Zand Rivier, die men halver weg vind; en wy hadden van die Zeearm, tot aan den mond van 't Meir der *Ilionoiers* noch maar een Schipvaart van dertig mylen af te leggen. Zy fcheen nochtans vry langer, dan de eerfte; een Ooft Zuid Oofte Windt maakte dat onze Kanoos heftig op en nederdanfte, en de golven dreigden ons meer dan eens aan de Viffchen ten prooi te geven. Wy kwamen nochtans gelukkig aan den mond van 't Meir der *Ilionoiers*, daar wy ons by een goed Gezelschap voegde. Het beftond, behalven de Bende *Huronners* die het Gehucht der zes *Iroquoifche* Hutten verwoeft hadden, uit vier of vyf hondert *Outaouaërs*, welke gedurende den Winter op de Beverjagt waren geweest, en toen door de Rivier

Sanguinan naar hunne Dorpen te rug keerde. De groote meenigte Yffchortfen waarmede het Meir geheel bedekt was, belette ons allen voort te komen; wy bleven 'er dus vier dagen stil leggen, maar het water daar eindelyk van ontlast zynde, gingen wy weder onder zeil, en onze talryke Vloot voer die Plas gelukkig over. Wy landden den 18. April te *Missilimakinac* aan. De eerste zaak welke de *Huronners* van onze Bende deden, was een Raadvergadering te houden over het lot van hunne veertien *Iroquoiers*. Zy verdeelden 'er twaalf onder malkanderen, en schonken de overigen, de eene aan Mr. van *Juchereau* Bevelhebber van de Plaats, en de andere aan de *Outaouaërs*. Als men u te raden gaf wie van die twee Slaven het beste lot had getroffen, is 't niet waar dat gy hondert tegen een zoud wedden dat het die van Mr. van *Juchereau* was? Inderdaad de reden leert dat een Fransch en Kriften Bevelhebber mededogender moest zyn dan Wilde Menschen. Gy zoudt u echter daar omtrent in dat stuk grootelyks bedriegen. Mr. van *Juchereau* hadt zyn *Iroquoisch* zoo dra niet ontfan-

gen, of hy nam het fraaie vermaak van hem door den kop te laten schieten; inplaats dat de *Outaouaërs* aan hun Slaaf het leven schonken. Het is waar dat die laatsten dit goede niet verrigte uit een grondbeginsel van edelmoedigheid, het was eerder uit reden van een fyne en heimelyke Staatkunde; want zyt verzekert dat de Wilde hunne belangen wonder wel verstaan, en wanneer ik ze u eens in den grondt zal hebben leeren kennen, zult gy toestemmen dat 'er onder hun min van het dierlyke, en meer van den Mensch is dan men zich verbeeld.

By myne aankomst in dat Landt verstondt ik een tyding, die de korte geduldigheid welke gy my weet eigen te zyn, zeer veel bezigheid verschafte. Men zei my dat den oegst de laatste Herfst zeer slegt geweest zynde, het Indisch Koren schaars te krygen was, en dat ik bezwaarlyk de helft van myn begerde Voorraad zou kunnen bekomen. Dit bragt my in een groote verlegenheid. Ik heb echter door meenigvuldige navorsingen ontdekt dat het kwaadt zoo grootniet is als men opgeeft; en ik hoop dat de twee Dorpen my myne lading zullen verzorgen, of dat

dat 'er weinig aan ontbreeken zal. Wilt gy ondertuffchen weeten wat plaats *Missilimakinac* is? Het is een Post, of Beschansing, gelegen op de Breette van vyf en veertig graden dertig minuten. Wat de Lengte belangt, wacht, zoo het u belieft, tot Myn Heeren onze Wiskonstenaars, daar den weg van ontdekt hebben: Gy weet hunne ydele pogingen, om ons daar omtrent vaste regelen te geven; ik heb u in myn tweeden Brief gezegt dat ik de zaak onmogelyk acht, en ik stelze in vergelyk met de Filozofische Steen, of de verandering der metaalen. De Sterkte *Missilimakinac* legt twee mylen van het Meir de *Illinois*; 't geen gy zult leeren kennen als ik u de algemeene Beschryving van dat vaste Landt zal toezenden. Daar zyn hier twee Dorpen, het een van *Huroners* bewoont, en het ander door *Outaouaërs*. Dewyl die twee Volkeren Vrinden zyn, is 'er niet dan een afschutting van palen tuffchen hunne Gehugten. Het schynt echter dat die Wilden, oneenig staan te worden. De *Outaouaërs* hebbe zedert eenigen tyd ondernomen een Sterkte op een Heuvel te bouwen, die maar duizend

of twaalf hondert schreden hier van daan legt. Zoo gy 'er de reden van wilt weten, 't is om dat vier *Outaouaërs* een *Saguinaner*, zynde een *Hurronner*, *Sandionires* genaamt, kortelings vermoort hebbende, dit eerste Volk in vrees is dat het andere eenige wraak tegen hun smeed; en de *Outaouaërs* Wapenen zich dusdoor eene omschansing tegen alle verrassing van den kant der *Hurronners*. Bezyden het Dorp van deze laatste, en in een met palen afgesloten plaats, hebben de Vaders Jezuïten hun Tabernakel opgericht; welke een gedaante van een Kerk is, aan een soort van een Klooster gehegt. Die Verblyfplaats is als het middelpunt, of, om op zyn Monniks te spreken, als de Hooftplaats der Orde van 't Ryk der *Loyolisten* in dit Landt; en al de andere Woningen welke die doortrapte en groote Geestelyken onder de verscheide Wilde Volkeren hebben opgericht, zyn afhankelyk van dat Heilige der Heilige van *Missilimakinac*. Die vrome Apostels yveren hier sterk om (1) be-

(1) Wat het voornaamste doel dier Bekeering is, is op te maken uit de verwyting die de Wil-

bekeeringen uit te werken; maar ik verzeker u, dat hunne twistredenering hier, zeer onvrugbaar is. Die Wilden zyn verstokte en onbuigbare Zielen, daar is geen moogelykheid om hun reden te doen verstaan in 't stuk der Ge- loofsverborgenheden. Dus zyn al de aanwinnigen der Jezuiten tot het Kris- tendom niet dan Kinderen, die zonder kennis den Doop ontfangen, of stok- oude Gryzaarts, en zieltoogende, wel- ke geen zwaarigheid vinden in gedoopt te sterven.

Voorts hebben de Boschloopers hier een Verblyfplaats, die in zich zelve niet veel byzonders is, maar heel aan- zienlyk ten opzichte van den Koophan- del. Al de Koopmanschappen welke
men

Wilden op een tyd in tegenwoordigheid van Mr. van Frontenac, in den vollen Raad, in de Stadt der Drie Rivieren aan eenige Zendingen deden. *Al den tyd dat wy Bevervelen gehad heb- ben, zei een Kaptein der Wilden, was de geen die voor ons bad by ons. Hy onderwees onze Kinderen, en leerde haar de Katechismus. Hy was onafscheidelyk in onze Gehuzten, en woonde onze Gastmalen by. Maar toen onze Koopmanschappen verlogen waren, dacht hem dat hy onder ons van geen nut was.*

men by de Wilden van het Zuiden en den Westkant verhandelt, komen daar aan; en die rustplaats is een onvermydelyke doortogt om naar de *Ilnoiers* de *Oumamiers* aan de *Stinkers Baai*, en naar de Rivier *Mississippi* te varen. Het is in 't Gehucht dezer Boschloopers dat men al de Pelteryen verzamelt welke van die verscheide oorden komen, en die Koopmanschappen moeten daar eenige tyd blyven, eer men ze naar de Volkplanting zend. Deez' pleysterplaats is hier in zeer voordeelig gelegen, dat zy buiten het bereik der *Iroquoiers* is. Dat Volk kan 'er noch te landt noch te water aankomen. Hunne dunne en slegte Kanoos zouden een doodelyke duikeling doen op den Doorvaart van 't Meir der *Ilnoiers*, dat twee mylen breed is; en de Schipvaart van 't *Huronsche Meir* is ook te geweldig voor zulke brosse vaartuigen. Wy vreezen ook niet dat de *Iroquoiers* ons daar te landt zullen komen bezoeken; zy zouden op den weg van vermoeying bezwyken, door de meenigte Moeratsen, Plassen en Rivieren welke zy dienden over te vaaren; en daar by zouden zy dan noch altyd de Doorvaart

vaart van 't Meir over moeten. Maar laat ons naar 't Eiland van *Missilimakinac* te rug keeren. De Vischvangst van (1) Wit Visschen is daar zeer overvloedig; gy zoud niet gelooven welk een groote meenigte men 'er half wegen de Meir Engte van 't vaste Landt vangt. De natuur heeft daar in voor de *Huronners* en *Outaoaërs* heel wysselyk gehandelt. Zonder zoodanig een onderstant zouden die Volkeren te water en te broodt moeten vasten. Hun eenigen toevlugt zou wèzen, twintig mylen ver op de Elanden en Harten Jagt te gaan; en gy zult my zekerlyk wel willen toestemmen dat dit een stuk wildbraad duur zou betaalt zyn. Die Visschery geschiet zoo met het net als met den hoek; men doedt ze in den Winter even als in den Zomer, met dit onderscheid, dat men

(1) Die Visschen zyn omtrent van maakzel als een Haring, en, buiten alle tegenspraak, de lekkerste Visch der Weerelt. Men doedt 'er des Winters een voorraadt van op, die men dan, zoo wel als 't Vlees dat men bewaren wil, onder Sneeuw legt. Wanneer zy bevroren zyn, bederven zy niet, tot het begint te dooien.

men des Winters het Ys open hakt, en men maakt 'er gaten in, lyns gewys, om 'er de Netten, aan staaken gespannen, door te steeken. Zy bedienen zich van een ongemeene soort van Vischlyn; aan het een eind is een els aan een yzerdraadt vast gemaakt, men werpt dat tuig tot op den grondt van 't Meir, en men haalt 'er somtyds Forellen uit zoo dik als de dye van een Man. De Visch van de andere Meiren komt niet in deugt by die van dat Kanaal; men wil zelfs dat zy die van al de Rivieren overtreft. Maar zy is, in een opzicht heel zeldzaam, en dit bestaat hier in, dat alle Zaus ze bederft; ook eet men ze zoodaanig als zy van 't vuur komt, 't zy gezoden of gebraden. Als het even eens met de andere spyzen gestelt was, zouden de lekkerbekken wel twee derde op 't vermaak der smullery verliezen; maar misschien ook dat 'er wat minder vroegtydige dooden zouden zyn.

Ik moet u noch verlustigen met een zeer zeldzame byzonderheid, ten opzichte der Stroomrafelingen van die Doorvaart. Eerstelyk zyn 'er zulke sterke stroomingen in, dat zy de netten twee

twee en drie mylen ver mede slegen. Maar dit is het aanmerkelykfte niet; het is veel eer de wezendlyke en verbazende tegenstrydigheid welke ik in die Stroomrafelingen vinde. Daar zyn verscheide tydsgesteldheden in welke de zelfde drie dagen naar 't Oosten stroomt, twee naar 't Westen, een naar 't Zuiden, en vier naar het Noorden, zomtyds meerder zomtyds minder. De zeldzaamheid gaat noch verder; want die Stroomrafelingen loopen op een zelfde dag, en by stulte, naar alle kanten, en draaien byna als een Weerhaan rondt, die van het eene uur tot het ander van stant verandert. Zie daar iets dat stof genoeg aan de Giffingen onzer Filozofen zal verschaffen. Dit Verschynfel in de zichtbare uitwerkingen der Natuur zou, myns bedunkens, wel verdienen dat Myn Heeren de Aanhangers van *Kopernicus* daar toegansch voordachtelyk eenige nieuwe verbinding in de beweeging der Aarde uitvonden. 't Geen ik u verder wegens de bekoorlykheden van die verblyfplaats heb te melden is, dat het Landt 'er zeer schoon is, en bekwaam tot den Landbouw. Onze Wilden laaten
het

het ook niet braak leggen. Zy zaaien 'er naarstig Indifch Koren, Erweten, Boonen, Pompoenen en Miloenen. Oordeel van die laafte niet naar onze Miloenen in Europa; daar is groot verſchil tuſſchen, 't welk ik u eens zal doen toefstemmen. De *Huronners* en *Outaouaërs* verkoopen heel veel Indifch Koren; maar zy houden het zomtyds op zulk een hoogen prys, voor al wanneer de Beverjagt ongelukkig is geweest, dat zy zich in zoo een tyd overvloedig ſchadeloos ſtellen wegens de onmagtige waarde daar wy hun onze Koopmanſchappen op ſchatten.

De Heer *Cavalier* die gy waarſchynlyk zult kennen, is hier den 25. Mei aangekomen, vergezelt van zyn Neef den *Eerw. Vader Anaſtaſius*, een Barrevoeter Monnik, een Stuurman, een Wilden, en eenige Franſchen. Oordeel of men niet zou moeten denken hebben dat zulk een verſchillend gezelfchap uit de Arke Noachs kwam. Die Franſchen zyn van 't getal der genen welke, onder het geleide van Mr. *de la Salle*, ter ontdekking van *Missiffippi* zyn uitgezonden. Zoo men hun mag gelooven, is die Ontdekker van Nieuwe Lan-

Landen voor vast in 't leven; en het is door zyn bevel dat zy zich naar *Quebek* gaan inscheepen, om zyne berichten aan 't Hof te brengen; maar men acht dit hier voor een uitvindfel, en de mistrouwende vermoeden dat (i) Mr. de
la

(i) Die giffing was niet dan al te waar. Die Heer was met zyn drie overgebleven Scheepen den 25 November 1684. weder van *Sant Domingo* vertrokken, en langs de *Kaimans Eilanden*, voorby 't *Vreden Eiland*, na in de Haven van *Sant Antony* in te loopen, den eersten dag van 't jaar 1685. in de Golf van *Mexico* gekomen; niet zonder tweemaal het anker te hebben laten vallen, uit vrees voor den Noorden Wint, die 'er gevaarlyk is, en aan den mond van dien Zeeboezem dikmaals vinnig doorwaait. Men hadt hem te *Sant Domingo* wysgemaakt, dat de Stroom van die Golf met een ongeloofelyke snelheid naar den kant van de *Straat Bahama* liep, 'z welk hy zich ook verbeelde. Dit valsch bericht deed hem zyn streek verliezen; want geloovende Noordelyker te zyn dan hy zich inderdaad bevond, liep hy de *Baai van den Heiligen Geest* voorby, zonder ze eens te herkennen. Hy zou dus noch ver, langs de Kust uit, aan gene zyde van den Vloedt *Mississippi* gezeilt hebben, zoo men niet door de rug loopende bogt die de Golf aan 't Zuiden maakt, en door de *Polus Hoogten* bemerkte hadt, dat men meer dan veertig mylen van den mondt dier Rivier af was. Men wierdt zelfs

la Salle overleden is , dewyl hy niet te voorfchyn komt. Neem het niet kwalyk

zels in die gedachten bevestigt, om dat die Vloedt, eer zy zich in de Golf ontlast, langs het strand van den Zeeboezem naar 't Westen voortloopt; zoo dat men, ondanks de onwisheid der Lengte, bevondt ver over de evenwydige lienie van dien Vloed te zyn. Eindelyk liepen de drie Scheepen in de *H. Geest Baai*, daar men byna over al een Reede vondt. Vervolgens zeilden men tien of twaalf mylen verder, tot aan een Baai welke men *Sant Lodewyk* noemde. Alzoo aan de Soldaten, die reets aan Landt waren, de levensmiddelen begonden te ontbreken, peilde *la Salle* die Baai, en geloovende dat ze wel den regten arm of spruit van den Vloedt *Mississippi* mogt zyn, deed hy 'er den 18. February 't Fregat gelukkig in loopen. De Fluit dit willende naar volgen, strande door de hoofdigheid van den Kapitein; Mr. *van Beaujeu* keerde met het Oorlogschip 't welk hy gebodt, den 12. Maart naar Vrankryk te rug. En *La Salle* zette ondertusschen zyn zoeken naar de Rivier *Mississippi* te Landt voort; die hy den 19. Febraary 1686. dagt gevonden te hebben, doch verkeerdelyk. Kort daar aan strande het Fregat, het eenige Schip dat hem noch overbleef; en hy zich eindelyk genootzaakt ziende, na in verscheide Baaien Sterktens aangelegt, en'er kleine Volkplantingen gelaten te hebben, over landt naar de *Illinoisers* te vertrekken, wierdt tusschen de Landen der *Palaequioners* en der *Ouadichers*, den 19. Maart

lyk dat ik u niets van hunne groote Reis fchryf; dit zou my weder in een langer verhaal doen treden, dan 't geen ik ga eindigen; en ik twyffel niets of men zal 'er wel haast een Befchryving van in 't licht geeven. Al wat ik 'er in het voorbygaan van zal zeggen is, dat die Gelukzoekers, volgens hun voorgeven, een Bedevaart van agt hondert mylen te lant hebben afgelegt.

Is het geentydt om *Amen* te zeggen? Laat ons dan eindigen. Ik denk hier te blyven tot ik vyftig zakken Indifch Koren, elk van vyftig ponden, zal opgedaan hebben. Na die koop denk ik myne afgevaardigde Bende alleen naar de fterkte *St. Maria* te geleiden; en daar zal ik eenige (1) *Springers* met een weinig *Outaouaërs* aan my zien te verbinden, om te zamen, wel te verftaan in alle eer en deugt, een Stroop in de Landen der *Iroquoiers* te gaan doen. Daar wordt buiten dat tegen die laaften een

Bende

1687. door twee van zyn eigen Volk overhoop gefchoten, die, op den 17. *Moranget*, zyn Neef, met een Byl 't Hooft opgeklooft hadden.

(1) Een der Wilde Volkren van Kanada zoo gebynaamt.

Bende van hondert *Huronners* verga-
 dert. Het is eenen *Adario*, de groote
 Voorvegter van 't Dorp, welke de
 Franschen met den bynaam van *Rot*
 vereert hebben, die deze Bende moet
 gebieden; maar wy zullen geen eene
 weg reizen. Ik leg hier mede de pen
 neder, tot aan myne te rug komst van
 dien togt; mits 'er zich dan noch eeni-
 ge gelegenheid voor doet om u te schry-
 ven. Misschien dat de Vaders Jezuiten,
 zy die niet anders zoeken dan 't Men-
 schelyk Geslacht dienst te doen, de
 goedheid wel zullen hebben van my
 uwe Brieven, met die des Generaals, aan
 myn Kluis de sterkte *St. Jozeph*, toe te
 zenden. Ik zal daar tydt in overvloed
 hebben om verdrietig te worden, en
 hartelyk naar uw schryven te verlan-
 gen. Zie hier ondertusschen een Brief
 voor Mr. van *Signalai*; gy zult my
 vermaak aandoen zoo gy die gelieft te
 lezen; en als gy hem in behoorlykheid
 vindt, bewys my dan den dienst van
 hem aan dien Heer ter handt te doen
 stellen, my onderschryvende,

Myn Heer, Uw Etc.

Te *Missilimakinac*, den
 26. Mey 1688.

Brief

Brief aan Mr. van Seignelai.

MYN HEER,

IK ben de Zoon van een Edelman die drie hondert duizend Kroonen heeft te kosten gelegd, om de Wateren der twee Bearnſche Vaarten te vermeerderen. Hy heeft het geluk gehad in dat werk te ſlagen, door een meenigte Beeken in die twee Rivieren te leiden. De Stroom van den *Adour* is 'er zoo-daanig door verſterkt, dat zy het water op de Baar van Bajoenen vermeerderende, een Oorlogſchip van vyftig ſtukken daar nu met meer gemak kan inloopen, dan eertydts een Fregat van tien ſtukken. Het was uit hoofde van dat groote en gelukkige werk, dat den Koning, om myn Vader te beloonen, hem, gelyk ook aan zyne Afſtammelingen voor eeuwig, zekere Rechten en Voordeelen toefont, be-loopende in alles de waarde van drie duizend gulden Jaarlyks; 't welk be-waarheid wordt door het begin van een Beſluit, genomen in den Raadt van Staten den 9. dag van January 1658.

1. Deel.

Q

gete-

getekent *Bossuet*, en *gecollationeert*, &c. De tweede nuttigheid die den Koning en het Landschap van den Arbeidt myns Vaders trokken, bestaat in het afvoeren der Masten en Raan van 't Piri-neesch Gebergte, dat niemant anders dan hy ooit zou durven ondernoomen hebben; en welk bestaan onfeilbaar hadt mislukt, zoo hy niet door zyn vlyt en zware geltzommen, de Wateren der Vaart van *Oleron*, dubbel vermeerdert hadt. Na zyne overlyden hielden die Rechten en Voordeelen, welk hy met zoo veel recht voor hem en zyne Erfgenamen verkregen hadt, en die van een eeuwigdurend Recht waren, terstont op; en, tot vermeerdering van ongeluk, verloor ik noch zyne Waardigheden van buitengewoon Raadsheer van 't Parlement van *Pau*, en Hersteller van de Koninklyke Inkomsten der Wateren en Boffchen van *Bearn*, die ik wettiglyk moest erven. Deze verliezen zyn tegenwoordig gevolgt door het in Beslag neemender *Baronny van La Hontan*, en noch een ander daar aan gelegen Landgoedt, met een zom van hondert duizendt gulden, welke het Stadhuis van Bajoenen aan my schuldig is; en

en dit door Schuldeifchers die in hun recht gansch niet wel gegrondt zyn. Die trouwlooze Lieden doen my geen Proces aan, dan om dat ik my aan een afgelegen hoek der Werelt bevinde; en om dat zy ryk zyn, en aanzien en Voorftanders hebben in het Parlement van Parys, daar zy, in myn afwezen, hunne onrechtvaardige eiffchen hoopen te doen zegepraalen. Ik hadt het voorleden jaar de vryheid verkregen om daar in te komen voorzien; maar Mr. van *Denonville* ftelde my aan 't hooft van een Bende Soldaten, en zondt my naar deze Meiren; waar van daan ik Uwe Grootheid zeer neederig smeekte, my een Verlofbrief voor het aanftaande Jaar te vergunnen, en my te gelyk met zyne befcherming te willen vereeren. Ik ben, met zeer veel achting.

Myn Heer, Uwen &c.

Te *Missilimakinac*, den
26. Mey 1688.

X V. B R I E F.

Beschryving van den Watersprong Sant Maria. De Schryver beweegt 'er de Springers dat zy zich by hem voegen, om gezamenlyk, met de Outaouaërs, een togt tegen de Iroquoiers te doen. Zyn vertrek, de gevallen van zyn Reis, en zyn te rug komst te Missilimakinac.

M Y N H E E R,

ZYt gy niet bevreesd geweest dat ik by de *Iroquoiers* zou gebleven hebben? Het zyn inderdaad slegte *Ver-gasters*, en de genen die ze gaan bezoeken, hebben altyd 't geluk niet dat zy te rug komen. Zie my echter weder te *Missilimakinac* aangelandt. Gy wildt wel dat ik my met u uitruste over myne togt; dit ga ik doen in u een verhaal van myne reis te geven. Gy zult u wel erinneren dat ik de Sterkte *Sant Joseph* door een hooger magt verliet; dus zal ik myn Verhaal door myn vertrek van hier aanvangen.

Wy

Wy traden den tweeden Juny aanboort, om naar den *Watersprong Sant Maria* te varen, en landde daar aan zonder ongeluk, of eenige ontmoeting. Door de *Watersprong Sant Maria* moet gy u eerder een zagte Waterval, dan een zwaare Storting verbeelden: Zy is twee mylen lang, en eigentlyk niet anders dan eene ontlasting van het *Opperste Meir*. De *Outchipouers*, of *Springers*, hebben een Gehucht aan den voet van dien Waterval, en de Jezuiten insgelyks een soort van Klooster niet ver daar van daan. In die plaats is een groote doortogt; de Boschloopers welke met de Volkeren van de Noorder Landstreek handelen, komen 'er des Zomers in groot getal aan. Zy is nochtans in zich zelf gansch niet aantlokkende. Het zou 'er aan den aart van den grondt niet haperen, dat men 'er van honger storf; 't is 'er een luie aarde, en die zich de moeite niet zou willen geven van een enig graantie Indisch Koren te doen uitpruiten. Men schryft de Onvruchtbaarheid toe, aan de mistdampen die gestadig uit het *Opperste Meir* optrekken, en waarschyntlyk al de goede voorneemens der Zoa

verydelen. Wy bleven dus niet lang in een zoo flegte Herberg. Ik gebruikte de krachtdaadigste welsprekenheid om veertig Jonge-Krygslieden te overreden dat zy zich by ons, en de *Outaouaërs* zouden voegen, daar ik u in myn laatsten van geschreven heb; en die werving was zoodra niet gedaan, of ik haaste my geweldig om te vertrekken. Dit geschiede den dertiende van dezelve Maand Juny. Myne nieuw geligte *Springers* stapte met hun agt stuks in elke Kanoo; en de myne als Amiraal vooruitvaarende, bestondt onze Vloot uit zes brooze Vaartuigen.

Wy landden den zelden dag van onze Schipvaart aan het *Omwegs* Eiland, daar myne Bende, en myne *Outaouaers* my afwachtte. Die laatsten ontfongen de *Springers* met al de minzaamheid der Wilden. Men hielt den eersten dag het Oorlogs Gastmaal, en men Danste en Zong 'er lustig, maar de Muziek was eer gillende dan op maat; en die twee Volkeren namen s' Lands gebruik naaukeurig in acht, om malkander hun wederzydsche vreugde te betuigen. Des anderen daags geschiedde de algemeene insche-

inscheeping, en wy vertrokken den zelfden dag uit de Haven. Na verscheide geringe Eilanden voorbygevaren te zyn, bevonden wy ons den vierden dag aan een zeer vermaard Eiland, *Manitoualin* genaamt, dat vyf en twintig mylen lang is, op een breette van zeven of agt mylen. De *Outaouaërs van den Hiel*, anders *Outontaganers* geheeten, bewoonde dat Eilandt eertydts; maar de *Iroquoirs*, regte Vyanden van het Menschelyke Geslacht, een verdelgend Volk, en dat zoo veele (1) Land-aarden heeft uitgerooit, nootzaakte die ongelukkige *Outaouaërs* door hunne overwinningen die Verblyfsplaats te verlaten, en zich naar hier te begeeven. Wy voeren een gansche dag langs de wal uit van dat Eilandt, en, na verscheide anderen, onder begunsting der Stiltens voorbygevaren te zyn, bevonden wy ons eindelyk aan de Oost-Kust van 't Meir. Eer wy daar kwamen, moest men zich lange Overvaarten getroosten.

Daar

(1) Zy hebben in 't groote Vaste Landt van 't Noorder Amerika meer, dan twee Miljoenen Menschen door hunne Oorlogen en Verwoestingen doen omkome.

Daar was 'er, onder andren, een van zes mylen: Wat deze aanbelangt, onze Kanoosvaarders, die zoo veel arbeid niet gewoon zyn, konden niet meer; en zy vervloekte de lengte van den togt zoo trouwhartig als de beste Matroos zou hebben kunnen doen. Het is waar dat de Wilden van onze Bende zich krachtig aankantte tegen het voorneemen om die Overvaart te wagen; zy konden niet besluiten zulk een groote plas water tusschen hun en het landt te stellen, en ze stemden allen eerder vyftig Mylen ver om te vaaren: Maar ik verhinderde dit behendig; hun een Wetenschap opdissende die ik niet bezit, sprak ik hen van Stormen en Winden eer als een Tooveraar dan als een Starrekyker. Myne brabbeltaal floot hun den Mond; zy geloofden dat ik my niet waagde dan op een bewustheid van het toekomende, en ze hadden niet de minste afkeer meer, om zich nevens my te waagen. Twyffel niet dat de overeenkomst van den uitslag met myne Voorspelling, die vroomen Zielen een groot denkbeeld van myne bekwaamheid heeft doen opvatten. Wat reden zouden die Volkeren verlichter zyn dan die
van

van uw Europa; daar eenige Stoutmoedigheid, en een weinig geluk, al de verdienste der Starrekykers, der Zwarte-konstenaars, en der Kwakzalvers uitmaakt. Wy hadden dan gestadig stilte en schoon weer, tot aan den vyf en twintigsten, toen wy de Rivier der *Theonontaters* invoeren. De volgende dag stak 'er een wind op uit den West Zuid-Westen, die ons daar vyf dagen deed blyven leggen. Men zou gedult genomen hebben, zoo wy niets dan die tegenwind hadden gehad; maar, tot ophooping van ongeluk, maakte den regen, die 'er rykelyk viel, het jagen ondoenlyk, en dit was geen kleine doo-ding des Vlees voor uitgehongerde Reizigers.

Ik hadt dan, geduurende dit stil leggen, tyd in overvloed om uit myne Wilden te hooren wat voor een Land het was. Zy zeide my dat de *Huronners* het eertydts bezeten en bewoondt hadden. Dit deedt men my herkennen door den Naam van *Theonontaterononers* die zy noch voeren, en in hunne Taal zoo veel betekendt als, *Bewooners van Theonontaten*. Toen dat goede Volk niet bedacht was dan om vreedzaam tot

hunnent te leven, vielen die Verwoef-
ters van *Iroquoiers* hun op den hals. Die
Oorlog was lang en bloedig; maar de
Aanvallers byna altydt voordeel beha-
lende, vonden zich de *Huronners* tot
zulk een klein getal vermindert, dat
zy, om de Dood of de Slaverny te ont-
gaan, een Besluit namen van zich el-
ders te gaan nederzetten. Wy gingen
den negen en twintigsten weder onder
zeil, en stapte den eersten July aan de
Sterkte *Sant Joseph* te land, tot groot
genoegen der Soldaaten die ik 'er ge-
laten hadt. Men ruste den volgenden
dag uit, of hy wierdt veel eer besteed
tot het ontladen van het Indisch Ko-
ren. Om geentydt te verliezen, traden
wy des anderen daags weder aan Boort,
en wy spoedde ons met alle magt, ten
einde niet te laat in 't Land der *Iro-
quaires* te komen. Het schein dat den
Hemel ons ongedult begunstigde, wy
hadden het schoonste Weer der
Werelt voor onzen Scheepstogt; in
veertien dagen liepen wy den Door-
vaart af, en voeren langs de Zuidtwal
uit van 't Meir *Herria*, tot wy den ze-
ventienden aan de Rivier van *Condé*
kwamen. Gy behoorde my dan, zult
gy

gy zeggen, de lengte van die Schip-
togt netter te verstaan te geven, en my
'er de Mylen van te bepaalen; Ik be-
ken dat gy gelyk hebt; maar ik weet
ze niet, en ik verbeel my dat dit het
eenige gebrek van nalaatigheid niet is 't
welk gy in myne Brieven zult opmer-
ken. Wat de Rivier van *Condé* belangt,
ik zal u daar de Beschryving van doen,
wanneer ik u afzonderlyk over de Mei-
ren van *Kanada* zal schryven. Het was
dan daar ter plaats dat wy onze Schip-
vaart eindigden. Zoodra we aan Landt
waren, wapende zich onze Wilden met
Bylen, en deden een groote slagting
onder het Geboomte. Zy, op die arme
rompen zonder mededogen toeklou-
wende, en ze aanstukken hakkende,
maakten 'er palen van, en van die pa-
len timmerde men een Reduit, of
Wykschans. Die zwakke Vesting was
tot twee eindens geschikt, om het Reis-
tuig en de Kanoos daar in te bergen,
en om tot een Inwyk en Wapenplaats
te dienen, ingeval wy vervolgt wier-
den. Ik nam met myne Soldaten heel
willig bezit van die Sterkte; en liet
de moeite en het gevaar der Krygson-
derneming op myne Wilden beruften.

Zy

Zy namen den twintigsten afscheid van ons, en vertrokken om hun fortuin te zoeken. Die Bende trok lugtig voort, en de zwaarte van het Reistuig belette hen niet weg te spoeden. Elke Wilden hadt, voor alle last, een Dekkleet, een Boog met Pylen, of een Snaphaan, met kruit en loot, en tien ponden Meel van Indisch Koren in een klein zakje, te draagen. Waren dit niet regt Soldaten der Voorzienigheid? Het niet raadzaam geacht hebbende zich in 't Bosch te begeven, trokken zy langs den kant der Rivier. Hun oogmerk was eenige *Goyogoaners* te overvallen, die niet missen van 'er gedurende dat Jaargety Steur te komen Visschen. Gelieft in 't voorbygaan te weten, dat die Visch hier zoo dik niet is als in Vrankryk, en niet boven de zes voeten lang; men vangt hem in den Zomer, om dat hy gedurende de Hette uit de Meiren komt, om de Rivieren op te zwemmen. Ga u echter niet verbeelden dat onze Krygshelden hun moedt bepaalde met het gevangen nemen van eenige Visschers, zy hadden wel een ander verheve voornemen, dit was, tot aan het eerste

eerste Dorp den *Goyogoaners* door te dringen, en daar een stukje van hun Handwerk te verrichten; dat is te zeggen, een steelsgewyze Verovering te doen, want hunne moedt verstaat zich daar meesterlyk op, en daar is geen Struikroover die 'er hen in overtreft. Alzoo myne Wilden niet roekeloos bestonden, namen zy dat schoone besluit niet, dan by onderstelling dat de wegen vry en veylig waren; maar zy behoefde de moeite niet te neemen om hun ontwerp uit te voeren. De derde dag van hunne Optogt wierden de *Kondschappers* een Bende *Iroquoiers* gewaar, die zy, waarschijnlijk door de Vrees dubbel ziende, voor een hoop van drie hondert sterk aanzaagen. Het ergste voor onze Voorloopers was, dat men hen ook ontdekte; ten minsten verzekerde zy het dus aan het gros der Benden, daar zy zich weder byvoegden zoo snel als zy immers loopen konden; en aan dewelke ze gansch verhit en schier buiten Adem verklaarden, dat zy allen verloren waren. Op die verschrikkelyke tyding wierdt dat *Vliegend Leger* van vrees bevangen, en den *Krygsraad* tot een beter gelegenheid verschuivende, vlugtte
het

het uit al zyn magt naar de Reduit. Toen ik niet minder dan op zulk een gerugt bedacht was, hoorde ik de Schildwacht der Sterkte roepen, *te wapen, te wapen, ons Volk is geslagen en wordt nagejaagt!* Ik tradt daar op naar buiten, en stondt zeer verbaast van onze Wilden te zien komen aanloopen, zonder dat hun iemant op de hielenzat. In de Schans getreden zynde, waren zy, volgens hunne Filozofische gewoonte, wel een goedt half uur bezig met hunnezinnen te vergaren, en adem te halen: Oordeel of de natuur niet geweldig in my leedt; ik sprong op van ongedult. Hun Hoofd zich eindelyk genoeg bedaart bevindende, brak toen de Stilzwygenheid, en deedt my verslag van het voorgevallene. Ik dacht in den beginnen, dat de Kondschappers zich bedrogen hadden, ten minsten aangaande het getal der *Iroquoiers*; en dat de vrees hen Schaduwen voor Lichamen hadt doen aanzien. 't Geen myne giffing versterkte is, dat de *Outaouaers* berugt zyn geen slydbaar hart te hebben, en zich eer gereet toonen om de hielenzaten te laten zien, dan het hoofd te bieden. Maar ik deedt de

Voor-

Voorloopers ongelyk, want den Vyandt verscheen de volgende dag in 't gezigt van de Reduit; en wy oordeelden hem niet min sterk van Manschap dan men hem ons hadt opgegeven. Zy hadden 'er zelfs by verkleining van gesproken: Een *Chaoaunoner*, de handen der *Iroquoiers*, die hem gevangen hadden genomen, gelukkig ontvlugt zynde, kwam zyn toevlugt in de Schans nemen; en verzekerde ons dat die Barbaren omtrent vierhondert sterk waren, behalven dat zy noch eerstdaags een versterking van sestig van hun Volk verwachtte, die uit het Landt der *Oumamiers* te rug kwamen, daar zy zedert eenige maanden naar toe waren getrokken. Wy verftonden ook uit die zelfde Slaaf, doch ik weet u niet te zeggen van waar hy die tyding wist, dat den Gouverneur van *Nieuw York* eenige Engelschen aan Mr. van *Denonville* hadt gezonden, waar van de Heer *Aria* de voornaamste was, om hem te beweegen geen Vrede met de vyf Volkeren te maken.

Wy hielden ondertusschen Krygsraadt in de Schans, en ik hadt de eer van 'er in voor te zitten als Kapitein Generaal van 't Bondgenootschap. Ik
ver

vergat u zeggen, dat de *Iroquoiers* weder waren atgetrokken, want gy oordeelt wel dat zoo zy ons genadert waren, men op wat anders hadt moeten denken dan op raadtplegen. Onze Zitting was dan Vreedzaam, maar de gevoelens verdeelt. De Wilden stemden dat men een voor den wind moest afwachten, en hunne redenen waren vry schynbaar. Zie hier hoe zy de zaak aanmerkten. „ Dewyl 'er geen middel „ is om hier iets uit te regten, zeiden „ zy, laat ons dan naar het eind van 't „ Meir varen, wy zullen daar onfeilbaar de seftig *Iroquoiers* vinden die „ van de *Oumamiers* te rug komen; en „ alzoo wy ongelyk sterker zyn dan „ zy, zullen wy hun maar hebben „ dood te slaan, of Krygsgevangen „ te nemen; maar stil weer is niet goet „ om dat voorneemen uit te voeren. Men „ kan door een tegenwind overvallen „ worden, in welk geval men genootsaakt zou wezen naar lant te steken, „ en als de *Iroquoiers* ons dan onverwacht opkwamen, zouden wy allen om hals zyn. “ Daar was niet een eenige Wilden die deze redenering niet godkeurde, en myn Soldaten
zelfs

zelf waren 'er gansch niet vreemt van. Ik hadt nochtans niet veel moeite om ze omver te werpen. Ik zei hun dat zy best behoorden te weten dat, het Jaargety zoo ver gevordert zynde, de Stiltens zoo schielyk niet zouden eindigen, en dat 'er voor derzelve aanhouding hondert tegen een te wedden was. Dat zulk een tyd heel bekwaam was om te roeien, en dat wy, spoedt makende, verzekerd waren ons te zullen redden; dat een langer verblyf in tegendeel heel gevarelyk moest zyn; dat de Vyandt ons voorneemen eens doorgrondt hebbende, niet missen zou ons, by onze inscheeping, aan te tasten, of ons te vervolgen in Kanoos die zy daar middelerwyl voordachtelyk toe konden gereet maaken; dat wy byna niet de minste reden hebbende om een voordeelige wind te verwachten, men zich dus hoeer hoe beter weer't Scheep moest begeeven; dat men, ten ergsten genomen, des nacht zou varen, en zich op den dag agter de uithoeken en klippen verschuilen; en dat men door die handelwys de *Iroquoiers* in de onzekerheid zou stellen, als niet konnende weten of wy onze weg naar het

Zuide of het Noorde van 't Meir hadden genomen. Die raad was niet volkomen van hunne smaak; het gevaar was hun diep in 't hart gewortelt, en de vrees ontzenuwde alle myne bewysredenen in hun begrip. Zy gingen 'er echter toe over, het zy uit achting voor my, of dat zy eindelyk bevatte dat myne Voorstelling min gevaarlyk was dan de haare. Men haaste zich dan met de Kanoos te gommen, en stapten 'er in, des nacht tusschen den vier en vyf en twintigsten. Wy staken uit de Haven, zonder eenige tegenkating; en alzoo het niet minder als om 't leven te doen was, kondt gy wel oordeelen dat wy onze armen niet spaarden. Men roeide de geheele eerste nacht met een ongemeene snelheid; de morgenstondt ons een zeer schoonen dag beloovende, besloot men de Vaart tot aan den avont voort te zetten, 't geen uitgevoert wierdt, zonder in 't minst te verflappen. Wat is de vrees ook een uitmuntend voedzel! Zy geeft moedt en krachten; zy vervult al de benoodigdheden van het leven; en in zoo een tyd wordt men niet gewaar dat men een Mensch is, dan alleen door

door dit eenige, dat men vreesf het niet lang meer te zullen zyn. By het aankomen van den tweeden nacht, en dugtende daar en boven dat men onder den arbeid mogt bezwyken, lieten wy het anker vallen, en ruste in onze Kanoos drie of vier uren uit. Gy gelooft mogelijk dat ik kortswyl, als ik u van ankers spreek? Geensins; elke Kanoo heeft een klein anker van hout, en het valt diep genoeg in den grondt, om ze op te houden. Na die uitrusting lei men de riemen weder te boort, en zedert volgde men myn voorgestelde regel naaukeurig; te weeten, van des nachts te varen, en zich des daags te verbergen.

Den agtentwintigsten was een dag van ongemeene ontmoeting. Onze ligte Vloot ankerde agter een klein Eilandje, wy sliepen dat het een lust was om ons te hooren snurken, en eenigen van onze Wilden waren zelfs op dat Eilandje gegaan, om'er gemakkelyker te ronken. De drie Soldaten die de wacht hadden, (het is u niet onbekent, geloof ik, dat de wacht te hebben, in de Zee-mans taal zoo veel betekent als Schildwacht houden) die drie Soldaten, zeg

ik, twee Kanoos ontdekt hebbende, welke op ons afkwamen, riepen te *Wapen!* Op dat gerugt ontwaakte een iegelyk wel haast, de Wilden, die op het Eiland waren, sprongen weder in hunne Kanoos, en wy waren in weinig oogenblikken allen in het geweer. Onze eerste beooging was de twee Kanoos meerder te naaderen, om te onderscheiden of het Vrinden of Vyanden waaren. Dit konden wy onmogelyk doen van den uithoek waar agter wy ons bevonden. Daar was een afftant van een halve myl tusschen ons, en daar by scheen de Zon lynregt op het Meir, welkers oppervlakte, uit oorzaak der stilte, zoo gelyk was als een Spiegel. Wy bragten nochtans eenige oogenblikken door met op die twee verdachte Kanoos te staroogen; en, na wel verzekert te wezen dat 'er niet meer dan twee waaren, stelden wy onfeilbaar vast dat het *Iroquoiers* zouden zyn, en twyffelden niet of in elke Kanoo bevonden zich twintig Krygslieden. Daar op veranderde wy van besluit, en namen andere maatregelen. De *Springers* traden aan landt, en zich stil in den ingang van 't Bosch
be-

begeevende, zagen zy den Vyandt aankomen, zonder van hem gezien te worden, Wat de *Outaouaërs* en ons *Franschen* belangt, de Bevelhebber der *Springers* raade ons dat wy ons zouden ontdekken zoodra de twee Kanoos zich een Musketschoot ver van den uithoek van 't Eiland zouden bevinden, Want zoo gy hen nader laat komen, voegde hy 'er by, zullen ze alle hoop verliezen van aan landt te kunnen ontvlugten; en als dan alleen met hunne neiging te raden gaande, die uit de natuur moedig en ondernemende is, en niet wetende wat het zy om lyfsgraden te smeeken, zullen ze als wanhoopigen vegten, en zich eer laten dooden en in stukken hakken, of zich verdrinken, dan zich gevangen geven. Nu is het onmogelyk dat zoo een hartnekkig gevegt u niet veel volks zal kosten; waar by gy dient aan te merken, dat den uitflag daar van heel bagchelyk is. Die Kapitein sprak als een verstandig man, en het vervolg deed zien dat hy gelyk hadt. Wy vertoonden ons zoodra niet aan de *Iroquoiers*, of zy wendde met kracht van riemen naar den Wal. Wy lieten hun geruyst aan land

R 3

treden,

treeden, en zy moesten zich verbeelden, onze traagheid ziende, dat wy geen lust hadden om hun agter na te zetten. Zy beslooten nochtans, tot meerder veiligheid, en om bekwamer tot de vlugt te zyn, zich van hunne Krygsgevangenen te ontslaan. Wy ontdekte heel duidelyk, schoon noch wat ver van hun afzynde, dat die Wreedarts zich bereide om deze ongelukkige Lieden te vermoorden, en dit deed ons onze landing verhaasten; maar die arme Menschen zouden elendig omgekomen zyn, zoo zy geen andere Verlossers hadden gehad. Toen die Beulen van *Iroquoiers* den arm reets opgeheven hielden, om deez' Slagtoffers te treffen, zagen zy zich door onze *Springers* omringt, die, door hun Krygsgefehrei en gillingen, het mes, om zoo te spreken, hen uit de hand deden vallen. Dat onverwachte geval wierp die Barbaren in de uitterste verbaastheid; en zoo de *Springers* in dat oogenblik op hun waren ingevallen, men had al die *Iroquoiers* als Schapen geslagt, maar men wilde hen levendig grypen. Op de enkele opeiffching dat zy zich zouden gevangen geven, ontwaakte zy als uit hun verbaastheid, en de Slaverny hun

hun afgryzelyker voorkomende dan de dood, vogten zy vol woede, als lieden die geen andere toevlugt hebben dan de wanhoop. (*Una Salus victus nullam sperare Salutam.*) Wy hadden geen deel aan dat heete gevegt; het geschiede gedurende onze landing. Nochtans was de overwinning der *Springers* volkomen. Het is waar dat het hen vier mannen koste; maar zy dooden, in vergelding, drie *Iroquoiers*, kwesten 'er vyf aan de beenen, namen 'er veertien gevangen, en, met een woordt, niet een der Vyanden ontsnapte hun. Oordeel hoe verheugt de Wilden moesten wezen, welke die Barbaren met zich in Slaverny voerde; daar bevonden zich agtien *Oumamiers* onder, maar die noch vernoegder zouden geweest zyn zoo zy niet allen gekwest waren geweest. Zeven zwangere Vrouwen, die ook hunne vryheid weder kregen, gevoelde een min verdeelder vreugde. Wy verstonden uit die verlosste Slaven, dat de overigen van die *Iroquoische* Party over land naar hun Dorp te rug keerde, en langs de kust van 't Meir voorttrokken: Zy voegden 'er by, dat ze vier en dertig Gevangenen, zoo Man-

nen als Vrouwen mede voerden, en dat zy niet ver af konden wezen. De *Outaouaërs* wilde, overeenkomstig met hun vreedzamen aart, en hunne gansch niet vegtensgezinde neiging uit vrees van geslagen te worden, dat men daar ter plaats zou blyven; en zy hadden in 't geheel geen lust de doortogt der *Iroquoische* Pellegrims te gaan ontruften. Zy bragten voor reden by, de groote party van vier hondert Mannen, die wy aan de Rivier van *Condé* hadden ontdekt. Die Bende, zeiden de bevreesde *Outaouaërs*, zal niet in gebreken blyven hunne Landgenooten te gemoet te trekken, en gy zult zien dat zy ons op den hals zal vallen. Maar de *Springers* waren van een strydig gevoelen. Zy wilde dat men alles zou wagen, om de arme Slaven te verlossen, en dien Hoop *Iroquoiers* op te ligten. Het staat u vry te vertrekken, zeiden zy tegen de *Outaouaërs*, maar wy zullen ons wel wachten uw voorbeeld te volgen; wy hebben besloten den Vyandt op te zoeken, en te overwinnen, of te sneuvelen.

De heldhaftige gesteldheid dezer dappere Lieden bekoorde my; en ik miste

miste niet my daar van te bedienen, om de *Outaouaërs* een hart in 't lyf te spreken. Ik vertoonde hun dat de *Springers* regt zouden hebben om geen tweede gevegt te willen wagen, dewyl zy roem genoeg in het eerste behaalt hadden; en met reden zouden konnen begeren, dat wy ons op onze beurt aan 't gevaar blootstelden; dat zy nochtans, inplaats van dit, zich goedwillig aanboden om dat nieuwe gevaar alleen te ondergaan; dat wy niet konde weigeren ons by hun te voegen, zonder een groote lafhartigheit te betoonen, en ons by alle eereyke Liederen veracht te maken; dat 'er, daar en boven, middel was om de zaak te verligten, en ze min gevaarlyker te doen zyn; dat men ten dien einde niet dan ten spoedigste eenig uithoek, of voorland, moest zoeken; dat wy daar een Wykschans konden opwerpen, om ons Reistuig en de Kanoos in te brengen, en zelfs, in geval van ongeluk, daar in te rug te wyken. Die aanspraak deedt hun eenigzins in beraad staan; maar overreede hun niet. Zy hadden vier *Springers* gevelt gezien, en dat afschuwelyke s'chouwspel neep hun het hart toe. Dus

beraatflaagden zy onder zich, wat zy doen zouden; en, na een lange raadpleging, haalde het de vrees voor schande over, op de zugt om het leven te bewaren en de huid heel te houden. Zy dan zoo moedig als leeuwen geworden, namen woedende het besluit dat zy van de Party zouden zyn. Van doen af, en uit vrees voor een herroeping, verloren wy geen tyd. Onze Sterkte was in zeven of agt uren opgereggt, oordeel daar door van wat gewigt zy was; Wy zonden, vervolgens aan alle kanten Volk op kondschap uit, en een iegelyk hielt zich gereet om op 't eerste berigt voort te trekken.

Den vierden Augustus, omtrent tien uren des morgens, kwamen de Kondschappers terug: Die ons verhaalden dat ze, na drie mylen afgeleggt te hebben, de Vyandt eindelyk ontdekt hadden, en uit al hun magt waren komen aanloopen, om 'er ons tyding van te brengen. Laaten wy ons haasten, riepen zy, ze komen regt naar onzen kant toe; maar daar en boven is 'er digt by een kleine Beek een Plaats, die 'er voordagte-lyk schynt geschikt te zyn, om hun een hinderlaag te leggen. Daar op verzogt men

mén my, dat ik het Schansje met myne Soldaten wilde bewaren; 't welk ik aannam, zonder my 'er te sterk tegen te stellen. Alle onze Wilden liepen naar de Beek, en bezette de voordeelige post. De *Outaouaërs* boven al verbor-gen zich daar met groot vermaak, zich belovende dat zy daar van daan een gewisse en vreesfelyke slachting zouden aanregten; en buiten vrees van wedervergelding. Maar die Helden verbruiden 't heele spel; want hunne Snaphanen gelost hebbende als menschen door vrees bevangen, dat is te zeggen te vroeg, en niet digt genoeg, deden zy niet dan de *Iroquoiers* van het dreigend gevaar te verwittigen; en deze zich daar van bevoordeelende, liepen het Bosch in, en redde zich met de vlugt. Ik geef u te bedenken of de dappere *Springers* niet woedende van gramschap moesten zyn: Zy vervolgde de *Iroquoiers* zoo heftig, dat zy 'er tien of twaalf van agterhaalde, welkers hoofden zy mede bragten. De Vyandt liet, om beter te kunnen vlugten, zyn Gevangenen agter; en alzoo hunne verlossing de voornaame beooging van dien aanval was, vertroofte ons dit over het ont-

ontvlugten der *Iroquoiers*. Wy dan vry vernoegt over onze Krygstogt, en verheugt dat wy die arme Slaven uit de handen hunner wreede Meesters geredt hadden, waren niet bedacht dan om ons weder ten spoedigst Scheep te begeven. De *Outaouaërs* byzonderlyk werkte daar uit al hun magt aan; zy verbeelden zich alle oogeblikken nedergezabelt te zien door de vier hondert *Iroquoiers*, die inderdaad de gansch versche slagting hunner Landgenooten zeer wreet zouden gewroken hebben. Dus staken wy met een ongeloofelyke schielykheid, van landt, en men roeide zoo vlytig, dat wy den dertienden in den Doorvaart van 't *Huronsche Meir* kwamen. Toen begonden wy lucht te scheppen. Het zal u niet vergeten zyn dat wy, in het opvaaren van die Engte, verscheide zeer vermakelyke Eilanden aantroffen. Een der zelve werd door ons uitgekozen om 'er voet aan landt te zetten; en wy rusten 'er agt dagen uit. Onze goede Moeder de Natuur onthaalde ons gedurende al dien tydt rykelyk, en zelf op Geitebokken, daar die Eilanden als mede bedekt zyn; die wy maar behoefde
te

te dooden zoo veel ons luste , en voor de tafel te bereiden. Daar waren noch verscheide andere soorten van Dieren, en wy lieten zoo veel Vlees rooken als onze Kanoos konden voeren. Wat Myn Heeren de Kalkoenen aangaat, men was genootsaakt hun kort en goedt recht te doen, en ze terstondt op te eeten; want hun Vlees bedorf dadelijk door de hette. Dat ik u van hette spreek; wy hadden daar miädelen in overvloed om ons te verfrissen door Vrugten van een uitmuntende sappigheid, en in een volkome rypheid. 't Geen my in dat aardische Paradys het meest vermaakte, is, dat onze Gekwetsten 'er zeer veel verlichting ontfongen; men droeg alle mogelyke zorg voor hun; zy wierden regelmatig verbonden, met zekere (1) wortelen welke de Amerikanen kennen, en ter genezing van wonden gebruiken; daar ik u mogelyk eens breeder over zal schryven. Men bespaarde aan de Zieken de krachtige Vleesnatten niet, en zy genazen hand over hand.

Den vier en twintigsten des morgens
ligte

(1) Haare kundigheid daar in, is zeer groot; maar men heeft ze tot noch toe niet kunnen beweegen dat geheim te ontdekken.

ligte men het anker, en wy landde des avonds van den zelfden dag aan de Sterkte *Sant Jozeph*. Ik vondt 'er myne Bezetting vry wat sterker dan ik ze gelaten hadt. Zy was vermeerderd met een Benden van tagtig *Oumamiërs*, welker Bevelhebber *Michitonka* was genaamt. Die Wilden kwamen van *Niagara* terug, en hadden de Sterkte niet voorby willen trekken, zonder my te komen zien; 't geen hun genootzaakt hadt myne wederkomst af te wachten. Zoo ik verbaast stondt over een zoo sterk gezelschap in myne Vesting te vinden, die Wilden waren niet min verwondert dat zy Landgenooten by ons zagen, welke zy misschien al in de Magen der *Iroquoiers* achten te zyn. Een zoo onverwachte ontmoeting veroorzaakte onuitdrukkelyke vervoertheden van blydschap. Zy Roemden allen de *Springers* om frydt; en alzo het de zuivere natuur was die in hun sprak, scheenen my die dappere Verlossers beeter geroemt, dan onze Helden met al den opsmuk van *Parnassus*. Die Wilden vertoonde dien dag al hunne Redenkunde. Het waren niet dan Redenvoeringen en Gezangen. Met een woordt, ik weet niet waar zy
alles

alles wat ze zeiden van daan haalden ; en ik wenschte meer dan eens dat gy 'er bywaart, om deel te hebben in een zoo vermaakelyk vreugdegelchrei. Na die groote vreugdebedryven was ik nieuwshierig om te weten door wat geval die *Oumamiers* zich in de Sterkte *Sant Jozeph* bevonden. *Michitonka*, de Bevelhebber van de Party, voldeedt my daar op. Hy zei my dat zyn Volk en hy voorgenomen hebbende een Krygstogt tegen de *Tsonontouaners* te doen, zy voorby de Sterkte van *Niagara* waren getrokken, die byna in hun weg lag ; dat zy, aan die Sterkte komende, zeer verwondert waren geweest van ze door de Scheurbuik geheel ontvolkt te vinden ; dat 'er den Gezaghebber aan overleden was, en van de gansche Bezetting niet dan twaalf Soldaaten waren overgebleven, met den Heer *Bergéres* hun Officier ; dat die herstelde Zieken zich naar de Sterkte *Frontenac* willende begeeven, dien Heer aan *Michitonka* hadt verzogt, hem eenige jonge *Oumamiers* over te laten, om hem tot een geleyde te dienen ; 't geen toegestaan werdende, zoo was Mr. de *Bergéres* met zyne Bende Scheep gegaan,

gaan, en *Michitonka* te Landt voort getrokken, tot op den grondt der *Onnontaguërs*, daar hy zich weder by zyne *Oumamiers* voegde; dat hy uit hun verstaan hadt, dat de Scheurbuik, gedurende den Winter, niet minder in de Sterkte *Frontenac* dan te *Niagara* hadt gewoëdt; en dat die ongevallen *Mr. van Denonville* verplichte ernstig bedacht te zyn om den Vrede met de *Iroquoiers* te sluiten. De Bevelhebber der *Oumamiers* voegde daar by, dat hy zelf tot aan de Sterkte *Frontenac* voortgetrokken zynde, de Gezaghebber van die Vesting hem ernstig vermaant hadt aan die Verzoening geen verhindering door een nieuwe Onderneeming toe te brengen; en eerder met al zyn Volk naar zyn Landt te willen wederkeeren. Dat hy zich hebbende laten overreden, en te rug getrokken zynde, ongelukkig onder een Party van drie hondert *Onnontaguërs* was vervallen, die hem aantasten; en waar tegen hy, uit oorzaak hunner overmagt, niet dan al wykende konnende vegten, vier der zynen in die ontmoeting hadt verloren.

Dees tydingen, die ik zoo weinig voorzien hadt, bragten my in verlegen-

genheid. Ik was onzeker wat besluit ik moest neemen in een vry moeielyke omstandigheid. Dewyl ik my dan toen vergezelt bevondt van drie Volkeren onze Bondgenooten, dacht my dat ik met hun moest raadplegen. Wy hielden dus een algemeenen Zitdag, en men onderzocht het voor en tegen der tydsomstandigheid waar in ik my bevondt. Na een lange en rype overweging, kwam men tot de stemming, en het Wilde Gerechtshof gaf het volgende Raadsbesluit. (Zoo ge mogt vermoeden dat ik het niet woordelyk uitgeschreven heb, zult gy my juist geen groot onrecht doen.) „ Alzoo „ het ons toegescheenen heeft dat Mr. „ *van Denonville* Gouverneur Generaal „ der Volkplanting, in een goede geneigtheid is zich met de *Iroquoiers* „ te verzoenen, en den Koning zyn „ Meester die eerelyke Liederen tot „ Vrienden te maken. En alzoo het ten „ andere zichtbaar en kennelyk zy, dat „ de Scheurbuik de Sterkte *Niagara* „ boosaardiglyk omver geworpen heb- „ bende, de Sterkte *Sant Josef* niet meer „ van eenige nuttigheid is, oordeelen „ wy raadzaam, dat den Heer Baron van
I. Deel. S „ La-

„ Lahontan zyne Post verlaat, en dat
„ Hy, en zyne Soldaaten, terstondt met
„ ons vertrekken. Die Raad schynt
„ ons des te meer gegrondt, dewyl dien
„ Bevelhebber geen levensmiddelen
„ en voorraad meer hebbende, dan ten
„ hoogsten voor twee maanden, hy
„ toch, na het verloopen van dien tydt,
„ zou genootzaakt zyn de Sterkte *Sant*
„ *Joseph* te verlaaten; 't geen hy dan
„ niet zou kunnen doen, zonder een
„ moeielyke en zeer gevaarlyke Schip-
„ vaart te ondergaan“. Die Uitspraak
was voor my te voordeelig, om ze niet
goedt te keuren. Myne Soldaaten on-
derwierpen zich 'er ook van goeder
harten aan; zy vreesden voor een noch
strenger vasten dan de voorige, en 't is u
niet onbekent dat het Vaste, en 't Krygs-
volk, met malkander drommels over-
hoop leggen. Onze arme Sterkte
wierdt dan veroordeeld staandevoets
verbrant te worden, 't geen den ze-
venentwintigste wierdt uitgevoert; en
de eerbiedt aan den grooten *Sant* *Jo-*
seph verschuldigt, belette ons niet zy-
ne Wooning in de asch te leggen. Ter-
stont na die opoffering traden wy
aan boort; en gestadig langs de Zuid-
kust

kust van 't Meir vaarende, landde wy hier den tienden September. Weinige dagen naar onze ontscheeping namen de *Oumamiers* afscheid van ons, om over land naar hun Dorp te keeren; en zy be-lasten zich medogelyk met al de genen van hunne Gekwetsten die zich eenig-zins in staat bevonden om te kunnen voorttrekken. Ik heb hier by myne aankomst een nieuwbakke Officier ge-vonden, *Mr. de la Durantay* genaamt; de Generaal heeft hem door een vol-komen Lastbrief aangesteld tot Gezag-hebber der Boschloopers, die in de uit-gestrektheid der Meiren en andere Zuid-delyke Landen van *Kanada* Handel dry-ven.

Wat my belangt, myn grootste on-gerustheid is, hoe ik deze Winter zal doorbrengen. Het is waar dat ik bevel heb naar de Volkplanting te rug te keeren; maar dit kan niet voor de aan-staande Lente geschieden. De Schip-vaart gaat verschrikkelyk, en genoeg-zzaam onmogelyk worder; men zou, ik durf niet zeggen hoe veel Sprongen, Watervallen, en yffelyke Stortingen in Kanoos moeten overvaren; daar en bo-ven zyn 'er Plaatsen daar men genoot-

S 2   zaakt

zaak is lange en zware dragten over land te doen. Met een woordt, ik zou de Beul van myne Soldaaten zyn, als ik hun aan zoo veel moeite en gevaar blootstelde. Het zou een strafbaare vermetelheid wezen, een zoodaanige reis te ondernemen; 't geen de Franschen en de Wilden gelykelyk toestemmen. Ook beveeld my Mr. van *Denonville* niet te vertrekken, dan ingeval het jaargety en de gelegenheid het toelaten; en hy doet my de eer van zich deswegen aan myne voorzichtigheid te gedragen. Het vertroostelyke dat 'er in is, is dat Mr. den Gouverneur voor ons gezorgt, en my zoo veel Koopmanschappen heeft gezonden, dat ik deze Winter niet van honger zal behoeven te sterven. Ik stel myn vertrek dan uit tot aan dat der Franschen en der Wilden, die naar de Volkplanting moeten afzakken, en my belooft hebben een van myne Soldaaten in elke Kanoo te neemen. Ga u nochtans niet verbeelden dat ik hier de Lenten geruyst zal afwachten. Gy weet dat het my onmogelyk is zoo lang stil te zyn. Ik heb besloten een togt naar het Zuiden van dit vaste Landt te doen, en vier of vyf goede Jagers der *Ou-
taouaërs*

taouaërs overgehaalt om my op die Reis te verzellen. Daar is hier een geval gebeurt dat uwe nieuwsgierigheid waardig is. De Bende *Huronners* waar van ik u gesproken heb, een *Iroquoische* Slaaf aan Mr. van *Juchereau* vereert hebbende, die toen Gezaghebber der Boschloopers was, liet hem dien Officier, zoo als ik toen berichte, terstont door den kop schieten. De listige Kwant hadt zyne beooging in die wreede uitvoering, en daar is niemand die het weet dan ik alleen, om dat ik de beste zyner vrienden ben. Ik zal u hier die verborgenheid niet ontwinden, een Brief is niet verzekert genoeg; maar zoo ik het geluk heb u aanstaande jaar te zien, zult gy van alles onderrecht worden. Ondertussen heeft onze Man wysselyk voor zyn belang gedaan, dat hy het kwaat niet heeft te kennen gegeven dan toen 'er geen helpen meer aan was; want daar is geen vrindschap die in zoo een geval weerhout, ik zou 'er den Generaal van verwittigt hebben. Gy schryft my dat den Koning den Abt van *St. Valiers* zyn Aalmoessenier, tot het Bisdom van *Quebek* benoemt heeft, en dat hy in de Kerk van *St. Sulpice*

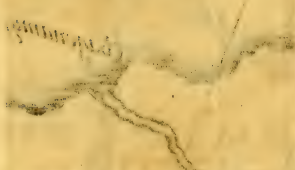
pice gewydt is geworden. Die tyding zou my verblyden, zoo hy min streng was dan Mr. van *Laval*, wiens plaats hy komt bekleeden. Maar wat waarschynlykheid is 'er dat die nieuwe Bisschop handelbaarden zal zyn. Zoo het waar is dat hy andere goede Bisdommen geweigert heeft, moet hy al zoo schroomachtig van gewiffen wezen als de Monnik *Draconis*, aan wien *Athanasius* verweet, het Bisdom, dat hem aangeboden wierdt, niet aangenomen te hebben. In geval nu dat hy zoodanig is, zal men hier niet zeer met zyne strengheid vernoegt wezen, want men is het Banblixemen van zyn Voorzaat al zoo moe als gespoge spek.

Ik ben, Myn Heer, Uwew E&c.

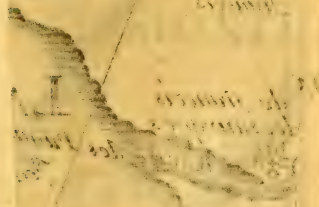
Te *Misslimakinac*, den
18. Mey 1688.

ARTICULAR

ARTICULAR
Kommis
Kommis

VERKLAARING

van de

K A A R T welke de *Gnacfitarers* op Hartevellen afgeteekent hebben; hebbende aan La Hontan de Breedens van al de daar in aangeweze Plaatzten op 30. minuten na te kennen gegeven, door hem 't gedeelte des Hemels te wyzen werwaarts zy zich uijstrekken; na hem de Afstande aangewezen te hebben door middel van *Fouzouz*, welke, naar zyn uitrekening, een Meeting van drie Fransche Mylen zyn.

Bâtimens des Tahuglauk ou 200. Hommes peuvent ramer &c. *Vaartuigen der Tabuglaukers, in welke 200. Man kunnen roeien, als ze zoodanig zyn gelyk eenige Mozeemleekers hem die op den bast van een boom afgeteekent hebben.*

Borne, Grenscheiding.

Canots des Gnacfitares & des Essanapes. *Kanoos der Gnacfitarers en Essanapées.*

Maizons des Tahuglauk de 80. pas de longueur, &c. *Huizen der Tabuglaukers, van 80. treden lang, zoo als de*

*Mozeemleekſche Slaven hem die op
Boomſchorſſen afgeteekent hebben.*

*Pais des Mozeemleekers. 't Land der
Mozeemleekers.*

*Pais des Gnacſitarers. 't Land der Gnac-
ſitarers.*

*Separation de ces deux Cartes. Af-
ſcheiding van die twee Kaarte.*

VERKLAARING

van de

KAART der *Lange Rivier*, en van
eenige andere *Rivieren*, welke zich
ontlaſten in de korte uitgeſtrektheid
van den Vloed *Missiſſippi* op de Kaart
afgeteekent.

*De Linie Stippels die van Miſſiliminac
aſloopen, en 'er vervolgens langs een an-
dere na te rug keeren, wyzen de ſtreek
aan door La Hontan op dien weg gebou-
den.*

*De Lelie die men aan zommige Rivieren
vindt, merken de Plaatzten af daar hy
geweeſt is, zonder hooger op te varen.*

*De Kruiffen wyzen de Plaatzten aan daar
men de Kanoos van de een naar de ande-
re overdraagt.*

*Baye de l'Ours qui dort. De Baay van
den ſlaapenden Beer.*

Baye

Baye des Puants. *De Stinkers Baay.*

Chasse des Amis des François. *Jagtland van de Bondgenooten der Franschen.*

Chasse de Castors des Amis des François. *Jagtland van Beevers, van de Bondgenooten der Franschen.*

François Hurons, Outaouas. *Huronners en Outaouaers onder 't gebiedt der Franschen.*

Grand Fleuve de Missisippi. *De Grootte Vloed Missisippi.*

Lac des Illinois. *'t Meir der Ilinoiers.*

Lac Superieur. *'t Opperste Meir.*

Medaille des Tahuglaukuk. &c. *Medailles der Tabuglaukers van een Rooskleurig Metaal dat naar 't Kooper gelykt.*

1ere. Face, &c. *Booven zyde van de Medaille.*

2eme. Face, &c. *Revers der Medaille.*

Pais des Chasse des Amis des François. *Jagtland van de Bondgenooten der Franschen.*

Pais des Chasse des Amis des François. *Als vooren.*

Pais des Eokoros. *'t Land der Eokoroërs.*

Pais des Efanapes. *'t Land der Efanapéers.*

Portage de Chegakou. *Overdragt van Chegakou.*

Riviere Morte, &c. *De Doode Rivier*

*vier, volgens eenige Volkeren; en door
andere de Lange Rivier genaamt.*
Village de François, & 3. de Sauvages.
*Een Dorp der Franschen en 3. der Wil-
den.*
2. Villages de Madouessiers. *Twee
Dorpen der Madouessiers.*

*Dit moet met de Kaart in 't Eerste Deel
Bladz. 281. ingevoegt worden.*

XVI. BRIEF.

Vertrek des Schryvers van Miffilimakinac. Beschryving van de Stinkers Baay, en van hare Dorpen. Breedvoerig Verhaal der Bevers, gevolgt van de aanmerkelyke Reis op de Lange Rivier, met de Kaart der nieuw Ontdekte en andere Landen. Wederkomst van den Schryver te Miffilimakinac.

MYN HEER,

IK ben, de Hemel zy gedankt, van myn togt te rug gekomen, en gy kent myn schrift genoeg om ten vollen overtuigt te zyn dat ik mynoch onder het getal der levenden bevin. Ik heb die Rivier gezien welke men de *Lange* noemt, en zich in den Vloedt *Mississipi* ontlafst. Ik hadt wel gewenst den loop derzelve tot aan haar oorspronk te kunnen opvaaren; maar daar deden zich te veel zwarigheden op, en de reden heeft het daar in op het vermaak moeten overhalen. Doch dit is reets telang

op het algemeen blyven staan. In Reisbeschryvingen bemindt gy de omstandigheden, en de dagverhalen; goet, ik heb stof om u te vernoegen.

Den vyf en twintigsten van September laastleden, begaf ik my, met myne Soldaten, en myne vyf Jagers op weg. Die laaste waren, gelyk ik u in myn vorige Brief geschreven heb, goede en moedige *Outaouaërs*, daar ik al den dienst van heb gehad die ik dacht van hun te trekken. Onze Kanoos waren nieuw, en gelaade met Voorraadt en Koopmanschappen welke eigenlykft zyn om aan de Zuidelyke Wilden te verhandelen. Wy hadden den wind naar wensch; zy was Noorden, bygevolg vlak voor 't laken, en wy leiden ook veertig Mylen in drie dagen af. Dit was om in de Baay der *Pouteoatamiërs* of *Stinkers* te komen, die omtrent zoo ver van *Misslimakinac* aflegt. Verscheide Eilanden maken den mond van die Baay uit, en fluiten ze zelfs eenigerwys; hare wytte is van tien Mylen, en zy is vyf en twintig mylen lang.

Den negenentwintigsten kwamen wy in een vry diepe kleine Rivier, die zich op een zekere plaats ontlast, daar het

het water van het Meir in een half etmaal drie voet wast, en van gelyken valt. Ik hadt den tyd om my in de zekerheid myner aanmerking te deeg te bevestigen, want wy verbleeven daar drie of vier dagen. Die Rivier is omringt met Dorpen, door de *Sakiers*, de *Pouteoatamiers*, en eenige *Malominiers* bewoondt. Zoudt gy, op zulke wonder vreemde naamen, die Lieden niet aanmerken voor Burgers van het Ryk van Lucifer? Maar zekerlyk neen; want de Jezuiten hebben daar ook een Klooster. En gy weet dat die Eerwaarde Vaders den Vorst der Aarde sterk aanhangen, endat zy heel zeer van deze Weerelt zyn. Die Wilden dryven groote Koophandel in Pelteryen, en Indisch Koren, en konnen tot dien handel niet beter gelegen wezen; want alzo die Doorvaart de naaste en makkelykste weg is naar den Vloed *Mississipi*, landden 'er de Boschloopers in meenigte aan, en haalen 'er de Koopwaaren van daan. Daar by is 'er den grondt verwonderlyk, en van zulk een goede Vrugtbaarheid, dat zy, met zeer weinig bebouwing, Europeaansch Koren, Erweten, Boonen, en een meenigte Vrug-

ten voortbrengt, die in Vrankryk niet bekend zyn. Gy gaat verders zien dat die Dorpelingen niet min goedt zyn dan hunne Landeryen. Toen wy aan Landt getreden waren, en wanneer ik naauwelyks in myne hut begon uit te rusten, wierdt ik met een heerlyk Gezandschap vereert. Het waren Krygslieden der *Sakiers*, die my uit naam van al het Volk kwaamen begroeten, en verwelkomen. Deez Plechtigheid geschiede niet in schoone redenvoeringen en bestudeerde betuigingen; de Wilden zyn te zeer voor 't wezenlyke, om die ydele woorden te gebruiken, en te openbare Voorstanders van de oprechtheid, om vermaak te scheppen in met welsprekenheid en konst te liegen. Zonder met Apemunt te betaale, dat is met gemaakte gebaarden op te hullen, drukken zy zich uit door lugtsprongen; en inplaats van verdraaide, verschikte, of afgepaste zinnen, stellen zy hun geheele lyf in beweging, en vermaaken u met maateloos gedans. Waarschynlyk dat zy dees soort van begroeting uitgekozen hebben, als de geen die naturelyk de volheid van 't hart uitdrukt. Wat 'er van zy, die Krygslieden

den vereerden my met twee foorten van dansen, die van de Vredepyl, en die van den Kapitein: Waar van de eerste een teken is van Vrede en Vrindschap; de andere een bewys van achtiging en aanmerking. De twee andere Volkeren zonden my, agtervolgende, een diergelyk Gezantschap; men nam 'er alle dezelve Plechtigheden by in acht, en gy zult dus ligt kunnen opmaken dat ik het Bal gansch moede wierdt; Ik verbeelde my elk oogenblik die onaangename Dansers agter my te hebben, en ik vergeleek my by die kortdradige Liederen welke etter en bloet zweeten, als zy verplicht zyn, tot het *Amen* zeggen toe, de verdrietige en vermoordende Redenvoering van een *Pedant* aan te hooren. Myne antwoorden waren korte besleggende redenen, en vermoeide my het Lichaam zoo krachtig niet. Ik antwoordde met de beurs op die huppelende begroetingen. Het kostte my eenige vademmen Braziel-tabak, welke een uitmuntend reukwerk is voor die Wilden; en zekere soort van Venetiaansche snoeren, daar zy hunne Mutsen mede Borduren. Toen ik nu dacht dat de Danssen geeindigt

waren, en my verblyde van 'er zoo goedkoop afgekomen te zyn, bevondt ik dat ik my leelyk vergitt hadt. Daags na de drie Bezendingen, deden my de *Sakkiers* op een Middagmaal noodigen. Die aanbieding wierdt door my uit beleeftheid en nieuwsgierigheid aangenomen, en ik deedt myn tafelgoedt naar het Dorp brengen; want gy moet weten dat dit de gewoonte is, en dat die vrome Lieden hunne Herbergzaamheid niet uitstrekken tot aan de verzorging van 't Gereetschap. Ik vervoegde my op den middag in de Feestzaal, dat is, in de Styl der Wilden te zeggen, in een Hut daar de eenvoudigheid ongemeen uitblonk. Men maakte een begin met malkanderen wederzyds beleeftde betuigingen te doen, waar na ik my vast verbeelde dat 'er nu niet meer te doen zou zyn dan maar lustig de Kakebeenen te roeren. Maar hoe fraai rekende ik zonder den waardt? Om myne graagte te scherpen, moest ik noch een Opera van twee uren uitharden. Elke Krygsman zong, danste, en gilte van dollemans vreugde; rammelde Puntspreuken uit iets min beschaafder dan die onzer Vischwyven; en vervulde,
met

met een woordt, al de wanluidigheden van hun vreeffelyk Muziek zeer naaukeuriglyk. Ik wanhoop niet van ze u eens breedvoeriger te beschryven, zoodra ik een weinig meer ledige tyd heb. Na het eindigen van 't Gezang, opende de Slaven ten laatsten het Bedryf daar ik na verlangde; zy bragten het eten aan. Wy waren allen, op de wys der Oosterfche Volkren, in een Snyers postuur aangezeten, 't geen my niet al te wel beviel; en een iegelyk hadt zyn deel voor zich, omtrent als de Monnikken in hunne Eetzaalen (1).

Men

(1) Zy hebben noch Gastmalen van Affcheit van Bedanking, van Oorlog, van Vrede, van Dood, van Huwlyken, en van Gezondheid; als mede voor de herftelling der Zieken. Zy hadden ook eertyds Maaltyden van Ontugt, op welke de Mans en Vrouwe zich woest onder een vermengden, en verbazende beeftachtigheden pleegden. Maar zoo zy noch tegenwoordig die Gastmalen houden, is het heel zeldzaam, en niet dan wanneer zy ver van de Europeanen af zyn. Zie hier een omftandigheid van 't Oorlogs Gastmaal. Wanneer al de Genoodigden vergadert zyn, vult men de ketels der genen die 'er bezitten, of wel hunne kommen van hout, of Boomschorfen, met spys op; waar na elk een aan het eeten valt, terwyl de geen die

Men difte voor my op, en gy zult kunnen oordeelen, door het getal der gerechten, of men niet dacht dat ik van een goede maag voorzien moest zyn. Behalven een ruime plas Vleesnat van allerlei foorten van Vlees, kon ik de woede

die hen te gaff genoodigt heeft, gedurende de maalydt zonder ophouden zingt, en hen vermaant hem daar in te volgen. Zy fpreeken nochtans gedurende al dien tyd niet een enkel woordt, en eten al hun opgedifte Spys in een diepe ftilzwygen op; uitgezondert dat de een of de andere zomtyds van tyd tot tyd het Gezang van den Gaftheer goedkeurt, door 'er *Netbo* of *Joguenske* op te antwoorden. Als dien Zingenden Redenvoerder geëindigt heeft, zegt hy tot hun allen, *Zie daar 't is befloten. Ik vertrek morgen, of binnen drie of vier dagen, naar zyn voorgenome ontwerp is.* De volgende dag komen hem de geenen bezoeken welke hem in den Oorlog willen verzellen, en verzekeren dat zy hem overal zullen volgen, om zich van zyne Vyanden te wreken. *Zie daar dat gaat wel myne Neven,* zegt hy dan tot hen. *Wy zullen binnen drie dagen vertrekken.* De Wilden houden twaalf of vyftien Gafmalen op die wys, eer zy op den togt gaan. Eertyds hielden zy die Feesten ook zeer ontugtig. Het Opperhoofd beval aan een Jonge Wilden, dat zy deze of gene eens zou te wil zyn, die hy haar aanwees; en wanneer zy het weigerde optevolgen, fchreef men haar al het ongeluk toe dat hen in hunne onderneming overkwam.

woede van myn honger op drie andere Schotels bevredigen. In de eerste waren twee Wit Visschen, in hun eige Saus, en zonder andere bereiding dan dat zy in water gekookt waren: In de tweede Schotel lag een Geitetong, omringt met Ribben, alles gekookt: En de derde was een Schotel Gebraad, voorzien van twee Berkhoenders, een agtervoet van een Beer, en de Staart van een Bever. Ik hadt ten minsten twee van myne Schotels willen afstaan voor een Fles goede Wyn; maar die ziel van de maaltydt ontbrak 'er aan. Zy gaven my, in vergelding, Stroop van Palmboomen te drinken, met water zaamgeklust; welke drank ik zeer aangenaam bevond. En zy hebben my gezegt hoe zy die stroop maken; misschien dat ik u het eens hier na zal schryven. Het Gastmaal duurde net zoo lang als het Danssen; dat is te zeggen twee uuren. Maar het Feest eindigde geensins met het opnemen van de tafel. Daar moest weer van voren af aan helder uit de borst gezongen worden, en die lastige verdubbeling van Muziek diende tot in den nacht te duuren. Het ergst van de zaak is, dat
ik

ik genootzaakt was met hun mede te zingen. Ik bely u dat ik geen gedult genoeg hadt om een zoo ruwe beproeving uit te staan. Daar was ten allen geluk middel voor. Het stont my vry my by een van die Hoofden van 't Volk te vervoegen, die de vergastende Bende uitmaakte; en hem te verzoeken myn plaats te willen bekleeden, onder voorwendfel dat ik eenige zaaken te verrichten hadt. Dit is onder de Wilden op de Feestdagen in gebruik. Zy stellen alsdan een tweede in hun plaats, zonder dat de Vergadering zich daar over gebelgt houdt. Ik misse dan niet my van dit voorrecht te bedienen. Een Vader des Huisgezin was te vreden myn party waar te nemen, en, op de goede reuk van een stuk Tabak, dat ik hem in de hand stopte, nam hy dit vetje gretig op zich; en ik vertrok ten spoedigste uit dat gejuil. Daar bleef my echter noch een overvloed van lyden over; want ik kon my niet ontslaan van de twee volgende dagen by de andere Volkeren te gast te komen; en het was by de eene en de andere al dezelfde Broederschap.

Ik zag in die Dorpen niets dat uwe
aan-

aanmerking verdient, uitgezondert eene byzonderheid. Dit is dat 'er Bevers in waaren al zoo huiffelyk en gemeenzaam als Honden. Zy leefden 'er, op de goede trouw, dan eens in 't water der Rivier, en dan weder in de Hutten; gaande en komende van de een in de ander, zonder verdooft te loopen, en zelfs zonder af te dwalen. Alzoo my dit nieuw voorkwam, wilde ik de zaak onderzoeken, en ik vraagde aande Wilden of den Bever volstrekt buiten het water kon leven? Zy waren verwondert dat ik 'er aan twyffelde; de Bever kan op het Land net als een Hond leven, antwoorden zy: Wy hebben 'er de ondervinding van, en eenigen derzelven gezien, die in geen jaar uit de Hut kwamen, dan om in het Dorp rond te wandelen. Ik kon dit niet aanhooren, en 'er eenigzins de bewyzen van zien, zonder tegen onze *Cazuïsten* moeielyk te worden. Waarom verbieden ons die Afmeters van Zonden, op de Vastendagen Ganzen, Eendvogels en Teelingen te eeten. Die Vogels, schoon zy op het Land leven, zyn daarom niet min halfslagtige Dieren, en de Natuurkenners stellen ze ook

1. Deel. T onder

onder dat getal. Eenige Amerikanen hadden my reets langen tyd het zelfde wegens de Bevers verzekert; maar ik dacht dat zy niet wel onderrecht waren, of dat zy my een knol in de muts wilde douwen. Misschien ook dat zy 'er de Aard Bevers door verstonden welke van een ander slag zyn dan de genen die ik in dees Dorpen zag. Deze Aard Bevers zyn gansch niet halfslagtig, 't welk niemand in twyfel trekt. Zy onthouden zich onder de Aarde, op de wys der Vossen, of Konynen, en niets dan den dorst doet hun naar de Rivier loopen. Onze Wilden hebben een snaaksche verbeelding omtrent die Dieren. Zy zeggen dat het lathartige, ongevoelige Luijaars zyn, die, niets willende doen, door de Bevers van de goede soort uit de Hutte gejaagt worden. Zoo gy my vraagt wat de Hut der Bevers is, Ik zal u, by voorraad, zeggen, dat het een wooning is door hun zelf zeer kunstiglyk gebouwt, en zomtyds ruim genoeg om tot tagtig van die vernuftige Dieren in zich te bevatten; by nader gelegenheid zult gy daar over breeder onderrechting bekomen. Om dan nu tot de Aard Bevers weder te

keeren, de Wilden stellen tuffchen dat Bastertflag en die van de echte Stam, byna het zelfde onderscheid als wy doen tuffchen de Hommels en de Byen. De Arbeidzame Bevers kunnen die Leegloopers van Aard Bevers niet dulden, en zy vallen zo woedende op hun aan, dat deze genootzaakt zyn de vlugt te kiezen, en zich; op gelykewys en om dezelfde reden, van de Plassen en Meiren te verwyderen, als de Hommels van de Bykorven verjaagt worden. Wat het maakzel der Bevers aanbelangt, dat der beide foorten is eveneens. Het is waar dat de Aard Bevers korter hair hebben, en op den rug en den buik fchier als weggeknaagt; maar dit is uit de natuur zoo niet, en alleen om dat die Dieren hun fchoone vel dus bederven, wanneer zy in hunne onderaardsche Paleizen kruipen, of daar uitkomen.

Verders is het gebeuzelt, al zouden het de Ontdekkers der Natuur, de Opfnuffelaars der Wonderen en Geheimen in de Landen van die wyze Werkmeestres, ook noch zoo kwalyk nemen, dat de Bevers zich verminken, en gefnedenen van zich zelve maken, om de heftige vervolging der Jagers te ontgaan. Die

Knapenachten 'er hunne Kunne te hoog toe, en maken vry wat te veel werk van de Voortplanting van hun zeldzaam soort, om zoo zot te zyn. Ik kan zelfs niet begypen op wat grondt menzulk een groote Hersenschim gebouwt heeft. Voor eerst is de stof die Mynheeren de Doctoren *Castoreum* hebben gelieven te noemen, niet in die dierbare en vermeerderende teel leden van het Dier besloten; zy is in een vlies, een voerzel, of een soort van een zak, die zonderling is aan het voortteelende werktuig dezer Dieren, en welke de Natuur niet dan voor hun schynt geschikt te hebben. Het gebruik dat de Bevers van die Stof maaken, is, zich 'er de tanden meden schoon te maken, wanneer zy bezet zyn met de gom van eenig kort stamboomtje, in 't welke zy gebereten hebben. Maar als ik al toestondt dat het *Castoreum* in de ballen van het Dier is; hoe zou het zich die kunnen afbyten, zonder te gelyk al de zenuwen der Liezen te verscheuren, waar aan zy, digt by het *Os Pubis*, (Gemachtbeen) verbonden zyn? Vind eens, hebt gy 't hart, een *Huronsch* Bevelhebber, die netter over de Ontleedtkunde redeneert! Maar met myn

myn eigen lof te verheffen, is my het gevolg door 't hooft gewaait 't geen ik uit die verscheuring der zenuwen wilde trekken. Geen zwaarigheid, ik zal daarom van myne geleerde redenering niet afstaan. Het was anders wel het werk van *Elianus*, en andere Droomers van Natuurkundigen zoo als hy, ons te komen spreken van de Beverjagt! Hadt hy die Kundigheid in de overdenkingen van 't Geheimvertrek geleert? Zoo hy de eer hadt gehadt van onder de Halfflagtige Dieren te leven, gelyk wy doen, hy zou dan geweten hebben dat een Bever zich in 't minst niet over den Jager bekommert. Weet, voor eerst, dat dit Beest de voorzichtigheid heeft zich niet te verwyderen van den boordt der Plas, of 't Moeras, waar in zyne Hut gebouwt is; daar en boven luistert het steeds scherp toe, en zoodraa het door het minste gerugt vermoed dat het om zyn huilt te doen is, duikelt Mynheer den Bever in den Stroom, en zwemt tusschen water en windt, tot 'er niets meer te vreezen zynde, hy in veiligheid in zyn hut kan terug keeren. Zoo die reden u niet van gewicht schynt voor de Aard Bevers,

verzende ik u naar het *Os Pubis*, of 't Gemachtbeen; ik geloof dat gy 'er wat aan te kluiven zult vinden. Maar zie hier een andere besleggende bewysreden. Zoo den Bever, om de heftige vervolging der Jagers te stuiten, de bloedige kuur aan zich zelf deedt die men hem toeschryft, de Natuur zou hem dan daar in wel een zeer onvolmaakte ingeschapenheid (*instincti*) gegeven hebben; want schoon dat Dier zyn *Castoreum* al niet meer hadt, men zou hem daarom niet te minder vervolgen: Het *Castoreum* is de minst gewigtigste buit, of het is veel eer niemendal in vergelyking van het vel; dit is de begeerde prooi, en de beste brok van 't Beest. Dus zou den armen Bever, om van de gierige vervolging der Jagers ontslagen te raken, zich ten minsten levendig moeten villen, en hem zyn vel naar 't hooft moeten werpen; en ik twyfel of dan noch het wreede en onverzadelijke Schepsel, 't welk men Mensch noemt, noch niet het vlees en de beenen van dat onnoozele Dier zou willen hebben. Belieft het u, na het naauwkeurig onderzoek van een zoo gewigtig verschil, dat ik u hier de afmectingen van een Bever

ver te neder stei, en u 'er een Meerkonstige afbeelding van doe? Wel aan, luistert naarstig toe, en verbeeld u, my met de passer in de hand de evenredigheden van dat Dier te zien afpassen.

Een groote Bever is 26. duimen lang, van het agterhoofd tot aan den wortel van de staart; zyn omtrek is van drie voeten en agt duimen; het hoofd heeft de lengte van zeven duimen, op een breedte van zes duim; de staart maakt wel veertien duimen uit, is zes duimen breed, en in de midden een duim en twee linien dik. Die Staart heeft, daar by, een ovaal beloop, de schelp waar meden zy bedekt is, vormt een onregelmatige zeshoek, en is een soort van Opperhuid; dat is te zeggen, in de Ontleedkonstige wys van spreekken, een klein vel 't welk het groote omwindt. De Staart van den Bever is zeer wachting, en hem van een groot behulp. Hy bedien 'er zich van om 'er de flyk, de aarde, de keien, en al de andere bouwstoffen op aan te voeren, die hy met een wonderbaarlyke behendigheit gebruikt ter opregting van zyne dyken en hutten. Zyne ooren zyn kort, rondt, en in 't hoofd ingezonken; in 't welke gy

kondt opmerken dat hy regt tegenfrydig is met de natuur van het verachtelyke Dier, dat zyn botheid in de ooren draagt. Het dik van 't been van onzen Bever is, van zes duimen, zyne voetplanten van drie en een halven duim, van de hiel af tot aan het einde van den klaauw; en zyne pooten hebben de lengte van zes duimen en agt linien. De voetplant, of poot, van dat Dier, is byna van maakzel als de hand van een Mensch, uitgezondert dat zy bebladert is, en dat de vyf klaauwen, gelyk die der Endvogels, door een leikleurig vlies verbonden zyn. Hy bedient zich van die poot om op de wys der Apen te eten. De oogen zyn niet evenredig met de grootheid van 't lichaam; zy zyn klein, en omtrent van maakfel als de Rotten oogen. Wat zyn muil aanbelangt, die is een regt wapenhuis, zoo zeer heeft de natuur gezorgt om hem te wapenen. Elk kakebeen is voorzien met twee dooddelyke Slagtanden, die een grooten duim lang zyn, en een vierde van een duim breed. Het zou gansch niet deugen tusschen die slaganden te vervallen; zy snyden zoo scherp als een Damaceensche Sabel. Zult gy

gy het wel gelooven, dat met die ver-
schrikkelyke werktuigen de Bevers boo-
men doorfnyden, die zoo dik als een ox-
hoofd zyn? Niets is nochtans waarach-
tiger; ik heb meer dan twintig stonken
van die allengs doorgebeete boomen
gezien. Ik ben verzekert dat gy ver-
noegder zoud zyn, zoo ik u betuigde
dat ik de Bevers werkelyk daar aan be-
zig hadt gezien, tot zy dien arbeid ten
einde brachten. Ik weet dat gy bekwaam
zyt om my te gemoedt te voeren, dat die
twintig stonken de overblyfzels waa-
ren van twintig boomen, door de Wil-
den omvergehakt, 't zy om 'er hunne
woningen van te timmeren, of om
brandhout te hebben; maar behalven
dat men in Kanada niet liegt, gelyk in
Europa, heb ik 'er de afknaagfels en
de indrukzels der insnydende tanden
klaarlyk in herkent, en dit is voldoen-
de tegen uwe ongeloovigheid. Laat
ons tot den Bever te rug keeren. Zyn
bont is vry kwintig, en zeer vershil-
lende van zich zelve, bestaande uit
twee strydige foorten van hair: Het
eene is lang, zwartachtig, blinkende,
en zoo dik als paarde hair; het andere
dun, gladt, en vyftien linien lang gedu-
rende

rende den Winter; met een woort, het is het fynste dons der weerelt. 't Is niet noodig u te verwittigen dat het de tweede foort van hair is 't welk men met zoo veel drift bejaagt, en dat die Dieren een veiliger en geruster leven zouden leiden als zy enkel met paards-hair bedekt waaren. Het vel van een Bever, van grootte als ik hem u afchilder, weegt omtrent twee ponden; maar dewyl zy allen niet even goedt zyn, is de prys verscheiden. Zyn Vlees is de de helft van 't Jaar heel lekker, te weten in den Herfft endes Winters, doch onder beding dat het gebraden moet wezen; dat is zyn regte toebereiding, anders smaakt men 'er maar half de deugt van. Zie daar den Bever in al zyn deelen ontleedt. My dunkt dat gy, na een zoo nauwkeurige en zoo omftandige Beschryving, dat Dier in den grondt moet kennen, en 'er meesterlyk van zult kunnen spreken; doch vergeet voor al niet dat die Beesten, zoo de Landt als de Halfslachtige, de gaaf der Bouwkunde bezitten. Ik kan u niet genoeg herhalen dat hunne Werken van een allerfynste Bouworde zyn; het zyn meesterstukken der natuur, en de konst

met al haare bestudering is niet magtig iets schooner voort te brengen. Ik denk u eens het grondbestek en de omstandigheden van die verwonderlyke Wooningen toe te zenden. Voor tegenwoordig zou het de Tuffchenzin wat te veel gerekt, en te lang op een zelfde onderwerp gebleven zyn; het is beter dat ik myn Dagverhaal vervolg.

Den vierden October lagen wy de riemen weder te boort; wy moesten tegen eenige kleine Stroomratelingen in de *Stinkers Rivier* oproeien, en den zelden landde wy aan den voet vanden Watersprong *Kakalin*. Dit was een (*non plus ultra*) (*een niet verder*) voor onze ligte Vloot; wy waaren genootzaakt aan Landt te treden; de gansche volgende dag wierdt met overdragen doorgebracht, en wy kwaamen de neegenden dag aan het Dorp der *Kikapouërs*. Ik vondt gerade daar den volgende dag te blyven, zoo om ons uit te rusten, als om 'er kondschap te nemen; en met dat oogmerk floegen wy ons dicht by het Dorp neder. Het legt heel gelegen tot den Vischvangst, want het is aan den zoom van een klein Meir
ge-

gebouwt, waar in men een meenigte Snoeken en Grondels vangt. Een party van hondert *Iroquoiers*, of van een ander Vyandig Volk, zou die *Kikapouërs*, en hun Gehucht goedt koop kunnen uitgeroeidt hebben; want daar bevonden zich toen niet meer dan veertig Krygslieden, welke 'er gebleven waren om het Vaderlandt te beveiligen; al de anderen waren zedert eenige daagen vertrokken, om op de Beverjagt te gaan. Den elfden stapten wy weder in onze Kanoos, en, na gedurende den ganschden dag met alle magt geroeit te hebben, liepen wy des avonds in het Meir der *Malominiërs*. Wy traden op een uithoek Lands aan de wal, daar wy een vet Avondmaal hielden met Endvogels en Trapganzen, die wy ter zelfder plaats geschoten hadden; en wy bragten 'er den nacht in hutte door. Des anderen daags vroeg 's morgens ging men weder scheep, en wy landde in weinig uren aan het Dorp van die Heeren *Malominiërs*. Ik bleef 'er maar even zoo lang als noodig was om een zaak aftedoen die ik met eenige Wilden hadt. Ik vereerde hun drie vademmen Tabak, en zy my niet in edelmoe-

moedigheid willende wyken, voorzagen my met drie zakken Wilde Havermeel. 't Is waar dat die edelmoedigheid hun weinig koste, dat soort van graan is by hun byna zoo overvloedig als het water. Hun Meir is 'er geheel mede bedekt; het groeit boven het water aan buffels uit, en is ongemeen lang van steel. Met een woort, het is een der rykdommen van die Wilden, en zy verzamelen 'er jaarlyks een overvloedigen Oogst van in.

Wy landde den dertiende aan den Voet der Sterkte van de *Outagamiers*, daar ik besloot myne Hutten op te slaan. Dit berouwde my niet, want de weinige Krygslieden welk die Sterkte bewaarde, ontfongen my heel vriendelyk. Na my voor myne deur onthaalt te hebben op de Vredepyps dans, eene Plechtigheid die ik hun graag hadt willen kwyt schelden, deden zy my het wezentlyk vermaak van ons Geitebokken en Visch in overvloed te brengen. Zy boden zich daar by aan van my tot boven aan de Rivier te begeleiden, daar hun Volk op de Beverjagt was, en ik die Wilden de koop toeflaande, hielden zy my den
vol-

volgenden dag hun woordt. Ik schryf u niets van myn gesprek met die Jagers, als u genoeg andere zaken te melden hebbende. Den vyftiende traden wy weder aan boord, flets van die *Ooutagamiers* verzelt, welke ons tot Wegwyzers diende; en wy ftapten den zeventienden op den Oever van een klein Meir aan land. Het was daar ter plaats dat het Opperhoofd van dien Landaart toen zyn verblyf hieldt, en zyn Kasteel, of, zoo gy wilt, zyne Hut hadt; want dit zyn by die foort van Landheeren woorden van een zelfde betekenis. Zyn Kasteel, zeg ik, was het eerfte voorwerp 't geen zich voor ons op deedt. De Gezaghebber liet ons onze Hutten geruft oppregten, en zoodra hy ons onder dak zag, kwam hy aan myn Hut, daar hy de Wilde Beleeftheid in alle deelen betragtte. In 't begin nochtans zag my dat Opperhoofd met geen te goed oog aan; myne reis was hem verdacht, en zyne beleeftheden, dat zeldzaam onder de Wilden is, waaren niet dan fchoone woorden zonder meening. Hy onderzocht wat myn voorneemen was, en vroeg my naar wat kant ik myn reis

zou

zou voortzetten. Dit deed my zyne gedachten doorgronden, en hem terstondt uit zyne ongerustheid helpen.

„ Vrees niet, antwoorde ik hem, dat
„ ik naar de *Nadouessiouers* uwe Vyanden wil gaan; wel ver dat dit het
„ oogmerk van myn togt zy, zal ik
„ dat Volk op geen hondertmyl na
„ naderen. Ik ga naar de Lange Rivier, voornemens zynde die tot
„ aan haar Oorspronk op te varen; en om u een onbetwiftbaar bewys
„ van myne oprechtheid te geven, verzoek ik u dat gy my zes van uwe
„ Krygslieden wilt vergunnen, om my te vergezellen. „ Op die
„ verklaring nam hy een openhartiger gelaat aan, en de blyschap blonk hem ten oogen uit. „ De Groote Geest zy
„ geroemt, zei hy tot my, dat gy by de *Nadouessiouers* geen handel gaat
„ dryven; gy zoud hun geen Wapenen en Kleederen, kunnen brengen,
„ zonder onze Vyanden te versterken, en, bygevolg, zonder ons nadeel aantebren-
„ gen. Ik zie ook wel dat gy noch het uitzicht, noch de uitrusting van een Boschlooper hebt, in tegendeel is het ligt te bemerken dat gy in
„ uw

„ uw gedachte het ontwerp van een-
 „ ge Ontdekking smeet. Maar ik heb
 „ u een raadt te geven, voegde hy 'er
 „ by; wacht u wel dat uwe nieuws-
 „ gierigheid u geen naberouw baart.
 „ Geloofst my, vaar de *Lange Rivier*
 „ niet te hoog op, gy zult 'er een te
 „ groote meeningte van Volkeren vin-
 „ den; en schoon zy niet zeer in den Oor-
 „ log geoeffent zyn, gy zoudt 'er noch-
 „ tans door kunnen overrompeld wor-
 „ den. Ik begreep dat hy een omschry-
 „ ving gebruikte, om my te verwittigen
 dat ik te vreezen hadt, my des nachts door
 de eene of de andere talryke Bende van
 Wilden overvallen te zien; en by
 hem aandringende van my openhartig
 te willen belyden of dit zyne meening
 niet was, stemde hy het toe. Besluit daar
 uit dat dien Wilden een zoo omzigtige
 beleeftheid bezat, dat hy my niet voor
 de vuist durfde zeggen, dat my zomtyds
 waakzaamheid genoeg zou kunnen
 ontbreken, om alle verrassing voor te
 komen. Ondertuffchen gaf hy my een
 Geleide van tien Krygslieden, inplaats
 van zes, die ik hem verzogt, en hy
 koos ze uit onder de genen die by de
Eokoroers verkeert hebbende (een Volk
 zedert

zedert meer dan twintig jaaren in verbond met de *Outagamiers*,) de taal van dat Land, en al deszelfs Gewoontens en omftandigheden kende. Ik verfleet den tyd van twee dagen met veel vermaak op den oever van dat Meir. Het Opperhoofd onthaalde my deftig, en fpaarde niets van alles wat tot myne verlufting kon dienen. Onder andere vermaaken, gaf hy my die van de wandeling; maar dit gefchiede byzonderlyk om my de fchikking en gefteeldheid van een Beverjagt te doen zien; my, onder anderen, doende aanmerken wat afftant tuffchen de Hutten der Jagers moet zyn. Ik heb dat Jagtgeheim in myn tafelboockje opgefchreven, en zal het u op een andermaal verklaren.

Na die kleine uitrusting, nam ik myn affcheid van Myn Heer den Gezaghebber, en gaf hem, ter betuiging myner erkentenis, een heerlyk Gefchenk. Gy gelooft zekerlyk dat ik kortswyl. Maar niets is gemakkeliker dan u van het tegendeel te overtuigen. Ik ben te goeden Huishouwer, en te zeer een Man van geregelheid, om die mildadigheid niet op myn Lyst aangete-

kent te hebben. Zie hier 'er een getrouw uittreksel van. Den agtiende van de loopende maand van 't Jaar ... wat leidt daar ook aangelegen? Uit myn zuivere en vrye wil, uit myn goed en geenzins ondankbaar hart, aan zyn Hoogheid de Gezaghebber der *Outagamiers*, tegenwoordig op de Beverjagt, tot een Geschenk en ware Gift gegeven, eerstelyk, een schietend en doodend Geweer, Snaphaan genaamt; ten tweede, twee ponden Buskruit; ten derde, vier pond Kogels; ten vierde, twaalf vuursteen, (of zy waren om op een Musket den brant in 't moordend Buskruit te steken, of om Vuur te slaan, is my door 't hoofd gewaaid); en ten laatste, een kleine Byl, welkers snee welgenoeg verstaalt was om een *Nadouessiouer* het hoofd af te hakken. Noch heb ik ook met myn eige hand aan elk der twee Zonen van den voornoemden Heer Gezaghebber gegeven, een Muts, en een vaam van myn Brazieltabak. De Vader en de Kinderen ontfongen alle die goederen, als een groote gift der fortuin, zy konden zich niet genoeg over myne edelmoedigheid verwonderen, en, na my een gelukkige reis gewenst te hebben,

ben, lieten zy my in vryheid, om op myne infcheeping ordre te stellen. Eer ik daar echter toekom, moet ik u zeggen dat 'er onder de tien Krygslieden welke men my ten geleide hadt gegeven, twee waren die heel goed *Outaouarsch*, dat is te zeggen *Algonkiersch* spraken; want het is gansch dezelfde babbeltaal. Dit verblydde my heel zeer. Niet dat ik niet reets het *Outagamiers* verstont, dewyl die taal en het *Outaouarsch* byna een is; maar alzoo 'er verscheide verschillende woorden in zyn, zou dit my noch zeer verlegen hebben doen staan. Voorts gaven myn vier getrouwe *Outaouaërs* uit een gul hart de hand van vereeniging aan de tien Krygslieden; waarschynlyk dat ons gering getal hun ongeruft deed zyn, altoos die vermeerdering van geleide behaagde hun ongemeen; zy konden 'er my hunne blydschap niet genoeg over uitdrukken, en ik geloof dat zy my meer dan zes maal zeiden, dat wy, met zoodanig een versterking, zonder iets te vreezen, tot aan de Hut der Zon konden voorttrekken. Die Gaskonsche grootspreeking deedt my lachen, en ik antwoorde hun, door eene andere uitsporigheid

righeid, dat wy 'er geen moeite zouden hebben om vuur te vinden, waar mede ze in brant te steken. Zie daar 't geen ik u te zeggen hadt eer ik my weder op reis begeef.

Wy vertrokken den twintigsten naar den kant van 't Zuiden, en stapte den avondt van den zelfden dag aan land, daar wy de *Stinkers Rivier* moesten verlaten. De landengte welke wy daar overmoesten, was maar drie vierendeel uurs breed, en nochtans bragten wy 'er twee dagen 't zoek ter oorzaake der belemmering en moeielykheid van het overdragen. Teneinde van dien weg vonden wy de Rivier der *Ouisconsincers*, en wy traden den drie en twintigsten weder in onze Kanoos. Die Rivier is vervloekt en verlaten; haare waateren werpen een vuile en stinkende modder op. Aan de beide boorden van haaren Kil ontdekt men niet dan scherpe heuvels, ysselyke klippen, of onvrugtbaare moerassen; met een woordt, 't is een van die Landen die als Nullen in het vaste Land zynde, ten hoogsten niet dienen dan om de groote tegenstrydigheid der Natuur met verwondering te doen beschouwen. Die zoo onaangenaame Schipvaart voor
het

het oog, verdroot my geweldig; gelukkig dat zy noch lang noch moeielyk was. Wy kwamen, onder begunstiging van een zagte stroom, in vier dagen aan den Vloed *Mississippi*, waar in zich die hate-lyke Rivier der *Ouisconfincers* ontlafst. De Vloed (1) *Mississippi* is op die plaats om-

(1) De mond van die Rivier, nu *Sant Lode- wyk* genaamt, is, na de vergeeffche Zeetogt van den Heer *de la Salle*, door Mr van *Iber- villen*, een Kanadier van geboorte, en Kapitein van 's Konings Oorlogschepen, beroemt door zyn Zeetogten en de Voordeelen in de Baai van *Hudson*, en in het *Zuidelyk Amerika*, op de *Engelschen* behaalt, in 't Jaar 1698. ter Zee ontdekt. Hy gelukte daar in met zeer veel moeite; misleidt zynde door de verscheide ar- men, of spruiten, van dien Vloedt, en der Rivieren welke zich 'er in ontlafsten. Na hem op 'te varen tot aan de *Natchiers*, (een Wildt Volk dat 120. mylen van de Zee in een schoone Landstreek woondt) ten einde door zich zelven de uitmuntenheid van her Land te herkennen, keerden hy naar *Vrankryk* te rug; en de Koning hem het Landvoogdyschap van *Louiziana* gegeven hebbende, (zynde dit den naam waar mede men de omstreeks leggende Landen aan den Vloedt *Mississippi* be- noemt hadt,) deedt hy verscheide Reizen derwaarts, en richte 'er eenige Bewooningen op. Drie maanden voor het aanlanden der Schepen die 'er de eerste Volkplanting over- bragten, hadden zich de Spanjaarden van *Panza Cola*, een Haven maar 14. mylen Oost- waarts.

omtrent een halve myl breed; en, wat zyn loop belangt, ik kan 'er u geen overeenkomender denkbeeldt van geven dan door hem by de Rivier de *Loire* te vergelyken. Hy strekt zich Noord-Ooft, en Zuid-West, en is omzoomt met Boffchen van hoogopgaande geboomtens en Denneboomen. Den zeven en twintigften floegen wy onze Hutten op, in een der twee Eilanden in dien Vloed geleegen, want daar zyn 'er geen meer, of de duifterheid van den nacht moest my in 't afvaaren van die Rivier belet hebben de andere te zien. Wy beslooten op dat Eiland te ver-
toeven, om dat wy ons vleide daareen groote voorraad van Geitebokken op te doen; maar wy bevonden het, tot groot

waarts van 't Eilandt *Dauphin*, meester gemaakt; op een ontfange bericht, dat de Franschen zich naar dien kant zouden komen ter neder zetten. Nochtans strekken zich de Kusten van *Louizianen*, (ondanks een aanzienlyke Sterkte der Spanjaarden, noch later door hen opgerecht in de Baai *Sant Lodewyk*, by hen *Sant Bernard*, genaamt) twee hondert mylen ver van 't Oosten naar 't Westen; deze noch maar alleen gerekent, die tusschen *Panza Cola* en de laatstgemelde Baai leggen.

groot nadeel van onze keel, geheel van die Dieren ontbloot. Men stapte dan des anderen daags in de Kanoos, en den zevenden November kwam onze gansche Kanoo-Vloot gelukkig aan den mond der *Lange Rivier*. Dit was nochtans niet dan na verscheide sterke stroomraafelingen dood te roeien, schoon het water in dat jaargety op zyn laagst was. Ik vergat u te zeggen dat ik den Vloed (1) *Mississippi* gepeildt heb

(1) De Heer *Sueur*, een Kanadier van geboorte, voer in 't jaar 1700. die Rivier zeven hondert mylen ver van hare uitwatering op. Zy is noch hondert mylen verder bekend, en tot daar en toe vaarbaar zonder een snelle afstrooming. Men verzekert dat zy in 't Land der *Siouxers* ontspruit, 't welk men wil dat niet ver van de Baai van *Hudson* zou zyn; en dus komt ze door 't Westen van Kanada afgevloedt. *Louiziana* 't welk zy besproeidt, grenst ten Oosten aan *Florida* en *Carolina*; ten Noord Oosten aan *Virginy* en *Kanada*, dat 'er 900. mylen van aflegt; ten Noorden zyn 'er de grenzen niet van bekend, en 't heeft 'er moogelyk geen andere eindpalen dan het Noorder Aspunt; ten Westen grenst het aan oudt en nieuw *Mexico*; en ten Zuiden aan de Zee. Voorts is het waarschynlyk dat zyne Kusten bekend zyn geweest van den tyd

heb over al waar 't my doenlyk is geweest; en op zyne droogste plaatzen negen

der ontdekking van *Florida*, door *Soto*, of van de verovering van *Mexico*, door *Ferdinand Cortes*, in 't jaar 1521. 't Is onmoogelyk dat het ten Westen aan *Mexico* grenzende, en zyne Kusten een gedeelte van deszelfs Zeeboezem uitmakende, deze dezelve niet in het heen varen, of in het te rug zeilen, zouden ontdekt hebben. Volgens de Franschen zouden 'er Gedenkschriften zyn, dat zy 'er van den tyd van *Karel den IX.* af bezit van hebben genomen; daar een Sterkte tegen de Indianen opwierpen, op de Plaats tegenwoordig *Panza Cola* genaamt; en eene andere, 45. mylen Oostelyker, die ze *Karel Sterkte*, of *Charlesfort* noemde. Wat daar van zy, dit is zeker, dat onder de regeering van *Henrik de derde*, en *Henrik de vierde*, eenen *Ribaud*, *Loudoniere*, *Verrazan*, en *Jacob Quartier* van onder de *Kreefskeerkring* af, tot aan *Nieuw-Vrankryk* toe, hunne Ontdekkingen voortzetten, terwyl den Ridder *Villegagnon* zich in 't jaar 1555. aan den andren kant van *Amerika* op de kust van *Brazil* nederzette, ter plaats daar nu de groote Stadt *Rio de Janeiro* is; welke Volkplanting te niet liep door de verdeeltheit onder de nieuwe Inwooners, uit oorzaake der Gevoelens van *Kalvin*, die toen ganfch *Vrankryk* in 't harnas bragten. Maar 't is vast dat niemand voor *La Salle* bezit hadt genomen van 't wyduitgestrekte Land dat tusschen *Florida* en *Mexico* legt, en door hem *Louiziana* genoemd is.

negen voeten water heb gevonden. Gedurende onze Schipvaart tot aan de Lange Rivier, viel 'er niets aanmerkelyk voor, dan het verflaan van twee Wilde Buffels; welker vlees men terftont tot voorraat rookten. Wy vifchten ook dikke Tarbotten genoeg, die ons voor een toevallige ververfing diende, en inplaats van verfch Vleefch verftrekte.

Den agtften dag liep onze Vloot de mondt der Lange Rivier in; dat is te zeggen, dat wy ons op een foort van Meir bevonden, byna geheel met biezen bedekt; ik zeg byna, want daar was juist in de midden een fmalle Kil. Wy voeren ze op tot aan den avondt; geankert zynde, bragten wy 'er die nacht in door, en fchikten ons in de Kanoo zoo wy best konden te rust. Dewyl die verbruide biezen my zeer gemelyk maakte, wekte ik myn Wegwyzers de *Outagamiers* met het aanbreeken van den dag, en vraagde hun of die moeilijke fchipvaart noch lang zou duren?

„ Het is onmogelyk u daar ligt in te
„ geeven, antwoordden zy my, want
„ wy zyn dit heen nooit gereift, heb-
„ bende onzen weg fleets over landt
„ genomen; 't geen 'er zeeker van is,

„ en daar wy u voor inftaan, is dat
„ die Rivier, twintig mylen hooger op,
„ niet dan met boffchen en weiden
„ omzooft is. “ Het antwoordt was
niet voldoende, en twintig Mylen tuffchen 't riet te varen, fcheen my een eeuwige weg. Maar ik vondt my aangenaam bedrogen, want de volgende dag om tien uren des morgens, toen ik niet bedacht was dan om my in myn gedult te verfterken, wierden wy gewaar dat de Rivier enger toeliep; en dat zyne Kil allengs hoe naauwer werdende, met hoog geboomte omzet was. Die zoo onverhoopte ontdekking verblydde ons; men roeide 'er het overige van den dag te moediger om; en, naar maate dat wy verder kwamen, zagen wy die Boffchen met eenige ftrecken Weiland tuffchen beiden. Wy ons toen van den grondt bevoordeelende, legerden ons des avonds op een hoek lands, en bereidede een lekker avondmaal van gerookt Vlees; hoewel in waarheid uit gebrek van een natuurlyker en gezonder voedsel. De volgende dag was ons weinig gunftiger. Men ftapte aan den wal op het eerfte Eiland dat wy in onzen weg vonden; en alzoohet fchoon en groot

voorkwam, twyffelden wy geenzins het bewoont te zullen vinden; maar wy rekende zonder de waardt. De Beeften zelfs hadden het hun verblyf onwaardig geacht; zoo dat wy op dat Eilandt gekomen met de hoop van een rykelyke jagt, noch over gelukkig waren dat wy 'er Vifch konden eten, die naar de modder ftonk. Den twaalfden zeilde wy tot aan een Eiland, twaalf mylen hooger gelegen dan 't geen daar wy den nacht op doorgebracht hadden. Ik verwonderde my dien dag zoo veel wegs afgelegt te hebben, ter oorzaake der grootte ftilte van die Rivier, welke ik geloof dat de zagtvloeiende der Weerelt is; maar ik merkte niet aan dat wy vlak voor den wind hadden, en dat de kracht van den Windt de flaaueheid van den Stroom genoeg vergoedde. Wy hadden nochmaals het verdriet van daar noch groot noch klein Wiltbraat te vinden.

Den dertienden leiden wy elf Mylen af, ftets met dezelfde wind, en wy traaden op een derde Eilandt aan den wal. Alzoo het noch vroeg was, hadt men tyd om te Jaagen. Onze Wilden dooden omtrent veertig Faifanten, daar
ik

ik lustig van smulde. 's Anderendaags was men genootzaakt te roeien; Niet dat 'er geen wind was, maar zy kon ons niet dienen ter oorzaake der omleggende Heuvels geheel met Denneboomen bedekt. De riemen moesten dan te boort, doch die arbeid duurde niet lang; men ontdekte op 't midden van den dag, ter linker zyde van ons, wyd uitgestrekte Weilanden. Wy oordeelden daar genoeg uit dat men niet ver van eenig Gehugt moest wezen, en wy ontdekten kort daarna eenige Hutten, die boven geen vierendeel myl van de Rivier afftonden. Onze Wilden betoonden terstont een groot verlangen om te onderzoeken wat het zyn mogt. Ik stelde my 'er gansch niet tegen, maar ten einde zy die kleine reis te veiliger mogte doen, gaf ik hun tien myner Soldaaten mede. Myn Volk de plaats naderende, vonden vyftig of zestig Mannen in 't geweer geschaart, die hun met gespanne boogen afwachten; maar zodra onze *Outagamiërs* zich door hun geschreeuw deden kennen, wierpen deez' Hutbewooners hun geweer uit de hand, en ontfongen onze Bende met al de hartelykheid der Wilden. Zy
wa-

waren insgelyks Vreemdelingen, zyn-
de *Eokoroërs* die zich daar om te jagen
bevonden. Tot ons geluk hadden zy
eenige Harten gevelt, welke zy aan
ons Volk vereerde, en zy wilde zelfs
de helpende handt bieden om dien buit
tot aan onze Kanoos te brengen. Ik
ontfong hen op een wys gelyk hunne
beleeftheid verdiende; en op dat zy my
niet voor ondankbaar mogten aanzien,
vereerde ik hen Tabak, Messen en
Naaldens. De Tabak was zeer na hun
genoegen; maar zy waren van het
overige als verrukt. Wat is dat schoon,
riepen zy uit! Elk mes en elke naalde
was een Meesterstuk van de Konst en
de Natuur voor die goede Lieden. Zy
konden die beuzelingen niet genoeg mer
verwondering beschouwen; en dit
strekte om my te overtuigen, dat by
de Menschen de verbeelding de eenige
waarde der zaaken maakt.

Toendeez' *Eokoroërs* zich in hun ver-
wondering verzaadigt hadden, naamen
zy afscheid van ons, en gingen onze
edelmoedigheid overal uitbazuinen. Zy
gaaven ons misschien loftuitingen, ge-
schikt naar het hoogen denkbeeld 't welk
ze van 't Geschenk hadden; want des
ayondts

avonds van den volgenden dag zaagen wy de Oevers der Rivier zwart van Wilden; ik geloof dat 'er wel tweeduizend waren. Zy dansten alle uit een goet hart voor ons; naar aan de kracht van hunne Luchtsprongen te oordeelen, deelden wy heel diep in hunne achting en goedgunstigheid. Met een woordt, zy sprongen uit al hun magt, en dat schoufpiel vermaakte ons zoo zeer als wy 'er door vereert wierden. Onze *Outagamiërs* voeren aan Land, om hun de erkentenis en de bedanking van de gansche Vloot te brengen; en zy kwamen te rug met eenige Opperhoofden der Geslagten, die zich in onze Kanoos begaaven, en ons tot aan het eerste Dorp vergezelden. Wy landden daar des middernachts. De Wilden die zich by ons gevoegt hadden, hielden sterk by my aan dat ik in hun Gehugt myn verblyf zou neemen; maar ik weigerde het volstandig. De *Outagamiërs* ende vier *Outaouaërs* naamen die aanbieding aan. Wat my belangt, na het Land herkent te hebben, betrok ik myn Legerplaats een vierendeel myl verder, digte by een kleine Rivier op een uithoek. Wy waren daar in een diepe
rust,

rust, want myn Volk 't welk de Herbergzaamheid der Wilden hadt aangenomen, hadt hun vooral belast myn Legerplaats gedurende den nacht niet te naaderen. Des andèren daags, terwyl myne Lieden zich van den Scheepstogt uitruste, ging ik de voornaamste des Lands bezoeken. Ik wierdt 'er zeer wel ontfangen, door middel eener uitdeeling van myn Tabak, myne schaaren, messen, en naaldens, want zonder dat was 'er niets te doen; en ik geleck eer naar een Marskraamer, of een Savoiard, dan naar een Bevelhebber. Die Opperhoofden bleeven ook in geen gebreeken verheeve aanmerkinge te maaken op de uitmuntendheid myner Marskramery; doch zy gaven de Franschen ook grootte lofsuitingen, zeggende dat zy ons van naam kenden, en verblydt waaren ons in hun Land te zien. Die woorden wierden dooreen blyk hunner goedgunstigheid voor onzen Landaart bekrachtigt; want wy den zestienden weder in onze Kanoos getreden zynde, trokken zes hondert van die Wilden langs den Oever der Rivier voort, om ons een endwegs te
ge-

geleiden. Wy lieten een Dorp aan de rechterhand leggen, en, na vyf uren vaarens, beval ik by een ander Dorp stil te houden. Dit was nochtans zonder aan land te treden; ik veruoegde my met aan de Opperhoofden eenige geschenken te zenden, uit myne gewoone Schatkist genomen; en ik ontong, in vergelding, meer Indisch Koorn en gerookt Vlees dan ik noodig hadt. Dus vervolgden wy van Gehugt tot Gehugt te vaaren. Men hielt nergens stil dan om 'er den nacht door te brengen, of om geschenken te doen; 't welk wy agtervolgden tot aan het laatste Dorp, daar ik besloot te vertoeven, om Kondschap te bekomen, en ik betrok myne Legerplaats aan den voet van dat Gehucht. De geen die 'er voor het groote Opperhoofd van kan gehouden worden, was een eerwaardige Gryzaart. Hy maakte tegen ons niet veel Plichtplegingen, maar men bemerkte genoeg aan zyn vrye en openhartige behandelingen, dat onze komst hem regt aangenaam was. Hy gaf 'er een krachtdaadigen bewys van; 't geen hier in besondt, dat hy zyn beste Jagers te veld

veld zondt , en ons lekker onthaalde. De gewigtigste onderregting die hy my gaf was , dat wy , na een togt van seftig mylen , de *Essanapéers* zouden vinden. Hy voegde daar by , dat hy my geen Geleide tot zoo ver kon mede geeven , om dat zyn Volk en dat der *Essanapéers* in oorlog waren ; dat al wat hy my ten dienst kon doen was , my zes Slaven over te leveren , die men van hun Krygsgevangen hadt gemaakt ; dat men hun , uit aanmerking voor my , de vryheid schonk , en dat zy met ons in hun Land wederkeerende , ons tot Wegwyzers konden dienen ; dat 'er voorts op dien weg niets te vreezen was , dan alleen eenige verrassingen by nacht. Die voorzichtige Gryzaart gaf my noch licht in verscheide andere zaaken , van welke ik diende verwittigt te zyn ; en my dus te deeg onderregt bevindende , bereidde ik my om my weder op reis te begeeven.

Eer ik dit Dorp verlaat , moet ik u mededeelen 't geen men 'er my te verstaan heeft gegeeven. Ik hadt den tyd om met de Opperhoofden te praaten , en zy stemden allen overeen in 't bericht , dat hun Volk twaalf Dorpen be-

woonde , en twintig duizend Krygslieden te Veld kon brengen; dat zy certyds veel talryker van Krygsmagten waaren , maar dat den Oorlog het Landt hadt ontvolkt ; en dat zy drie Vyanden te gelyk op den hals hadden gehad, de *Nadouiffiouers* , de *Panima-baërs* , en de *Effanapëers*. Wat aangaat 't geen ik door my zelf heb konnen te weten komen, ik bemerkte dat de Be-wooners van die twaalf Dorpen, wel ver van de Woestheid te bezitten die onze vooringenomenheid aan de Wilden toeschryft , integendeel zeer veel zagtzinnigheid en medelyden bezaten. Hun Hutten zyn lang , en hoepels gewys opgetimmert; het maakzel derzelveu zweemt naar de Hutten onzer Wilden , maar de stof is niet even eens; de Paleizen daar ik u van spreek , zyn van riet gemaakt , met biezen doorvlogten , en met klei besmeert. Het ontbreekt die goede Lieden aan geen Goden , want zy aanbidden de (1) Zon, de Maan, en al de Starren;

zoo

(1) By de Zuidelyker Wilden vindt men zelfs Tempels aan de Zon gewyt, die met een groote muur omringt zyn De ruimte welke tuschen

zoo zy, om ze by 't stuk aan te roepen, aan elke Star een naam gaaven, gy
ziet

ſchen beiden is, maakt een ſoort van Voorplein uit, daar 't Volk op wandelt. Men ziet boven op die Muur een groot getal pieken, op welker punten men de hoofden der Vyanden of der grootſte Miſdaadigers ſtelt. Boven de Voorgeevel is een zwaar blok dat heel hoog boven uitſteekt, met een groote meenigte hairlokken omringt, en met een ſtaapel hoofdhairen, op de wys als een Zegeboog, beladen. Die Tempels zyn doorgaans veertig voeten in 't vierkant, derzelve muren tien voet hoog en twee dik, en het Dak, op de wys van een Koupel, met matten van allerlei kleur gedekt. Van binnen is niet dan een enkel Ruim; omhoog en rondom, in allerly mengeling van kleur, met verſchillende afbeeldingen beſchildert. In 't midden is een groote Haartſtede, welke tot een Altaar dient, daar ſteets drie dikke houten op branden, die van het een tot het andere eind reiken, welke twee Prieſters, in lange witte Tabberden gekleet, gedurig opſtooken. En 't is om dit brandende Altaar, dat tot een Zinnebeeld der Zon is, dat een iezelyk met een ongemeen gehuil zyne gebeden doet; 't geen driemaal daags geſchiedt, by Zons opgang, op den middag, en by hare ondergang. Daar is in die Tempels doorgaans een Geheimvertrek in den muur ingeſchoten, 't welk 'er van binnen zeer fraai uitziet. Aan dezelfs Verwulf hangen twee opgevolde Aarenden, met uitgeſpreide vlerken, en naar de Zon gekeert. Dit is als de Tabernakel van hun'

ziet wel dat hun Almanak noch wat anders zou te zeggen zyn dan de onze. Zy gaan naakt, zoo de Mans als de Vrouwen, en bedekken niet dan de Schaamele leeden. Die beminnellyke gelykheid van staat welke onder de andere Wilden wordt gevonden, is by hun niet volkomen in acht genomen, en zy hebben onder zich een soort van afhankelijkheid. Een soort van een muur omringt hunne Gehuchten, boomtakken en takkebossen verstrekken inplaats van pannen, of steenen, en de klei tot kalk. Den eenentwintigsten ligten wy, met het aanbreeken van den dag, het anker. Wy hadden voor den Wind, 't geen my bewoog, om 'er te beeter
voor-

Goden, niemand dan den Opper Priester mag 'er binnen treden. Het strekt ondertusschen ter bewaaring van hun' Schat en Kostelykheeden, als fyne Paarden, stukken Goud en Zilver, edele Gesteentens, en zelfs verscheide Europaansche Koopmanschappen, die zy by huane Nabuuren de Spanjaarden inruilen. By elke afgaande Quartier der Maan brengt het Volk, bywyze van Offerhande, een groote Schotel van hunne lekkerste Gerechten aan de deur des Tempels, welke de Priesters hun God ten Offer aanbieden, en vervolgens naar huis neemen, om goede eier mede te maaken.

voordeel mede te doen, het eerste Eiland 't welk wy ontmoete voorby te vaaren, en tot aan den avond door te zeilen; en wy betrokken onze nachtruft in een ander Eiland, of eerder in een Woesteny, zynde de gansche grond niet dan van dryfzand en keien. De volgende dag hadden wy denzelfden Wind; en alzoo myne zes *Essanapeers* my verzekerden dat 'er op die Rivier noch Klippen noch Zantbanken waren, liet ik het niet alleen den ganschen dag, maar ook den geheelen nacht doorstaan. Den drie en twintigsten waren wy, by het aanbreeken vanden Dageraad, genootzaakt voet aan Land te zetten, om een van onze Kanoos, die lek was geworden, weder dicht te smeerren. Terwyl de Bedreevenen in dat stuk zich met die kalfatering bezig hielden, hadden wy tyd om de Geitebokken te kookken en toe te bereiden, welke my de *Eokoroërs* gegeeven hadden. 't Was aan den zoom van een Bosch dat wy geland waren; en onze Wilden niet twyffelende of de plaats zou goed voor de Jagt zyn, traaden 'er in; maar daar niets dan kleine Vogeltjes gevonden hebbende, oordeelde zy die hunne

gramfchap onwaardig, en kwamen met dezelfde laading kruit te rug die zy by hun vertrek op de Snaphaanen hadden laten loopen. Zoo als wy even onder onder zeil waaren, ging den Windt eensflags leggen. Dit nootzaakte ons de riemen te gebruiken, maar myn Volk ging 'er flegt mede om; en door den flaaap overwonnen, ter oorzaake dat zy de vorige nacht niet geruft hadden, wiegden zy zich eerder dan dat wy voortgingen. Dit nootzaakte my aan het eerfte Eilandt aan te leggen 't welk wy in onzen weg vonden; 't geen twee uren naar ons vertrek gefchiede aan een, zeer digt met kreupelbosch bewaffen. Onze *Effanapéers* hadden 'er ons een rykelyke inzaameling van Haazen beloofd, en zy bedrogen ons niet; want wy vongen 'er inderdaad een groote meenigte. Die vreesachtige Dieren konden geen beeter verblytplaats voor zich uitgedacht hebbe om haare natuurlyke befchroomtheid geruft te ftellen; het was onmooglyk Jacht op hun te maaken, zoo ongenaakbaar waaren zy, ter oorzaake der digtbewaffe Kreupelbofchen. Het naaftte middel was, die op verfcheide plaatsen aan brandt te fteeken,

ken; dit bragt de schrik onder dat Haze Gemeenebest, zy verlieten hun leger, alles raakte by hun in oproer en beweeging; maar de arme Dieren het gevaar vanden brant ontvlugtende, liepen de dood in den mond, en ons Volk hadt alleen de moeite van ze dood te slaan. Myn Soldaaten bedienden zich rykelyk van dat Wiltbraat, en overaafden 'er zich zoodaanig in, dat zy 'er door in een diepen slaap vielen. Ik hadt de grootste moeite der Weerelt om hun 'er uit op te wekken, toen 'er eenslags een yffelyk gerugt ontstaande, het raadzaam was myn Volk spoedig in de wapenen te stellen. Ik moest dan roepen, schreeuwen, by den arm trekken; met een woord, alles wat moogelyk is verrigten, om by die Slaapers gehoor te krygen. Dewyl dat gerugt my vrees veroorzaakte, was ik in een verbruste flegte toestandt; en ik vervloekte de Hazejagt trouhartig. Eindelyk echter ontwaakte myne Soldaaten ten halven, en zy schoren het Harnas aan, zonder te deeg te weeten wat men van hun vorderde, noch wat zy deden. Wat my belangt, ik hadt reets een grooten voorraad van moedt opgedaan,

daan, en van Mejuffer Natuur verkreegen dat zy my zou vergunnen als een Doolend Ridder te ftryden. De fchikking van myn Leger was reets gemaakt, ik hadt myn Volk byna even eens in slagorde gefteft als den dapperen Trafon in den Gefneden van Terentius: Maar men moest het zwaart weder in de fcheede fteeken, de Vyandt verfcheen niet; en toen wy, vermoeid van wachten, ons beft deden om hem voor te komen, vonden wy niets ter weert, na lang voortgetrokken te zyn naar den kant daar 't gerugt van daan kwam; en de verftandigften onder ons giften, dat het een trop Wolven was, die zich in een Bosch regt tegen over het Eiland vermaakte met ons een fchrik op 't lyf te jagen.

De volgende dag, zynde de vierentwintigfte, vertrokken wy van dat Eiland. Onze Schipvaart was zeer langzaam; twaalf mylen in twee dagen te vorderen, was niet een hair te veel. Maar wy hadden het myne Wilden te wyten; die Heeren al voorttrekkende het nuttige vermaak der Jagt willende nemen, hielden onze Kanoos langs den Wal te voet by, ten kosten der Eendvogels

vogels en Ganzen, daar een groote slagting onder gedaan wierdt. Wy betrokken onze eerste Legerplaats aan den voet van een kleine Rivier ter rechter hand. De *Essanapéers* my gezegt hebbende dat hun eerste Dorp daar niet boven de agtien Mylen van daan lag, raadpleegden ik deswegens met myne Bondgenooten; en 't besluit van den Raad was, dat ik twee van die vrygegeeven Krygsgevangenen moest vooraf zenden, om aan hun Volk de tyding onzer aankomst te brengen; 't welk ik ter uitvoering stelde. Den zesentwintigsten roeiden wy uit al onze magt, om te bezoeken of wy de agtien Mylen konden afleggen; maar het was ons onmoogelyk. Wy ontmoetten op zeer veele plaatsen van de Rivier houtvloten, zoo dat wy genootsaakt waren des nachts op het water te blyven, en, zoo wy best konden, in onze Kanoos te slapen. Den zeventwintigsten omtrent elf uren des morgens, naderde wy het eerste Dorp der *Essanapéers*; en wy droegen toen wel zorg de groote Vrede Pyp aan de steven van elk Schip op te steken, want het zou ons drommels gespeeten hebben dat men

ons daar voor Vyanden hadt aangezien. Alzoo onze Voorloopers onze aankomft hadden bekend gemaakt, was het Volk op de been; en men hadt reets de maatregelen genomen om ons te ontfangen. Inderdaad, zoodra wy in 't gezicht van 't Dorp waren, liepen die *Essanapéers* met hoopen naa de Rivier; ik geloof dat ze niet minder dan vyfhondert in getal waaren. Zy noodigde ons aan land te komen; en die noodiging geschiede door een dans, en vreugdegeschreeuw, of veel eer door een gehuil. Wy beantwoorde hunne beleetheid niet dan door hunne begeerte te doen, daar wy immers zoo begeerig toe waren dan zy zelfs; ik wil zeggen dat wy naar Landt wendde. Zoo als wy uit onze Kanoos stonden te treden, dacht my dat die Wilden hun yver een weinig te ver uitstrekten; en vermoedende dat zy voorneemens waren ons te plunderen, liet ik hun aanzeggen dat zy zich van den Oever moesten begeeven, 't geen zy zonder beraading opvolgden. Wy landde dan geruft, en alle noodige voorzorg voor de veiligheid van ons Reistuig genomen hebbende, traaden wy naar die meenigte toe.

toe. De Wilden ziende dat wy ons gerufl gestelt hadden, naderden insgelyks; en zich tot viermaal toe, met de handen op het Voorhoofd, ter aarde gebogen hebbende, stont het maar aan my om den lieffelyken reuk der aanbidding te smaaken. Na deeze eerste Plegtigheid, die my begon te verdrieten, namen zy ons op hunne armen, en vervoerden ons, even als Heilige Lichamen, onder het geraas van een Muziek om dol te worden. Zy gilde vreugde schreeuwen uit, bekwaam des trommelvliezen der ooren aanstuk te doen springen, en een mensch het hoofd baloorig te maaken. Aan de Poort van het Gehugt gekomen zynde, ontlaste de Draggers zich van hun vrugt, ons weder op den grond nederzettende; en wy bleeven daar tot de toebereidzelen van onze Inhaaling voltooit waaren. Na een vry verdrietig wachten kwam de Burgery, of, om deftiger te spreken, de Regeering der Plaats eindelyk aantrekken. Zy bestondt in zes Mannen, houdende de boog in de eene hand, en de pyl in de andere; hebbende aan hun hoofd een Bevelhebber die den ouderdom van vyftig jaaren scheen te bereiken. Deez'

Bende

Bende dan tradt voor ons uit ; en ik van 't geen ik zag naar onze gewoontens en gebruykelykheden oordeelende, dagt dat de *Essanapéers* zich niet gewapend hadden dan om ons eer aan te doen. Maar myne *Outagamiers* naamen de zaak zeer verschillende op. Het zyn Baldadigen, zeiden zy my ; zy hoonen u. Zich toen naar de *Essanapéers* keerende, riepen zy hun toe, werpt uwe bogen en pylen van u, en keer tot uwe plicht. Doch de twee Slaven welke ik voor uit hadt gezonden, my genadert zynde, verzeekerden my dat het daar de Gewoonte was, en dat 'er hunne Landgenooten niet het minste erg mede voorhadden. De *Outagamiers* wilde echter van hun gevoelen niet afstaan, en zy drongen zoo hart by my aan, dat ik op hun verzoek reets weder naar den Oever der Rivier te rug keerde. De *Essanapéers* toen ziende dat het meening was, gaven het gewonnen, en deeden, alhoewel vry onwilliglyk, 't geen men van hun vorderde. Zoodra zy hunne wapenen atgelegd hadden, maakte ik geen zwaarigheid meer ; en, wederkeerende, gingen wy midden door den ontwapende hoop, en traden zee-
gen-

genpraalende in het Dorp. De Inwooners bezaagen ons van 't hoofd tot de voeten, 't was of zy ons met de oogenzouden opeeten. Van al onze uitruffing ftaarden zy echter het meest op onze Snaphanen; zy kenden die Moordende Werktuigen niet dan van hooren zeggen, en konden ze niet genoeg befchouwen. Daar was, naar ik my verbeel, zeer veel begeerlykheid onder hunne nieuwsgierigheid vermengt. Die Snaphanen ftonden hun wonder wel aan; maar wy hadden ze te wel van doen om ze ons kwyt te maken. Toen de gansche fleep ingekomen was, geleidde my het Opperhoofd in een lange en breede Hut, die ik gelooft dat tot een Paleis verftrekte, ter ontfanging van Vreemdelingen; en 't fcheen dat wy 'er het nieuw van hadden, want, naar 't my voorkwam, hadt 'er noch niemant in gehuisveft. Zy geleiden my dan derwaarts met myn twintig Soldaaten, zynde dit al de Europifche Manschap die ik by my hadt; en ik twyffelde niet of alle onze Reismakers volgden my. Maar ik ftondt wel verbaaft van aan de deur der Hut eenig verfchil te hooren, 't welk my deedt

vraa-

vraagen wat 'er te doen was; wanneer ik ontdekte dat de *Essanapéers* aan de *Outogamiërs* den ingang weigerden. Zy hebben, zeiden ze, oneenigheid willen verwekken tusschen ons en de genen die ons komen bezoeken; daar door zyn zy onwaardig in de Vreede Hut te treden. Ondertusschen verklaarde ik my openlyk voor de *Outagamiërs*; ik beval aan myn Soldaaten dat zy hun de deur zouden openen, en verzogt die Wilden dat zy zich, zonder geweld te pleegen, by my wilde vervoegen. Maar inplaats van binnen te treden, raaden zy my daar ten spoedigste uit te vertrekken; en, behalven dat zy op een zeer verzeekerde wys spraken, scheen my 't geen zy bybragten zoo waarschylyk, dat ik niet eens in beraad stondt. Ik verliet dan de Hut en het Dorp, en stapte met groote schreeden naar den Oever der Rivier, daar wy onze Kanoos gelaaten hadden. Wy naamen de vier overige *Essanapéische* Krygsgevangenen met ons, en beloofde hun tot aan het eerste Dorp te geleiden 't welk wy op onzen weg zouden vinden. De Wilden die wy zoo schielyk verlieten, verhinderde ons ver-

vertrek in den beginnen niet, zy lieten ons vreedzaam in onze Kanoos treden; maar toen wy niet bedacht waren dan om ons van dat verdachte Dorp te verwyderen, wierden wy door een *Piroge*, of Halve Galei, agterhaalt; welk Vaartuig met vyftig *Essanapéers* bemant was, zonder 'er de twee Gevangenen onder te reekenen die wy uit het Land der *Eoko-roërs* gebragt hadden. Deze waren met de bootschap belaft, en een van hun riep ons toe, dat het Opperhoofd van 't Gehugt ons de Rivier af sloot. De *Outagamiërs* vatte het woord op, en hun gansche antwoordt bestont in te vraagen, of zy een berg mede gebragt hadden om ze tegen den Doorvaart onzer Kanoos te stellen; en, al spottende met die Rivierfluiters, spoedden wy zeer sterk voort, zoo dat wy in korten tyd aan het tweede Dorp kwaamen, 't welk drie goede Mylen van het eerste aflegt. De *Essanapéers* der Halve Galei, gingen onder tusschen van hunne bezending verslag doen, en aan hun Hoofd berichten dat wy zyne afsluiting lugtig waren overgesprongen.

Ik

Ik wilde my niet aan dat tweede Dorp ophouden, en besloot tot aan het voornaamste Gehugt voort te vaaren: Daar door bezuinigde ik myn tyd en myne schat. Wy voeren dus langs verscheide Dorpen; en zoo wy aan alle derzelve hadden uitgerust, dit zou my niet alleen ten agteren gezet, maar myn Tabak voor al ook vermindert hebben. Buiten dit was 'er niemant dan het Groote Opperhoofd dezer Landaard, die ons op onze verongelykingen recht kon doen erlangen; en wy moesten voor zyne rechtbank alleen klagtig vallen. Ik heb u gezegt dat de *Essanapéers* onder een soort van Regeering leefde; vergeet, zoo het u belieft, die omstandigheid niet. Wy deeden dan een gansch doorgaande Scheepstogt, en liepen den agtsten in de Haven van die Veld-Hoofdtadt; 't welk in de Zeemanstraal van dat Landt te zeggen is, dat wy, de Wal genadert zynde, aan Land sprongen. Daar is een afftant van vyftig mylen van het eerste Dorp, tot aan deze Hoofdplaats, welke weg wy met een zwaar gezelschap hebben afgelegd; want de Oever was zwart van Menschen, die onze Vriendenschee-

nen

nen te zyn; en, zoo 't ons voorkwam, de behandeling afkeurde welke men ten onzen opzichte in het eerste Dorp gehouden hadt. Het Gehugt waar in het Grootte Opperhoofd zyn verblyf houdt, is aan den zoom van een soort van Meir gelegen. Een gedeelte der Inwooners kwam op ons aan Land treden toegelopen, en betoonde ons alle mogelyke vriendschap. Ik liet onze Hutten een vierendeel myl van het Dorp opregten, waarop ik my, vergezelt van de *Outagamiers* en de *Ou-taouaërs*, by 't Groot Opperhoofd vervoegde. Hy heeft eenigzins den zweem van een Koning, men noemt hem de *Cachicq* van 't Volk. Zyn (1) Wilde Hoogheid gaf ons door zyne

(1) Die Gehoorgeeving, onder de Zuidelyke Volkeren, geschiet in een soort van een vierkante Zaal, met matten belegt, en 'eraan alle zyden mede behangen. Aan het eind van die Zaal, regt tegen over den ingang, is het Opperhoofd van 't Volk, op een fraai bed, omringt met gordynen, geweeven van vezels van basten van Moerbezien Boomen, als op een troon gezeten, in het midden zyner Wyven, en een meenigte Gryzaarts met Pyl en Boog gewapend. Zy hebben meestentysd altemaal een soort van witte en zeer dunne loshangende Tabberden aan.

ne behandeling te verftaan, dat hy verheugt was ons te zien; en hy deed ons groote aanbiedingen van dienft. De *Outagamiers* vergaten niet hem het geval te verhaalen 't geen ons in het eerfte Dorp wedervaaren was. Zyn *Effanapéesche* Majesteit fcheen 'er vergramt over, en zei, dat men dat Opperhoofd moest gevangen neemen, en voor hem brengen; daar al de voldoening in bestondt die wy 'er voor ontfoegen. Gedurende die Gehooring voegden zich tien van myne Soldaten, volgens myn bevel, by my met de vier gevangen *Effanapéers*; waar meede ik

Die van 't Opperhoofd is verciert met zekere kwispels van verscheide kleuren; maar die der anderen eenvoudig zonder opschik. Een soort van Vorstelyke Muts, (niet ongelyk die der oude Persische Koningen) van een Weefzel van Biezen, zeer konstig gewerkt, en met een bosch van verscheide Pluimen bezet, dekt de kruin dier Majesteit. Al die om hem staan zyn integendeel bloodshoofds; maar de Vrouwlieden met een soort van onderwanbussen van dezelfde stof opgeschikt, hebben 'er kleine Bieze hoeden op, met verscheide Vederen verciert; en armringen van Hair gevlogten, nevens verscheide andere vercierzelen aan, die hare kleeding luister byzetten.

ik by die gedaante van een Vorst myn Hof maakte, en ze hem vereerde. Ik bemerkte dat de gift hem behaagde. Wat de vier Slaven belangt, my dacht dat zy hunne nederbuigingen nooit zouden eindigen; zy hielde niet op met zich aan de voeten van het Groot Opperhoofd geduurig ter aarde te werpen en weder overeind te ryzen. Zonder vergrooting gesproken, die plegtigheid duurde een groot half uur. De goede ziel van een Wilden hielt toen een deftig gelaat; en men zou gezegt hebben dat hy al het innig genoeg der aanbidding smaakte. Gy oordeelt wel dat ik my met geen leege handen voor dien God Pan vertoonde. Het is 'er zoo ver af, dat ik my zelf ontrent hem in mildheid overtrof. Ik gaf hem een zeer dikke streng Tabak, dat de beste wierook was, welke ik aan die Boersche Veld God kon aanbieden; maar ik vereerde hem noch daar en boven Messen, Scharen, Naaldens, twee Vuurslaagen met Vuursteenen, eenige Visch Haaken, en een schoone Sabel. Op het zien van al die Rykdommen was den Monarch als opgetoogen. Dewyl al die werken hem

vreemt waaren, nam hy ze eerbiediglyk de een na de anderen, en kon ze niet - genoeg met verwondering beschouwen. Hy betuigde onophoudelyk zyne verwondering over het maakfel van een Naalde; niet schein hem fraier dan de Kop en de Punt van dat kleine werktuig. Met een woord, hy was veruoegder over die beuzelingen, dan onzen grooten Koning zou zyn door al het gelt zynen Onderdaanen in zyne Schatkisten te zien. Voorts was myne edelmoedigheid my van geen geringe vrugt; men beloonde ze met vry nutter stoffen dan myne uitgedeelde. Het Opperhoofd liet in myne Leegerplaats Erweeten, Boonen, Harten, Geitebokken, Ganzen, en Eentvogels brengen, en alles in overvloed; zoo dat myne kleine zaajng van Snuiftery my noch den zelfden dag een rykelyke Keuken Oegst voortbragt. Na de wederzydsche begroetingen en geschenken, bestondt ik van myne Reis te spreken; en gezegt hebbende dat ik voornemens was naar de *Gnacfitarers* te vertrekken, bood het Opperhoofd my een Geleide aan van drie hondert Man. Hy voegde daar by, dat ik wel deed die
Wil-

Wilden te gaan bezoeken, dat het een goed Volk was, en zedert zes en twintig jaaren in verbondt met de *Essanapéers*; maar dat zich genootzaakt vondt op Eilanden te woonen, om meerder tegens de *Mozeemlekers* hunne algemeene Vyanden in veiligheid te zyn. Dat die *Mozeemlekers* een onrustig, oproerig, en zeer oorlogzugtig Volk waaren, en heel talryk; en dat het minste Krygsheir 't geen zy op de been bragten, in twintig duizend man bestondt. Zoodat die Wildeneven ontzagchelyk waaren voor de *Gnacfitarers* en de *Essanapéers*; 't geen die twee laatste Volkeren had verplicht zich, tot hunne behoudenis, op het naauwste te verbinden. Ik gaf de *Mozeemlekers* groot ongelyk, en wachte my wel anders te doen; want het Geleide 't welk ik aannam, moest ten minsten met iets zoo vleiende betaalt worden. Buiten dit verzogt ik noch vier Halve Galeien; en dat Opperhoofd stont my die niet alleen toe, maar wilde zelfs dat ik ze onder vyftig stuks zouden uitkiezen. Ik dan de goedgunstigheid van die Wilde Majesteit niet willende laten verflaauwen, deedt met alle

vlyt aan die Scheepen arbeiden; en men schaafde ze zoo rykelyk, dat ze veel dunder en wel de helft ligter vielen. Ik wenste u hondert maal daar ter plaats, toen de goede halzen van *Essanapéers* onze Scheepstimmerlieden de Byl zagen handelen. Gy zoudt 'er hartig om moeten lachen hebben. Zy staarden met opgespalkte oogen op dat Gereetschap, geleide het met hun gezicht na booven en beneeden, en de spaan hout die zy 'er door zagen afhakken en ter aarde vallen, verstrekte hun tot een groot wonder. Verbeeld u de Zwitzers, toen zy voor de eerste maal een Poppespel zagen; even zoodanig stonden de *Essanapéers* na de beweging van de Byl te gaapen. Maar 't was noch wat anders te zeggen (1) als wy eenige

(1) De Wilden die eerst het Schietgeweer leeren kennen, kunnen zich niet genoeg verwondren over de uitwerking van 't zelve. Het gebalder hoorende, maar de Kogels niet ziende, gelooven zy, als ze daar eenig Wilt door gedoodt zien, dat dat geraas die Dieren doodt. Zy leggen dan de hand op den mond, en roepen uit, *Manza Ovacanche!* 't welk in de *Isatische* Taal, (dus genaamt naar een Volk ten Zuiden van den Vloed *Mississippi* gelegen) zoo veel wil zeggen als, *ach! wat doet dat*
 yxer

eenige Pistooolschooten in de lucht los-
te; de vrees en de ontsteltenis versprei-
de zich dan op hun gelaat, en wy zou-
den het ganschen Gehucht goedkoop
hebben kunnen veroveren.

Onder het wachten tot myne Halve
Galeien gereet zyn, en eer ik dit Dorp
verlaat, wil ik u 'er noch eenige byzon-
derheden van melden. Het is van een
genoegzaame ruimen omtrek om de
naam van Stadt te verdienen. De Hui-
zen zyn Hutten byna op een wys ge-
maakt als onze Ovens, maar hoog ge-
noeg opgetrokken; en in hun gansche
bouwing komt bynaar niets anders dan
riet en klei. De andere Dorpen hebben
by dit geen gelyk, noch in groote, noch
in 't getal der Bewoonders; ook houd
'er het Groote Opperhoofd altyd zyn
verblyf. Zyn *Louvre*, zyn *Kasteel*,
zyn *Versailles* met een woord, bestaat
in een nest van een Hut, naar den kant
van 't Meir opgeslagen. Dat Palais
munt uit in 't midden van vyftig ande-
ren die min luisterryk zyn, waar in de
Bloed-

*zyer kwaat aan Menschen en Beesten! Hoe of dat
geschiedt dat op 't geraas van dat ronde werktuig,
de beenen van die Beesten verbryzelt worden?*

Bloedvrienden van den Vorst wonen; zoo dat men die wyk, welke van 't Gehugt afgescheiden is, de wyk van 't Koninglyke Bloedt kan noemen. Voorts gaat Zyne Wilde Majesteit nooit uit dan met staatzie, en men doecht hem de eer van zyn weg met bladeren van Boomen te bestrooien. Zyne Koninklyke Kleederen zyn van Beestvelen, en een Sierp van vezels van Boomschorffen gemaakt, bedekt zyn schamelheid. (1) Dat levende Afgods beeldt maakt geen groot gebruik van zyn voeten; want hy wordt doorgaans van zes zyner Slaaven gedragen. Gy zoud zekerlyk nooit raden dat de *Efsanapéers* een Gezindheid van Pytagoristen zyn; en dat de Zielverhuizing, de Hemel

(1) By meest alle de Zuidelyke Volkeren is het boven deze eerbewyzingen omtrent hun Opperhoofd, een gewoonte, dat zy zyne Kinderen voor zyne Wettige Opvolgers erkennen; dat, wanneer hy sterft, men zyn bemindste Vrouw, zyn eerste Hofmeester, en twintig Man der gemeente aan hem opofferd, om hem in de andere Werelt te vergezellen; en geduurende zyn leven drinkt niemand uit zyn Beker, noch eet van zyn Schootel, of zou, als hy uitgaat, niet voor hem heen durven treden.

Hemel weet op wat wys, tot aan hun doorgedrongen is. Niets is nochtans waaragtiger. In het Dorp wandelende, ontmoette ik eenige Vrouwen die uit al hun magt voortliepen. Ik vroeg 'er de reeden van, en men antwoordden my dat het nieuw getrouwde waaren welke zich spoedde, in hoop van de Ziel eens Gryzaards, die in doodsnoed lag, te zullen inzwelgen. Die Ziel liep altoos geen gevaar van in de openlucht te zullen slaapen; want ik verzeker u dat de jonge Wildinnen, die haar al t'zaam hare lichaamsvormen met zoo veel drift aanboden, wel veertig in getal waaren. Het was dan door dit geval dat ik hun Geloof raakende den overgang der Zielen ontdekte. Dit wekte in my de lust op om hun een vraag te doen. Waarom, zei ik tegen eenigen onder hun, eet gy halfslagtige Dieren, Vogelen, Visschen, en alderlei soorten van Beesten? Moest gy al de bezielde lichamen, geen meerder eerbied toedragen, dewyl 'er niet een is of het kan u na uwe dood een nieuw leeven verzorgen? Zy antwoordden my, dat den overgang der Zielen binnen elk Soort

van (1) Schepsels bepaalt was; en gevolgelyk, dat de ziel van een Man of Vrouw niet buiten den uitdrukkelyken Kring van het Menschelyke Geslacht overging. Dit is regt jammer, want gy zult my graag willen toestaan dat ten minsten twee derde van onze soort heerlyke gesteltheden hebben om verbeestelykt te zyn. By dit alles kondt gy in 't voorby gaan aanmerken, dat de *Essanapéers* het verstandigste deel der Zotheid van den Droomer Pythagoras hebben verkooren. De laatste omstandigheid welke ik u van dat Volk heb mede te deelen is, dat zy byna in allen deelen naar de *Eokoroërs* gelyken.

Alles tot ons vertrek gereet zynde, naamen wy ons afscheid van het Groot Opperhoofd. Ik liet hem myne Kanoos in bewaaring, en verzogt hem door zyn gezag te willen beletten dat niemant 'er aanraakte. Hy beloofde het my op zyn Vorstelyke trouw, en hield my nochtans zyn woord. Den vierden

(1) De meeste Wilden stellen niet alleen een Ziel in de Dieren; maar zelfs een redelyke.

vierden December traden wy aan boord van onze Halve Galeien, en gingen noch dien zelfden dag onder zeil. Ik had in myn fchip tien Soldaaten, tien *Oumamiërs*, vier *Outaouaërs*, en de vier *Effanapéesche* Slaven, die van 't Groot Opperhoofd bevel hadden my te vergezellen.

Ik dien u hier te berichten, dat 'er voortaan niet meer van de Groote Verbondspyp zal gefprooken worden; die Pyp van Vreede en Vereeniging is van geen kracht by de Volkeren daar ik nu naar toe vaar. Noch een ander bericht, en dit is dat hoe hooger ik de Rivier opkwam, hoe meer gezond verftand en reden ik onder de Wilden vondt. Laat ons nu tot de omftandige befchryving onzer Scheepstogt overgaan. Zy was den eerften dag kort en moeielyk; wy konden niet meer dan zeven mylen vorderen, ter oorzake van 't groot getal biezen waar mede dat Meir bedekt is. Des anderen daags fpoeden wy tien mylen voort, en den derden dag een even gelyk getal; maar op den vierden moeftten wy weder met de mylrekening afllaan. Daar ftak een West Noord Westen wind op, die ons
zulke

zulke vreezelyke schokkengaf, dat wy genootzaakt waaren land te kiezen. Niets kon onaangenaamer voor't gezicht zyn dan die eerste Pleisterplaats. Wy floegen onze Hutten op een gansch zandige grond; daar was voor alle uitspruiting niet dan dryzant en steenen; en zoo ver als het oog zich aan alle zyden kon uitstrekken, ontdekten men niet dan modderige en onvrugtbare moerassen. De Natuur boodt ons dan daar niet dan water aan, dat wy 't minst van nooden hadden. Hout hadt ons eens zoo wel gekomen, zoo om het Vlees'te doen kooken, als om ons te warmen; maar waar het te krygen, of het moest uit de lucht gevalen zyn? Oordeel of wy dus niet verbruit opgescheept waaren. Het ergste was dat wy niet de minste hulpmiddelen hadden; en zoo de Wind eenige daagen hadt aangehouden, zouden wy moeten besloten hebben, of van honger en koude te sterven, of anders ons aan de Visschen tot spys aan te bieden door weder Scheep te gaan, en ons aan het believe des storms over te geeven. Dit zyn de hatelyke omstandigheeden van het omzwerfende leven; en gy zoudt
niet

niet gelooven tot welk een prys men in die oogenblikken zyn eigen haart ſchat, hoe ongemakkelyk zy ook mag weezen. Tot ons geluk verſleeten wy in die treurige geſteltheid maar twee daagen. De wind voordeeliger geworden zynde, ligten wy het Anker met de grootſte blydſchap der weerelt; en men haafte zich om aan den voet van een klein Eiland te komen, daar wy aan land ſtapte om uit te ruſten. Wy viſten 'er een meenigte Forellen, die wel niet groot, maar uitmuntende lekker waaren. Onzen weg vervolgende, voeren wy voorby een Eiland met Dorpen bebouwt; maar alzoo het nacht was, oordeelden wy niet raadzaam daar aan te leggen. Eindelyk, den negentienden van dezelfde maand December, dat is te zeggen, na een Schipvaart van veertien daagen, landden wy aan den uithoek van een Eiland, daar wy eenigen tyd moeſten verblyven, zynde het zelve in myne Kaart met een Lely geteekent. Wy ſtaptan dan daar aan den wal, en zoodra wy onze Hutten opgeſlagen hadden, vaardigde ik myne *Effanapéefche* Slaven af, die eigentlyk myne Wegwyzers waaren,
om

om kondfchap te gaan neemen. Zy kwamen eenige uuren daar na te rug, en ik zag genoeg aan hun treurig en ftilzwygend gelaat, dat zy my niets goeds kwamen boodfchappen. Zy zeiden my dat ze gevaar hadden geloopt van door de *Gnacfitarers* dood geflaagen te zyn, om dat zy ons in hun Land gebragt hadden; dat die ons voor Spanjaarden hielden 't welk hun veel ongeruftheid baarde, en zeer verwyderde van ons vriendelyk te ontfangen. Dewyl de *Gnacfitarers* ons voor dien Landaard aanzagen, het eerfte Europeanfche Volk dat zich in Amerika heeft nedergezet; was ik gansch niet moeielyk op hun dat ze een atgryzen van ons hadden. Gy weet door welk een onmaatige wreetheid de Spanjaarden zich in de Nieuwe Weerelt gevestigd hebben. Dus is het geenzins te verwonderen, dat den naam van die Wreedtaarts zoo veel fchrik en verbaaftheid in de Amerikanen verwekt, als een mismaakt en affchuwelyk afbeeldfel des Duivels in de Kinderen zou veroorzaaken. Ik wil u niet vermoeien met een meenigte geringheden welke uit hoofde van die misgiffing voortvallen,

len, het verhaal derzelven zou verdrietig zyn; en daar by loopt myn Brief, schoon reets zeer lang zynde, noch gansch niet ten einde. Ik zal u alleen zeggen, dat ik, na verscheide vergeefsche pogingen om de *Gnacfitarers* uit hunne dooling te helpen, en gerust te doen zyn, het geraaden oordeelde 't besluit te nemen van my buiten belediging te stellen. Dit kon best geschieden door weder spoedig aan boort te treden, en ons als in een Sterkte te gaan verschanffen op een klein Eiland tusschen het vaste Land en het Eiland gelegen dat wy verlieten; en tot grooter voorzorg wilde ik nooit toestaan dat de drie hondert *Espanpéers*, die ons van hun groot Dorp af begeleid hadden, met ons naar dat kleine Eiland overstaaken, en zich in onze Legerplaats onthielden.

De *Gnacfitarers* lieten ons ondertusfchen in die verschanffing in volle rust, 't zy dat ze wel zagen dat 'er met ons aan te tasten niet dan slaagen was te haalen, of dat zy geen verzeekering genoeg hadden dat wy Spanjaars waaren. Dit is altoos vast dat zy niets tegen ons ondernamen. 't Is zeer waarschynek dat

dat zy eerst meerder licht in hunne twyffeling wilden hebben; want hunne beste Loopers uitkiezende, zonden zy die tagtig mylen ver naar den kant van het Zuiden. Kond gy wel raaden wat het oogmerk van een zoo langen loop was? Het geschiede om Wilden te gaan haalen die het verschil tusschen de *Gnacfitarers* en ons konden besliffen. Men vooronderstelde dat die Zuidelyke Volkeren de Spanjaarden van *Nieuw Mexico* wel moesten kennen, en men bedroog zich niet. De Loopers leiden dan dien zwaaren togt af, en verzogten eenige Afgevaardigden om ons te koomen onderzoeken. Die goede Zuidlanders naamen den voorflag aan; en wel ver van zich te verschoonen wegens de moeielykheid van den weg, vertrokken zy in groot getal met zulk een yver als of'er het heil van al de Wilden aan gehangen hadt. Zoodra zy by de *Gnacfitarers* aangekoomen waaren, verzogt men hun dat zy naar ons Eiland wilde oversteeken; en dewyl ik verzekert was dat zy geen kwaad voorneemen hadden, stelde ik my geenzins teegen hunne landing. Al de begroeting die zy ons deden, bestondt in ons
van

plaats in het groote Eiland wilde komen nederflaan; en tot teeken van goede vriendschap schonken zy my een groote meenigte van een zeeker gewas, 't welk zy in overvloed inzaamelen, en 't geen ik niet beeter kan vergelyken dan by onze linzen. Ik bediende my by voorbaat van hunne mildheid, en beloofde hun ook dat ik ze zou koomen bezoeken; maar ik verschoonde my van de Legerplaats op hun Eiland te betrekken, hun zonder omweegen verklarende, dat wy malkanderen minder van verre dan naby zouden mistrouwen, en te beter Vrienden zouden zyn.

Om myn woord te houden, en my van myn bezoek te kwyten, vertrok ik van het kleine Eiland met eenige van myne Wilden, en zes Soldaaten, allen wel gewapent. Schoon de overvaart niet wyt was, liet zy daarom niet na zeer moeicyk te zyn; de koude was ongemeen, en wy waaren genootzaakt het Ys op verscheide plaatzen aan stuk te breeken. Toen wy aan land getreden waaren, trokken wy twee mylen voort, eer wy aan het eerste Dorp kwamen. Ik zal u hier de plichtplegingen van onze Verwëlcoming niet verhaalen; de

de *Gnacfitarers* deden in onzen opzichten 't geen men ons elders hadt aangedaan, en u daar iets meerder van te zeggen zou enkel den ouden toon gezongen zyn. Ik bewees daar groote milddaadigheden, en ik bemerkte genoeg dat die klaarblykelyke bewyzen vry wat krachtiger op dat Kanaalje werkte dan de getuigenis der Afgevaardigden van 't Zuiden, en onze reedenen. Ik noem hun Kanaalje, ter oorzaak van hunne lathartige en baatzugtigen neiging; want voor 't overige hadt ik noch geen zoo beschaafde Wilden gezien. De *Gnacfitarers* hebben niet alleen een zweemzel van Regeering; maar'er zelfs het wezendlyke en dadelyke van. Hun Opperhoofd heeft een volstrekte magt over het Volk, en hy is een zoo Oppermagtig Koning als onze Vorst. Al de Dorpen die gy op myne Kaart ziet, maaken zyn Gebiet uit. Gy kond op die Kaart aangaan, zy is naauwkeurig en naar waarheid, en de Wilden zelf hebben ze my vereert. Ik sprak by de twee uuren met den Wilden Keizer, en het gansche gesprek was byna niet dan over de Spanjaarden. Ik vraagde hem hoe ver zyn

Land van *Nieuw Mexico* aflag? Wy zyn 'er, anwoorde hy, tagtig Myten van afgeleegen; dat is te zeggen twee hondert veertig mylen, gaande in elke Myt drie van onze mylen. Voorts voer den goeden Heer gulhartig uit teegens de Spanjaarden; hy liet zich alles wys maaken, en het was in zyn oogten te leezen dat hy willig de laatste van dat Volk voor een klein vuur zou hebben willen gaar braaden. Dewyl de stof ongemeen van myn smaak was, droeg ik trouw zorg van ze gaande te houden, en aan te stookten. Ik goot oly op de heftigheid van den Wilden Vorst, en ontstak zyne drift weer, als my dacht dat zy niet genoeg opflikkerde. Ik vermengde myne gevallen met de zynen, 't was met ons om sryd wie best tegen de trouwloosheid en wreedheid der Ontdekkers van Amerika zou uitvaaren; en wy verhaalden malkander wederzyds schoone stukken van die Knaapen. Toen wy ons vermoeid bevonden van onzen gemeenen Vyand de huid vol te schelden, beliefte het aan zyn beleefde en gediensstige Majesteit, ons met een verlustiging te vereeren daar ik tot dien tyd noch geen voorbeeld van hadt
ge-

gezien. Men bragt ons door zyn bevel een Bende der fraaifte Vryfters van het Dorp; en het infchikkelyk Opperhoofd hield heel beleeft by ons aan dat wy 'er onze keusch uit zouden neemen. Wy bevoordeelden ons echter van die Koninklyke Koppelary niet, en bedankte den Vorft zeer neederig voor zyne goedgunftigheid. Behalven dat de vermoeying en het vafte de prikkelingen des vlees in ons verftomt hadt, waaren wy niet moeielyk die Wilden door onze onthouding te ftigten. Om u de waarheid te zeggen, daar liep vry wat keurigheit onder onze kuisheid; die zoo openlyke opdiffing walgde ons, en wy hadden ons in ongelyk fterker verzoeking bevonden als 'er wat meer moeite of geheim mede vermengt was geweest. Ondertuffchen wilde het Groot Opperhoofd ons met geweld in het ftrydperk doen treden, en hy nam die weigering voor een hoon op. Miffchien dat wy dus handgemeen zouden hebben moeten worden, zoo myne Wilden niet een goede lijt bedacht hadden. Zy zeiden tot den Vorft, dat ik aan myn Soldaaten beloofd hadt zeer ftipt op een zeker uur in het klein Ei-

land te rug te keeren; en dat zoo ik maar een weinig langer weg bleef, zy bekommert zouden zyn, en zich verbeelden dat men my een kwaade trek hadt gespeelt. Zyne Wilde Hoogheid zich die reden latende welgevallen, liet my vertrekken; en wy scheidten met groote betuigingen van vriendschap.

Twee daagen daarna, te weeten den negenden January, lei het Opperhoofd het tegenbezoek by my af. Onder zyn gevolg, dat heel talryk was, en, zoo ik geloof, uit weinig minder dan vier hondert man bestondt, wierdt ik vier wezensgewardie ik in 't minst niet twyfelde dat Spanjaarts waaren. Wie hadt'er niet in bedroogen geworden? Die vier Mansperfoonen hadden niets over zich dat naar Wilden zweemde. Zy waaren gekleet, hadden zwaare baarden, het hoofdhair hong huntot onder de ooren, en hunne gelaatskleur was zaluwachtig; daar by zag men niets lomps noch onbeschaaft in hunne houding en manieren. Ik vergifte my echter; het waaren Wilden van een uitmuntend Volk, van de *Mozeemlekers*, waarvan het Opperhoofd der *Eokoroërs* my had gesproken.

ken. Het genoegten dat ik beschaafde Amerikanen vondt, verwekte in my de nieuwsgierigheid om te weeten wat Volk die *Mozeemlekers* waaren. Ik verzogt de *Gnacfitarers* dat zy my die voldoening wilden geeven, en zie hier in zaakelykheid wat zy 'er my van zeiden. De *Mozeemlekers* woonen langs een Rivier die zyn oorspronk trekt uit eene aaneenschakeling van Bergen; 't is ook in het zelve Gebergte dat de Lange Rivier ontspruit, door een meenigte Bekken welker ontmoeting een zaamenvloeying vormt. Het Land van dat Volk grenst aan de *Gnacfitarers*, en dit is de reeden van een gestadigen Oorlog tusschen hun. De Wilde Buffelsjagt is het voornaamste voorwerp der jaloezy welke tusschen die twee Volkren heerst. Niet dat zy de grondscheidingen niet met malkander geregelt hebben: Gy kond de uitgestrektheid van 't Gebiet van elk Volk zien, in het Aardrykkundige Grondbestek 't welk de *Gnacfitarers* zelf my op een Hartewel hebben geschetst, en waar van ik u de afteekening zende. Gy hebt maar op de twee Kruissen te letten. Dat aan de afscheiding van twee kleine Rivie-

ren gestelt is, beteekent het *Non plus ultra* der *Gnacfitavers*, en het is hun niet geoorlooft met hunne Halven Galeien, die hunne gewoone Vaartuigen zyn, verder op te vaaren. Het andere Kruis toont de grenscheiding der *Mozeemlekers* aan; maar die Wilden neemen dit niet naaukeurig in acht. Ik zal u niet zeggen of het hun verboden is het Dier tot op den grondt van den Nabuur te vervolgen; dit is een omstandigheid die ik niet onderzocht hebbe. 't Geen zy my integendeel zeer vast verzekerden is, dat zoo de Jagers maar eenigzins buiten de grenscheiden-
gen jagen, dit overgenoeg zy om tusschen de twee Volkeren een bloedige en hartnekkige Oorlog te verwekken. Voorts heeft elk Volk in zyn Gebiet zoo veel Wilde Buffels dat zy ze nergens elders behoeven te zoeken; die Dieren weiden des Zomers by heele hoopen in de Valeien, en buiten dit heeft elk Dorp zyne Wiltbaan, met die Beesten tot hun voorraad opgepropt. Wat de Bergen belangt aan welker voet die Volkeren wonen; zy zyn vyf of zes mylen breed, hare spitzen verheffen zich naar evenredigheid, en
zy

zy zyn zoo ruw en steil, dat men een grooten omweg moet neemen om ze over te trekken. Derzelve Bewooners zyn ook niet dan Beeren en andere wilde Dieren.

Niet voldaan van een zoo oppervlakkige kundigheid wegens de *Mozeeemlekers*, sprak ik door een Tolk met de vier Slaven zelf, die ik voor Spanjaarts hadt aangezien; en zie hier wat licht ik uit hun trok. Voor zoo ver ik my hun verhaal kan erinneren, ontlast zich de groote Rivier hondert vyftig mylen van de plaats daar wy ons bevonden, door een uitwatering, of mondt van twee mylen, in een wyd uitgestrekt Meir van zout water, dat drie hondert mylen in zyn omtrek heeft. Benedenwaarts, en aan het einde van die Rivier, heeft men zes fraaie Steeden gebouwt, welker muuren van steenzyn met klei bestreken. Myn Verhaalders verklaarden my niet hoe groot hun omtrek was; maar zy vergaten niet te zeggen dat de Huizen open zyn, zonder dak, en Platsgewys; zoodanig, met een woord, als ik ze u in myne Kaart afgeteekent hebbe. Gy oordeelt lichtelyk dat den standt van die Steeden zeer

vermaakelyk moet zyn. Maar 't geen een veel ongemener gezicht maakt, is dat 'er rond om dat Meir, of die foort van Zee, meer dan hondert andere Steeden zoo groote als kleine gevonden worden; 't welk genoeg is om ueen verheeve denkbeeld van de grootheid en 't vermogen, van dat Volk te geven. Dat groote zoute water is als het veld van hun Koophandel, en zy bevaaren het met Scheepen welker maakzel gy in myne Kaart zult afgebeeld zien. Zy kweeken de Kunsten onder zich aan. De Tuigwerkkunde bloeit onder hun even als onder ons; en ze maaken Stoffen, kopere bylen, en een meenigte andere werken. Ik was zeer begeerig om 'er de namen van te weten; myne Onderrichters deden hun best genoeg om my ze te verstaan te geven, maar ik begreep niets van hunne teekenen; en myne *Outagamiers*, nevens al myne andere Vertolkers die werken tot myn ongeluk in 't minst niet kennende, was het hun onmoogelyk my dezelve te doen begrypen. Gy moest, zult gy zeggen, uw toevlugt tot de omspraak, of omschryving van woorden genootmen hebben; gy hebt gelyk. Ik begryp

gryp tegenwoordig dat ik door dat middel zeer veel van die zaken hadt kunnen raden; maar men bedenkt juist alles niet. Wat verder belangt, de Regeering van dat Volk is alzoo Oppermächtig als die der Turken, om niet te zeggen der Franschen. Het Groot Opperhoofd gebiedt met een volstreckte magt over het Volk; al de Gouverneurs staan onder hem, en daar is niets dat niet van zyn believen afhangt. Wat dunkt u, zoudt gy niet zweeren dat ik van de *Mozeemlekers* spreek? In waarheid den draad en de aaneenschakeling myner redenen kunnen u geen ander denkbeeld geven. Gy bedriegt u echter, en ik speel u die trek, om dat ik 'er zelfs in bedroogen ben geweest. Toen ik ter goeder trouw meenden dat die Slaven my de uitmuntendheden en de wonderen van hun Volk verhaalden, bemerkte ik, niet zonder verbaastheid, dat zy my van een ander Volk spraaken, de *Tabuglaukers* genaamt. Ik was zeer begeerig om tot aan dat Ryk door te dringen; maar dit onmogelyk zynde, trachte ik dat verlies voor myne nieuwsgierigheid te vergoeden, met de vier Slaven naauwkeurig

keurig te ondervraagen. Het hielt noch aan hun, noch aan my, dat ik niet onderregt wierd van de Wetten, de Zeeden, en de Gewoontens der *Tabuglaukers*; en die Wilden, zoo verschillende van de anderen, niet in den grond leerde kennen. Ik zou dat verhaal met een greetigen aandacht aangehoort, en u 'er ten goed verslag van gedaan hebben; maar daar was geen middel toe. Ik hadt met onweetende Tolken te doen; zy verstonden byna niets, en ze hadden noch minder de bequaamheid om zich te doen verstaan. Zy spraaken, of ze huilde eer met hun vyf of zes te gelyk; 't was een yffelyk geschreeuw, en ik vondt my eindelyk genootzaakt myn onderzoek te staaken. Al de vrugt die ik uit dat onstuimige gesprek kon trekken, bestondt enkel hier in. De *Tabuglaukers* zyn zoo talryk als de bladeren aan de Boomen; (dit zy naar de vergrootende spreekwys der Wilden gezegt.) De *Mozeemlekers* brengen in derzelve steden een groote meenigte Wilde Kalveren, welke deezen omstreeks hunne Bergen vangen. Zy eten 'er het vlees van, gebruiken ze tot den ploeg, en bereiden

bereiden de vellen tot schoeifels en kleederen. Die Volkeren laten den baart twee vingers lang groeien; hun kleet, dat een soort van overrok is op de wys als die der Monnikken des winters, hangt niet langer dan tot hunne knien; zy hebben een spits loopende muts op 't hooft, welkers top den Hemel schynt te dreigen; hun schoeifel is een klein laarsje, dat hun de gansche kuit bedekt; en zy zyn steets gewapent met een lange stok met yzer beslagen, ten naaften by van maakzel als die van onze Boeren en Voetgangers. Hunne Vrouwen zyn even als in Italiën en Spanjen opgeslooten: Een bewys dat zy de Hoorendragerij vreezen; maar ook dat die gedugte herffenschim krachtig onder hun heerst en uitbot. Die Volkeren zyn krygzugtig, en voeren byna altyd Oorlog met andere Volkeren, welk in vermogen en heirkrachten niet voor hun wyken. Maar by deez' bloeddorstige neiging hebben de *Tabuglaukers* een goede en aanmerkelyke gewoonte; 't welk is, dat wanneer zy hunne Vyanden zeer ver gaan opzoeken, en op hun weg eenige omzwervende Benden aantreffen, die minder

der in getal zyn, zy een misdaad zouden meenen te begaan met haar aan te tasten. Als men over al zoo redelyk te werk ging, men zou dan niet van die schandelyke Overwinningen zien, die, weegens de groote overmagt van den Overwinnaar, regte vermoordingen zyn; en daar zou zoo veel bloed niet vergooten worden, door het enkele regt van zich de sterkste te bevinden. Ik vergat u eene byzonderheid te melden, die zoo wel de *Tabuglaukers* als de *Mozeemlekers* betreft; dit is, dat hunne Rivier steeds naar 't Westen afvloeid, en dat het Meir van Zout water waar in zy zich ontlafst, en 't welk ik u gezegt hebbe drie hondert mylen in zyn omtrek te beslaan, dertig mylen breed is, zynde deszelfs uitwatering heel ver naar 't Zuiden (1).

Na die korte, beknopte en algemeene onderregting, ga ik over tot het geen de vier Slaven in 't byzonder raakt

(1) Al de omstandigheden van die Volkren doet vermoeden, dat zy naar den kant van dat groote vaste Landt van Amerika, en zelfs vry dicht geleegeen zyn, 't welk men wil dat zich naar *Japan*, of ten minsten naar deszelfs Zee uitsprekt. Zie hier van iets nader in de aanmerking op de Rivier der *Missoriers* in het 2. Deel,

raakt. Ik verstondt van hun dat zy Krygsgevangen waaren gemaakt door een Party *Gnacfitarers*, met welke hunne Landgenooten zedert tien jaaren Oorlog voerden, maar dat 'er hoop tot vreedem was; en dat in geval hy gesloten wierdt, zy wel haast het geluk zouden genieten van in hun Land te rug te keeren. Ik zag klaar dat zy geweldig na dien gelukkigen dag verlangden. Behalven dat zy dan de vryheid, de grootste aller goederen, en zonder welke het leven hatelyk is, weder stonden te bekomen; droegen zy des te ongeduldiger het juk der Dienstbaarheid, dewyl zy voor de *Gnacfitarers* hun' Waarden en Heeren een groote verachting hadden. Wy stelden, zeiden zy, maar een onderscheid van gedaante tusschen die onbeschofte Menschen, en de Beeren. Dit was echter by vergrooting gesproken, want de *Gnacfitarers* bezitten een gezond oordeel; en ik herhaal het, tot aan hun toe hadt ik geen zoo handelbaare noch inschikkelyke Wilden gevonden. Ik beken dat zy by de *Mozeemlekers* niet in vergelyking kwamen. Naar van dat Volk door de vier Gevangenen

vangenen te oordeelen, heeft het zich ontdaan van al de ruwheid en onbeschoutheid der Nieuwe Weerelt; en ik vondt in die vier Slaven zulke beschaaftde, heufche, en verplichtende manieren, dat ik my verbeelde met Franschen om te gaan. Zy scheenen my iets zoo zeldzaam te zyn, dat ik begeerig wierd om ze te hebben, geloovende met geendierbaarder buit naar *Kanada* te kunnen vertrekken. Ik floeg het hun dan voor, my verbindende hun vryheid by het Opperhoofd te zullen verwerven; en beloofde hun een zagte en eerlyke staat, met zulke aanmerkellyke voordeelen dat ik, als zy my den koop hadden toegeflagen, zeer verlegen zou geweest zyn om myn woord te houden. Maar al myne aanbiedingen konden hen niet doen wankelen? de liefde tot het Vaderland haalde het over op al die aanlokzelen der Fortuin; en ze verklaarden my dat zy 't vermaak van naar hun Land te keeren zeer ver schatte boven al het andere geluk 't welk ik hun zou kunnen verzorgen. Zy betuigden my nochtans heel veel erkentenis voor myne goedgunstigheid. Een van de vier *Mozeemlekers* bemerkte heb-

bende dat ik een Gedenkpenning (*Medaille*) die aan zyn Hals hong, met veel aandacht bezag, vereerde ze my beleefdelyk. Die Penning was van roodachtig koper; en wat zyn maakzel belangt, ik heb hem in myn Kaart afgeteekent. Dewyl ik wift dat de Buffchierter van Mr. van *Tonti* by de *Ilinoisers*, eenige kennis hadt van metaalen, verzogt ik hem of hy die heden-daagsche Aloudheid wilde smelten. Hy deed het, en ik nam in acht dat de stof zwaarder wierd, de kleur donkerder, en zelfs een weinig buigzaamer. Ik zou graag een volkooime verklaring van die munt gehad hebben; maar de *Mozeemlekers* wiften daar van niet meer van dan ik. Al wat ik uit hun kon hooren is, dat die Penningen by de *Wilden*, *Tabuglaukers* genaamt, geslagen worden, en dat die Volkeren daar groot werk van maaken. Toen het Groot Opperhoofd te rug keerde, bleef ik in geen gebreeken van aan die vier Slaaven eenige vereeringen te doen; en zy, als verftandige Lieden, de gift naar den goede wil van den wel-doender afmeetende, ontfongen myne

beuzelingen als of het iets dierbaar geweest waar.

Geduurende ons verblyf op het kleine Eiland, ontliefd zich het weer, en daar kwam, zeer van pas, een onverwachten dooi op. De wind ook weeder naar het Zuid Weste geloopt zynde, kon voor ons niet gunstiger zyn, zoo dat wy ons haaste om 'er ons van te bedienen. Ik deed dan een plechtige Bezending aan het Opperhoofd; men verwittigde hem myn vertrek naar *Kanada*, en bedankte zyn Hoogheid voor zyne vriendelyke herbergzaamheid; maar 't geen hy, naar ik geloof, het best in die Aanspraak vondt, was dat men hem nieuwe geschenken van mynent weegen vereerde. Ik wierd 'er rykelyk voor beloont; want de *Gnastarers* welke het Groot Opperhoofd tot my zondt, om my goede reis en een spoedige en gelukkige t'huiskomst te wenschen, booden ons, uit naam van hun Heer, zulk een grooten voorraad van Ossen vlees aan, dat 'er genoeg was om onze Halve Galeien mede te laaden. Na dat alles tot de inscheping gereed was, staaken wy eerst naar 't vaste Land over,

ten einde daar de gedachtenis van onze komst in dat Land door een duurzaam Gedenkteeken te vereeuwigen. Ik liet dan aan een lange en dikke Paal, daar toe voordachtelyk opgericht, de Waapenen van Vrankryk, op een Looode Plaat uitgesneden, ten toon hangen. U te zeggen of het Mynheeren de *Gnacstareers* niet gelust heeft dat Gedenkteeken af te rukken, en het in 't water of in het vuur te werpen, is iets daar ik niet voor zou willen instaan; die Wilden zaagen ons met geen te goed oog in hun Land, en zy hebben in den grond in alles geen ongelyk. Wat 'er van zy, wy gingen den zesde January onder zeil, en kwamen, na een zeer gelukkige schipvaart van tien dagen, in het Land der *Essanapéers*. De moeite die wy in 't opvaaren der *Lange Rivier* hadden ondergaan, zaagen wy nu aangenaam verzoet. Behalven dat wy niet meer eenige verdrietige verhindering aantreffen, hadden wy noch de vermalijke tydkorting van veele Watervogels te zien schieten. Dewyl 'er een onnoemelyke meenigte van dat Wild op dien weg is, koomen 'er de Wilden ook in groot getal naar toe vloeien, om het

te vangen, zoo dat 'er een yffelyke slagting onder geschiet. De *Lange Rivier* vloed verders vry stil voort. Haar loop is zagt, uitgezondert nochtans van het veertiende tot het vyftiende Dorp; en die tusschenwytte is ontrent van drie mylen. De Kil van die Rivier is ook heel recht, zy maakt geen bezydeweegen, en loop byna met geen bogten, van hare uitwatering af tot aan het Meir. Ik beken dat het gezicht zyn rekening langs die Rivier niet vindt. Niets is treuriger dan haren standt, en daar zyn plaatzen welkers omstreeks leggende Oorden yffelyk zyn om te beschouwen. Het water van die Rivier is zelfs van een zeer onaangename kleur, maar zy vergoed dit alles rykelyk door hare nuttigheid, want zy is zeer bekwaam tot de Schipvaart; Barken van vyftig ton kunnen op dezelve vloten. Gy kont, zoo het u lust, genoeg opmerken waar zy ophoudt zoo vaarbaar te zyn; die plaats is in myne Kaart met een Lely geteekent. Ik liet ook een andere paal op dezelfde plaats oprichten; en myn Soldaten my de eer willende aandoen van myn naam te verueuwigen, noemde

de dat Gedenkteeken, *De Eindpaal van Labontan*. Den tweeden Maart liepen wy den Vloed van (1) *Mississippi* in. Hy was zedert onzen doorvaart zeer gezwollen door het smelten van de Sneeuw, de Plasregens, en de overstroming der Rivieren welke 'er zich ontlaffen; en dewyl zyn strooming daar door veel sneller was geworden, lieten wy 'er ons van mede slepen, 't welk ons de moeite van 't roeien bespaarde.

Den tienden traden wy op het (2) *Gevallig*

(1) Boven het geen wy reets weegens den Oorspronk van dien Vloed by gissing hebben aangemerkt, stellen anderen vast, dat hy uit een groote Welbron, aan den top van een Heuvel ontstaat, die zich in 't Land der *Iffatiens*, op de breette van vyftig graden, langs een schoone vlakte uitstrekt. Vier of vyf mylen van zyn Oorspronk is hy reets zoo kragtig aangewassen, door 't water van vier of vyf Rivieren welke zich daar in ontlaffen, dat hy 'er vaarbaar zou zyn.

(2) Dat Eiland, nu het Eiland *Dauphin* genaamt, heete, noch lang na dien tyd, by veele het *Moors Eiland*, ter oorzake van de beenderen der verslagen Wilden welke'er opgevonden wierden. Twee derde van den grond van 't zelve is niet anders dan een verzaaming Wellend of Vloeiend Zant, even als al de

vallig Gevegts Eiland aan de wal, en wy verbleven 'er den volgenden dag. Gy zoudt my met recht koomen berispen zoo ik u den Oorspronk van die benaaming niet te verstaan gaf. 't Is om

anderen van die Kust. Het legt zeventig mylen van de uitwatering van den Vloed *Sans Lodewyk*, of *Mississippi*; en de Franschen hebben 'er geen Sterkte opgeregt noch het bevolkt, dan ter oorzaake van zyne Haven, die aan de Fransche Scheepen langen tyd tot een aankomst plaats verstreckte, maar welkers mond den laaften dag van April 1717. gestopt wierdt door een Zandbank van 7. roeden breed, en van gelyke hoogte met het Eiland. Het Fregat de *Phaon*, en een Koopvaardy Schip, vonden zich 'er in beslooten; maar alzoó ze niet diepgongen, en 'er voor haar aan den anderen kant der Haven water genoeg was, viel het die Schepen niet moeielyk daar uit te komen. Langs de Haven zyn by de hondert huizen gebouwt, met een Sterkte welker wallen noch maar van aarde opgehaalt zyn. Op dat Eiland legt een Bezetting van twee Kompagnien van 50. Koppen. Aan 't vaste Land, 9. mylen ten Noorden van 't zelve is, aan het einde van een groote Baai, de *Verwisselende Rivier*, zoo genaamt, om hare wisselende Zanden; aan welkers mondt een andere vry aanzienlyker Sterkte legt, de *Sterkte Sans Lodewyk* genaamt. De Gouverneur van *Louiziana*, de Kommissaris der Bevelschriften, al de Hooge Beampten, en den Grooten Raad houden daar door-
gaans

om dat een Bende van vier hondert *Iroquoiers* op dat Eiland, midden in den Vloedt van *Mississippi* gelegen, daar een andere Party van drie hondert (1) *Nadouessiers* aantreffende, van dezelve aan stukken wierdt gehouwen; zie hier de omstandigheid van dat geval. De *Iroquoiers* de gril in 't hooft gekreegen hebbende, om by zekere Volkeren, welke ik u wel haast zal doen kennen, en die Nabuuren der *Otentaters* zyn, een inval te doen, toogen naar de *Illinoisers* hunne Bondgenooten. Deze verzorgden hun van levensmiddelen en de bouwstoffen, die 'er vereist wierden om Kanoos te timmeren, 't welk zy met allen spoed deden; en ze begaven zich toen

vervolgen

gaans hun verblyf, en in die Sterkte leggen verscheide Kompagnien Voervolk, van welke den Gouverneur de Bende afzend ter bezetting der hoogeropleggende Sterkten.

(1) Die Volkeren, van anderen ook *Nadouessianers* genaamt, zyn, met de *Hanetoners*, de *Issaiers*, de *Ouaërs*, en de *Tintonhaërs*, omstreeks den Oorspronk van den Vloed *Mississippi*, en tusschen de zeven en acht hondert mylen van de *Iroquoiers* gelegen. Zy zyn niet min dapper dan die Wilden. Al hunne Nabuuren vreezen voor hen, schoon zy geen andere wapenen dan Pyl en Boog en een

vervolgens ter uitvoering hunner Krygstogt aan boort. Terwyl die *Iroquoiers* dus op den Vloed voortvoeren, en zich, by voorbaat, strelde met de heerlyke Krygsdaad van Liederen te gaan overvallen, welke niet in 't minst op hun bedacht waaren, zaagen zy een getal Kanoos die van de andere zyden der Rivier kwaamen afzakken. Zoodra de *Iroquoiers* deez' kleine Vloot ontdekt hadden, roeiden zy spoedig naar 't bovengemelde Eiland, en de *Nadouesfers* deden desgelyk. Gy zult gelieven aan te merken, dat die twee Volkeren malkanderen niet kenden, zoo 't mischien niet enkel van naam was; want de *Iroquoiers* voor al, zyn door hunne wreetheeden befaamt, en daar zyn geen Wilden die 'er niet van hebben hooren spreekken. Die twee Benden dan landden elk aan een uithoek van 't Eiland, welke plaatzen op myn Kaart met twee Kruiffen getekent zyn. Zy waaren malkanderen naauwlyks in 't

Knots voeren. Zy zyn sneller dan de *Iroquoiers*, maar zoo wreet niet. De gevange Vyanden worden alleen door hun verbrant; en ze eeten derzelve vlees nooit.

't gezicht, en digt genoeg om verstaan te worden, of de *Iroquoiers* uit al hun magt schreeuwende, vraagde in de *Illinoische Taal*, wie zyt gy? *Wy zyn Nadouessiers*, antwoorden de anderen; en die laatsten op hun beurt gevraagd hebbende wie zy waaren, maakte de *Iroquoiers* insgelyk geen zwaarigheid zich te noemen. Maar zy voegden 'er ter zelfden tyden by. *en waar gaat gy lieden heen? Op de Offenjagt, hervatte de Nadouessiers, en gy Iroquoiers wat is het oogmerk van uwe reis? De Mannejagt, zeiden deze. Ho! dewyl het dit is, antwoorden de anderen, is het niet meer dan regt dat wy u de moeite van een verderen weg bespaaren. Wy zyn Mannen; komt ons vangen zoo gy kondt, de vangst zal niet kwaad zyn. De Iroquoiers waaren geen lieden om te rug te treden; zy naamen de uitdaaging aan, en daar op stapte elke Landaard aan den Wal, en bereidde zich om malkanderen als Leeuwen aan te vallen. De Bevelhebber der *Nadouessiers* wilde geen have, of toevlugt, agter zich laten. Hy verklaarde aan zyne Krygslieden, dat zy moesten verkiezen te Overwinnen of te Sneuvelen; en om hun alle hoop te beneemen van te kunnen*

ontvlugten, nam hy een byl, en van eenigen der zyne geholpen, hakte hy al de Kanoos aan stukken. Vervolgens voerde dien dapperen Hoofdman zyn Volk tegen den Vyand aan; en de *Iroquoiers*, schoon talryker zynde, waaren gansch niet haastig om aan te vallen. Zy weerstonden echter den eersten floot als waardige Mannejaegers; en schooten zoo verwoet onder hunne Vyanden, dat zy 'er tagtig van teraarde velden. Maar de *Nadouessiers* vielen, na die donderende hagelbui uit te staan, met de Knots in de vuist op de *Iroquoiers* in; die, geen tyd hebbende om weder te laaden, geheel en al verflaggen wierden. Daar sneuvelden 'er twee hondert en zeventig. De andere wilden zich met de vlugt reddden, doch het was te vergeefs; zy wierden door de Overwinnaars vervolgt en agterhaalt, die hun allen tot Slaven maakte. De Bevelhebber der *Nadouessiers* berigt werdende dat eenigen der Overwonnenen op 't laatst van 't gevegt in hun Kanoos waaren gesprongen, om de vlugt te nemen, liet hun terstond agternajaagen; maar de vlugtende zich op het punt ziende van agterhaalt te worden,

den, sprongen in 't water, willende liever verdrieken dan in de handen hunner Vyanden vallen. Dewyl de *Nadoueffiers* hunne Overwinning niet volkomen zouden geacht hebben, zoo zy niet weerdkundig wierd gemaakt, byzonder onder het *Iroquoische* Volk, koozen zy onder al hun Gevangenen de twee Mannen uit die op het oog de beste Loopers waaren. Men snee die ongelukkigen neus en ooren af, en gaf hun de noodige Wapenen en Krygsbehoefstems; 't zy om zich door de jacht in 't leven te behouden, of om zich in kwade ontmoetingen te kunnen beschermen; en in die toerusting zei men tot hun: „ Ga heen, keer naar u Volk „ te rug, doe aan uwe Landgenooten „ bericht van 't voorgevallene; en „ om hun te toonen dat wy van ons „ voordeel een goed gebruik maaken, „ zoo geef van onzent wegen een goeden raad aan uw Volk, welke is, dat „ ze op een andere tyd geen Vrouwen „ meer uitzenden, om op de Manne- „ jacht te gaan (1). „ De schimp-
schoot

(1) De vry fyne beschimping in 't midden der woestheid, schynt dat Volk eigen te zyn.

schoot was gansch niet ontbloot van geestigheid; maar, die afgesneeden neuzen en ooren deedze, myns oordeels, wat te scherp zyn.

Wy kwamen den twaalfden dag aan het Dorp der *Otentaérs*, welker Land van Indisch Kooren overvloedig; daar wy onze Kanoos ook lustig mede opvulde. De *Otentaérs* wonen aan den oever van een snelloopende Rivier, die uit de nabuurige Gebergten zyn oorspronk trekt. De Dorpen van dat Volk strekken zich nochtans niet uit tot aan den bovenkant der Rivier; dat gedeelt is door drie andere verscheide Volkeren bewoont, als de *Panimabaers*, de *Panaesfaers*, en de *Panetonkaers*. Ik hadt wel gewilt dit zelf te kunnen onderzoeken, maar myn tyd verliep sterk; en daar by hadt ik reets alle hoop verlooren.

zyn. Zie hier een ander van hen. Eenige van die Wilden op een tyd een *Huronner* verbrandende, sneeden hem reepen vlees van 't lyf; en het hem in den mond steekende, zeiden zy tot hem: *Gy lust het Menschen vlees, eet nu van dat van uw eigen, om aan uw Volk, dat tegenwoordig onder de Iroquoiers is, daar door te verstaan te geven dat wy een afgryzen van uwe gewoontens hebben.*

looren van de ontdekking te doen, die ik, ten opzichten der Spanjaarts, hadt gewenst te volvoeren. Ik verliet dande *Otentaters* des anderen daags, en schoon wy voor stroom hadden, roeiden wy 'er echter onder; 't welk ons in vier dagen aan de Rivier der (1) *Missouriers* deedt komen. De afstrooming van die Rivier was niet min snel dan die van *Mississippi*; 't geen wy regt gewaar wierden toen wy ze oproeide om aan het eerste Dorp der *Missouriers* te geraaken.

Ik

(1) Deze Rivier, die men acht dat noch grooter is dan die van *Mississippi*, en haar naam geeft aan een wyduigestrekt onbekent Land 't welk een gedeelte van *Louiziana*, uitmaakt, komt van 't Noordwesten afgevloeidt, en ontlast zich in den Vloed *Mississippi*. Men heeft die Rivier drie hondert mylen ver opgevaaren, en de Wilden welke den oever derzelve in groote meenigte bewoonen, verzecken dat zy uit een berg ontspruit, aan welkers andere zyde een waterstorting een groote Rivier voortbrengt, die naar 't Westen vloed, en zich in een groot Meir ontlast; 't welk, de waarheid van dat verhaal vooronderstelt zynde, niets anders dan de Zee van *Japan* kan zyn. Het land omstreeks de Rivier der *Missouriers* is zeer vrugthaar, en men twyffelt niet of daar zouden een groot getal goud en zilver mynen in kunnen gevonden worden, daar de Wilden zelfs brokken van hebben laaten zien.

Ik hielt daar een kort verblyt van eenige uren, maar dat niet naliet my van veel nut te zyn; want om my voor myne beuzelingen te beloonen, vereerde men my hondert Kalkoenen, welke de Inwooners geen moeiten hadden om te verzamelen, dewyl hunne Hutten daar overvloedig van voorzien zyn; en buiten dit zyn 'er zeer veel van die Vogels in 't Land. Wy traden dan den zelfden dag weder aan boort, die den achttienden van de maand was; en met kragt voortroeiende, flapten wy des avonds op een kleine afstand van het tweede Dorp aan den wal. Dewyl myn voornemen was daar eenigen tyd te vertoeven, haalden myn Volk de Kanoos op het land, en haaste zich met Hutten op te slaan. De *Outagamiers* zeiden my dat zy ondertusschen in het Dorp op Kondschap wilden uitgaan, en ik gaf hun een geleide van tien Soldaaten met een Sergant mede. Die Bende deed een kwaadereis. Niet een van de onzen kon zich doen verstaan, en zy verstonden de babbeltaal der *Missouriers* geen hair beeter. 't Is waar dat zy beiden de Apentaal, of die der Gebaarden, konden te hulp neemen; maar 't is te den-

denken dat hun dit niet inviel. Wat 'er van zy, het scheelde weinig of de wederzydsche gebrooketaal zou een treurig besluit gehadt hebben. De *Misfouriers* alle gedult verliezende, of kwaade vermoedens opvattende, dreigde ons Volk reets, en ligte de hand al op om zich van hun te verzekeren; en de mynen hadden niet gemist hun huiten duurst te verkoopen, zoo dat het een bloedbad zou geweest zyn. Maar toen men op het punt stont om handgemeen te worden, kwam 'er heel gelukkig een goeden Gryzaart op den aangang, die zyn Volk toeriep: Laat ons wel acht geven op 't geen wy gaan beginnen, en de eer en het bloed van den Landaardt niet reukeloos in gevaar stellen. Die Vreemdelingen zyn niet alleen, men heeft hunne Legerplaats ontdekt; wy moeten niet twyffelen dat zy ondersteunt zyn, en dat hun Volk zich eer aan stukken zal laaten hakken, dan de beleediging niet te wreken welke men aan hunne Makkers zou gedaan hebben. Die vermaaning van den Gryzaardt hadt zyne gewenste uitwerking, en belette het ongeluk. Ga niet met my haarklooven over
de

de aanspraak van dien vromen Man. Ik geef ze u niet dan voor 't geen hy behoorde te zeggen; en zoo gy my vraagt waar ik verstaan heb 't geen hy gezegt hadt, dewyl myn Volk hem niet verstond, een weinig gedult als het u belieft, en gy zult u voldaan vinden. Myn Afgezondenen dan ziende dat de *Missouriers* ten hunnen opzichte zulke gevaarelyke Stommen waaren, en dat men niets uit hun kon te weeten komen, kwamen te rug, noch gansch verschrikt zynde van 't gevaar 't geen zy geloopt hadden. Na my de zaak verhaalt te hebben, zag ik wel dat wy niet in veiligheid waaren; 't geen my goede maatregelen deedt neemen, om niet overvallen te worden. Omtrent twee uren na middernacht hoorden de geen van ons Volk die de wacht hielden eenig gerugt; en luidt geroepen hebbende, *Wie daar?* antwoorden men hun in de *Ilinoische* Taal, dat twee Inwooners van het Dorp gehoor verzogten. Ik vond niet raadzaam hun op zoo een ongeleegte uur te laten inkomen, en stelde het uit tot na Zons opgang. Ondertusschen konden onze *Outagamiers* het smadelyk onthaal niet verkroppen
't welk

't welk men hun in het Dorp had aangedaan; de handen jeukte hen om 'er zich over te wreeken, en zy hielden den ganschen nacht geweldig by my aan, dat ik ze wilde toelaaten het Gehugt te gaan verbranden. Maar ik wachtte my wel hun die vryheid te geeven; de daad hadt te snood en te barbaarsch geweest. Ik antwoorde, dat wy moesten toonen de wyfte te zyn; en dat wy reisden om ontdekkingen te doen, maar niet om te moorden. De *Outagamiers* hielden zich of zy myn reden goedkeurden, en lieten my vervolgens in rust. Met het aanbreeken van den dag misten de twee Nachtbooden niet te rug te koomen. Dewyl zy last hadden ons te herkennen, en zich te deeg te verzeekeren wie wy mogten zyn, ondervraagden zy ons met alle strengheid, zoo dat wy meer als twee uren verhoort wierden. Ons dan eindelyk op allerlei wys onderzocht hebbende, en van onze goede trouw overtuigt zynde, verzogten zy ons heel beleeft, dat wy het Dorp wilde naaderen. Maar de *Outagamiers* op hun beurt de fieren speelende, versmaade die uitnoodiging. Als gy ons beweezen zult hebben

't geen gy ons verschuldigt zyt, zeiden zy, met gefronste winkbraauwen; en wanneer het Opperhoofd van 't Dorp, die zich reets al te wel heeft doen kennen, by ons zyne verschooningen zal hebben koomen afleggen, dan zullen wy eens zien wat ons te doen zal staan. De afgevaardigden van die trotsheid verbaaft, beleeden dat wy gelyk hadden; en zy verlieten ons haastelyk, om onze klagten aan den Grooten *Missourier* te brengen.

Daar verlieden drie uren, zonder dat 'er iemant verscheen. Wy begonden ongeduldig te worden, en men beraadslaagden reets wat besluit ons best stont te neemen; maar Mynheer het Opperhoofd kwam eindelyk. Ik bemerkte terstont de reden van zyn vertoeven, de vrees had hem belet te komen; en daar by moesten de geschenken vervaardigt worden. Zyn Groot Achtebaerheid naderde ons dan, maar met de doodschrik op 't gelaat geschildert; en eer in de gestalte van een misdadige Slaaf, dan met de houding van een Heer des Lands. Zyn Volk was van een kwintige opschik, die my niet mishagde. Het was, inplaats van met

met kostelyke lievereien , met alles omhangen wat tot onze verzorging kon dienen. De eenen waaren gewapent met gerookt Vlees, de anderen met zakken Indisch Kooren; genen met Razyenen, en zommigen met Geitenvellen, met verscheide kleuren beschildert. Dit alles kwam my ongelyk beter voor dan buigingen en begroeringen; ook beantwoorde ik die beleeftheid door andere mildheden, maar welker waarde my niet belette ver aan de beste koop te zyn. Na al die plechtigheden der eerste toenadering, en de wederzydsche vereeringen, moest 'er tot de zaak getreden worden. Het Opperhoofd hadt de twee Inboorlingen die *Ilinoisch* spraaken, tot zyn Tolken, en ik bediende my van de *Outagamiers*. Wy deden ons uitterste best om eenig licht uit hem te trekken, doch 't was ons niet moogelyk dien vroomen Gryzaart aan 't klappen te krygen. Hy verklaarden ons niets te weten, maar dat wy kondschap van 't Land zouden bekoomen als wy de Rivier verder op wilde vaaren. Niets dan dit antwoord was 'er uit hem te haalen, en wat wy ook mogten doen, de oude

Vos wilde geen andere toon zingen. Myn *Outagamiers* schuimbekte van boosheid, de koppigheid van dat Opperhoofd in niets te willen zeggen, verwekte een heftige verdubbeling van woede in hun, om alles in vuur en vlam te zetten; maar ik wilde daar niet naar luisteren, en bragt hunne woede door meenigvuldige betoogingen tot bedaaen. Om daar echter een nieuw toeval van voor te koomen, deedt ik ons vertrek verhaaften; en de dag zelfs van dat mondgesprek, traaden wy ten twee uren naar den middag weder in onze Kanoos. Na digt by de vier uren tegenstroom opgevaaren te zyn, bevonden wy ons aan den mond van de Rivier der (1) *Ozagéers*, daar wy onze

(1) De Rivier der *Missourirs* voert ook wel den naam van die Volkeren. Daar ontlasten zich noch in dezelve een groot getal andere bekende Rivieren, die overal vaarbaar zyn, en welker oevers door verscheide Volkeren bewoont worden: Als de *Panimohaérs*, die maar onder een Opperhoofd staan, en 22. Dorpen bewoonen, waar van het minste van 200. Hutten is; en de *Paneassaérs*, de *Panaérs*, de *Fanalogaérs*, en de *Matotaners*, allen niet minder in magt als de *Panimohaérs*. De *Ozagers*, waar van hier gesproken wordt, bewoonen

ze Legerplaats nederfloegen. Wy hielden geduurende den nacht zeer goede wacht, en waaren bykans steeds in de waapenen, ter oorzaake der Wilde Buffels, die vermaak schepte vry dikwyls met ons te koomen worstelen. De volgende dag dooden wy 'er eenigen, om ons te wreeken; en de Slagting zou ongelyk grooter geweest zyn, zonder een zwaare regen, die onze moedt heel te onpas kwam verkoelen. Zoo als wy bezig waaren met onzen prooi te vervoeren, riep een van de onzen dat hy Menschen zag; en inderdaad een vry talryke Bende Wilden kwaam regt op ons aan. Gy oordeelt wel dat wy ons toen terstondt schrap stelden. Een iegelyk vatte het geweer op, en wy ons verschanfende agter de zwakke afschutting der Legerplaats, zaagen den Vyand aankoomen. Het geval

nen zeventien Dorpen langs hunne Rivier, welke in die van *Missoris* uitwaatert. De *Akanzaërs* onthielden zich ook eertyds aan een der andere Rivieren, welke 'er zich in ontlasten, die tot heden hun naam voert; en ter plaats daar men de Kaap *Sant Antony van Padua* vindt, woonen de *Manzopoléaërs*.

geval redde ons wel haast uit die Krygsallarm. Een myner Soldaaten zyn Snaphaan in de lugt geloft hebbende, omze vervolgens te beeter te laaden, veroorzaakte de enkele flikkering van 't vuur een zoo grooten schrik in die Liederen, welke met snelle schreden op ons afkwamen, dat zy van een verspreiden, en hier en gints, als kudde Schaapen op het aannaderen van een Wolf, wegvlugten; enkelom dat het gebruik van Schietgeweer al zoonieuw voor die Volkeren was, als het voor de Bewooners der *Lange Rivier* was geweest. Dit geval misten niet de gramschap der toornige *Outagamiers* weder te ontvonken; zy hielden op zulk een krachtige en dringende wys by my aan, om het Dorp in de asch te leggen, dat ik hun niet langer weerstaan kon, en myne reden bezweek schandelyk voor de beestachtigheid van die Verwoesters. Ik hadt dan de toegevendheid dien zelfden avondt weder aanboord te treden, en te rug te keeren; want wy hadden het Dorp agter ons gelaaten. Omtrent middernacht aan dat Gehugt gekoomen zynde, wachte wy den dag in groote stilte af;

af; en hy begon naauwlyks door te breeken, of wy traaden het Dorp in. Het was zonder verdediging; de Wilden welke wy des avonds te vooren hadden doen vlugten, en die 'er de Krygslieden van waaren, bevonden zich noch niet te rug, of waaren misfchien voor Zons opgang vertrokken, om ons te gaan opzoeken. Wat 'er van zy, wy verkondigen onze aankomst in 't Gehugt door al ons Schietgeweer te gelyk in de lugt los te branden. Oordeel wat uitwerking die onverwachte donder moest voortbrengen. In dat oogenblik vloogen de Gryzaards, de Vrouwen, en de Kinderen uit de Hutten; en met een zoo veel te grooter verbaaftheid, als niet weerende wat besluit te kiezen. Zy zaagen rondom zich niet anders dan een onvermydelyke doot; hun eenige toevlugt was zich aan onze voeten nederte werpen, en ons door teekenen te doen begrypen, (welke in die geleegdheden een zeer welspreekende stem der Natuur zyn) dat wy de vrymagtige Besliffers van hun leven en geluk waaren. Ons voorneemen was geenzins hun het leeven te beneemen:

Men beval alleen dat ze uit het Dorp zouden vertrekken; en zoodra zy 'er buiten waaren, stak men het Gehugt aan zoo veel hoeken in den brandt, dat het wel haast in koolen lag. Ik verhaal u dit geval als geen Krygsdaad, 't is een misdaad die ik u bely; en zoo myne Brieven in 't licht koomen, de schaamte die ik zal hebben dat deez' daad aan een iegelyk bekend wordt, zal my ten boete van een zoo groote zonde verftrekken.

Na dit roemrugtige Heldenwerk, traaden wy weder in onze Kanoos, en agtervolgden den snellen stroom van die Rivier af te zakken. Onze Schipvaart was zeer gelukkig, daar gebeur ons niets van belang tot aan den Vloedt *Mississippi*. Wy liepen op den twintigsten vry vroeg in dien Vloed; en des anderen daags naar den middag, toen wy niet bedacht waaren dan om onzen weg geruſt te vervolgen, ontdekten wy omtrent vier hondert Jagers, die het op de Wilde Buffels gemunt hadden, daar de velden naar 't Westen geheel mede bedekt zyn. De ontmoeting was een weinig te ſterk van Manſchap, om ons niet eenige ongeruſtheid

heid te baaren; maar wy wierden wel haast geruſt geſtelt. Zoodra die Wilden ons ontdekt hadden, deden zy ons, wel verre van zich ſchuw te toonen, een minzaam teeken dat wy naar hun zouden toeroeien. Dewyl wy hen echter niet kenden, en dat daar by hun getal ons van verre veel grooter voorkwam dan het inderdaad was, ſtonden wy in beraad, en het ſcheelde weinig dat wy niet alle zeilen en riemen byzette. Ons goed noodlot haalde het nochtans over, en wy landden een Musketschoot booven hun. Zoodra zy ons aan den wal zaagen, liepen zy in gedrang naar ons toe; maar wy, die niet als Wilde Buffels begeerden gehandelt te worden, riepen die Jaagers toe, dat zy niet allen te gelyk zouden naaderen, en zy zaagen genoeg aan onze fiere en dreigende geſtaltens, dat het niet veilig was ons vrees aan te jaagen. Dus kwam de Bende niet verder, en vier der voorſten zich by ons gevoegt hebbende, zeiden ons in de *Ilinoiſche* taal, en dit met een lachende oog en een vroolyk gelaat, dat zy (1) *Akanſaers*

(1) Dat Volk is ſterk en talryk. Zy maaken

jaers waaren. Wy geloofde het zoo schielyk niet; maar na hun uitrusting te deeg bezien te hebben, en booven al de Messen en Schaaren welke hen om den hals hongen, lieten wy ons overreeden. Zy droegen ook kleine bylen, die ik wist dat de *Illinoisers* hen by hunne ontmoeting vereeren; en ik wenschte daar by zoo vuriglyk dat het die

ten minsten vier duizent Krygslieden uit, en hebben allerlei soorten van Pelteryen. *La Salle* ontdekte het in 't Jaar 1682. aan de Rivier van dien zelfden naam, aan welker oevers zy verscheide Volkryke Dorpen hadden. Kort daar na liet *Tonti* Bevelhebber voor *La Salle* in de Sterkte *Crevecoeur* by de *Illinoisers*, een kleine Schans onder hen opwerpen, en eenige Franschen zette zich daar met der woon neder. Zy ontfoegen die Ontdekkers zoo wel, dat zy zelfs aanboden zich aan den oever der Rivier *Ouäbache* te gaan nederzetten, om te digter by de Sterkte *Crevecoeur* te zyn; en volvoerden het ook. Die nieuwe woonplaats is twee hondert mylen hooger op dan de Rivier van hunnen naam; wel te verstaan in 't vaaren langs den Vloed *Mississippi*, die daar groote armen of bogten heeft, en zeer slanggewys loopt. Wat de Rivier *Ouäbache* belangt, zy is al zoo groot als die Vloed, en ontfangt een meenigte andere Rivieren in zich, door de welke men in dien Vloed kan koomen.

die zelfde *Akanfaers* waaren van welke Mr. de la Salle en verfcheide andere Franfchen veel goeds gemeld hebben, dat die begeerte byna zoo veel als een betoogende reden was om my te overtuigen. Zonder dan in een naauwkeuriger onderzoek te treden, ftapten wy uit onze Kanoos, en gaaven ons met vertrouwen en openhartigheid aan de goede trouw van die Jaagers over. Wy hadden geen reeden om 'er berouw van te hebben. Zy deden hun uitterfte beft om ons den tyd aangenaamelyk te verdryven. Het danffen, het zingen, het vergaften en de gefchenken, alles was 'er geen gebrek. Wy hadden daar wel noch Komedy, noch Opera, maar men gaf ons tot een Schouwfpel een van die Spaanfche Verluftingen, welke men een Stierengevegt noemt. De *Akanfaers* ons, als by wandeling, een myl ver van de plaats onzer aankomft geleid hebbende deden toen daar voor ons een verluftiging jagt; dat is te zeggen, dat zy tot hun vermaak verfcheiden liften en behendigheeden tot het vangen der (1) Buffels

(1) Die Dieren zyn de helft grooter als de
Eu-

fels te werk stelden. Die Wilden toonden ons ook een Krokodil, welk even gedoodt

Europische Ossen: Haar hair is een soort van zeer fyne wol, en heel lang; het schouderbladt ongemeen groot; de hoorens van een onmaatige hoogte, en hare oogen van zoodanige grootte, dat ze yffelyk zyn om aan te zien. Zy graazen steeds met hoopen, op zyn minst van drie of vier hondert, in ruime Weiden welker gras ongemeen hoog is. De Wilden onttingen ze doorgaans van verren; ondertusschen kruipt 'er een van hen tusschen het gras, tot in 't midden van den hoop, en ryft dan met een groote schreeuw schielyk overeind. De Buffels, zeer schuw zynde, neemen daar op de vlugt, wanneer de Wilden 'er van alle kante op loschieten; en dewyl die Dieren, hoe gekwets ze ook mogen zyn, echter op den schutter afkomen, leidt den Jaager, om dat gevaar voor te komen, op de dye, de heup, of eenig been aan, en mist schier nooit haar daar te verlemmen; 't welk hun den verderen loop belet. Meer naar den Zeekant zyn een ander soort van groote Buffels, *Cibolas* genaamt, noch kloeker als de andren; die van den nek tot half weegen den rug een hult hebben. Zy graazen in de Riedvelden, en vergaaren zich ten getaalle van vyftien hondert by malkander. Dewyl ze in 't midde van die Riedvelden als ongenaakbaar zyn, omringen de Wilde dezelve; en ze aan verscheide hoeken in brand steekende, veroorzaakt dit een geweldige brandt, vooral wanneer den wind sterk doorwaait. De snelheid van de vlam, gevoegt

*Cra. v. d. M.
allant de
un petit veau*

*Krookedil die cen
klein Kalf gaat
Verslonden.*

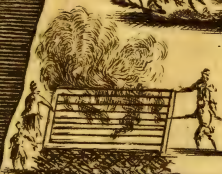
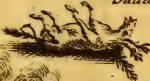
*Bœuf pris par les
Cornes avec des Cordes
Os met trouven by de
hoornen geranger.*

*Bœuf ataque a coup de
lance
Os met Spietsen aangetast.*

*Sauvage Sautant sur un bœuf
Cen Wilden die op een Os Springt.*

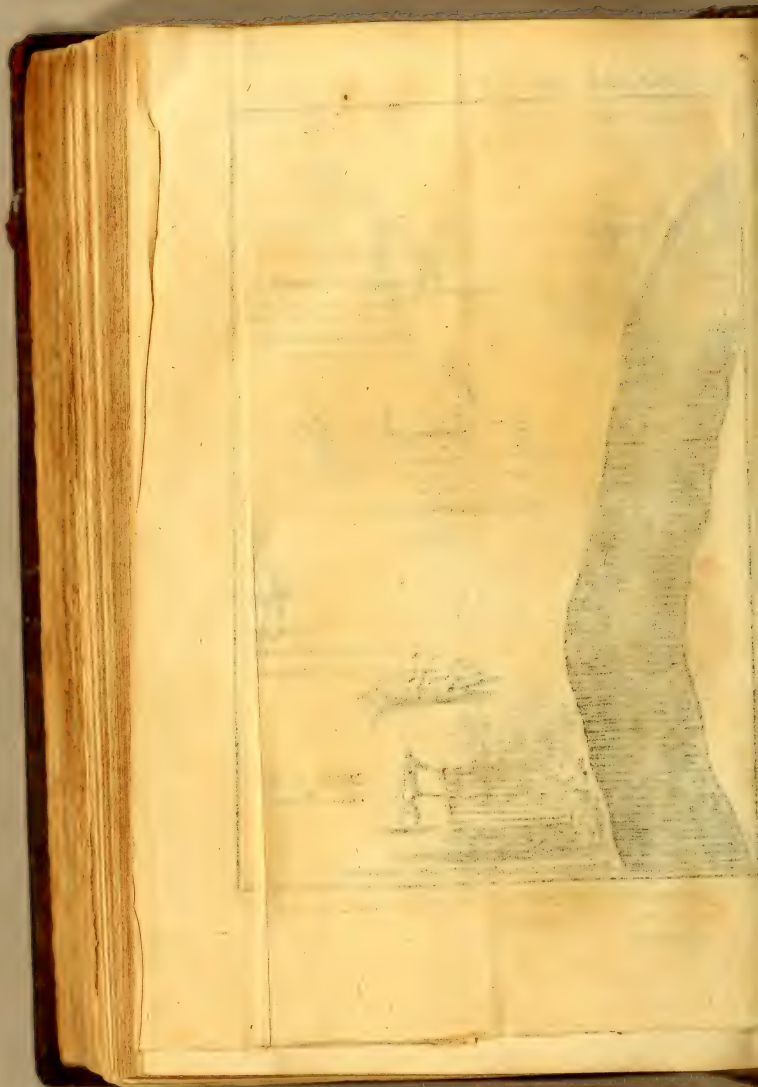

*Wilden die het
Vles Rooken.*

Sauvages bouchant des viandes

*Wilde Ossen.
Bœufs Sauvages*

doodt was. De wys op welke zy dat Dier om 't leeven brengen, is zeldzaam, en ik zal 'er u eens een beschryving van laten toekomen. Voorts was ons verblyf by de *Akansaërs* in 't minst van geen voordeel, in opzicht van 't voornaamste oogmerk myner reis. Die Jagers waaren omtrent de Spanjaarden niet meer dan ik zelfs onderrecht; maar toen ik hun van de *Missouriërs* en de *Ozagéers* sprak, de twee laatste Volkeren die ik bezogt hadt, zeiden zy: Dat zyn talryke Volkeren, maar lafhartig en verradelyk, zonder moedt of trouw: Hunne Rivieren zyn heel groot, en hun Land schoon en vrugtbaar; 't is jammer dat het door Schelmen bewoondt wordt. Die getuigenis verlichte myn gemoed vry veel van de knaaging der brandstijting; en het berouwde my schier dat ik het Gehugt der *Missouriërs* gespaart hadt. Ik my niet langer dan twee daagen

gevoegt by het yffelyk geknap van het brandend riet, verschrikt dan de Buffels, en doet ze naar allen kanten de vlugt kiezen, terwyl de Wilden, in 't rond op boomen gezeeten, de eene met Werpspiefen treffen, op den anderen losbranden, en 'er een ongeloofelyke slagting onder aanrechten.

gen by de *Akansjaers* hebbende konnen ophouden, betuigde hun een erkentenis die zeer na aan de achting kwam; en weeder in onze Kanoos getreede zynde, vervolgden wy onze Reis tot aan de Rivier *Ouabach*. Zy is diep, en die hebbende laten looden, bevonden wy 'er drie en een halven vaadem water, 't geen net de maat is welke de *Akansjaers* ons opgegeeven hadden. Het is waar dat die Rivier my toen voorkwam niet in haar gewoonen loop te zyn; en myn Wilden zouden hondert tegens een wille wedden hebben dat zy opgezwollen was. Men verzeekerde my dat ze meer dan hondert mylen voortvloeide. Ik hadt die schipvaart graag met veel vermaak ondernoomen, en zoo de zaak van my hadt afgehangen, het is zeeker dat ik ze tot aan haar oorspronk zou opgevaaren zyn; maar dewyl myn tyd het niet toeliet, voer ik den Vloedt *Mississippi* weeder op, tot aan de Rivier der *Ilnoiers*. Wy kwaamen 'er den neegende April, doch niet dan met veel moeite; want behalven dat wy de twee eerste daagen in den wind hadden, liep den stroom zeer snel af.

Dewyl ik (1) *Mississippi* verlaat, om daar niet weder te keeren, zal het u zeekerlyk niet onaangenaam zyn dat ik al 't geen ik van die Vloed opgemerkt heb, by malkander voeg, en u daar een denkbeeld van geef. Zyn minste breedte is van een halve myl, en zyn geringste diepte van anderhalve vadem water. Ik kan u van zyn grootste wytte, noch van zyn meeste diepte zonet niet spreken; maar van het meerder naar 't minder te oordeelen, is het genoeg op te maaken dat den Vloed

Mis-

(1) Men heeft die Vloed ook naderhandt *de Rivier van Colbert*, naar den Staatsdienaar van dien naam genaamt. 't Is zeeker dat zy een der schoonste Landen der Weerelt besproeid; nochtans geeft zy 'er aan haare uitwaatering gansch geen groot denkbeeld van. Daar vertoont zich zelfs niets dan iets yffelyks; de mondt derzelve is 'er door verscheide Eilande als afgeslooten, die verschillende uitwaateringen en een meenigte Zandplaatn veroorzaaken. De Landen aan den Oever der Zee geleege, staan geheel onder waater, en zyn onbruikbaar. Op het eind van February, of in Maart, is hare Overstroming zoo geweldig, dat de toppe der hooge Mastboomen welk aan hare Oevers groeien, byna onder waater staan. Maar alzoo den grond, van de Rivier af, gestaag oploopt, strekt zich die Overstroming niet ver uit.

Mississippi meer als gemeen is. Hy is stil in zyn' loop, en de Wilden hebben my verzeekert dat hy maar drie of vier maanden van 't Jaar snel voortstroomt. Daar by is hy zeer veilig om te bevaaren, ik heb 'er noch Riffen onder Waater, noch Zandbanken ontdekt. Men roeid dien Vloed niet lang op, zonder Eilanden aan te treffen, daar leggen 'er zeer veel in; en alzoo zy byna allen met geboomte beplant zyn, maakt het des Zomers een zeer schoon gezicht. De boorden van die Rivier zyn niet min bekoorlyk, men ziet 'er aan den een en den anderen oever niet dan Bosschen, Heuvels, en Weilanden. Met dit alles is die Vaart nochtans woest, en zelts yffelyk, in vergelyking van die van onze schoone Fransche Rivieren. Gedurende al den weg welke door ons op den Vloed *Mississippi* is afgelegd, heb ik niet kunnen bemerken dat die Rivier (1) bogtsgewys loopt; en ik zal u hier by deez' gelegenheid zeggen, dat

(1) Digter aan de Zeekant dan den Schryver geweest is, is dit zoo niet; en zy neemt reets een Slangswyze loop van de Bewooning der *Alkansaërs* af.

dat het zeldzaam is in Amerika een Rivier te vinden die bezyden afwykt, en in hare kil met kromtens voortvloed; met een woordt, die Slangsgewys voortstroomt.

De lucht van *Mississippi* is gezond, de grond vrugbaar, en de Lugtstreek bekwaam tot de voortteeling der Dieren. Een der grootste vermaaken op dien weg, is de oevers geheel bedekt te zien met halfslagtige Dieren en Gevogelte, die 'er in vrede en met de beste vriendschap der Weereld zaamen azen. De Buffels, de Harten, de Geitebokken, en de Kalkoenen ziet men 'er met heele hoopen. Ik zeg u niets van de Dieren en Vogels welke men op die Rivier vindt, en die in Europa onbekent zyn; dit zou stof genoeg voor een geheel Boek uitleeveren. Gy zoudt noch met te meer regt van de verdrietelyke langheid myns Briefs walgen, zoo ik u een naaukeurige Beschryving deedt van de Jagtpartyen, de Visseryen, en al de Wilden die ik ontmoet heb. Dit alles is in myn Dagverhaal uitgedrukt; en zoo ik leedige tyd en gedult genoeg hadt om het voor u uit te schryven, zoudt gy u moeten getroosten een vry

I. Deel.   Ce   dik

dik Boek te doorblaaderen. Om by myn stuk te blyven heb ik niet verzuimt op dat Dagverhaal al de Jagtpartyen en al de Viileryen aan te teekenen, die wy of zelf gedaan hebben, of waar van wy ooggetuigen zyn geweest; en gy zoudt verbaaft staan van te zien, dat 'er byna elke dag een Jagt of Vischvangst van een verschillend foort was. Daar zyn ook langs de Rivier *Mississippi* een meenigte Vrugtboomen; maar alzooy dien tyd zonder vrugten en blaaderen waaren, hebben wy 'er niet dan het bloote hout van gezien. De Wyngaart ontbreekt 'er ook geenzins, en zy brengt trossen en druiven voort van een ongemeene groote. Die schoone druiven worden in de Zon gedroogt; ik heb 'er eenige van gegeten, en ze nitmuntende van smaak bevonden. Toen ik u gezegt heb dat het op en aan die Rivier van alle foorten van Beesten overvloeide, heb ik de Bevers vergeeten uit te zonderen. Zy zyn 'er heel zeldzaam. Dit is van gelyken op de *Lange Rivier*; maar daar zyn weer in vergelding op die beide Vloeden een meenigte *Otters*; en de Bewooners vangen 'er genoeg, om 'er zich goede bonte rokken van

van te maaken, die zy des Winters ge-
bruiken.

Wy gingen den tienden April onder
Zeil, en voeren steeds op de Rivier der
Ilinoiers voort. Een West-Zuid-Weste
wind diende ons zoo wel, dat wy in
zes dagen aan de Sterkte *Crévecoeur*
aanlandde. Den Hr. van (1) *Tonti*, die
'er

(1) Dien Heer, een der Ontdekkers onder
La Salle, hadt de achting der *Ilinoiers* dubbel
verdient. Toen de *Iroquoiers* in hun Land
vielen, als voorens is aangemerkt, bewerkte hy
een verbont tusschen hen, op 't gevaar van zyn
leeven af. Hy zich ten dien einde naar de Le-
gerplaats der laatsten begeevende, tradt 'er
naauwlyks binnen, of deez' trouwloozen greepen
hem aan, ondanks de Vreedesnoeren die hy in
de handt hiet, welker yertooning by de Wil-
den heilig is. Zy ontweldigden hem dezelve, en
een van hen drukte hem een Mes in de borst. De
steek schampte by geluk op een ribbe af, zoo dat
hy maar ligt gekwetst wierdt; en de reede-
lyksten van den hoop het bloedt gestelpt heb-
bende, door een zekere balzem die ze op de
wondt leiden, bragt men hem met zyn Tolk
in 't midden der Legerplaats, daar hy hun tot
een Verdrag wist te beweegen. Terwyl hy hier
meede beezig was, kwam hem een nieuw ge-
vaar over. Men was van weederzyden hand-
gemeen geraakt; en een *Iroquoisch* dit gevegt
aan een der Generaals koomende bootschap-
pen, zei hem zelfs, dat hun regte vleugel
C c 2 begon

'er Gezaghebber van is, ontfong my volmaakt wel. Dien Heer is een der heufte Liederen der weereit, en de eerbied welke de *Ilinoiers* voor zyn perfoon hebben, ten hoogfte waardig. Ik ruste drie dagen uit, 't welk my geraade dacht, dewyl wy in zulke een langen tydt niet dan op het Veld vernacht hadden. In die Sterkte vondt ik twintig Boschloopers, die met de *Ilinoiers* handelde, en het stontd maar aan my om eenige ruilingen met die Kooplieden te doen. Na ons

begon te wyken, en dat men onder de *Ilinoiers* verscheide Franschen hadt ontdekt, die sterk op hen schooten. Deez' Barbaren zaagen hem daar op met een dreigend gezigt aan. Een jonge *Iroquoisch* stont reets met een Scheermes agter hem gereet, hem van tydt tot tydt het hair opligtende, om 'er hem het vel van de harsenpan met haar met al mede aftefnyden, dat by die Wreedtaarts tot het roemrugtigste Zeegeteeken versprekt. En zonder een der twee Bevelhebbers, die het, in hun raadpleegen, op den anderen overhaalden, en wilde dat men hem het leven zou schenken, om aan de *Ilinoiers* hun woord van vreden en verzoening te brengen, was het niet hem gedaan geweest. Die Vrede was echter maar geveinst; de *Ilinoiers* zouden, zonder zyne waarfchouwing, verraderlyk van hen overvallen zyn geworden, gelyk ze reets in hun verlaate Leegerplaats gedaan hadden,

ons te deeg uitgeruſt te hebben , be-
dankte ik Mr. den Gezaghebber , en
wy voeren naar het Dorp der *Illinoisers*.
Wy traaden daar des anderen daags , zyn-
de den twintigſten , aan land. Maar hier
veranderde het toneel. Daar kwam geen
zeilen noch roeien meer te pas ; wy
waaren genootzaakt een torſſing over
land te doen , en wel een zoodanige ,
die ter lengte van twaalf goede uren
moeft geſchieden. Om my ten ſpoedigſ-
te van dien ruwen arbeid te ontfiaan ,
beval ik my in de goede gunſt der In-
wooners. Zy behandelden het als braave
Wilden , en ik hadt meer Laſtdraa-
gers dan ik begeerde. Het is waar dat
ik myn reizende Schatkift terſtont
ontfloot , en 'er een groot gat in maak-
te. Ik vereerde aan de voornaamſte van
het Dorp , een groote Rol Braziel Ta-
bak , hondert Ponden Buskruit , twee
honderdt Ponden Kogels , en eenig Ge-
weer. Het zien van zoo veel moorddaa-
dige Schatten , ontfonkre de edelmoedig-
heid der *Illinoisers* ongemeen ; want in
de Nieuwe Weereld , zoo wel als in de
Oude , heeft het belang een groote in-
vloed op de gediengſtigheid. Om kort
te gaan , myn Draagers floegen handt

aan 't werk, en ik wierdt zoo wel gediend, dat alles in vier dagen overgebracht was. Wy kwaamen dan de vierentwintigste aan *Chekakou*; een plaats daar de wederinscheeping moest geschieden. Daar naamen de *Outagamiers* afscheid van ons, en sloegen den weg in naar hun Land. Die Wilden scheenen van my zeer voldaan; doch ik verbeel my dat de *Snaphaanen* en de *Pistoolen*, welke ik hun by onze scheiding vereerde, zeer veel deel hadden in de teedere vriendschap die zy my betuigden.

Wy gingen den vyfentwintigste onder zeil; en met alle magt voortspoedende om ons van 't mooie weer te bedienen, liepen wy den agtentwintigsten in de Rivier der *Oumamiers*. Op dezelfde plaats aan Landt getreden zynde daar *Mr. de le Salle* over eenige Jaren een Sterkte liet bouwen, vonden wy 'er vier honderdt Krygslieden. Zy waren allen in een gesteltheit om een uur of twee in vreugde door te brengen; maar gy zult zeekerlyk niet kunnen raaden wat de reeden van hun goeden luim was. Het verbranden van drie ongelukkige *Iroquoiers* veroorzaakt den zelve. Ik deedt al wat mogelyk is, om dien slag

slag af te wenden, en besleedde al myn welsprekenheid om die onbeschoften te overtuigen, dat een zoo yffelyke Wreedtheid teegen een goedt Krysgebruik streedt; doch ik kon niets verwerven, en ontfong geen ander antwoord dan dat alle *Iroquoiers* verdienen verbrandt te worden. Die Wilden vernoegden zich zelfs niet met op myn verzoek het levenaandeez' drie onschuldigen te weigeren; maar zy begerden noch dat wy in die straf genoeg moesten scheppen, en zy hadden ons schier voor Vyanden aangezien, om dat wy eenige teekenen van medelyden betoonden. Deez' onmenschelykheid is aan die meesten der Wilde Volkeren gemeen. Zy zouden wel willen hebben dat men in die wreede vertooningen even zoo veel vermaak vondt, als men in het Klugtigste Blyspel kan hebben; en zy ergeren zich als men niet in gelach uitberst, op het geschreeuw van een Mensch die men leevendig gaar braat. De yffelyke pynen welke men aan die ongelukkige *Iroquoiers* deedt uitstaan, verwekte in my een waar afgryzen; en ik kon niet besluiten dat stuk ten einde toe uit te zien.

Ik tradt dan weder ten spoedigste in myne Kanoo; maar alzoo die Menschbraders zich daar krachtig tegen stelden, moest ik een voorwendzel verzinnen, om hun te vrede te stellen. Ik zei hun, dat myn Soldaaten een goede voorraad brandewyn opgedaan hebbende, niet zouden missen zich 'er geduurende den nacht in te buiten te gaan, al zou het alleen zyn om hunne Offerhanden te besproeien; en dat zy dus moogelyk in hun Dronkenschap onge-regeldheeden zouden begaan, die ik niet magtig zou zyn te beletten. Deez' verschooning zyne uitwerking gedaan hebbende, vertrok ik; en na dat Meir langs te vaaren, en de Baay van den *Sla-penden Beer* over te steeken, zyn wy hier zes daagen geleeden angekoomen. De Heer van *St. Pierre de Repantigni*, die ik 'er gevonden heb, en 'er van *Quebek* langs het ys gekoomen is, heeft my tyding gebragt, dat Mr. van *Denonville* de vrede met de *Iroquoiers* oorbaar, en zelfs noodig voor de zaaken des Konings oordeelende, en willen dat de Volkeren onze Bondgenooten daar in begreepen zouden werden, Loopers hadt uitgezonden om hun te waarschouwen, dat zy

zy geen meer Vyandlykheeden teegen dat Volk zouden pleegen. Ik heb noch een ander vry klugtig geval verstaan. Onze Gouverneur Generaal heeft aan den Gezaghebber deezen Sterkte geschreeven, dat hy een zeeker Bevelhebber der *Hunonners*, de *Rot* gebynaamt, behendig zou zien te beweegen, om naar de Volkplanting af te komen; en dit om hem de gevaarelyke galgsprong te laten doen. De *Rot* daar van verwittigt zynde, heeft verklaart, dat hy de Reis voordachtelyk wil aanneemen, om Mr. *van Denonville* aan te maanen dat hy zyn woord houdt, en hem te tarten tot de uitvoering te koomen; en inderdaad die *Huronner* vertrekt morgen, met een Bende *Outaouaérs*, en Boschloopers, welke onder het bevel van den Heer *Dulbut* de Rivier afzakken. Wat my belangt, ik heb reets veele van myn Soldaaten, by verscheide gelegenheden, vooraf laten vertrekken; en ik denk hier zes daagen te blyven, om ordre op myn zaaken te stellen.

Zie daar het verhaal van myn Reis. Misschien zult gy ze te zeer bekort vinden. Maar behalven dat ik 'er alles heb uitgelaaten, dat ik uwe nieuwsgierig-

heid niet waardig achtte; ontbreekt my ook den tyd om in al de omftandigheeden van zaaken te treden die u genoeg zouden kunnen geeven. Daar en boven zou 'er een uitgestrekte vernuft noodig zyn dan het myne, om al het merkwaardige by een te verzamelen, en het wel zaamen te hegten. Al het overige wordt door my uitgesteld, tot onze eerste byeenkomst; wanneer ik u een meenigte ontmoetingen en gevallen zal verhaalen, welke my op die Reis zyn overgekoomen. Ik zal u dan van den Oorspronk, den Godsdienst, de Zeeden, en de Manieren van die verscheide Volkeren spreken; en wy zullen onze aanmerkingen over dat alles maaken, zoo wel als over de uitgestrektheid van dat vaste Land naar 't Westen. Zie hier ondertusschen, noch eenige algemeene aanmerkingen tot een toegift. Het Meir der *Illinoisers* heeft drie hondert mylen in zyn omtrek; het legt in het midden van een vry schoon Land, maar dat een regte Wildernis is; en de Oevers van dat Meir zyn omringt met hoog opgaande Bolchadien, doch met weinig Weilanden. Wat de Rivier de

Ouma-

Oumamiers belangt, die is niet veel byzonders, en de moeite niet waard dat men 'er van spreekt. De Baai van den *Slaapende Beer* is vry groot. Het is op de Rivier die zich 'er in ontlaft, dat de *Outaowaërs* alle drie jaaten op de Beverjagt koomen. Voorts vind men op die laatste Vaart noch riffen, noch klippen, noch zandbanken; en 't geen ze noch beeter maakt is, dat de Landeryen die aan de Zuidzyde van 't Meir leggen, vol zyn van Geiten, Harten, en Kalkoenen.

Wat het oogmerk myner Reis betreft, ik heb meer dan eens myn gedachten laten gaan over de geringe Ontdekkingsen welke men in Amerika doedt; en aan my zelf dikmaals gevraagt, wat de reeden mogt zyn der mislukking van zoo veel bekwaame Lieden, die, zoo te Zee als te Land, ondernoomen hebben indie Nieuwe Weerelt verdere Ontdekkingsen te doen? My dunkt dat men voordeel zou konnen trekken uit de mislagen van (1)
Mr.

(1) Een der eerste mislaagen van dien Heer was, dat hy reets in 't begin van zyne Ontdekking eenige kwaadwillige Wegloopers, die
Tent;

Mr. de la Salle, en eenige andere Ontdekkers, die allen noch onlangs het ongeluk gehad hebben van in hunne onder-

Tonti by hem te rug bragt, met genoeg ontfong. De tweede, dat eenigen van zyn Volk hem by de *Illinoisers* hebbende willen verdagt maaken, als of hy heimelyk met de *Iroquoiers* tot hun verderf was aangespannen, die Volkeren door hem wel van de valsheid van dat voorgeeven overtuigt wierden, maar schoon de *Illinoisers* hem beleeden dat zy het van zyn eigen Volk hadden, deez trouwloosheid door hem over 't hoofd wierd gezien. 't Geen van zulke slechte gevolgen was, dat hy in 't Jaar 1679. op Kersdag, schier vergeeven zou geweest zyn; wanneer de Schelmen de straf in de Boffchen ontvlugte. Moogelyk is zyn te groote zorg in over al voor zich zelve een sterken handel te dryven, en de goederen dan in veiligheid te brengen, dat veel tydspilling en onmin moest veroorzaaken, ook geen der geringste. In zyne Ontdekking ter Zee beging hy, onder anderen, die misflag, van te trots en te meesterachtig te werk te gaan, zelfs toen zyn aanslag mislukte en hy genoegzaam buiten alle hoop was. De Jongste der twee Broeders *Lantelos* door hem in 't Jaar 1686. ter oorzaak dat hy door zwakheid niet te wel volgen kon, ondanks alle gebeden van den anderen, naar de Baai van *Sant Lodewyk* te ruggezonden, en, by ongeluk, op den weg door eenige Wilden vermoort, lei dus den grondt der Zaamenzweering, die hem het leeven koste. Een der misslagen van *Tonti* was, dat hy zyn Sterkte by

derneemingen te mislukken. De voorbeelden van die Heeren is een groote les, en leert ons, dat een iegelyk tot die soorten van Ontdekkingen niet bekwaam is. Ik ben niet hoog gevoelende genoeg van my zelf om te denken dat ik 'er bekwaamer dan de anderen toe zou zyn. Dewyl het nochtans aan ieder geoorlooft is zyn giffingen te maaken, 't zy goed of kwaad, zoo als ze vallen; zie hier de mynen. Ik geloof dat het niet alleen moogelyk is, maar zelfs heel gemakkelyk, tot in het binnenste der Westelyke Landen van *Kanada* door te dringen; mits dat men het volgende in acht zou willen neemen. Men moest, inplaats van Kanoos, vlotgaande Sloe-

by de *Ilinoisers* betrouwde aan Schelmen, die, uitgezonden om naar een nieuw Vaartuig van *La Salle* te gaan verneemen, door hem naar *Missilimakinac* gezonden, tot bericht bragten daar niets van ontdekt te hebben, schoon zy, na de goederen aan de *Iroquoiers* te verkoopen, het Vaartuig verbrand hadden; en alhoewel zy 'er van verdagt gehouden wierden, niet de minste straf hadden ondergaan. Zy plunderde ook, door 't opmaaken van hunne oude Spitsbroeders, de Sterkte by zyn afweezen, en liepen tot de *Iroquoiers* over.

Sloepen bouwen, die zeer ligt van hout en draagbaar waaren; en nochtans in staat om dertien Mannen met 35. of veertig hondert ponden gewicht te kunnen voeren, ten einde de golven der groote Meiren te weerstaan. Daar by is is 't volstrekt noodig dat de Bevelhebber der onderneming ongemeen voorzichtig zy. Laat hy zoo veel gezondheid, moedt en vlytigkeit hebben als bedacht kan worden, dit is niet genoeg om drie of vier hondert Mannen in verre afgeleegde, onbekende, en woeste Landen te geleiden, daar men meestentyds zeer groote hinderpaalen ontmoet. Men kan een zoo talryke Bende, doorgaans van opgeraapt Volk zaamgesteld, en waar onder zich Schurken bevinden, niet zonder zeer veel gedult en behendigheid weerhouden. De oproeren de twistingen, en al de andere ongeregeltheeden welke uit de moedwilligheid van een Soldaat ontspruiten die geen goede Krygstugt kent, ontstaan maar al te dikwyls onder dat Volk; en dewyl zy niet door de nabyheid van een Stadt of Sterkte weerhouden worden, spatten zy ligt uit om met geweld de overmagt

overmagt op hunne Bevelhebbers te willen neemen. In dat geval moet men veinzen, zomtyds de oogen fluiten, uit vrees van het erger te maaken. De zagste weg is dan de veiligste, en zelfs de eenigste die men moet inslaan. De Officiers konnen niet te naauwkeurig toezien, om de muitery of de zaamenspanning voor te koomen. Maar zoo het kwaadt, ontdanks hunne oppassingen doorbreekt, moeten zy alles aanwenden om den opstant in zyn geboorte te smooren; en het beste middel daar toe is, de Soldaaten te verzeekeren, dat zy onfeilbaar zouden verlooren zyn zoo de Gezaghebber agter de zaak kwam, en hen te vertoonen, wat verpligting zy hebben aan Officiers, die hun te zeer beminnen om ze in 't gevaar te stellen van voor den kop geschooten te worden. Aan de andere zyde moet den Gezaghebber zich steeds houden als of hy van 't voorgevallene niets wist, zoo lang hy 'er geen ooggetuigen van is; want zoo zy in zyn bywezen maar eenigzins uit den band springen, is het met zyn gezag gedaan, ingeval hy hun niet straft. Hy moet dan, naar de voorzigtigheid het hem zal leeren, en de

gc-

gevolgen hem min of meer gevaarlyk zullen schynen, openlyk of in 't heimelyk straffen; of de straf uittellen. De grootste voorzorg die hy moet gebruiken, om een zoo neetelige omstandigheid te vermyden is, dat hy veel zaaken door de vingers ziet welke de goede en strenge Krygstugt in alle andere gelegendheeden niet zou dulden. De gemeenzaamheid, by voorbeeld, met de Vrouwen en Dogters der Wilden; een krakeel waar in men handgemeen wordt, en zelfs den deegen trekt; het verzuim van de wacht op te trekken; en, met een woordt, al de inbreuken die niet tot oproer strekken, en al de mislaagen die van geen natuur zyn om het gezag te benadeelen. Een andere noodige maatregel voor den Gezaghebber is, dat hy zich van een bekwaam Verspieder voorziet, en hem rykelyk betaalt. Deez', door dat middel alles weetende, zal zich op zekere en vaste berigten in staat konnen stellen om het kwaad voor te koomen; of het af te snyden. Het voornaamste punt is, dat hy den eersten Aanleider en Stookebrand eener zaemenspanning tragt te ontdekken; tot welke navorzing een

een ongemeene doorsleepenheid en geheimhouding noodig is. Maar als men de zaaken zoo wel doorgrond heeft dat 'er omtrent den Schuldigen niet de minste twyffeling meer overblyft, is het volstrekt noodig dat men hem uit den weg ruimt. Dewyl het nochtans te gevaarlyk zou zyn hem in 't gezicht van zyn medestanders te doen sterven, moet men hem op een heimelyke wys naar de andere weerelt zenden; zoo dat hy eenslags verdwynt, en zyne makkers niet weten waar hy vervaaren is.

Het is ook van het uitterste belang voor den Gezaghebber, dat hy het hart zyner Soldaaten wint; 't geen niet heel moeielyk valt, mits men hun heusch behandelt, dat men oplettende is voor hunne benoodigtheden, en een groote begeerte laat blyken om hun last, zoo veel moogelyk is, te verzagten, en ze in de moeilykheid van een zoo gevaarelyke Reis te verligten. Een kleine milddadigheid van Tabak, of Brandewyn, op zyn pas besteedt; hun niet tot te lange marssen tenoodzaaken; hen geduurende hun uitrusten tot vermaak en vroolykheid aan te spooren; met

I. Deel.   D d   hun

hun in neetelige omftandigheden raad te pleegen; en geen gelegenheid te laaten voorby gaan om ze te vermaanen met malkander als Vrienden en Spitsbroeders te leeven; dit alles is 'er ten uitterften noodig. Het is ook goed dat men ze tot eerzugt opwekt. Gy zoud niet gelooven hoe der Krygslieden moedt ontvonkt, als men de konft heeft van hun voor te houden, dat zy de befaamdheid der Waapenen van hun' Vorft, den roem en het belang der Kroon, en de eer en 't welzyn van den Landaart in hunne hand hebben. De beweegreden van den Godsdienst is noch van een groot behulp, en daar is fchier geen bekwaamer werktuig om die foorten van verftanden te leiden zoo als men begeert; maar dit moet van den Gezaghebber of de Officiers koomen, en deeze zich zelf tot Apoftelen en Predikers opwerpen. Want wat de Kerkelyken belangt, wy zien, by ondervinding, dat zy alles bederven; zy boezemen de Soldaaten, door de bygeloovigheid en de befchroomdheid der gevoelens, vrees en bedeeftheid in, en zaaien dikmaal zelf de tweedragt en de verdeeltheid. Met
cen

een woord, zy doen veel meer kwaad dan goed; en myn gevoelen is, dat het best zy in die Reizen niet met hun opgescheept te zyn. De Ontdekkers van nieuwe Landen kunnen ook niet naauwkeurig genoeg zyn in hun Volk uit te kiezen; want weinig Lieden bezitten de vereifte hoedanigheeden tot die moeilyke togten. Zy moeten Soldaaten hebben van tusschen de dertig en veertig Jaaren, van een harde en sterke gesteldheid, een vreedzaam aart, werkzaam, moedig, en van jongs op tot de moeite gewent. Daar blyft my niets overig om die Leerreeden ter Ontdekking van Nieuwe Landen te eindigen, dan u de voornaamste zaaken op te noemen die voor dat slag van Reizen noodig zyn. Men moet zorg draagen dat 'er onder de drie of vier hondert Mannen, Scheepstimmerlieden, Waapensmids, Houtzaagers met al hun Gereetschap, en Jagers, en Visschers van hun handwerk zyn; gelyk ook Wondhealers, met al hun Tuig, Wondzalven, en Geneesmiddelen, maar voor al van Orviantaan en Senebladeren voorzien. Elke Soldaat moet een Wambus en Muts van Buf-

felsleer, en een paar Laarsjes hebben, om schoot vry te zyn voor de (1) Pylen, de eenige waapenen der onbekende Wilden, of die geen gemeenschap met de Europeanen hebben. Hunne Snaphaanen en Pistoolen moeten van twee schooten zyn, en de Deegens van een goede lengte. Daar by moet men een goede voorraad op doen van Harten-, Elanden-, of Buffelsvellen; welke aan een genaait, en door middel van stokken een zeekeren afftant van malkanderen geplaaft, tot een omwalling der Leegerplaats verftrekken. Ik hadt 'er genoeg om 'er een vierkant van dertig voet op elke flank mede te dekken, om dat elk vel vyf voeten hoog en byna vier breed zynde, ik twee spanzels van agt vellen liet maaken

(1) In tyd van Oorlog vergiftigen de Wilden die Pylen, en het eenige hulpmiddel voor de geenen die 'er mede gekwetft zyn is, dat men de Pyl door de andere zyde van den wondt uithaalt, ingeval ze door 't gekwetste deel heen fleekt, anders moet men een tegen opening maaken, en ze 'er dus uittrekken. Waar na de Wilden daar zeekere kruiden op leggen, die 'er 't vergift uit weg nemen, en de wond geneezen.

ken, die in een oogenblik konden gespannen en weggerolt worden. Noch dient men voorzien te zyn van Linde Tenten, even als die der Artelerybedienden, van agt voet lang en zes breed; en van twee Handmolens om het Indisch Kooren te maalen, welke draagbaare tuigwerken byna even eens zyn als onze Koffymoolens, en van zeer veel gemak. By dit alles moeten 'er geen Spykers van alderlei slag, Houweelen, Spaaden, Schoppen, Bylen, Vifchhoeken, Zeep, en Kattoen tot de lemmeten van Kaarffen vergeeten worden. Gy oordeelt wel dat ik u al die benoedigtheden opnoemende, de Lyft voor my heb waar op men voor myne Reis al wat ik mede moest neemen naauwkeurig hadt uitgedrukt, welke ik nu enkel uitschryf. Misschien dat gy niet moeielyk zou geweest zyn al hadt ik al die Snorrepypen overgeslaagen; maar gy zult 'er te beeter door begrypen wat 'er van vast is onder Byzondere Soorten van Schepzels te reizen, die zoo weinig naar ons gelykenen, schoon ze van een zelfde geslagt zyn; en dit zal u aanleiding tot aangenaame en bondige overweegingen kunnen ge-

ven. Ik keer dan tot myne Lyft te rug. De Gefchenken zyn de minft noodigfte voorraad niet, en men moet 'er vry rykelyk van voorzien weezen. Men zou met leedige handen gansch niet welkom zyn by de Volkeren die men ontdekt, en men moet geeven om kennis met de Wilden te maaken. Gy hebt in 't verhaal myner Reis gezien waar de heerlyke mildheid van die welkomstgift in bestaat. Tabak, Brandewyn, Messen, Schaaren, en Naalden, zyn 'er de kostelykste en dierbaarste stoffen van, het overige is gemakkelyk te raaden. De laatfte raad die ik noch zal geeven is, dat men de Graadboog, het Halfrond, de Zee Kompassen, en die der Miswyzing, of Peilkompassen, noch de Zeilsteen, twee kloeke Uurwerken van drie duim over't kruis, Penceelen, Verwen, en Teeken en Schryfpapier niet moet vergeeten, om de Dagverhalen op te stellen, de Kaarten te maaken, de Land en Water Dieren en 't Gevogelte, nevens de Boomen, de Planten, de Graangewassen, en in 't algemeen al wat de Nieuwschierigen kan vernoegen, ten naauwkeurigt af te teekenen. Het
zou

zou ook niet kwaadt zyn dat die Reizigers Trompetten en Violen met zich voerden. Die Speeltuigen dienen niet alleen om de Krygsbenden in hunne moeite te vertroosten en te vervrolyken; maar ze zyn noch immers zoo nut om de eerbied der Wilden tot zich te trekken, die de zoedluidendheid en de overeenstemming van deez' Speeltuigen niet genoeg met verwondering konden aanhooren.

Zoo gy dan ooit een Land Ontdekker wordt in het Westelyke Gedeelte van *Kanada*, voorzie u naauwkeurig van al dien huisraad, zoo groot als klein; vergeet 'er niet een stuk van. En dewyl ik u daar by ken voor een Man van verstand, beleid, en omzigtigheid, dat is te zeggen, die zorgvuldig, voorziende, wys, en van een goed voorbeeld is, maar voor al gematigt, geduldig, en van een gelukkig en vrugtbaar vernuft in uitvindingen; zoo ben ik verzekert dat gy in zulk een geval over al zonder verandering zult doortrekken, en tot aan het eind van dat vaste Land zult doordringen. Wat my belangt, ik wenschte verdienen genoeg te bezitten om tot

cen Hoofd van zulke een Kruistogt be-
noemt te worden; ik zou den Koning
daar in met genegenheid dienen, en
myn Ampt met vermaak betragten.
Gy zoudt niet gelooven hoe zeer men
zich vernoegt in zoo veelerlei zaaken
te zien; ik hadt den tyd niet om op my-
ne vermoeyingen te denken. Maar 't
is goed dat ik van vermoeying spreek;
ik begin te bemerken dat deeze Brief
zeer lang is. Vaarwel, Myn Heer,

Ik ben, uwew Etc.

Te *Missilimakinas*, den
28. Mey 1689.

XVII. BRIEF.

Den Schryver vertrekt van Missilimakinac naar de Volkplanting. Beschryving van dien togt. Bloedige Stroopery der Iroquoiers in't Eilandt Monreaal. Men verlaat de Sterkte Frontenac. De Graaf van dien naam komt weder te Kanada, en Mr. de Marquis van Denonville word op ontbooden.

MYN HEER,

IK denk dat gy den Brief zult ontfangen hebben die ik u den 28. Mei van *Missilimakinac* heb geschreeven. Ik heb u niets te melden van myn verblyf in die Vesting; en gy zult my dus wel willen vergunnen dat ik eenflags tot myn vertrek overga. Den 8. Juny trad ik aan boord, om naar *Monreaal* te vaaren. Myn Vlood bestond uit twee Kanoos, en al de Manschap der inscheeping in twaalf *Outaouaërs*. Ik voer met die Watermagt tot den drie en twintigsten voort, maar ontmoette dien zelfden dag aan de *Holle Rivier* den

D d 5

Heer

Heer *Dulbut* en zyne Krygsbenden, die voor uit getrokken was. Ik stond in beraad of ik verder wilde vaaren, of de Reis onder 't geleid van dien Gezaghebber doen. Dien Heer hield sterk by my aan dat ik het laatste besluit zou neemen. Gy waagt zeer veel met uw twaalf *Outaouaërs*, zei hy my. Weet gy wel dat die Schurken zoodra geen voetstappen van *Iroquoiers* zullen ontdekt hebben, of zy zullen u verlaaten en in de Boffchen vlugten. Gy vermydt dat gevaar als gy met ons naar de Volkplanting afzakt, en ik raade het u als een Vriend. De voorzichtigheid wilde dat ik het deed; maar de Gaskonsche gevaartrotzing raade my anders. Ik nam dan myn afscheid van dien Heer, en het leed niet lang dat ik my van myne moedigheid beklaagde. Myn Volk aan de *Lange Waarterval* verstaan hebbende dat 'er in de Nabuurschap een Bende *Iroquoiers* was, stondt op het punt om in de Boffchen te vlugten, en ik hadt alle moeite der weerelt om ze te weerhouden. Maar zoo gy hun niet hadt kunnen bewegen, zult gy moogelyk zeggen, wat zoudt gy gedaan hebben? Wat ik gedaan

daan zou hebben? Ik hadt myn best gedaan om hun voorby te loopen. De dapperheid, of zelfs de onverschrokkenheid van een Gaskonjer moet voor de voorzichtigheid wyken; en daar by beveelt ons de wyze Natuur dat men de beenen moet reppen om het hoofd te behouden. Na dan myne *Outaouaers* gerust te stellen, geraakten wy gelukkig in de grootte Rivier van hun Land-aart; en toen wy digt by de *Haze Rivier* waaren, ontmoette ik Mr. van *St. Hélène*. Alzoo hy aan 't hoofd van een groote party Boschloopers was, oordeelde ik ligtelyk dat hy op eenige onderneeming uitging; maar ik hoorde nieuw op toen hy my zeide het op de Engelsche gemunt te hebben, en dat hy bevel hadt eenige van onze Sterktens op dat Volk te herneemen. Daar op verhaalde my dien Heer de omwending der Regeering van Engelandt, en deedt my eene omstandige beschryving van dat groote en zonderlinge geval. Die tyding scheen my ongelootelyk, en zoo de bewyzen niet zeeker waaren geweest, ik zou de zaak voor een Roman opgenoomen hebben. Ik merkte vol verwondering aan, dat Mr. de Prins
van

van Oranje drie Kroonen zonder eenige bloedstorting hadt gewonnen; maar ik verwonderde my noch meer dat ons Hof met zyn fyne en vermoogende Staatkunde, zulk een doodelyken slag niet hadt afgewendt. De naauwe vereeniging van onzen Monarch met den Koning Jacobus, zoo voordeelig aan Vrankryk en den Roomschen Godsdienst zynde, is het niet te begrypen dat men niet alles in 't werk heeft gestelt om de Onttrooning en den Val van dien armen Vorst voor te koomen. Ik twyffel niet of zyne Majesteit zal het zich tot een punt van eer en erkentenis reekenen, en het daar en boven van zyn belang achten, dien Vorst te herstellen. Hy zou niet meer dan ten halven Lodewyk de Groote zyn, zoo hy dit niet volvoerde; maar ik vrees hart dat die edelmoedigheid duur zal koomen te staan, en een langen en bloedigen Oorlog zal verwekken.

Ik kwam den neegenden July te *Monreaal*, niet zonder veel gevaar en moeite uitgestaante hebben. Wy moesten op de groote Rivier der *Outaouaers* verscheide ysselyke waaterstorting afvaaren, en de Kanoos en Goederen ontrent

trent over twintig Landengtens heen draagen, waar van 'er een meer dan een myl breedt was; en op dat gy van geen te groote bekorting zoudt klaagen, ga ik u de zaak in 't net verklaren. Van *Missilimakinac* tot aan de *Rivier der Franschen* is de Vaart zeer goedt; want als men langs den wal van 't Meir der *Huronners* voortspoedt, vindt men verscheide Eilanden daar men veilig kan ankeren, en vermaakelyk uitrusten. Die Rivier is moeielyk om op te vaaren; men moet vyf watervallen over, waar door men genootzaakt is de goederen over Landengtens van dertig, veertig, en hondert schreeden te draagen. Vervolgens komt men in het Meir der *Nepiciriniers*, daar men noch een torffing van twee mylen moet doen, om in een andere Rivier te komen, welker naam my ontgaan is, en op dewelke men noch vyf of zes watervallen over moet. Daar van daan is 'er noch een andere torffing tot aan de *Holle Rivier*, die zich door diergelyke waterstortingen in de groote *Rivier der Outaouaers* digt by de plaats *Mataouanontlast*. Deze loopt tot aan het eindt van 't Eilandt *Monreaal*, alwaar zy zich

zich in den grooten Vloed *St. Laurens* verliest; en schoon die twee Rivieren ongemeen snel in hun loop zyn, laaten ze daarom niet een zeer stille zamenvloeying te hebben, welke het kleine *Meir St. Lodewyk* voortbrengt. Voorts scheelde het weinig of ik zou in de Haven verongelukt zyn; en zie hier hoe dit bykwam. Toen wy drie mylen van *Monreaal* de waateritorting afvoeren, die insgelyk den naam van *St. Lodewyk* voert, onze Kanoo in de draikolken der afstrooming omslaande, wierdt ik door de snelheid van den stroom tot aan den voet der waaterval op eenige waatervlaktens van verscheidene voeten diep needergeworpen. De Ridder, van *Vaudreuil*, die zich daar gansch gevallen bevondt, redde my uit dat gevaar; en ik erken met vermaak dat ik hem het leven verschuldigt ben. De Kanoo en de Pelteryen waaren verlooren, en een der zes Wilden die by my waaren, verdronk. Dit is de enkele maal in den ganschen loop van die groote Reis, dat ik my aan de poorten der eeuwigheid heb bevonden. Ik bely u dat het 'er gansch niet vermaakelyk is, men ontdekt 'er een te groote uitge-

gestrektheid van Land, en dit doet het gezicht scheemeren. Na dan eindelyk te *Monreaal* gekomen te zyn, besteede ik den eerste dag geheel ter myner verkwikking; want ik was van vasten en vermoeidheid uitgeput. De volgende dag ging ik myn hof maaken aan de Heeren van *Denonville* en *Champigni*, die my zeer vrindelyk over myne behoude wederkomst geluk wenste. Zy ondervraagden my wegens myne Ontdekkingen; en na hen van alles verslag gedaan te hebben, verwittigde ik die Heeren, dat Mr. *Dulbut* op weg was om zich met een goed getal Wilden en Boschloopers by hun te voegen, gelyk die Krygsbende ook veertien dagen na my aankwam. De *Rot*, die, zoo als ik u in myn voorigen geschreeven heb, met de anderen was afgekoomen, verscheen onbeschroomt in 't openbaar, en keerde fier naar zyn Landt te rug, even eens of 'er noch van de galg noch van ophangen gesproken waar geweest.

Dewyl ik my verbeel van dien *Huronner* genoeg gezegt te hebben, om u te doen wensche dat ik zyn Geval verhaal, en dat ten andere de ongemeene lengte van myn laatsten Brief my niet toe-

toeliet het dien tyd te doen, ga ik het nu vergoeden, en omftandig verhaalen waarom de Gouverneur Generaal zoo ongemeen vergramt teegen de *Rot* was. Die Wilde, een Man van verftand, en niet boven de veertig jaaren oudt, is Krygsbevelhebber en Hoofd van den Raad der *Huronners*. Mr. van *Denonville* hem, twee Jaaren geleeden, krachtig aangezocht hebbende om zich met ons te verbinden, kon hem in langen tyd niet beweegen; maar hy liet zich noch eindelyk overhaalen, en het verdrag wierd gefloten, op voorwaarde dat men de *Iroquoiers* gezaamenerhandt met alle ftrengheid zou vervolgen, en de waapenen niet neederleggen, dan na dat Volk uitgerooid te hebben. De *Rot* verbondt zich voor hem en zyne *Huronners* op dat Beding; en Mr. van *Denonville*, na aan dien Bevelhebber te doen zeggen, dat hy de Voorwaarde van 't Verdrag aannam, verzeekerde hem daar zelf mondeling van. Die laafte omftandigheid, die wel een bevestiging in vollen eifch verdiende, gefchiedde den 1. September 1687. dat is te zeggen twee dagen voor dat ik van *Niagara* vertrok, om myn Reis naar de grootte

te Meiren aan te vangen. De *Rot* dan zoo vast op het woordt van den Gouverneur Generaal vertrouwende, als hy op dat des Konings zou gedaan hebben, vertrok van *Missilimacinac* met een Kompagnie van hondert wakkere Krygslieden, in een vast voorneemen van iets gewigtigs by de *Iroquoiers* te gaan uitvoeren. Die Bevelhebber dan zyn weg door de Sterkte *Frontenac* genomen hebbende, hielt 'er stil, om Kondschap te neemen, en zyn Krygslieden te laten uitrusten. Hy verstondt daar, dat Mr. van *Denonville* werkelyk met de vyf *Iroquoische* Volkeren over den Vreede handelde, en dat hy zelfs binnen agt of tien daagen Afgezanten en Gyzelaars van weegen die Volkeren te *Monreaal* verwachte, om daar een onverbreekelyk Vreedeverbondt te sluiten. Dus zyn uwe voorneemens nu ontydig, voegde den Gezaghebber van *Frontenac* by dat bericht; en ik vermaan u, vervolgte hy, dat gy naar uw Land te rug keert. Die tyding was een donderslag voor de *Rot*; hy begreep 'er terstondt het gewigt van, en zag wel dat men zyn Volk daar aan opofferde. Nochtans nam dien Wilden, als een

I. Deel.

Ee

Man

Man van verstandt, terftond zyn besluit. Zonder iets van zyn verbaastheid te laten blyken, of zich eenige klachte of verwyting te laten ontvallen, antwoorde hy den Gezaghebber heel koel, dat zyn raad te reedelyk was om ze niet te volgen; en hem in dat goede gevoele latende, vertrok hy met zyn Krygslieden uit de Sterkte. Maar de listige Wilden was heel op wat anders dan op zyn te rug reis bedacht. Hy ging zich met zyn Bende op een plaats legeren daar de *Iroquoische* Afgezanten en Gyzelaars noodzaakelyk moesten voorby trekken, en wachte hun geduldig af. Na vier of vyf daagen verscheenen 'er de Afgevaardigden der vyf Volkeren; die veertig uitgeleeze Jongelingen by zich hadden, welke geschikt waaren om als Gyzelaars in handen van den Gouverneur te blyven. De *Huronner*, in een hinderlaag leggende, en alles ziende zonder gezien te worden, liet deez' ongelukkige Reizigers geruft aan land treden; maar zoodra hy hun bloot en buiten hoeden zag, viel hy met zyne Krygslieden op hun in. De *Iroquoiers*, van een zoo ongelukkige als onverwachte ontmoeting verbaast,

baaft, gaaven geen agt op de wet der natuur, dat men voor de overmagt moet zwigten, en zich ter befcheidenheid van de fterkten overgeeven. Hunne eerfte betrachting dan beftondt in zich te verdedigen; maar dewyl de Vyandt in grooter getal was, en beeter dan zy tot het gevegt bereidt, wierden 'er terftont verfcheide ter aarde gevelt. De andere ziende dat zy zelfs niet door de vlugt de doodt konden ontkomen, verzogten den Overwinnaar om lyfsgenaade, en wierden allen Krygsgevangen, of, om beeter te zeggen, tot Slaaven gemaakt. Toen men ze naar gewoonte zeer vafte geveugelt hadt, zei hun den listigen *Huronner*, dat hy niet dan de beveelen van den Gouverneur der Franschen hadt uitgevoert; dat deze, wel onderregt vanden optogt eener Party van vyftig *Iroquoiers*, en zelfs van den tyd hunner doortogt aldaar, hem afgezonden hadt om ze needer te faabelen. Die ongelukkige lieden naamen dat voor gereede munt op; en wat Europeaan, vraag ik, zou niet door een zoo welbeleide list verstrikt zyn geworden? Zy twyffelden dan niet of *Mr. van Denonville* was een Trouwloozen.

Oordeel welke heidensche zeegeningen zy onzen Landaart naar 't hoofd wierpen. Ze verhaalde openhartig de reden van hun Reis aan den Bevelhebber der *Huronners*, en zy verhoopten 'er hem en zyne Benden in de gevoelens van verontwaardiging en afgryzen door te doen treden, welke zy *Iroquoiers* voor den Gouverneur Generaal hadden opgevat. Inderdaad, de *Rot* speelde verwonderlyk de Rol van een Man woedende van gramschap. Hy scholdt, stampvoete, en schuimbekte van boosheid; en nooit heeft een Toneelspeeler den dollen Roelandt beeter nagebootst. *Het Opperhoofd der Franschen*, riep hy uit, *heeft my dan uitgekoozen, om my tot een werktuig van 't vuilste verraadt te doen dienen dat ooit bedacht is.* Vervolgens de Gevangenen aanspreekende, onder welke zich 't Hooft der Bezending, *Theganesorens* genaamt, bevondt, zeide hy tot hun. *Myn Broeders, schoon wy in Oorlog zyn, ik geef u de vryheid weeder. Het zal niet gezegt zyn dat den Gouverneur der Franschen in my een eerloos Dienaar van zyne Trouloosheid zal gevonden hebben. Keer dan naar uw Landt te rug, en zegt aande vyf Volkeren dat de eenige erkentenis die ik*

ik verzoek voor de gunst welke ik u bewys is, dat zy my helpen my van een verraader te wreken. De *Iroquoiers* daar door te krachtiger van de opregtheid en vroomheid van dien Bedrieger overtuigt, konden hem niet genoeg roemen, noch bedanken. Zy verzeekerden hem zelfs, dat ingeval hy met dien Verraader van een Gouverneur het verbond wilde breken, en den Vreede met de vyf Volkeren afzonderlyk sluiten, zy zich verbonden de zaak door hun gezag te doen gelukken. Schoon de doortrapte *Huronner* een gansch verschillend oogmerk hadt, ontfong hy de aanbieding uiterlyk met veel blydschap, en gaf hun goede hoop tot het sluiten van die zaak. Hy deedt ondertusschen Snaphaanen, Buskruit en Koogels aan de *Iroquoiers* uitdeelen, en zondt ze dus zoo vernoegt over hem naar hun Land te rug, als ze teegen Mr. van *Denonville* verbittert waaren.

De *Rot*, als of hy bevreeft waar geweest dat die list niet genoegzaam tot zyn voorneemen was, gebruikte noch eene andere. Hy een van zyne *Huronners* in 't gevegt verlooren hebbende, behielt, inplaats van den gesneuvelden,

een *Chaouanoner*, door de *Iroquoiers* tot Zoon aangenoomen, die hy tot zyn Slaaf maakte; en zoodra hy te *Missilimakinac* was, waar langs hy voordachtelyk zyn weg genoomen hadt, vereerde hy hem aan den Gezaghebber der Sterkte. Deze, dien de voorneemens noch de handelingen van Mr. van *Denonville* tot den Vreede niet bekend waaren, veroordeelde den Gevangen terstont om voor de kop geschooten te worden. De onschuldige Slaaf was zyn eigen Advokaat, en bepleitte zyn zaak zoo goed als hem moogelyk was. Hy bleef in geen gebreeken de goede trouw by te brengen, volgens welke hy en zyn Makkers op 't verzoek van den Gouverneur gekoomen waaren; maar ons Volk nam dat voor een fabel aan, en geloofden dat de vrees voor de dood dien ongelukkigen deed raaskaalen, of hem de behendigheid byzette van een verziert geval te verzinnen, om te zien of hy 'er zyn leeven door kon behouden. De *Huronners* begunstigten van hun kant de uitvoering van 't Gerecht, zich houdende als of zy toestemden dat alles wat de *Chaouanoner* by bragt, valsch was; en dat die Slaaf dat geval

zee-

zeekerlyk uit zyn poot moest zuigen, of anders buiten zyn zinnen moest zyn; zoo dat men hem, zonder agt op zyn redenen te geeven, voor den Kop schoot. Dit was 't geen de ondeugende *Rot* begeerde. Inderdaad, terstond in de strat van den *Chaouanoner* nam die Bevelhebber der *Huronners* een *Iroquoier* alleen, welke zeedert langen tyd in zyn dienst was geweest, en gaf hem vryheid van naar zyn Land te rug te keeren, om daar zyn overige daagen geruft door te brengen; maar verfoeide ook te gelyk het voorgevallene. Hy schilderde de onrechtvaardigheid en wreetheid van den Gezaghebber met de zwartste verwen at; en na zyn Vrygemaakten te deeg vermaant te hebben van 'er openlyk aan de vyf Volkeren klagtig over te vallen, en hun tot de wraak aan te spooren, gaf hy hem zyn afscheid. Die twee listigheeden, vry wel beleid, gelyk gy ziet, misten geenzins hare uitwerking te hebben. Mr. van *Denonville* was 'er het eerst door bedroogen. Niet dat men hem niet hadt verwittigt wat kwaaden trek hem door de *Rot* gespeelt was; maar hy hadt de onvoorzichtigheid, na zyn

onschult aan de *Iroquoiers* te doen weten, en zich verbeeldende dat die Volkeren hem wel op zyn woordt zouden willen gelooven; dat hy zich op de gevolgen geruft stelde, en zich geheel stil hieldt. Hy zich vleende den vreedhandel weder vernieuwt te hebben, verwachtte daagelyks tien of twaalf Afgezondenen, om uit den naam der vyf Volkeren een goede Vrede te sluiten. Maar onze Gouverneur misreekende zich leelyk. Inplaats van eene vreedzaame Bezending, landden twaalf hondert *Iroquoische* Krygslieden aan het eindt van het Eiland *Monreaal*, en deden al wat de woede aan een woest Volk, dat zich beleedigt acht, kan inboezemen. Zy plunderden en verbranden alle de Gehugten van die Landstreek; en al de geenen die onder hunne handen vielen wierden zonder aanzien van kunne of ouderdom vermoort. Oordeel of de ontsteltenis in *Monreaal* niet groot moest zyn, en of *Mev. van Denonville*, die 'er zich met haar Man in beslooten vondt, niet ongemeen beangst was. Ondertuffchen vernoegden zich den Gouverneur Generaal met teegen die woedende Vyanden hondert Soldaa-

ten en vyftig Wilden te zenden, als zyne Bezetting niet durvende verzwakken. Maar dit was deez' arme Menfchen naar de Slagtbank gezonden; wat konden zy in een zoo klein getal uitrechten? Ook wierden zy allen gedoodt, of Krygsgevangen gemaakt. Van de gansche Bende keerden 'er niet dan een eenig Soldaat en twaalf Wilden te rug, waar van een gedeelte de Heer van Longueil droegen, die in't gevegt, aan 't hooft der Krygsbende waar over hy tot Bevelhebber aangefieldt was, een dy aan ftuk wierd gefchooten. De andere Officiers, te weeten de Heeren *de la Raberre*, *St. Pierre Denis*, *la Plante*, en *Ville Dené*, zyn van de *Iroquoiers* tot Krygsgevangen gemaakt. (1) Hun lot komt my on-

(1) De wreetheid der *Iroquoiers* over de geenen welke zy tot Slaaven maaken, overtreft die van alle andere Wilden. Zy vleugelen ze met touwen, en doen hen dus naloopen. Als zy niet kunnen volgen; hakken zy ze met een Byl de Herflens in, en laaten ze op den weg leggen, na hen het vel met het hoofthaair van de Herflenspan gevilt te hebben. Zoo de Slaaven kunnen volgen, binden zy hen des nachts op een hout vast, op de wys van een *Sant Andries*

ongelyk beklaglyker voor dan dat der
geueuvelden, want het is waarschynelyk
dat die Barbaren zich naar hun lust en
met een vrolyk hart op deez' eerlyke Lie-
den zullen wreeken. Na de volkoo-
me neederlaag van die Krygsbende, de
Iro-

Kruis gemaakt, en stellen hen dus voor het
ondraagelyk fleeken der Muggen bloot. Zy slaan
ook zomtyds vier Stokken in de aarde, aan
de welke zy ze met de handen en voeten
vastbinden, en hen dezerwys den ganschen
nacht ten doel van de ongemakken der lucht
overlaaten. Duizend kwaalen die zy hen des
daags doen lyden, zou een te groote om-
schryving vereischen. Als zy dicht by hunne
Dorpen zyn, geeven ze een groote schreeuw,
aan welke de geenen van hun Volk hunne
Krygslieden kent, die met Slaaven te rug
koomen. De Mans en Vrouwen gaan hen
dan aan den Ingang van het Dorp ontfangen.
Daar schaaren zy zich in ryen, om die Slaaven
tusschen beiden te doen doorgaan, op welke
zy als een Wolf op zyn prooi aanvallen;
terwyl de Krygslieden, fier op hun helde-
daaden, door de ryen heen trekken. Eenigen
schoppen de Slaaven, slaan ze met stok-
ken, of stooten hen met messen in 't lyf.
Anderen scheuren hen de ooren van 't hoofd,
of snyden hen de neus en de lippen af; en
de geenen die onder deze hunne woeden
niet omkoomen, worden tot grooter straf
bewaart.

Iroquoiers geen teegenstand meer vindende, deeden alles wat hun luste. De schrik en de verslaagenheid die zich door 't gansche Eiland verspreidde, is niet om uit te drukken. Het kwaad hield nochtans eer op dan men gedacht hadt; en die Krygslieden, 't zy ze een omwending van Fortuin vreesde, of dat ze moede waaren van alles te vuur en te zwaart te verdelgen, traaden weder in hunne Kanoos, zonder de minste teegenstant, en voerden zoo veel buit mede als die Vaartuigen konden laaden. Vraag my niet waarom Mr. van *Denonville* niet alles aanwende om dien Inval te weerstaan; waarschynelyk dat hy 'er zyn reeden toe hadt, en dit is alles wat ik u daar op kan antwoorden. Voorts verlooren de *Iroquoiers* in die Krygstogt niet dan drie Mannen; en dit noch wel door een zonderling geval.

Die drie Krygslieden in een Wooning wyn gevonden hebbende, gingen 'er zich zoodanig in te buiten, dat zy in korten tyd geheel buiten westen raakte. Een Koedryver van *Kanada*, die zeedert eenige jaaren hun Slaaf was, hen in een staat ziende om zich alles

wys

wys te laten maaken, en de voorzichtigheid gebruikt hebbende van niet te drinken, geleide hun behendig naar een van onze Sterktens. Zoodra hy daar kennis van de zaak hadt gegeven, opende men de poort, en de *Iroquoiers* traaden 'er binnen, zonder te weeten wat zy deden. Een Kelder strekte hun tot een verblyfplaats, en men liet 'er hen hun Wijn uitsnorken. Gy kond ligt denken hoe verbaast zy by hunne ontwaaking opzaagen. 't Is my onbekent of zy veel tyd doorbragten met te geeuwen en zich uit te rekken, eer ze hun ongeluk bespeurde; zoo min weet ik of zy zwaare vervloekingen teegen den magtigen en bedriegelyken God Bacchus uitbraakte. 't Geen men my voor verzeekert verhaalt heeft is, dat men ze zoodra niet hoorde zingen, want dit verzuimen ze nooit van 't oogeblik af dat zy zich in handen hunner Vyanden zien, of men liep naar hun toe. Het voorneemen was ze te vleugelen, om ze naar *Monreaal* te voeren; maar toen de Gevangenen de touwen zaagen, greepen zy stokken in de vuist, die men onvoorzichtig in de gevankenis hadt laten staan,

staan, en verdedigden zich zoo verwoet, dat men genootzaakt was hun in 't gat voor den kop te schieten. Men geleidde den Koedryver naar *Monreaal*, om hem aan Mr. *van Denonville* te vertoonen, die hem wegens de *Iroquoiers* naauwkeurig ondervraagde; en byzonder raakende het laatste geval. De *Kanadier* antwoorde op alles, en zei onder anderen, dat het kwaadt, door de *Rot* veroorzaakt, onherstelbaar was; dat de vyf Volkeren de bedriegery van den *Huronner* ter goeder trouw geloovende, dien vermeinden hoon zeer ter harten hadden genoomen, en het bezwaarlyk zou zyn hun daar van te doen herkoomen; dat zy niet het minste wantrouwen hadden van de boosaardigheid van de *Rot*, en, wel ver van eenige wraakzugt teegen hem te voeden, zy zyne daad goedkeurden, zeggende dat hy naar Krygsrecht had gehandelt; en dat zy zelfs veel achting en erkentenis voor hem over hadden, door het gedrag der Franschen verfoeit, en hun Volk zoo edelmoedig te rug gezonden te hebben; waarom zy geneegen waaren met hem een afzonderlyke Vreede te sluiten.

Zie daar, Mynheer, de reden der

noeie-

moeielykheid van Mr. van *Denonville* teegen de *Rot*. Deeze verbaasden'er zich niet sterk over, gelyk gy gezien hebt; hy trotste den Generaal, en trok fier door *Monreaal*, zonder dat men de hand aan hem dorst slaan. Ik geloof dat men daar zeer wyffelyk aan deedt. De *Huronners* zouden niet gemist hebben zyn doodt te wreeken; en het hulpmiddel hadt erger dan de kwaal geweest. Ten anderen bragt de *Rot* tot zyn verschooning by, dat men hem bedroogen hadt. Een verwy't welk Mr. van *Denonville* zich zelf had te doen; niet konnende ontkennen in dat geval den eersten veroorzaaker der wanordre te zyn. Zoo waaragtig is het dat de gemeene trouw, of 't woordt van een Opperhoofd, onschikbaar dient te weezen; en dat 'er geen reedenen zyn, hoe waarschynelyk en schoonschynende, die 'er van konnen ontslaan. Voorts bedroefde dien inval der *Iroquoiers* de Generaal gevoelig, en hy zag te laat dat hy geen behoorelyke voorzorg had gedraagen. Een andere smertelyke omstandigheid is, dat dit geval het verlies der Sterkte *Frontenac* onvermydelyk met zich sleep-

te

te. Inderdaad, die Vesting begon het aan Leevensmiddelen te ontbreeken; en de Bezetting 'er niet durvende uit koomen, om ze op de Jagt te haalen, liep gevaar van honger te zullen ster-ven. Men kon hun ook geen onder-stand toezenden, om dat men wel oor-deelde dat den Vyand de doortogten der Waatervallen zorgvuldig en in groot getal bezet hield; dus was 'er geen besluit te kiezen dan de Sterkte te doen springen, en de Bezetting daar uit te trekken. Tot dien einde diende den Gezaghebber daar van verwittigt te worden; en alzoo geen Reis gevaar-lyker kon zyn, was de zwaarigheid ie-mant te vinden die zich 't gevaar ge-troofte. Eindelyk boodt den Heer van *St. Pieter d'Arpentigni* zich aan om alleen midden door de Boffchen der-waarts te gaan. Men verwonderde zich over zyne moedigheid, maar men liet het daar by beruften; en niemand toon-de eenige lust om dien dappere Man te verzellen. Hy vertrok dan, van een roukelooze onverschrokkenheid bege-leidt, en hadt nochtans 't geluk van te *Frontenac* te koomen. *Mr. de Val-réne*, die in de Sterkte geboodt, ont-fong

fong de boodfchap met vermaak, bewees den Boodschapper zeer veel vriendschap, en verzuimde geen tyd om het bevel uit te voeren. Hy ftelde de vier Bolwerken door Mynen en Buskruit in ftaat om ze in de lucht te doen vliegen; en na drie groote Barken verbrandt te hebben, van welk men zich in Oorlogftyd bedienden om de *Iroquoiers* vrees aan te jaagen, of om 'er hun in Vreedens tyd Koopmanfchappen mede toe te voeren, tradt hy met zyn Bezetting aan boord; en de Watervallen der Rivier afvaarende, landde hy gelukkig te *Monreaal*. Zyn komft was eenigzins een vertroosting voor Mr. *van Denonville*; die terftondt met den Gezaghebber vertrok, om zich hier te vervoegen. Men heeft ook de Sterkte *Niagara* verlaaten. 't Is een groot ongeluk voor de Volkplantingen dat men die twee Posten niet heeft konnen behouden. Zy laagen in den bekwaamfte ftant om de *Iroquoiers* te beoorloogen. De Wilden onze Vrienden en Bondgenooten die twee Veffingen tot een inwyk hebbende, zouden te ftouter uitgetrokken, en zelfs tot in de Dorpen der vyf Volkeren geftroopt

stroomt hebben. De *Iroquoiers* daar en booven niet meer buiten hunne Landstreek op de Jagt of de Vissery konnende gaan, zonder gevaar te loopen van te sneuvelen, en daar door gebrek aan Bevervellen krygende, om 'er Schietgeweer, Kruit en Loot, en Netten teegen te verruilen, zouden, by gebrek van levensmiddelen en waapenen, hebben moeten omkoomen; of zy hadden ten minsten genootzaakt geweest het Land te verlaaten. Maar aan de andere kant is 't weer ommoogelyk de Sterktens *Frontenac* en *Niagara* geduurende een Vreedebreuk met de *Iroquoiers* te bewaaren en verzorgen. De byna onnaakbaare Waatervallen zyn te voordeelig aan die Wilden; en tien van hun daar in hinderlaag gelegd, kunnen duizend Franschen met het werpen van steenen teegen houden.

Mr. de *Bonaventure*, Kapitein en Eigenaar van een Koopvaardyschip, is hier kortelings uit Vrankryk aangekoomen. Hy brengt ons de tyding dat den Koning, op 't verzoek van Mr. den Hertog van *Beauvilliers*, Mr. van *Denonville* tot Onder Gouverneur der Prinzen zyne Klein Zoonen heeft benoemt,

en dat Mr. van *Frontenac* op weg is om hier ten tweedemaal het gebiedt te voeren. Een iegelyk is met die verandering niet in zyn schik. De Jesuiten voor al schynen 'er vry beschaamt en verleegeu over, en zy hebben reeden om het te zyn, zoo 't geen de Agterklap hen op hun brood geeft, niet valsch is. Men wil dat die Eerwaarde Vaders, welke, gelyk het u bekend is, gevaarelyke Tuigwerkers zyn, Mr. van *Frontenac*, zeeven of agt jaaren geleeden, en dat een stemmig met den *Intendant du Chesneau* en den Hoogen Raad, zoo leelyk by 't Hof afschilderden, dat dit de waare reeden zyner te rug ontbieding zou geweest zyn. Zoo het waar is, moet dien Edelman den Laster aange-toont hebben; maar de Lasteraars zullen daarom niet te minder hun gang gaan. Dat onvoorziene geval doet hun echter verbaast staan. Hoe zeer zy trachten te veinzen, 't is klaar te ontdekken dat hunne vreugt gemaakt is; en zy zyn niet magtig zich genoeg zich in te houden, om niet te doen zien dat ze voor de regtmaatige gevoeligheid van den nieuwen Gouverneur bedugt zyn. 't Is heel anders met de Inwooners geleegeu.

Den Adel, de Officieren, de Kooplieden, de Soldaaten, den Burger, en het Gemeen, allen hebben zy een ongeloofelyke vreugd over de wederkomst van Mr. van *Frontenac* betoont. Zy zien hem te gemoet gelyk de Jooden de *Messias* doen; en ze bereiden zich om zyn welkomst door ongemeene vreugdebedryven te vieren. Daar is niemant, tot de Wilden toe, die zyn blydschap niet laat blyken; en gy zult 'er niet over verwondert zyn, als ik u zeg dat Mr. van *Frontenac* zich geduurende zyn eerste bestiering niet alleen de achting en het vertrouwen der Franschen hadt verworven, maar zelfs van al onze Bondgenooten; en dat de nabygeleegen Volkeren hem als den Bescherm Engel van 't Land aanmerkten. Gy zult zeekerlyk uit dit alles slegte gevolgen voor Mr. van *Denonville* opmaaken. Dit is myn schult niet, ik heb geen andere beooging dan u 't geen hier voorvalt te melden. Wat belangt den reuk welke dien Edelman hier agterlaat, dat is iets waar mede ik my niet bemoei. Laaten de beschuldigingen welke men hem te last legt, wel of kwaalyk gegrond wezen, en dat

hy gehaat of bemint zy, dit gaat my niet aan. Ik zou hem ten minften niet kunnen beschuldigen een te kostelyke tafel gehouden te hebben, want ik heb nooit de eer gehad van 'er aan genoodigt te zyn. Al wat ik u kan zeggen is, dat hy zich bereid om te vertrekken; en ik geloof dat hy 'er met ongedult na verlangt. Wat my aangaat, ik hoop met het zelfde Schip naar *Rochel* over te vaaren, daar Mr. van *Frontenac* mede staat aan te landen.

Ik ben, Myn Heer, Uwen &c.

Te *Quebek* den 28.
September 1689.

XVIII. BRIEF.

Aankomst van Mr. den Grave van Frontenac. Zyn Inbaaling. Zyn Reis naar Monreaal. Herstelling der Sterkte Frontenac.

MYN HEER,

MEn heeft dan het Landgoed *Lambontan* myn Party toegewezen!
Ben

Ben ik niet te beklagen? Terwyl ik de belangen van myn Vaderland behartig, brengt het my tot den bedelzak; en of ik niet ongelukkig genoeg was van in een andere Weerelt en onder Wilden om te zwerven, onderdrukken my myne Landgenooten noch, en berooven my van myne Goederen. De vertroosting die gy my geeft is heerlyk, en ik tragt 'er als een goed Filozooft gebruik van te maaken. Ja, ik zal willyg, geduurende een hondert jaaren, gedult neemen. Ten einde van dien tyd heb ik waarschyntlyk genoeg verzaamelt om den Bezitter te voldoen. Ik zal dan door goede Getuigschriften bewyzen, dat ik werkelyk in Amerika in 's Lands dienst was, toen men die Toewyzyng deedt; dus raak ik weder in myn Vaderlyk erfdeel, en kan het myne overige daagen geruft bezitten. De zwaarigheid bestaat maar alleen in een Eeuw te leeven. Die loopbaan is vry lang, en 't is te vreezen dat ik onderweg zal bezwyken. Maar dit ontrufft my het minst, en ik zou een leeven van hondert jaaren als een grooter ongeluk voor my aanmerken, dan het verlies van myn Landgoet is. Wat verder belangt, Mr. van

Frontenac heeft my, voor zyn welkomst, met een herroeping van myn verlof begunstigt. Ik heb al myn welsprekenheid te kosten gelegd om hem te bewegen, maar vrugteloos; en alzoo hy my zyn beurs en zyn tafel aanbiedt, ben ik gedwongen geweest goedschik tegen myn noodlot uit te vaaren, en met neederige bedankingen te gehoorzaamen. Laat ons myn huischelyke ongelukken daar laten, en van zaaken spreeken die zeedert myn laatsten voorgevallen zyn.

Ik kan geen beeter aanvang maaken dan met de Intrede van den nieuwen Gouverneur in deze 'Stad. Hy landde hier den vyftienden October, en tradt den zelfden dag om agt uuren des avonds aan den wal. Den Hoogen Raadt, begeleidt van de in 't geweer zynde Burgery, ging hem by zyn van boort treden ontfangen; en alzoo de Haaven en de Stadt beiden met Flambauwen, Lantaarnen, en Lampen verlicht waren, gaf die door konstgevormden dag een aangenaam gezicht voor 't oog. Mr. van *Frontenac* tradt in Staatzie tot aan zyn Paleis, daar hy begroet wierdt met drie losbrandingen uit het Kanon en de Musketten; en een iege-
lyk

lyk bevytigde zich om door vreugde-
vuuren en andere verlustingen, het onge-
meene genoegen van 't Gemeen over de
wederkomst van dien Heer te betoonen.
Noch dien zelfden avond kwaamen al
de Genootschappen van *Kanada* hunne
begroetingen by hem afleggen, en
wierden een voor een by hem in geleid.
De Jesuiten waaren de minst yvrigste
niet in gehoor te verzoeken, en daar
wierd niet getwyffelt dat 'er in hun
Aanspraak veel meer konst dan opreg-
tigheid was. De volgende dag vervoegde
zich Mr. van *Frontenac* in de groote
Kerk, daar men het *Te Deum* of den
Godelotzang zong. Hy besteede het
overige van den dag in het bezoek
der Juffers te ontfangen, die zekere
heimelyke reedenen hadden om zeer ver-
noegt te zyn. Al dees vreugde bedryven
vermeerderden gedurende vyf agter
een volgende daagen, en ze hielden niet
op dan door het vertrek van den Gou-
verneuer naar *Monreaal*. Oordeel daar
uit of dien Edelman hier niet kragtig
bemindt is; en of den Koning zyne
Onderdaanen van *Kanada* geen onge-
meene dienst heeft gedaan met hem te
rug te zenden. Inderdaad, men be-

looft zich een volkoomen geluk door zyn overklimment vernuft, zyn voorzichtig en verftandig gedrag, en voor al door zyn goeden inborft. Die hoop is gegrond op 't herdenken der tien jaaren van zyne eerfte Bettiering. Mr. van *Frontenac* herftelde in *Kanada* de ruft, den overvloed, en de veiligheid; men bezat geduurende al den tyd zyner Regeering, die drie weezenlyke voordeelen der Burgerlyke Zaamenleeving, en dit was het 't welk hem met recht den heerlyken eernaam verworf van (1) *Redemptor Patriæ* (Herfteller van 't Va-

(1) Die Heer hielt doorgaans eenige der Wilden by zich, welke hy zeer minzaam handelde en onthaalde. Hy was ook zoodaanig van die Volkren beïnd, dat zy hem zelf hunne Kinderen ter opvoeding betrouwde. Ter dieroorzaaken zei een Kapitein der *Hoiogoiners*, op een tyd, een jong Meisje ziende door hem aan dieu Graaf gegeven om onderweezen te worden, met veel beleefheid tot dien Heer: *Onnontio* ('t welk den naam is die ze aan den Gouverneur van *Kanada* geeven, en dat woord beteekent een schoone Berg) *Gy zyt Heer en Voogt van die Dochter. Maakt dat zy te deeg leert leezen en fchryven. Wanneer ze grooter zal geworden zyn, zult gy ze my weder geeven, of ze tot uwe Vrouw neemen.* 't Geen doet zien dat zy zich zoo hoog achten als de grootfte Pefonadien der Weerelt.

Vaderland.) Die Tytel kwam hem met te meerder recht toe, naardien, volgens getuigenis der eereyke lieden, Mr. van *Frontenac*, toen hy de eerste maal in *Kanada* aanlandde, de Volkplanting in een beklagelyke staat vondt. Den Oorlog met de *Iroquoiers* hadt eene algemeene verwoesting veroorzaakt. Onze Plantadien waaren door die Barbaaren verbrandt, en duizende Franschen door hun omgebragt. Den Landman was op zyn Akker vermoort, den Reiziger op zyne togten gevangen weggevoert, en de ontrufting van den Koophandel hadt den Koopman in gebrek, en den Arbeidsman tot den Beedelzak gebragt. De hongersnood drukte het Land; en alzoo de Inwooners zich die elende trachte te onttrekken, wierden de Volkplantingen verlaaten, en liepen te niet. Met een woord, *Nieuw Vrankryk* was verlooren, en het zou 'er onfeilbaar meeden gedaan zyn geweest, zoo Mr. van *Frontenac* het niet gered hadt, door Vrede met de *Iroquoiers* te maaken. Ik geloof u in myn vyfden Brief verklaart te hebben op wat wys zy getroffen wierdt. Dit was den grootsten

dienst welke dien Gouverneur in zyn bewind aan Zyne Majesteit kon bewyzen. Den Oorlog tegen de *Iroquoiers* is vreesfelyk en verschrikkelyk. Waarom meer dan de andere Oorlogen zult gy zeggen? Om dat die Barbaaren de Wapenen niet opvatten dan uit een beweegreden van wraakzugt, en dat ze geen ander oogmerk hebben dan hunne haat en woede te voldoen; inplaats dat in onze Weerelt de persoonelyke verbitterdheid niet in een Vreedebreuk heerst, en onze Volkeren Beoorloogen malkanderen om een recht te handhaaven 't welk zy bezitten, of zeggen te bezitten.

Om den draad der Nieuwftydingen weder op te vatten, diendt, dat op den dag der Inhaaling van Mr. van *Frontenac*, den Heer van *St. Valiers* onzen Bifschop door een gelukkig geval in de Haaven dezer Stad aanlandde. Die Kerkvoogt hadt zich de voorleden Lente aan boort begeeven van een Schip 't welk hy voordachtelyk liet uitrusten, om hem na (1) *Acadia*, het Eiland van

Ter-

(1) Zie een omftandige Beschryving van dat Land en anderen, in het tweede Deel. DE GEDENKSCRIJFEN VAN KANADA.

Terneuf, en verscheidè andere plaatsen over te voeren, die onder het Bisdóm van *Quebek* behooren.

Onze Gouverneur zich naauwlyks den tyd gegunt hebbende om van de vermoeijingen der Zee uit te rusten, begaf zich te water naar *Monreaal*, en beval my hem in die reis te verzellen. Al de genen die by hem waaren, smeekte hem krachtig dat voorneemen te laten vaaren, of eer, dat hy de uitvoering tot in de Lente zou uitstellen. Men vertoonden hem, dat het guure Jaargety reets aanvang genoomen hebbende, hy zyn persoon te zeer waagde door zich bloot te stellen aan de koude, de ysgangen, en andere gevaaren van een lange, onzekere, en zeer hacchelyke togt. Gy zult u gelievens te erinneren dat de Winter in dit Land ras by de werken is; hy komt te post, en wy hebben hier in October strengere Vorst dan men te Parys in de Maant January heeft. Vraag'er, mag ik u bidden, de reeden van aan de Heeren van't (1) *Observatorium*; moogelyk dat zy al hunne
Ver-

(1) De plaats daar de Heemelloopkenners de waarneeminge der Starren doen.

Vergezichten rykelyk zullen noodig hebben, om ze te vinden ; want volgens het algemeene aangenoome Weereltgeftel te redeneeren , fchynt het dat de zaak gansch anders moest gaan. Wat 'er van zy , men heeft niets op Mr. van *Frontenac* kunnen winnen , en zyn hoo-ge ouderdom , want hy bereikt agt en tefstig jaaren , belette hem niet onwrikbaar in zyne besluiten te blyven. Het geluk heeft den moedt van den Generaal begunftigt. Wy hebben de reis zonder ongeval afgelegd , en het is heden den zevenden dag dat wy in deze Stadt te rug zyn gekoomen. Dien Heer was zeer begeerig den togt voort te zetten , tot aan de plaats daar de Sterkte gelegen hadt , welke zyn naam voerden. Het verlaaten van die poft gong hem ter harten , enhy wilde ze zelf gaan herftellen , het kofte wat het kofte ; maar gansch *Monreaal* ftelde zich daar tegen. Den Adel , de Priesters , de Burgers , met een woordt , het gansche Volk verzogt hem , maar op een zoo teedere en ernstige wys , dat hy zich niet zou bloot ftellen aan 't gevaar der Doortogten , der Stortingen , en der Watervallen , die men onvermydelyk moet overtrekken ,

ken, dat zy hem bewoogen, en hy zyn neiging aan de geneegenheid zynr minderen opofferden. Om zich wegens die opoffering schadeloos te stellen, zondt hy verscheide Edellieden van *Kanada* en hondert Boschloopers af, onder het bevel van Mr. *Mantet*, ten einde den Staat der Sterkte *Frontenac* te gaan onderzoeken. Ik schreef u in myn laaften dat Mr. *van Valrénes* by zyn vertrek hadt getragt die Bolwerken te doen springen. Dien Gezaghebber hadt daar in ten allen geluk gemist. Ons Volk heeft de schaade ongelijk kleiner bevonden dan men zich verbeeld hadt; eenige roeden der omgeworpe muuren zyn door hun reets weer opgehaalt, en zy maaken staat de Sterkte voor het einde van den Winter geheel herstelt te zullen hebben. Die tyding is gansch nieuw, Mr. van *Frontenac* ontong ze gisteren avondt.

Ik wil geen vry zonderlinge omstandigheid overflaan, welke de wederkomst van dien Gouverneur betreft. Gy hebt door myn dertienden Brief verstaan, dat Mr. van *Denonville* een zeeker getal *Iroquoiers* naar Vrankryk hadt gezonden, om op de Galeien van Zyne Majesteit te roeien.

Dit

Dit was de weervraak verzagten, doch vry gering; want het leven van een Galeiboef is weinig beeter dan de dood. De meesten van die ongelukkigen zyn onder den last der ketenen bezweeken, zy zyn onder den riem of de bullepeeslaagen gesneuveld; maar men heeft de anderen genaade bewezen, en die zyn door Mr. van *Frontenac* te rug gebragt. De aanzienelykste van die Bende was in zyn Land Opperhoofd der *Goyoguaners*, en *Oreouabé* genaamt. Die Wilden is uit aanmerking van zyn staat van de Galei verschoont geweest; en alzoo hy achting voor onzen Landaart en een groote genegenheid voor de persoon van Mr. den Gouverneur laat blyken, bewyft deze hem de eer van hem in zyn Kasteel te Huisvesten. Denkt echter niet dat de erkentenis de eenige beweegreden van die heusche Herbergzaamheid is; het belang, dat, gelyk gy weet, zich overal inmengt, deelt 'er rykelyk in. Men behandelt dien *Iroquoier* zoo minzaam, uit reden dat men zich van hem wil bedienen om een Vreede met de vyf Volkeren te sluiten. Dit zou een zeer schoone zaak zyn; maar ik zal my leelyk

lyk bedriegen zoo dat ontwerp niet mislukt. Ik grond myne gissingen op drie reedenen, die my bondig voorkoomen. Zy zyn door my aan Mr. van *Frontenac* mede gedeelt, die ze niet dan ter loops aanhoorde, en my gezegt heeft dat hy met my na 't vertrek der Scheepen wydloopig over die stof wilde spreken. Ik ga het mondgesprek van den nieuwen Gouverneur met den genen die hy uit zyne Bediening is koomen verdryven, onder stilzwygen voorby. De zaak is te teeder, en ik wil ze u liever mondeling verhaalen, dan ze op 't papier stellen. Daar is een soort van Nieuwtydingen die niet binnen 't bereik der oogen, maar in dat der ooren moet komen, (*ad aurem*) die ingeluisfert moeten worden. Mr. en Mev. van *Denonville* geleiden een meenigte Officieren met zich naar Vrankryk, die zich door het aanzien van die Voorstanders met een spoedige bevordering vleien. Alzoo den Welten wind helder doorwaait, en gemaatigt is, en dat daar by den tyd van de Haven te verlaaten op 't laast loopt, twyffelt men niet of de Scheepen zullen morgen onder zeil gaan. Ziedaar alles wat gy dit-

ditmaal van my zult hebben. Vaarwël,
Mynheer.

Ik ben, uwen &c.

Te *Quebek* den 5. No-
vember 1689.

XIX. BRIEF.

Inval in Nieuw Engeland, en in Nieuw Jork. Doodelyk Gezandschap der Franschen by de Iroquoiers. Slegte be- raadslaagde Onderneeming der Engelsen en der Iroquoiers, die zich zaamenvoegen om de Volkplantingen te Land aan te tasten.

MYN HEER,

UW' Brief heeft een spoedige reis gehad. De Schipper van een Rochels Schip, met Wyn en Brandewyn gelaaden, en zeedert veertien daagen te *Quebek* aangeland, heeft my die wel ter handt doen koomen. Ik zie dat de nieuwsgierigheid om onze
Koop-

Koophandel van *Kanada* in den grond te kennen, u bevangen heeft. Het zou my lief zyn dat ik u voldoen kon; doch dit is voor teegenwoordig onmoogelyk. Ik ben die stof nog zelf niet genoeg magtig, en gelyk zy van myn handwerk niet is, heb ik 'er niets van vergaart dan 't geen zich aan my als van zelf heeft aangeboden. Maar heb wat gedult, gy zult met wachten niets verliezen. Ik ga om uwent wil een naarstig Leerling in den Koophandel worden; ik zal niets verzuimen om het fyn van 't handwerk te ontdekken, en ik hoop u daar over eens zulke wydloopige en naauwkeurige Berichten te zenden, dat gy in staat zult zyn om veele Meesters een lesje te geeven. Laat het ondertuffchen u en uwe nieuwsgierigheid welgevallen, in vergoeding van dat uitstel een verhaal te ontfangen van 't geen in dit Land zeedert myn laatsten Brief is voorgevallen.

Na het vertrek van Mr. van *Denonville* tradt den nieuwen Gouverneur in 't bezit der Sterkte, waar in de Gouverneurs Generaal doorgaans hun verblyf houden; en hy nam zyn maatregelen met de beste Bouwkundigen van 't

Land, om ze ten spoedigste te doen herbouwen. In de Maand January verzogt en verkreeg Mr. van *Iberville*, een onzer dapperste Edellieden van *Kanada*, verlos, om een kleine Stad van *Nieuw York* te gaan verwoesten, die door de *Iroquoiers Coriar* wordt genaamt; welke naam die Wilden ook aan den Gouverneur Generaal van die Engelsche Volkplanting geeven. Tot dat voornemen vereifte zeer veel moed en standvastigheid. De togt was van hondert vyftig mylen heen en weder, en dit over het ys, de sneeuw, en in 't selft van den Winter. Al die zwaarigheden spoorden de moedigheid van dien Edelman te sterker aan. Hy verrok dan aan 't hoofd van drie hondert Mannen, een gedeelte uit Boschloopers bestaande, en verder uit Wilden; en hy deedt een zoo heimlyke en gelukkige optogt, dat hy op de bedoelde plaats gekoomen, zonder ontdekt te zyn, of eenigen teegenstant te vinden, het Steedje en zyn omleggende strecken op zyn gemak plunderde, verbrande, en verdelgde. Waar by hy, tot overmaat van geluk, in het te rug trekken een Party van hondert *Iroquoiers* aan-

aantrof, die hy ter needer fabelde. De Krygstogt van Mr. van *Iberville*, was ons alleen hier in voordeelig, dat zy den Vyand verzwakte; maar zie hier een nuttiger daad. Byna op den zelfden tyd dat de voorgemelde Party te Veld toog, vertrok Mr. van *Portneuf*, mede een Edelman uit dit Land, van *Quebek* met hondert vyftig Boschloopers, en een gelyk getal Wilden. Die Bende hadt bevel *Kenebeki*, een Sterkte der Engelschen, op de Zeekusten van *Nieuw Engeland*, naar de Grenzen van *Acadia* geleege, te gaan Beleggeren. Ons Volk kwam voor die Vesting, en trachtte ze in een geweldigen aanval te vermeesteren; maar zy vonden 'er halswerk, de Bezetting verweerde zich zeer dapper. Dit verbitterde de Belegeraars te meer; zy wilden de schande niet hebben van 'er het hoofd voor te stooten. Men wierp dan een meenigte van Handgranaaten en andere Vuurwerken in de Sterkte. Gedurende dien tyd lieten de Wilden, uit de natuur niet geneigt den Vyand te naby te koomen, zich van eerzucht vervoeren; en moedigden malkander genoeg aan, om de Stormpaa-

len van alle zyden te ondergraaven, of te beklimmen. Zoo dat den armen Gezaghebber zich tusschen het vuur en het staal beslooten, en buiten staat ziende om die beiden te wederstaan, genootzaakt was zich op bescheidenheid over te geeven. De gansche Bende kweet zich in die gelegenheid zeer dapper; maar men zegt dat de Wilden het op de Boschloopers, hunne Meedingers in onverschrokkenheid, overhaalden, en dat men die verovering byzonder aan de eersten verschuldigt is.

Om u teegenwoordig van myn zelve te spreken, moet ik u erinneren, dat onzen Gouverneur voorneemens was my wegens de *Iroquoiers* in den grond te onderhouden. Zyn beooging ging zelfs veel verder; en, zonder myn gevoelen daar over de hooren, besloot hy my in hun Land te zenden. Inderdaad het ys was zoodra niet uit het waater, of Mr. van *Frontenac* verklaarde my zyn voorneemen, en gaf te verstaan dat hy my verkoozen hadt om aan de vyf Volkeren voorflaagen van Vreedden te gaan doen.

„ Waardoor, Mynheer, antwoorde ik
 „ hem, heb ik zoo ongelukkig kunnen
 „ zyn, van u mishragt te hebben? Gy zelf,
 „ die

„ die my deze Winter zoo edelmoedig
„ hebt doen bestaan, wilt gy my in
„ de Lente doen omkoomen; want
„ God behoeve my dat ik van een min-
„ zaam en grootdadich Heer, als gy
„ zyt, zou vermoeden dat gy u zoekt te
„ ontslaan van een Man die u tot een last
„ is“! Mr. van *Frontenac*, voor wien
myn antwoord een regte warreeden
was, zei my, dat ik teegen hem uit de
borst zou spreekken, en my klaarer uit-
drukken. Ik vertoonde hem dan vry-
moedig, dat hy my, zonder het te wil-
len, en daar in geheel teegen zyn eige
meening aanwerkende, door zoo een Ge-
zantschap naar een gewissen en waarschy-
nelyk zeer wreede dood zondt; dat de
Iroquoiers, door de trouwloosheid van
den *Rot* onverzoenlyk geworden, niet
dan naar gelegenheid verlangden om
zich te wreeken, en deze zich geenzins
zouden laten ontslippen; dat die Bar-
baaren zich daar en booven zoo veel te
minder zouden inbinden, als zich door
de Engelschen ondersteunt ziende; met
welken wy, zeedert de ontrooning
van hun Koning, in Oorlog waa-
ren; dat die laatsten in deze tydsgefeld-
heid niets onbezogt zouden laten, en den

haat, of veel eer het afgryzen der vyf Volkeren voor onzen Landaart, aan te stookten, en niet in gebreeken zouden blyven hun voor niet met Waapenen en Krygsbehoefte te verzorgen, om hun te beweegen ons alle moogelyke schaade toe te brengen; dat ik hem smeekte die reedenen rypelyk te overwcegen, en dat in geval ze niet voldoende bevonden wierden, hy ten minsten op myn onvermoogen diende acht te geeven, en zyn bezoeking door iemand van meerder bekwaamheid behoorde te laten uitvoeren. Het ongeluk wilde dat ik Mr. den Gouverneur niet kon overtuigen, hy volharde by zyn besluit, maar nam myne weigering aan; en ik geloof dat ik die gunst niet verworf, dan ten kosten van een goed gedeelte der achting die hy voor my hadt. Hy boodt het Gezantschap den Ridder d'O aan; die gezegelyker en reukeloozer dan ik, zich het tot een groote eer reekende. Toen ik die Edelman in een Kanoo zag treden, met een zeekeren *Colin*, een Tolk in de *Iroquoisch* Taal, en twee jonge *Kanadierisch*, belyde ik, dat ik voor hem en zyne drie medgezellen van medelyden wierdt aangedaan; en ik kon my niet weer-

weerhouden , teegen de Staatkunde en myn eigen belang , te wenschen , dat ik een valich Propheet mogt zyn. Myn voorspelling , echter , wierdt maar al te wel bewaarheid. Zoodra de Bezending in't gezicht der *Onnontaguers* verscheen , traaden deze uit hun Dorp , en inplaats van Mr. den Afgezant over zyn aankomst geluk te wenschen , overlaaden zy hem , neevens de drie Personen van zyn Gevolg , digt met rottingslaagen. Na die haatelyke plechtigheid , en smertelyke begroeting , geleide men ons Volk naar het Dorp , maar met dezelfde beleefdheid als een Ezeldryver den Langoor voor zich uitjaagt ; dat is te zeggen , op de maat en de kadans van den stok. Zeeker een Barbaarsche wys van lieden te ontfangen , die den Vreedden oprechtelyk en uit goede Vriendschap koomen aanbieden. Maar dit was niet dan 't voorspel van het Treurstuk. Toen onze vier ongelukkigen in 't Gehugt waaren , vergaaderden zich de Ouden des Volks , en beraadslaagden wat behandeling aldereigendlykft met de Gevangenen stond gehouden te worden. Ik kan u niet zeggen of 'er een groot of gering verschil van stemming onder

hun was; maar het besluit bestondt hier in, dat men ons met de eige munt zou betaalen, en met, de vier *Franschen* eveneens te werk gaan, als wy met de Afgezondenen der vyf Volkeren in 't geval van den Bevelhebber der *Huroners'*, de *Rot* gebynaamt, gehandelt hadden. Oordeel daar uit wat kwaadt gevolg de listige en verraadelyke wraak van dien Wilden hadt veroorzaakt. Volgens het besluit dan der *Onnontaguers*, moest men de Afgevaardigden met een gunstig antwoord te rug zenden; maar eenige *Agniers* of *Onnoyouters*, die hun bespiet en onfeilbaar overrompelt zouden hebben, in den doortogt der Waatervallen, moesten 'er twee van dood slaan, een naar *Quebek* te rug zenden, en de vierde mede voeren, om hem van de *Engelschen* voor den kop te laten schieten. Was dit niet naauwkeurig de straf der Gelykeverging opgelegd?

Dat Vonnis wierd nochtans niet uitgevoerd, en dit was tot het grootste ongeluk onzer beklagelyke Slagtoffers. Eenige Schurken van *Nieuw York*, voordachtelyk gekoomen om het vuur aan te blaazen, in de *Iroquoiers* teegen ons op te hitzen, vertoonde aan de On-

montaguërs, dat zoo men die Gevangenen te rug zond, zy de hinderlaag zouden kunnen ontgaan; en dat het zeekerste was hun niet los te laten, maar ze op heeter daad af te maaken. Zy voegden daar by, dat zoo men ze aan hun wilde overlaaten, zy 'er goed en streng recht over zouden oeffenen; en alzoo ze teegen driftige Liedén spraken, die niet dan naar wraak dorsten, lieten de Wilden zich overreedén, en leverden ons Volk aan de *Engelschen* over. Dees woedende Vyanden, die hun om alle soorten van reeden, in leeven zouden hebben moeten houden, maakten zich een verlustiging van hunne straf. Zy verbranden den *Tolk* en de twee *Kanadiers*; en wat den Ridder d'O belangt, zy hebben hem, aan handen en voeten gebonden, naar *Boston* gevoerd, in hoop van eenige nuttige verlichting, raakende den teegenwoordigen Staat van *Nieuw Vrankryk*, uit hem te trekken. Zie daar het geval van dat doodelyke Gezandschap, ons bekent geworden door eenige Slaaven die de *Iroquoiers* ontvlugt zyn. Ik laat u bedenken hoe dat nieuws Mr. van *Frontenac* gesmert heeft. Ik verbeel my dat hy

wenschte my geloof te hebben; en hy heeft my het regt gedaan van overluidt te zeggen, dat hy weegens die Bezen- ding teegen twintig Officieren had gesproken, en dat het verwonderlyk was dat ik alleen het gevolg daar van voorzien hadt. Een zoo streelende lofuit- ting is niet ongevallig voor de ooren van een Gaskonjer. De vier en twin- tigste Juny vertrok ik van *Quebek*, om my hier te vervoegen. Mr. de Inten- dant, met Mev. zyne Gemalin, waaren van de Reis; en wy hadden tot een Vaartuig een groote loome Barkentyn, die de Kapitein der Lyfwachten van den Gouverneur Generaal de voorleeden Win- ter hadt laten bouwen. Het is onnoodig u te melden, dat Mr. *van Frontenac* de Bende geleide, dit spreekt van zelf. Wy voeren dan zeer staatig in ons eer- waardig en loom Schip, en waaren by de twaalf daagen onderweg; maar al- zoo wy geen haast hadden, spoeden wy zonder ongedult voort, en men verzet- te de verdrietigheid booven al door als Koningen te teeren. Daar viel op den togt niets aanmerkelyk voor, dan dat in 't voorby vaaren der *Drie Rivieren*, een kleine Stad waar van ik u in een myner

Brieven

Brieven gesproken heb, Mr. den Gouverneur een Sterkte deedt afstee- ken. Omtrent veertien daagen na wy hier aan Land traaden, kwam een zee- stere Wilden, *La Plake* genaamt, ons ongemeen ontrusten. Hy verzeekerde Mr. van *Frontenac*, dat een hoop Krygs- benden, bestaande uit duizendt *Engel- schen* en vyftien hondert *Iroquoiers*, recht op ons aantrok. Men deedt het Krygsvolk terstondt een weide over- trekken, die men *de Magdaleena* noemt; en door drie hondert Wilden, onze vrienden, versterkt zynde, leegerden wy ons aan de andere zyde van de Stadt, met een vast besluit de Vyanden moedig te ontfangen. Alzoo men vervolgens geen tyding meer van hun hoorden, zondt den Generaal kleine Partyen Wilden op kondschap uit; maar zy kwaa- men te rug, zonder iets anders dan eenige afgedwaalde Jaagers der *Iroquoiers* by het *Meir Champlain* aangetroffen te hebben, welke zy gevangen inbragten. Men verstont uit deze, dat de *Engelschen*, door de moeite van de onderneeming afge- schrikt, en gebrek aan levensmidde- len gekreegen hebbende, zy, en hunne Bondgenooten den togt gestaakt hadden.

Na

Na dit bericht genoeg door de Wilden bevestigd was, om 'er niet meer aan te kunnen twyffelen, zondt men de Krygsbenden naar hunne Posten te rug. Wat my belangt, ik wierdt van hier afgevaardigt, om den Oegst der *Sterkte Roeland*, in dit Eiland geleege, met eenige Soldaaten te dekken. Ik kom 'er van te rug, vergezeld van de *Huronners* en *Outaouaers*, welke 'er dien Handel van Pelteryen kwaamen dryven, die ik u reets beschreeven heb. Deez' Wilden keerden, na veertien daagen, naar hun Land te rug; en ik om den zelfden tyd met de Barkentyn naar *Quebek*.

Ik ben, Myn Heer, Uwen Etc.

Te *Monreéal* den
2. October 1690.

XX. BRIEF.

XX. BRIEF.

De Engelschen doen een vry gewigtige Onderneeming ter Zee, maar die door hun eigen schult mislukt. Brief van hun Gezaghebber aan Mr. van Frontenac en het mondelyke antwoord van dien laatsten. Vertrek des Schryvers naar Vrankryk.

MYN HEER,

IK verbeel my dat gy niets minder droomt, dan dat ik te *Rochel* ben. Ik bevin my daar echter; en gy zult door het volgende verhaal weten wat goeden wind my in die Haaven heeft geworpen, daar ik zeedert zoo langen tyd na verlangt hebbe, en 'er wel verre af dacht te zyn. Lees dan, het is een verhaal van 't geen 'er zeedert myn laatsten Brief in *Kanada* is voorgevallen.

Omtrent het midden van *October* landde te *Monreéal* een Kanoo aan, die door bevel van den Majoor van *Quebek* naar den kant van 's *Vyands* Land kruifte.

Het

Het Volk derzelve verhaalden, dat zy digt by *Tadouffac* een Engelsche Vloot van vier en dertig Zeilen ontdekt hadden. Verbeeld u of dat bericht ons niet allen in de weer deed zyn, en byzonder onzen Gouverneur Generaal, die buiten dat niet minder dan traag en zorgeloos is. Hy deed terstond al de Krygsbenden in Schuiten en Kanoos inscheepen; met bevel van alle moogelyken haast te maaken, want het gevaar was dringende en men kon niet te spoedig aankoomen. Mr. van *Frontenac* belaste daar en boven aan den Heer *de Caillères*, dat hy zoo veel Inwooners den Vloed zou afzenden, als 'er vrywillig dien togt wilden doen; waar na hy in de Barkentyn stapte, welkers loomheid duizend maal door hem vervloekt wierdt. Men misten niet alles aan te wenden om dat Vaartuig snel te doen voortsteevenen; nacht en dag stonden, buiten een gestaadig roeien, alle Zeilen by, om den Vyand te voorkoomen. Met een woord, wy besteedden onzen tyd zoo wel, dat wy den derden dag naar ons afvaaren te *Quebek* aanlandden. Toen men aan de wal gestapt was, vergat Mr. van *Frontenac* de vermoeying van de Reis, en was niet bedacht dan
om

om goede voorzorg te neemen. Hy be-
zichtigde al de Posten, en deedt de
zwakke versterken. Onze Artillery
was niet ongemeen groot; ze bestont
uit twaalf stukken zwaar Geschut, 't
welk voor *Quebek* zeer gering was. Wy
waaren niet beeter van Krygsbehoefsten
voozien; maar den Gouverneur bestier-
de zyne zwakheid voorzichtiglyk. Hy
stelde zyne Batteryen naar evenreedig-
heid, en schikte alles zoo van pas, dat
hy niet de minste ongerustheid meer
hadt, en in een vast vertrouwen scheen
van al de poogingen der *Engelschen* te
zullen verydelen. 't Is nochtans gewis
dat de Volkplanting het uitterste gevaar
hadt geloopt; en 't was met *Nieuw*
Vrankryk gedaan geweest, zoo de
Vyanden zich van de gelegenheid had-
den weten te bedienen. Verbeeld u,
Mynheer, dat voor onze te rug komt
te *Monreaal*, *Quebek* aan alle zyden o-
penlag, en dat 'er geen twee hondert
Franschen in de Stad waaren. Zoo de
Engelschen hunne landing dan voor on-
ze aankomst uitgevoerd hadden, ja zelfs
twee daagen daar na, zy zouden die
Hooftstad onfeilbaar veroverd hebben,
zelfs zonder een deegen te trekken.

Maar

Maar de goede Befchermer Engel van Vrankryk verblinde die Helden. In plaats van met volle Zeilen op *Quebek* af te koomen, bragten zy drie daagen t' zoek in een ankering twee mylen van de Vefting, naar de punt van 't *Eiland Orleans*. Daar hielt den Gezaghebber Krygsraad op Krygsraad, met de Kapiteins en de andere Officieren van zyne Vlood; en na maaten hy zich de herfiens brak met raadslaagen, en de kortfte middelen te zoeken om een zoo fchoone verovering te doen, ontflipte hem die verovering. Want wy ons van hunne traagheid bevoordeelende, arbeiden zonder ophouden om ons tegens allen aanval te dekken; en terwyl zy in ydele Raadhoudingen een tyd doorbragten die hun zoo dierbaar moest zyn, kwam ons Gewaapend Landvolk en onze Wilden van alle oorden aantrekken; zoo dat de voorzorg zelf welke zy gebruikte om ons te beeter aan te tafien, ons de middelen verzorgde om ons dapper te verdedigen.

De *Engelfchen* eindelyk het geluk getroffen hebbende van over een te komen op wat wys zy hun groot ontwerp zouden uitvoeren, zoo zondt hun Gezagheb-

zaghebber, *Willem Phips* genaamt, een Sloep af, die op den voorsteeven een Fransche Vlag voerde. Zy naaderde de Stad, en de Engelschen gaaven door 't geluit eener Trompet te verstaan, dat zy gehoor verzogten. Mr. van *Frontenac* zondt hun toen een Sloep in 't gemoet, met een Fransch Officier daar in, om de voorstellingen te hooren. De Vyan-delyke Sloep voerde een Engelsch Ma-joor, die vraagde of men hem zou willen vergunnen een Brief van den Gezaghebber der Vloot in eigen handen van den Gouverneur van *Kanada* over te geeven. Onze Officier hem geantwoord heb-bende dat de zaak doenlyk was, mits men hem blinde, nam hy de voorwaarde aan, en trad in de Fransche Sloep. Men geleide hem, in dien staat, van *Colin Mail-lard* tot in de zaal van Mr. van *Frontenac*, daar men hem de oogen ontbond. En na onzen Gouverneur gegroet te hebben, gaf hy hem een Brief over in het En-gelsch gesehreeven, waar van hier nee-vens de vertaaling volgt.

„ Ik, de Ridder *Willem Phips*, Gezag-
 „ hebber te Zee en te Land der Krygs-
 „ magten van *Nieuw Engeland*, aan den
 „ Graaf van *Frontenac*, Gouverneur Ge-
 I. Deel. Hh „ neraal

„ neraal van *Quebek*. Uit naam van
 „ *Willem den derden*, en *Maria*, Koning
 „ en Koningin van Engeland, en door
 „ hun bevel hier gekoomen om dit Land
 „ te veroveren; doch niets zoo zeer
 „ ter harten neemende dan alle bloed-
 „ storting te vermyden, vermaan ik u dat
 „ gy my uwe Steeden, Kasteelen,
 „ Sterktens, Vlekken en uw eigen Per-
 „ zoon op bescheidenheid zult hebben
 „ over te geeven, u verzeekerende dat
 „ men u met alle zagtheid en reedelyk-
 „ heid zal behandelen. Maar zoo gy dien
 „ voorslag niet zonder eenige bepaaling
 „ aanneemt, zal ik zoo door de hulp des
 „ Hemels, op welke ik my betrouw, als
 „ door de magt myner Waapenen, die
 „ verovering trachten te doen. Ik
 „ verwacht binnen 't uur stellig ant-
 „ woord in geschrift, u verwittigende
 „ dat ik niet geneegen zal zyn tot een
 „ verdrag te treden, zoodra ik de Vyan-
 „ delykheden zal begonnen hebben.
 „ Was geteekent *Wilhem Phips*“.
 Deez' Brief, die waarschylyk het be-
 fluit van zoo veel Beraadingsen Raads-
 vergaderingen vervatte, schein meerder
Furks dan *Engelsch*; en men ontdekte indie
 opeisichen de heufche handelwyzen niet
 van

van welke men zich by diergelyke geleegenheden in Europe bedient. Mr. van *Frontenac* hadt ook de vertaaling van die begroeting zoodra niet verstaan, of vergramde 'er over; en zich naar den Kapitein der Lyffwacht keerende, beval hy hem koelzinnig een Galg voor de Sterkte te laaten opregten, om den Briefdraager een strop tot boodenloon te geeven. Ik weet niet of dien Engelschen Majoor onze Taal verstont, maar hy wist ten minsten wat een Galg was; want de Gouverneur, verschrikkelyk door zyn dreigend gelaat en het groot getal Bevelhebbers die hem omringden, hadt naauwlyks het Vonnis uitgesprooken, of de Majoor bestorf, en de gansche Vergaadering dacht dat hy van zich zelve zou vallen. Hy hadt inderdaad groote reeden om een doodskleur te zetten. Mr. van *Frontenac* sprak zeer in ernst; en zooden Bisschop en den Intendant niet kragtig in voordeel vanden Vreemdeling daar tusschen waaren gekoomen, men zou hem waarlyk opgehangen hebben. Onder ons gezegt, my dunkt dat den Gouverneur wat te haastig te werk ging. Hy wilde dat die Vloot moest aangemerkt worden als een Zaamenrotting van

Schelmen, Zeeroovers, en Lieden zom-
 der eenig gezag, dewyl den Koning van
 Engeland zich in Vrankryk onthield; maar
 hy hadt, naar 't my toefchynt, meerder
 aanmerking behooren te hebben voor
 een geheel Volk, dat raadzaam bevonden
 heeft van Heer te veranderen; daar
 en booven was de Majoor onschuldig,
 en op 't woord van den Gouverneur ge-
 koomen, die ons dus allen aan een doo-
 delyke vergelding zou blootgeftelt heb-
 ben. Ik twyffel niet of de twee Tuf-
 fchenspreekers drongen die reeden met
 kragt aan. Wat 'er van zy, Mr. van
Frontenac deedt waater in zyn wyn, en
 zei met een straffe doch genoeg bedaar-
 den toon, teegen den Engelschen Bevel-
 hebber: „ Ga van mynent weegen aan
 „ het Opperhoofd uwer Zeeroovery
 „ boodfchappen, dat ik hem moedig af-
 „ wacht, en my beeter zal verdedigen
 „ dan hy my zal aantaften. Wat ver-
 „ der belangt, ik erken geen ander Ko-
 „ ning van Engeland dan *Jacobus de*
 „ *Iweede*; en dewyl gy zyne oproeri-
 „ ge Onderdaanen zyt, merk ik u lie-
 „ den niet anders aan dan elendige Zee-
 „ roovers, welkers Krygsmagt en be-
 „ dreigingen ik niet vrees, maar die ik
 „ wenschte

„ wenschte naar verdiensten te konnen
 „ straffen“. Was dit niet de eene snorkery met een andere betaalt? Tot overmaat van verachting wierp Mr. van *Frontenac*, na 't uitspreken van die woorden, den Majoor den Brief van den Admiraal naar 't hoofd, en keerden hem den rug toe. Toen haalde de ongelukkige Briefdraager, die, naar ik geloof, zyn opgelegde Last in zich zelfs vervloekte, en zich wel ver daar van daan hadt gewenscht, zyn Orlogie uit de zak; en 'er op ziende, hadt hy moeds genoeg om aan onzen Gouverneur te vraagen, of hy hem, eer het uur verstreeken was, geen antwoord in geschrift wilde mede geeven. Maar Mr. van *Frontenac* zich omkeerende, en hem met een dreigend gezicht aanzierende, zei hem: „ Uwen
 „ Gezaghebber is niet waardig dat ik
 „ my zoo veel moeite geef; en ik zal
 „ op zyn schryven uit den mond van 't
 „ Kanon en der Musketten antwoor-
 „ den.“ De Gouverneur in 't heenen gaan een teeken gegeeven hebbende dat men den Engelschen Officier te rug zou brengen, geleide men hem weder met dezelfde plechtigheid als by zyne aankomst naar zyne Sloep; dat is te zeg-

gen, dat men hem de oogen blinde. Maar hy zich overgelukkig achtende onze handen ontkoomen te zyn, keerde, zoo veel zyn Volk roeien kon, naar de Vloot te rug; en ik durf my verzeekeren dat het denkbeeld van de Galg hem gedurende dien tyd trouw gezelschap hieldt.

Mynheer *Willem Phips*, ziende dat men zyn Gezantschap zoo kwaalyk opgenoomen hadt, besloot zyn bedreigingen uit te voeren. Hy begon den volgenden dag zyn Krygsbenden te ontlicheepen. Om twee uren na den middag bragten zeventig Sloepen, regt teegen over het *Eiland Orleans*, anderhalve myl beneden *Quebek*, duizend of twaalf hondert Man aan Land. Die Benden bleeven daar geruust geleeget, tot de te rug komst der Sloepen, welke, naar eenige uren, met een gelyke vragt aankwaamen; en dit geschiede tot driemaal toe, zonder dat het ons moogelyk was deez' landing te beletten. Al de voorzorg die den Gouverneur Generaal kon gebruiken was, dat hy ten spoedigste vyftig Officiers, twee hondert Botchloopers, en al de Wilden welke men by een kon krygen, den Vyand in
't ge-

A Ville de Quebec
 B Fort ou chateau ou loge le Gouverneur g^l
 C Batterie de Canons
 D Ste. Dorothee
 E pointe de laui
 F Bourgogne de Beauport ou marquisie

G Village de pendant de Beauport
 H mouillage de la flotte angloise
 I Chaloupe angloise qui tient le tour
 de son mouer
 L Puffins anglois canonant la ville
 M Villages anglois portant les troupes a terre

N lieu de l'ade come les troupes anglois
 O Bois taillis ou les troupes puvant
 repousser
 P Carreaux de Bois, epieres et d'armes
 accourus au bois
 Q maison des P. Recollets

A De Stad Quebec
 B Rasael of wooning van den Gov. Gene^l
 C Bekerij van t'Kanon
 D t' Eiland Orleans
 E Ayl hook
 F Aylhook of Marquisaats dorp van Beauport

C Onderkerij Dorp van Beauport
 H De ankerplaats der Engelse vloot
 I Engelse Sloep die een Anker te rug wachte
 L Engelse Schepen die de Stad beschieten
 M Engelse Schepen, die de Wijk van de wal wachen

N Plaats der aanlanding van de Engelsen
 O Bosch in t' wijk de Engelsen inreden te rug getrokken
 P Boschloppers, Officieren en Wilden, naar t' Bosch vakkende
 Q Huus, of Klooster der Beeres Recollets

P.C.S.

Faint, illegible text or markings at the bottom of the diagram.

't gemoet zondt. Wy trokken met groote schreeden naar de verzamelplaats der *Engelschen*, en naderden hun tot op een halve myl. Dewyl de party veel te ongelyk was om in 't vlakke velt te vegeten, zag men zich genootzaakt de gewoonte der Wilden te volgen, dat is te zeggen, den Vyand met listigheid en uit hinderlaagen dapper aan te tasten; en de plaats daar wy stil hielden kon niet gewenschter zyn om die edele wys van stryden te volgen, zynde een digt bewasse Bosch met zeer dikke Kreupelbosschen omringt, dat zich een vierendeel myls uitstreckte. Wy ons dan in hoopen verdeelt hebbende, verborgen ons zoo wel dat men ons onmoogelyk kon ontdekken. De *Engelschen*, die hier op niet bedacht waaren, trokken het Bosch in, en maakten vast staat het zonder verhindring door te trekken; maar zy waaren zoodra niet onder ons bereik, of wy allen te gelyk voor den dag springenden, deden een haegel van Muskerkoogels onder hun reegenen, die hunne Geleederen kragtig verdunde. De schrik en verbaastheid belette hen niet van gelyken op ons los te branden; doch op 't oogenblik dat wy haar ge-

reed zaagen om vuur te geeven, vielen wy plat op den grond, en maakte hun geschiet dus vrugteloos. Maar wy eindelijk eens voor goed opgestaan zynde, en by hoopen hier en daar loopende, onder een gestadig vuurgeeeven uit onze Musketten, brachten hun in zoodaanige verlegenheid en verwarring, dat zy, in plaats van in goede orde met slaande Trommels en vliegende Vaandels naar de Stad te trekken, geheel van hun stuk begosten te raaken. 't Geen hun meest in wanorde bragt was, wanneer zy onze Wilden gewaar wierden. De *Engelschen* vergaaten toen alle krygstugt; en de wanorde en verwarring onder hun de overhand neemende, zag men geen zweem meer van Battailjons, Regimenten, en Kompagnien. Zy liepen alle door malkander, trachtende een iegelyk zich het eerst te redden, en zyn Medemakkers voorby te loopen, roepende allen luidskeels, *Indians, Indians!* (*Indianen, Indianen;*) zoo dat het ons ligt viel een groot getal 'er van goed koop te dooden. Wy telden omtrent drie hondert der Vyanden die op 't slagveld gesneuveld waaren, zonder van onze zyde meer dan vier Officiers, tien

tien Boschloopers, en twee Wilden ver-
looren te hebben.

Die Heeren wilde des anderen daags
meede hun beurt hebben van slaagen uit
te deelen, en de waarschynlykheid was
aan hare zyde; want, behalven dat zy zich
reegen de hinderlaagen op hun hoeden
hielden, voerden zy vier Stukken me-
taal Geschut op affuiten met zich. Wy
moesten dan voor goed handgemeen
worden; maar alzoo wy ons ongelyk
sterker bevonden dan daags te vooren,
waaren wy weeder niet min gelukkig.
Niet dat het de *Engelschen* aan moed ont-
brak; men kan zelfs zeggen dat zy in dit
gevegt als dappere lieden streden. Maar
dewyl ze niet dan uit opgeraapt en in
ongeoeffend Volk bestonden, wisten
zy niet wat het was het vuur uit te
staan zonder te wankelen, en in 't ge-
vegt voet by 't stuk te houden. Zy dus
als Lompers en zonder eenige Krygstugt
strydende, liepen in malkanders geweer,
en gaaven zich bloot om overhoop ge-
schooten te worden. Daar by hadden
die arme Lieden zeer veel geleden, de
ongemakken der Zee hadden hun ver-
zwakt; en 't waar hun hoognoodig ge-
weest eerst uit te rusten en zich te ver-

Hh 5   versen,

versen, voor dat zy handgemeen wierden. Meteen wordt, daar ontbrak een hoofd op de schouders van hun Gezaghebber. *Ser William Phips* lei met de Voorzichtigheid en het Krygsbeleit gruwelyk overhoop. Den herseelloozen *Gentelman* was 'er niet veel van vergeeten; en al hadt die Amiraal betaald geweest om ons dienst te doen, en zyn Volk op de slagbank te brengen, hy zou 'er zich niet beeter in hebben konnen kwyten. De Vyanden geloofden dan dat zy het Bosch onder begunsting van hun Geschut gemakkelyker zouden doortrekken; maar bedroogen zich. Het is waar dat den aanval heftiger was dan in 't voorige gevegt; nochtans dreeven wy hun met zoo veel dapperheid te rug, dat zy genootzaakt waaren spoedig naar de plaats hunner aanlanding te wyken. Dien tweeden aanval kosten hun omtrent vier hondert koppen. Wy van onzen kant verlooren alleen veertig Man, zoo Franschen als Wilden; en Mr. van *St. Hélena* ontfong een wonde aan het been, waar aan hy gestorven is. Onze overwinning blies ons den moed zoodanig op, en wy vonden zoo veel smaak in die Botterikken van Gelukzoekkers

te

te dooden, dat ons de luft bevong hun leevend of dood te vatten. In dat voorneemen volgden wy hun tot dicht aan hunne Leegerplaats, of, om beeter te zeggen, hunne opgeslaage Tenten. De avondstondt onze optogt en aankomst begunstigt hebbende, leiden wy ons op den blooten grond needer, als van besluit zynde den nacht onder den blooten Heemel door te brengen, ten einde met het aanbreeken van den dag op de Engelschen te kunnen invallen. Zy ontsloegen ons van die moeiten, want omtrent middernacht wierden wy gewaar dat zy zich naar boord begaaven; en wy hadden maar eeven den tyd om, meer by geval dan door behendigheit, vyftig Mannen van hun te needer te schieten, zoo als ze gereedt stonden om in de Sloepente treden. Zy deeden dien aftogt met zulk een haast, dat zy hunne Tenten, en Kanon op strandt agter lieten. Dit alles wierd des morgens naar *Quebek* gevoerd; terwyl onze Wilden zich in het Bosch verspreiden, om de dooden naauwkeurig te onderzoeken, en zich al den buit van die Lyken by recht van erffenis, of verovering, toe te eighenen.

Wat

Wat den Ridder *Phips* aangaat, hy was niet veil genoeg met zyn eerwaarde Perfoon, om de ontlichepte Krygsbende te gebieden. Dien Held bleef als een voorzichtig Admiraal aan boort, ligte het anker zoodra hy zyn Volk aan Land hadt gezet, en kwam met vier kloeke Scheepen een Musket schoot van de beneede Stad ten anker. Daar schoot hy geduurende vier en twintig uren zonder ophouden op de Stad; en dat lang en geweldig vuur geeven dreigde de Vesting te meer tot een puinhoop te maaken, doordien men 'er niets teegen te stellen hadt dan alleen een Beukery van zes stukken agtponders. Maar Mr. *Phips* slaagde niet beeter te Zee als zyne Krygsbenden in 't digtbewasse Bosch. Al het yffelyk schieten uit zyn Geschut verbryzelde niet dan eenige pannen, en ontbloote zommige huizen van hunne daaken; zoo dat de schaade niet booven de zes pistooleten beliep. De Kanonschooten stuitte op de muuren te rug; en dit moet u niet verwonderen, zoo gy u een plaats van myn eersten Brief errinnert, daar ik u schryf dat die muuren van ongemeene harde iteen zyn, die 't geschiet van 't Kanon kan verduuren.

Den

Den Heer Admiraal dus leelyk in zyn hooge verwachtingen bedroogen, zag van 't Gulde-Vlies af, 't welk hy gemeent hadt met geweld weg te neemen; en den fieren Argonaut nam zeer stil het besluit van den aftogt te blaazen. Voor dat hy vertrok liet hy aan Mr. van *Frontenac*, maar op een vry laager toon, en zeer verschillende van zyn Brief, de uitwisseling verzoeken van eenige gevange *Engelschen*, teegen de Heer *Joliet*, zyn Vrouw, zyn Schoonmoeder, en eenige Matroozen, welke de Vyandyke Vloot op den Vloet *St. Laurens* in een Bark van den Heer *Joliet* hadt gevangen genoomen. Onze Gouverneur Generaal nam de Voorslag willig aan, en de uitwisseling geschiede op heeter daad; waar na den Gezighebber de Zeilen liet byhaalen, om naar *Nieuw-York* te rug te keeren. Het vertrek der Vyanden wierdt ons bevestigt door de aankomst van vier Scheepen, welker Volk verzeekerden dat zy die Vloot met een Westen wind onder zeil hadden gezien. Die vier Vaartuigen waaren 't gevaar gelukkig ontsnapt. Het waaren allen Koopvaardy Scheepen; drie derzelve kwaamen uit Vrankryk,
en

en het andere, met Bevervellen gelaaden; uit de *Hudsons Baay*. Zy, door *Tadoussac* in de Rivier van *Signalay* geloopt zynde, en het geluk gehadt hebbende dat ze de *Engelschen* ontdekten zonder van hun gezien te worden, verborgen zich daar, bragten hun kanon aan Land, plantte het op verscheide beukeryen, en beslooten 'er zoo lang te verblyven tot de onderneeming zyn uitflag bekoomen hadt. Maar het genoeg genooten hebbende van de Vyandyke Vloot beneeden *Tadoussac* te zien te rug keeren, scheepten zy hun Geschut weeder in, en hunne reis vol blydschap en buiten schroom vervolgende, lieten den twaalfden November voor *Quebek* het anker vallen. Die Scheepen nochtans kwaamen door een vreemt noodlot, na het gevaar te ontslippen van genoomen te worden, in de Haven eensoort van Schipbreuk te lyden. Men hadt 'er de Laading naauwelyks uitgeloft, of daar ontstont schielyk een felle Vorst, en de ysschorffen beschaadigden haar zoodanig, dat men genootzaak was ze aan de plaats *Cul de Sac* genaamt, op Strand te zetten.

Die Vorst was een groot ongeval voor

voor Mr. van *Frontenac*. Moedig over den roemrugtigen uitflag zyner verdediging, brande hy van ongedult, om 'er den Koning bericht van te geeven; en hy twyffelde niet of die zaak zou hem by 't Hof zeer tot eer strekken. In plaats dan dat hy wel gewenscht hadt een gewiekte Postboode te kunnen afzenden, zoo het doenlyk waar geweest, en 'er ergens elders dan in het Land der Fabelen een Mercurius te vinden was, zag hy zich genootzaakt de Lente af te wachten, om den mislukten aanslag der *Engelschen* naar *Versailles* over te schryven. Inderdaad een groot hartzeer voor een Man in bewindt, en een goed Hoveling. Wat my belangt, zonder my by onzen Gouverneur te willen vergelyken, ik was niet min moeielyk als dien goeden Heer; en geloovende dat ik genootzakt zou zyn noch die Winter in *Kanada* van kouwte klappertanden, verwenste ik den God *Boreus* en zyn vroegtydig noordsgeblias duizendmaal voor den drommel. Wy raakten echter noch met de schrik vry. Een onverwachte reegen, die een dooy veroorzaakte, redde ons uit de verlegentheid. Mr. van *Fronte-*

nac de gelegenheid toen greetig by 't
hair grypde, liet terftont een fraai
Fregat toetaakelen en zeilvaardig maa-
ken; en zyn beveelen wierden zoo
vlytig uitgevoerd, dat de Ballast, de
Zeilen, het Want, met een woordt,
het gansche Schip in minder dan twee
drie uren in gereetheid was. Ik be-
fchouwde die toebereidselen met een
greetig gezicht, en hadt een voorgevoe-
len dat ik 'er niet het minste deel aan
zou hebben. Ik was zelf vast van voor-
neemen om krachtig op myn verlof aan
te dringen als men het my niet aan-
boodt, zoodra het Fregat zou uitgerust
zyn; maar Mr. den Gouverneur Ge-
neraal voorkwam my. Hy zei my dat
hy my verkoozen hadt om de tyding
van de nieuwe Onderneeming der *En-
gelchen* aan 't Hof te bootfchappen;
en dat dit een goede gelegenheid was,
om daar bekend te raaken, ten einde
myn Huiffichelyke zaaken te herftellen,
en myn fortuin voort te zetten. Maar
dat ik moest trachten een korte en goe-
de reis te doen; dat hoe eer ik in
Vrankryk kon koomen, hoe beeter
het zou zyn; en dat ik my vooral
met moedt moest wapenen, en het be-

besluit neemen van eer te vergaan dan my aan eenig Vyandelyk Schip over te geeven, of in wat Haven het ook zyn mogt in te loopen. Ik laat aan uw onderzoek, of zulk een aanmaaning met de reegels der voorzichtigheid bestaan kan; maar zy vleide myn Gaskonschen inborst krachtig, en dit was genoeg om ze zeer wel op te neemen. Voor myn vaarwel beschonk dien Heer my met een Brief van Aanbeveeling aan Mr. van *Seignelai*. Ik vertrok dan den vyfentwintigsten November, 't welk hier een ongehoorde zaak is; en wy wierden van een zoo heftige Noord Ooste Wind aan 't *Hazelaars Eilandt* belooopen, dat wy, na 't anker te laate vallen, geduurende den nacht vreesden onder de ankers door te ryen. Zeedert dat gevaar stonden wy maar een eenige Storm uit. Nochtans heeft onze Schipvaart vry lang geduurt, ter oorzake der tegenwinden die wy hondert vyftig mylen van de Fransche Kusten aantroffen, en ons noodzaakte by den Wind te zeilen. Doch ik ben hier eindelyk gelukkig aangeland, en dit is 't beste dat ik 'er in vinde. Ik versta dat gy op het

I. Deel.   i   Land

Land zyt, en Mr. van *Seignelai* in de andere Weerelt. De Zeevaart en de Volkplantingen verliezen zeer veel aan dien Staatsdienaar; maar wat zegt gy van myn noodlot met myn Brief van Aanbeveeling? Ik vertrek morgen naar *Verfailles*, en ben, Mynheer,

Uwen &c.

Te *Rochel* den 12.
January 1691.

X X I. B R I E F.

Beschryving van de Komptooren der Staatsdienaars. De Diensten aan het Hof kwaalyk beloont.

M Y N H E E R,

HEt is twee Maanden geleeden, dat ik te Parys een van uw Brieven ontfong. Ik heb myn antwoord uitgesteld tot myn zaaken ten einde zouden zyn; en inderdaad de bekommering waar in ik my bevondt,
kwam

kwam met den tyd noch de lust zeer overeen om verhaalen te doen. Maar teegenwoordig nu ik my weder tot *Rochel* bevinde, daar myn voornaamste beezigheid is naar den Wind te zien, is het rechtmatig dat ik u de rente van een zoo lange verwachting voldoe, en u reekenschap geeve van 't geen ik aan het Hof verricht heb. Myn eerste zorg te *Verfailles* was, Mr. van *Pontchartrain*, Opvolger van den gewezen Mr. van *Seignelai* te gaan opwachten. My dacht aan den leevenden en heerschenden Staatsdienaar den Brief te moeten aanbieden, welke Mr. van *Frontenac* tot myn voordeel aan den Overleeden en vergeeten Staatsdienaar hadt geschreeven. Mr. van *Pontchartrain* scheen 'er vernoegt over, en gaf my te verstaan, dat hy myne diensten en de goede getuigenisse die men van my gaf in aanmerking wilde neemen. Hem in een zoo goede neiging ziende, lei ik al myne huiffichelyke ongelukken voor hem bloot; en na hem te doen begrypen dat ik over werks genoeg zou hebben om eene ontslaaging myner Goederen, die men in beslag hadt

genoomen, in rechten voort te zetten, en verscheide Gedingen ten einde te brengen, smeekten ik hem dat hy voor my 't verlof wilde verkrygen van my uit de Volkplanting te moogen be-
geeven. „ Ik was reets van den sleg-
„ ten staat uwer zaaken zeer wel on-
„ derregt, antwoorde den Staatsdie-
„ naar, en ik wenschte het myne te
„ kunnen toebrengen om ze op een
„ beeter voet te stellen. Het is reede-
„ lyk dat gy 'er zelf uw' uiterste best
„ toe doet, en gy zult daar tydt ge-
„ noeg toe hebben. Men vergunt u
„ in Vrankryk te blyven tot aan 't
„ vertrek der laatste Scheepen naar
„ *Quebek*. Maar den Koning wil niet
„ dat gy den dienst van Amerika ver-
„ laat, en gy moet u gereed houden
„ om derwaarts te keeren“. Het
was myn post het hoofd te buigen, en
ik vertrok, na een neederige strykade
te maaken. Myn eerste werk was, my
gansch peinzende, naar Parys op weg
te begeeven, op de reis gestaadig over-
weegende dat ik teegen de Heeren der
Haarkloovery, een Volk 't welk een
wissen Oorlog voert, en by gevolg
veel gedugter dan de *Iroquoiers* is, in 't
stryd-

frydperk ging treden. Inderdaad, zoo dra ik met de voornaamste van myn Geslagt van zaaken sprak, stemden zy alle eenparig dat ik met de beste Advocaaten zou te raaden gaan. Deze gaaven my een overvloed van woorden, snapten langen tyd, haalden *Cujeus* en *Bartholus* aan, en toonden my het voor en teegen van de zaak. Vervolgens was het besluit, dat ik met een sterke Party te doen hadt, en dat ik my voor 't minst moest voorstellen het Geding te zien sleepende houden. Een zoo treurige voorspelling, gevoegt by de rykelyke mundzalf waar mede men die Orakels de handen moet smeeren, benam my den moedt geheel, en ik beminde alzoo zeer van myn wettige Erfdeel af te staan, dan my teegen de yzere pot der overmagt te verbryzelen. Ik liet my nochtans op het aanhouden myner Vrienden, en den raad der Advocaaten, (die moogelyk vermoedende dat ik lustig met pluimen van de nieuwe Weerelt belaaden was, zeer sterk vreesden dat hun den buit mogt ontsnappen,) ten laaften zoo ver bewee-gen dat ik besloot een Voorafgift op

Ii 3   myne

myn Goederen, schoon in beslag genomen, te verzoeken; en ik eischte die uit kracht dat ik my werkelyk in dienst Zyner Majesteit bevondt. Maar ik hadt alle reeden om my van dien stap te beklaagen. Ik putte my uit van gelt en krachten met om die zaak aan te houden, en het ergste is dat ik 'er niets mede won. Het aanzien en het in gunst zyn der Lieden teegen welke ik pleitte, deden my overal het hoofd stooten; en daarenboven beliep de zom die men my met goed recht zou hebben kunnen toewyzen zoo weinig schats, dat zy niet toege-reikt zou hebben om de kosten te betaalen. Ik bevondt my dan wel haast met leege zakken, en vry verlegen waar ik onderstant zou bekoomen. De Heeren van *Bragelone* zyn zeer eerlyke Lieden, gelyk u genoeg bekend is; maar zy maaken ongelyk meer werk van het dierbaare Muntmetaal dan van Menschen van hun Bloed. Ik heb van hun zoo veel en meerder raadgevingen ontfangen dan ik van doen hadt; maar wat eenige weezentlyke onderstant belangt, aan dat oor waaren ze geweldig doof, en het zou

'er

'er droevig met my uitzien zoo ik geen Vrienden van eene andere Edelmoedigheid hadt aangetroffen. Mr. den Abt van *Ecouttes* heeft beeter met my gehandelt; myn dringende benooidigheden in aanmerking neemende, en daarenboven bewuft dat ik niets tot myn ongeluk heb toegebracht, vereerde hy my uit zyne Schat hondert Pistoletten. Die zom heeft my gedient om de kosten eener Ridder Orde van *Sant Lazarus* te betaalen. Men heeft my de eer aangedaan van my in die Orde aan te nemen, en ik onteer den goeden Heilig niet die 'er den Beschermmer van is, als niet veel ryker zynde dan hy. Myn Inhuldiging geschiede in de Kamer van Mr. van *Louvois*, en die plechtigheid duurden op geen stukken na zoo lang als 'er tyd van nooden was om de zom waar mede den Koning den nieuwen Ridder begiftigt aan den Schatbewaarder der Orde toe te tellen. Behalven die kleine vordering maakte ik staat dat den edelmoedigen Abt van *Ecouttes* my met eenige Weereldlyke Kerkbedieningen, zou belasten, daar hy zich ligt van kon ontslaan; zonder een aamerkelyke breuk

in zyn fortuin te maaken; maar hy bragt
zeekere reeden by die de naauwheid
van 't-geweeten betroffen, om 'er zich
van te verschoonen; en ik geloof dat
zyn grootste beschroomheid de vrees
was van teegen de vasthoudenheid te
zondigen. Ik zag my dan genoodzaakt
myn besluit te neemen, en my te ge-
troosten een Bediening te verzoeken.
Welk een ongelukkigen handwerk!
Ik geloof dat 'er in de weereit geen
smertelyker is voor een eerlyk Man.
Verbeeld u *Versailles* als een Konink-
lyk Veld, waar in men, op hoop van een
ryken Oogst, die dikwils zeer middel-
maatig uitvalt, en noch meermaalen
niemendal is, heele handen met geld
zaait. Noch is dit gering, in vergely-
king van 't gedult dat men, 'er in den
hoogsten graat moet oeffenen. Hebt
gy lang voorde deur of op de voorplaats
van Mr. van *Pontchartrain* gewandelt.
Hebt gy de eer gehad van tot in zyne
zykaamer door te dringen, en daar vyf
of zes uren te vertoeven; waar draait
die handeling op uit, die daagelyks moet
hervat worden? Enkel op malkander te
verdringen, en zich genoeg uit het ge-
drang te ontwikkelen om van den Staats-
die-

dienaar gezien te worden; die zich zomtyds houdt als of hy u niet eens zag, en al de groote moeiten welke gy aanwendt om hem uwe eerbied te betuigen, ten hoogsten met een hooftknikking of een vriendelyke grimlach beantwoord. Zoo gy het geluk hebt hem een Verzoekschrift vol van de kragtigste reedenen over te geeven, die vliegen met den wind daar heen. Zyn Grootheid geeft uw Smeekschrift aan een Secretaris die hem volgt. Deze brengt het by de Heeren *de la Touche*, *de Begon*, en *de Saluberri*. Gy moet dan vaardig door kracht van Pistoletten de gunst der Lakeien van die Komizen beedelen, zonder 't welke gy aan de deur hunner Komptooeren zoudt moeten blaauwbekken; en het lot van een Officier hangt dus van een Schurk van een Knecht af. Men moet zyn best doen, zult gy zeggen, dat men een Voorstander krygt; en waar die zoo maar optescheppen? De Hof Grooten zyn Heiligen die niet de minste kwaalen meer geneezen, hun aanzien leit 'er toe; en hoe krachtig hunne aanbeveeling mag zyn, Mr. den Staatsdienaar laat daarom niet zyn gang te gaan.

Het was eertyds goet de Bastert, de Lakei, of de Leenman van een Ryks-Grooten te zyn; men kon in die Staaten vast op de fortuin slaat maaken; maar die tyd is voorby, of zy wordt noch ten minsten niet dan by eenige Princen of Hartoogen gevonden, die in de hoogste gunst zyn. De grootste zwaarigheid is, hoe hunne bescherming te verkrygen; daar zyn oneindig veel tuigwerken noodig om 'er toe te geraaken, en men vleid zich zomtyds dat die Hoogheden en die Grootheden uwe belangen zeer ter harten neemen, wanneer zy yskout zyn in u dienst te doen. Men is noch overgelukkig als de beloften van die Grooten niet enkel Hooffsche Bedriegeryen zyn, en zy u niet onder de hand ondienst doen. Gy moet u nochtans niet verwonderen dat het Voorstanderschap zoo zeldzaam is. 't Is u bekend dat men, om den moedt en de dapperheid onder den Franschen Adel te onderhouden, hun uit de aanleiding der wellusten heeft geredt, door ze tot een meer als eere-lyke armoede te brengen. Dat klein getal dan van Princen en Hertooogen, die onder hun de gunsten verdeelen, dus
voor

voor een meenigte van Bloetverwanten en Verbondelingen om een stuk broot te verzoeken hebbende , zouden zich immers niet voor de geenen die hun niet aangaan in de bres durven stellen ; waar in zy, als gy ziet, geen groot ongelyk hebben. Die Grooten doen ook des te beeter dat zy de gunst daar ze in zyn met omzichtigheid gebruiken , om dat de Staatsdienaars, altyd door den Vorst ondersteunt, en fier van niemant dan hem alleen booven hun te zien, zich aangewent hebben elk een onverschillig af te slaan, en geen acht op den rang en de waardigheid te geven, dan voor zoo ver het hun lust. *De Koning wil het, de Koning wil het niet*, zyn de zegginge waar mede zy aan de eersten van 't Hof den mond stoppen, en zich van hunne aanhoudingen ontslaan. Ondertusschen hebben de Staatsdienaars, onder den naam des Konings, vry spel. Zy beschikken van de Ampten, en doen alles wat zy begeeren, zonder genootzaakt te zyn eenige reekenschap te geeven; zoo zeer beruft zich Zyne Majesteit op hun yver en aankleeving van zyn dienst. Al hun afhankelykheid be-
staat

staat in voor den Koning aan Officiers, welke zy willen vorderen, een verdienste toe te schryven die zy niet bezitten; of de genen welke ze bezitten geweldig te vergrooten. Wat zulke belangt die 't geluk niet hebben hen te behaagen, men neemt hun Verzoekschriften aan, maar men draagt wel zorg dat men ze agterweg houdt; en zoo men den Vorst van die Ongelukkigen spreekt, 't is niet dan in de beooging om hunne ongunst en *verwerping* te vermeerderen. Betreffende de waare verdienste, en de aanmerking welke de gerechtigheid zou willen dat men voor de genen over hadt die in den dienst uitmunten; dit is iets 't welk dat soort van Staatsdienaars heel zorgvuldig ver van de hand wyzen. De gansch naakte Deugt wordt aan hunne Komptooeren voor een monster gehouden; en inplaats van 'er hare belooning te ontfangen, moet zy 'er niet dan begrauwingen en verachtingen verwachten. Ik heb dat soort van Staatsdienaars gezegt, want zy zyn niet allen van dien snooden aart. Ik ken 'er die heele eerlyke Liederen zyn, en aan alle hunne Dienstbooden ver-

verbieden zich eenigzins met zaaken te bemoeien, of iets aan te neemen, met oogmerk om 'er den goeden uitflag van te bevorderen; en hunne Kommissi-zen zelfs zyn van die wet niet bevryd. Maar men moet bekennen dat die rechtvaardige Staatsdienaars in zeer klein getal zyn, en dat zoo zy 'er niet in 't enkel getal gevonden worden, het zeer weinig zal scheelen. Daar zyn 'er vry wat meer van dat soort welkers Deurwachters en Lakeien steeds met open handen staan, om de Pistoletten der Verzoekers te ontfangen; en die daar door de Agenten en de Makelaars zyn van een vuilen en schandelyken Koophandel, welke den Heer met zyn vermoogen en zyn vroomheid dryft. Gy zoudt niet gelooven van welk een gewigt het is, dat men de voorspraak en de hulp van zekere Lakeien koopt. Ik zal niet in 't minst by vergrooting spreken als ik u zeg dat dit Kanailje de Leegers door zyn gezag met Officieren voorziet. 't Is God ook bekend met welk een neederigheid men zyn Hof by hun maakt. Men spreekt ze aan met den hoed in de handt, men buigt zich, in
ze

ze te groeten, tot de aarde toe. Zoolang als men tot hun spreekt vloeid de eerbewyzende uitdrukking van Mynheer overal in; en zoo men het maar van eenig nut dacht te zyn, men zou tot zyn Wel Edelen, ja zelfs tot zyne Grootheid voortflaan, maar men be- waart die grootsche woorden voor de Heeren. Ik weet niet waar onze Staatsdienaars en Geheimschryvers van Staat het recht hebben opgevischt om zich dus te laate betytelen. Het zyn waarschynelyk onze Bisschoppen die 'er hun den oorspronk van aangewezen hebben. Wat 'er van zy, de Staatsdienaars handhaaven zich vol- maakt wel in de bezitting van die prachtige Eertytels; en daar is nie- mant, tot zelf de Staf-Officieren, die een Geheimschryver van Staat aanspreekende, niet zyn Wel Edelen en uwe Grootheid in den mond be- sturven heeft. Gy zult zien dat dit eindelyk tot aan uwe Uitmunteneid zal voortsmetten. Met een woordt, dat Land der Staats Komptooen is een onaangenaam Land; en een arm Of- ficier die zich, om reedenen van een stuk brood en fortuin te bekoomen,

ge-

genootzaakt ziet daar door te reizen, diendt een goede voorraad van gedult op te doen. Hy moet onvermoeit weezen in het besteeden der middelen om tot zyn oogmerk te koomen; en alleen de helft van die middelen is genoeg om elk eerlyk Man allen gedult te doen verliezen. Men treedt 'er niet dan op valstrikken, en men vind steeds hinderpaalen op den weg. Zoo iemand geen andere aanbeveeling heeft dan zyne goede hoedanigheden en zyne diensten, hy zal zeer bekwaam moeten zyn zoo hy de strecken, de listen, en de kwaadstookingen kan verydelen waar mede men zich teegen alle zyne pogingen zal aankanten. Men moet zich ten minsten voorstellen ruw behandelt te worden, en de verachtelykste onwaardigheeden uit te staan; 't welk meesten tyd op hartskwelling en wanhoop uitloopt. Het geheele korte begrip van dien handel is, dat de onrechtvaardigheden welke aan die Komptooeren begaan worden, en dit, gelyk ik graag wil gelooven, buite weeten des Konings, onbegrypelyk zyn. Ze zouden stofs genoeg

noeg verschaffen om 'er een dik Boek van zaam te stellen. Ik bevinde tot myn kosten de waarheid van al 't geen ik u gezegt heb. Niets is door my verzuimt ten einde eenige bevordering te verkrygen; maar om dat myne penningen niet ver genoeg reikten, en my daarenboven een Voorstander ontbrak, heeft al het geen ik van myn togten en gevallen in *Kanada* heb kunnen bybrengen niet de minste uitwerking voortgebracht; want ik reeken het voor niets 't geen men my tot een laatst antwoordt en tot besluit heeft gegeven. *De Koning*, heeft men my gezegt, *beveelt aan Mr. van Frontenac dat hy voor uwe fortune zal hebben te zorgen, en u zoo voordelig te plaatsfen als hem moogelyk zal zyn, zoodra zich daar de gelegentheid toe aanbied.* Dit is in goed Fransch gezegt, dat ik my verzonde zie aan de bescheidenheid van den Gouverneur, die wel andere Aanhangers dan my te voorzien heeft, en my al ten hoogsten niet dan met eenclendig Ampt van Kapitein der *Kanadiersch* kan begunstigen. Ik ontfong echter die

die in de Lucht gebouwde weldaad, als of het een weezentlyk voordeel waar geweest, en ik kromde myn lang gestel meer dan eenmaal byna tot de aarde, zeggende dat Zyne Majesteit en Zyne Grootheid my ver booven myn verdiensten vereerde. Met zulk een schoon geschenk heb ik my ten spoedigste naar deze Stad begeeven, om aan boort te gaan. Ik moet met *l'Honoré*, een Schip dat Mr. den Intendant van Rochefort ons geeft, en zeedert korten tyd tot die reis heeft laten uitrusten, met de eerste goede wind in Zee steeken. De Ridder van *Maupeou* zal van de reis zyn, en Mr. den Intendant heeft hem my zeer uitdrukkelyk aanbevoolen. Die Jongen Edelman, die een Neef is van Mevrouw van *Pontchartrain*, heeft een heevige begeerte om *Nieuw Vrankryk* te zien; en alles wat men hem kwam voor te houden, om hem van dat voornemen te doen afzien, heeft hem daar te sterker toe aangezet. Mr. den Graaf van *Aunai* zal ons met zyn Oorlogschip tot op de Breette van *Kaap Finisterre* begeleiden, en op die hoog-

te van ons scheiden, om naar Rochefort weeder te keeren.

Ik ben, Myn Heer, Uwen Etc.

Te Rochel, den
26. July 1691.

XXII. BRIEF.

Vertrek des Schryvers van Rochel naar Quebec. Zyn Schipvaart tot aan den mond van den Vloedt Sant Laurens. Ontmoeting van een Engelsch Schip daar by slaags mede raakt. Zyn Schip raakt aan den grond. Schipvaart van den Vloedt Sant Laurens. Tyding dat een Party Engelschen en Iroquoiers eenige Fransche Krygsbenden heeft verslaagen.

MYN HEER,

TWee dagen na myn schryven haalden wy, op de Reede van Rochel, de zeilen by, om naar Kanada over te steeken. Wy ontdekten den 5.
Aug

Augustus een groot Schip, daar Mr. de Graaf van *Aunai* jagt op maakte; en alzoo het zyne beeter zeilde, liep hy het binnen zes glazen op zy, wanneer het terstont een *Genueefche* Vlag liet waaien. Men schoot eenige Kanonschooten voor het zelve over, om het te noodzaaken de zeilen halvermast te stryken; maar de hoefdigheid van den Kapitein was oorzaak dat Mr. d'*Aunai* vlak op 't midden van 't Schip deedt schieten. Die laag vier of vyf Matroozen op het dek gevelt hebbende, bracht de schrik onder het Scheepsvolk; 't welk den Kapitein verplichte in de Sloep te treden, en zyn Paspoort en Bekenbrieven (*Cognossementen*) aan boort van Mr. d'*Aunai* te brengen. Na den 10. hoogte genoomen te hebben, en de Stuurlieden zich achtende op de Breette van *Kaap Finisferre* te zyn, zondt den Graaf zyn Sloep aan boort, om my te zeggen dat hy te rug keerde. Ik schreef hem een Brief van bedanking. En de Vader *Bechefer*, Jezuit, die verscheide Jaaren Oppervoogt van 't Leerschool te *Quebek* hadt geweest, daar hy noch in de zelfde Waardigheid naar

toe ging, was genootzaakt die gelegenheid waar te neemen, om weder naar Vrankryk te keeren, als zich steeds onpaffelyk bevonden hebbende van den eerften dag af dat wy in Zee ftaaken. Den 23^{en}. Augustus beliep ons een zwaare Storm uit den Noord Weste, die, omtrent hondert mylen van de *Terneufche Bank*, vier en twintig uren aanhieldt. Het onweer be- daart zynde, fchoot den Wind Noord Ooft, waar mede wy in tien of twaalf daagen den Mond van den Vloed *St. Laurens* bezeilde. Den 6^{en}. September ontdekte wy een Schip dat van de Kuft van *Gaspé* met volle zeilen op ons aanhieldt. Wy dachten in den beginnen dat het een Fransch Vaartuig was, 't welk van *Quebek* kwam; maar zyn Want ons het, twee glazen daar na, voor Vyand hebbende doen kennen, bereidden wy ons tot het gevegt; en alzo het niet meer dan een myl booven Wind van ons af was, toen wy het voor zoodanig herkende, leedt het niet lang of het bevondt zich wel haast, dewyl het met volle zeilen aanbrui- te, maar een Musketschoot ver van ons. Het liet terftont een *Engelfche* Vlag waaien,

waaien, en gaf ons de volle laag. Wy haalden onze Vlag ook by, en betaalden hem met dezelfde munt. Het gevegt duurden vier glazen, onder een onophoudelyk vuur van weerszyden; maar alzoo de Zee heel hol stond, waaren wy genoodzaakt tegen den nacht van malkanderen af te houden, zonder de een de ander veel schade toegebracht te hebben. Twee verminkte Matroozen, agt en twintig of dertig Kanonschooten, zoo in onze Masten en Reen, als in het staande Want, maakte alle onze schaden uit. Twee daagen daar na ontmoetten wy Mr. *Data*, die het Oorlog Schip de *Hazerdeux* geboot; en, naar Vrankryk te rug keerende, tien of twaalf Koopvaardy Scheepen begeleide. Hy zette my eenige ververzing by, en meldte my tydingen uit *Kanada* daar ik my over verblydde. Wy vervolgden onze Reis, ondanks de Zuyd Oofte Wind, die ons noodzaakte gang voor gang over te leggen, tot aan *Portneuf*, digt by *Tadoussac*. Wy raakten daar, door de schult van den Loots, aan den grond; die hardnekkig te digt onder den Wal het anker hebbende willen

laaten vallen, ons schier zou doen vergaan hebben. Des middernachts stiet het Schip zoo geweldig, dat ik vast geloofde dat het geborsten zou zyn; maar het waater met de Ebbe allengs afloopende, bleef het op strand zitten, zonder dat het beschadigt schein. Ik liet terstond een tuianker in de diepte uitbrengen, aan verscheide op een gestooke Kabelreepen vast gemaakt; en de Vloed den volgenden dag, het Schip weder hebbende doen vloten, deed ik het met het Braadspit op dat anker in de diepte winden. Wy ankerden den 13. digt by het *Roode Eiland*, en zeilden 'er de volgende dag met een schoone koelte uit den Noord Oosten zonder gevaar boven heen.

Den 15. kwaamen wy aan 't *Haazen Eiland* ten anker. Den 16. steevenden wy voorby het *Haazelaars Eiland*. Wy raakte den 17. de *Storm Kaap* op zy, en lieten daags daar aan in de Haaven het anker vallen. Wat verder belangt, geduurende die gansche Schipvaart, van den mond der Rivier af, tot hier toe, hadden wy het schoonste helder weer dat men wenschen kan. En dewyl wy den

den Vloed moesten oplaveeren, gaf my dit gelegenheid om te gelyk de beide oevers te herkennen, en de teegen overmalkander leggende Kusten te beschouwen. Ik vroeg aan de Stuurlieden, ziende zoo veel Rivieren aan den Zuidwal van den Vloed, waarom de Schepen gewoon zyn het langs den Noordwal te houden, daar geen Reeden zyn om te ankeren, dan die der *Papina-choiers*, der *Zeeven Eilanden* en *Portneuf*, of *Nieuwe Haaven*. Zy antwoorden my, dat de gewoone bedriegelykheid van den onstuimigen Noord Westen Wind, die drie vierde gedeeltens van 't jaar op dien Vloed waait, de oorzaak was dat men den Noordwal niet dorst verlaten; en dat 'er niet dan de maanden Juny, July, en Augustus waaren in welke een Schip, dat langs den Zuidwal uitvoer, van zyne veiligheid kon verzeekert zyn. Op dien voet oordeel ik, dat de Schipvaart langs den Zuidstreek, zonder dit, aangenaamer, gemakkelyker, en min gevaarlyker zou zyn dan de andere, om dat men alle avonden het anker kan laten vallen in den mond der Rivieren welke zich langs die Kust ontlasten; en dat men

dus niet genootzaakt zou zyn nacht en dag te laveeren, en zonder ophouden over een andere boeg te wenden, gelyk men gedwongen is te doen als men langs den Noordwal uitzeilt. Zoodanig is de Schipvaart van den Vloed *St. Laurens*. Moogelyk dat ik u daar eens wydloopiger van zal schryven.

Ons Schip was zoodra niet voor *Quebek* (1) vertuit, of wy traaden aan land. Ik begaf my terstont naar Mr. van *Frontenac*, en boodt hem Mr. van *Maupeou* aan, die als een Neef van Mev. van *Ponchartrain* ontfangen wierdt. De Gouverneur zei hem zeer verpligtende, dat 'er in de Stad geen andere Ordinaris voor hem was dan zyn tafel, noch geen andere Herberg dan zyn Huis; en zich vervolgens naar my wendende, noodigden hy my beleefdelyk dat ik my niet van myn Reismakker zoude afzonderen. Zie hier de voornaamste Nieuwstydingen welke ik by onze aankomst

(1) Dit is twee ankers uitbrengen, een ter rechte en een ter linker zyde van 't Schip, om het vast te doen leggen, en teegen de Ebbe en Vloed te verzeekeren, door het te beletten op zyn Kabels te draaien.

komt verstaan hebbe. 't Is omtrent twee maanden geleden dat een Party Krygsbenden, uit drie hondert *Engelſchen* en twee hondert *Iroquoiers* beſtaande, zich in 't gezicht van 't Eiland *Monreaal* vertoonde. Op die Ontdekking deed den Gouverneur van 't Eiland ten eerſten vyftien Kompagnien over den Vloed zetten, en beval hun dat zy zich in de Weide *Magdaleena* zouden nederslaan, om den Vyand teegen te houden en te rug te dryven. Deze deedt aan ons Volk zien dat hy hun te loos was; want hy verraſte hen des nachts, en de verloore Schildwachten opgeligt hebbende, viel hy zoo van pas op het Wachthuis en die ganſch Leegerwyk aan, dat hy onze 'Benden geheel op de vlugt floeg. Ik kan u het getal der Gevangen, noch der geenen die den dans ontſprongen, niet net melden; maar men verzeekert dat 'er op de plaats van 't gevegt twee Kapiteins, zes Luytenants, vyf Vaandraagers, en meer dan drie hondert Soldaaten ſneuvelden. Alzoo het te vreezen was dat die Overwinnaars, tot een vrugt hunner zeege, de Sterkte *Chambli* zouden gaan vermeerſteren, vertrok

Mr. van *Valvénes*, een Zee Kapitein, terftont van *Monreéal*, met een Bende *Franschen* en *Wilden*, om dien flag voor te koomen, en de gedreigde Pott te beveiligen. Die voorzorg gaf aanleiding ter herstelling van het voorige treurige ongeval; want Mr. van *Valvénes* in zyn weg een andere *Engelsche* en *Iroquoische* Party aangetroffen hebbende, taffe die moedig aan, en sloeg ze op de vlugt.

Al deez' te Veldzynde *Iroquoiers*, die zich met zoo veel drift van den Oorlog bedienen welke wy met de *Engelschen* hebben, bevestigt my in myn gevoelen dat een goede vrede met de vyf Volkeren vry wat moeielyker om te sluiten is dan men zich verbeeld. Mr. van *Frontenac* waakt ondertusschen met alle magt voor de veiligheid van *Quebek*, en is bedacht die Hoofstads teegen alle Vyandlykheid te dekken. Zynde het waarschyntlyk tot dien einde dat hy aan de Inwoonders van de naby gelegen Gehugrens heeft bevoolen een groote meenigte Paalen en Kalk geduurende den Winter hier om streeks te brengen; van waar de laatste Schepen voor Vrankryk

ryk binnen drie of vier daagen staan te vertrekken, zoo het de wind belieft. Vaarwel, Mynheer,

Ik ben, uwen &c.

Te *Quebek* den 10. November 1691.

XXIII. BRIEF.

Eenige Scheepen op de Engelschen veroverd. Neederlaag van een Bende Iroquoiers, en een van die Wilden wordt te Quebec leevendig verbrand. Een andere Party van het zelfde Volk, na eenige Boschloopers verrast te hebben, word zelfs overrompelt. Mr. van Frontenac slaat aan den Schryver een Onderneeming voor. Dien laatste begeeft zich aan boort van een Fregat om naar Vrankryk over te steeken, en is genootzaakt te Plaizance in te loopen. Een Engelsche Vloot vertoont zich voor die Vesting, om ze te bemagtigen; maar haren aanslag mislukt. De Schryver voleind zyn Ries gelukkig.

MYN HEER,

GY acht my moogelyk wel diep in de Krygsgevallen van *Kana-*
da

da ingewikkelt; en 't is van *Nantes* dat ik u schryf. Ik tradt omtrent twee maanden naar uwen Brief ontfangen te hebben zeer onverwacht aan boort, om een Reis naar Vrankryk af te leggen; en ik heb u by gebrek van gelegenheid niet eerder kunnen antwooiden. Gy schryft my voldaan te zyn van de Beschryving welke ik u wegens den Vloed *St. Laurens* heb gezonden, en dat het u aangenaam zou weezen een zoo naauwkeurige van 't gantsche Land van *Kanada*, te moogen ontfangen. Voor teegenwoordig zouw ik veel moeiten hebben om u te voldoen, uit oorzaak dat 'er vry wat tyd noodig is om alle myne Aanteekeningen in orde te stellen; waarom gy het niet kwaalyk zult neemen dat ik u verzoek uw nieuwsgierigheid voor eenige tyd op te schorten. Zie hier inmiddels het verhaal van 't geen in *Kanada* zeedert myn laatsten is voorgevallen; 't welk u misschien niet onaangenaam zal zyn.

Zoodra de Scheepen het voorleede jaar van *Quebek* vertrokken waaren, liet Mr. van *Frontenac* het Grondbestek der omwalling van de Stad afteekenen; en
al

al de eigentlyke bouwstoffen tot het opmetzelen van eenige steene Reeduiten, of Wykschanffen, daaraangevoert zynde, deedt hy ze geduurende den Zomer versterken. Toen ik vertrok was 'er eenige daagen te vooren te *Quebek* een Edelman van *Nieuw Engeland* gevangen gebragt, Mr. van *Nelson* genaamt; die in de Rivier van *Kenebeki*, op de Kusten van *Acadia*, met drie Vaartuigen, welke hem toebehoorden, genoomen was. Mr. van *Frontenac* gunde hem een verblyf tot zynent, en handelde hem met de uiterste beleeftheid. Omtrent het begin van dit jaar gaf dien Gouverneur het bevel over een Party van hondert en vyftig Soldaaten aan den Ridder van *Beaucour*, om over het ys naar der Sterkte *Frontenac* te trekken, en vyftig Wilden, onze Vrienden en Bondgenooten, begeerden van de party te zyn. Zy ontmoetten, dertig of veertig mylen van *Monreaal*, een Bende van zeventig *Iroquoiers*. Deze wierden door de voetstappen van eenige hunner Jaagers ontdekt, die zich van hunne Leegerplaats hadden verwydert; en zy zaagen zich den volgenden dag allen overvallen

vallen, gedood, of gevangen genomen. De Heer *de la Plante*, die met drie andere Officiers Krygsgevangen was gemaakt, ten tyde van dien droevigen Inval welke de *Iroquoiers*, gelyk ik u geschreeven heb, in het Eiland *Monreaal* deden, en zeedert dien tyd onder hen in Slaaverny hadt geleest, hadt het geluk zich in die nederlaag ingewikkelt te vinden; en men zou hem geen meer lyfgenaden vergunt hebben dan aan zyn Meesters, zoo hy niet uit al zyn magt hadt geroepen: *Genade, redt my, ik ben een Franschman!* De Ridder van *Beaucour* kwam met zyn Bende in de Volkplanting te rug, en bragt 'er twaalf gevangen genomen *Iroquoiers*, die teritont naar *Quebek* gezonden wierden. Zoodra zy aangekoemen waaren, veroordeelde Mr. van *Frontenac* de twee kwaadaardigsten van den hoop, zeer verstandig, om met klein vuur leevendig verbrant te worden. Dat vonnis verschrikte Mev. de Intendante en de Jesuiten ongemeen. Die Mevrouw stelde alle smeekingen te werk, om deez' yffelyke straf te doen maatigen, maar den Rechter was onverbiddelyk; en de Jesuiten gebruikten

bruiken al hun' welsprekenheid om hem te bewegen te vergeefs. Die Gouverneur antwoorden hun: Dat het ten uittersten noodig was een streng voorbeeld te stellen om de (1) *Iroquoiers* af te schrikken: Dat alzoo die Barbaaren by na al de *Franschen* verbranden welke het ongeluk hebben van in hunne handen te vallen, men hun op dezelfde wys moest handelen, dewyl de toegevenheid die men tot noch toe voor hen hadt overgehadt, hun scheen te volmagtigen om onze Plantadien te naderen; en zoo veel te meerder, doordien zy geloofden geen ander gevaar te loopen dan dat van gevangen en bewaart te worden, onder het genot van een goed

(1) 't Is zeker dat dit Volk, uit de Natuur trouwloos, door hen steeds te ontzien baldaadig teegen de Franschen was geworden. Een van hen, *Onuatagé* genaamt, op een tyd in *Monreaal* koomende, roepende *Hai! Hai!* 't welk een teeken van Vreede is, wierdt 'er vriendelyk ontfangen, en zelfs met veel geschenken opgehoopt, om door zoodaanige behandelungen zyn Landaard te winnen; maar dien Trouwloozen doode, in 't heenen gaan, twee Rieddekkers, die aan een Huis met hun arbeid beezig, en op niets kwaats verdacht waren,

goed onthaal by hunne Meesters. Maar dat zoodra ze zouden koomen te hooren dat de Franschen hen doen verbranden, zy zich wachten zullen in 't vervolg met zoo veel stoutheid tot voor de Poorten onzer Steden te naderen. En eindelyk, dat het Doodvonnis uitgesprooken zynde, het noodig was dat die twee Barbaaren daar al de strengheid van ondergingen.

Die onwankelachtigheid van besluit van Mr. van *Frontenac* schieen verbaazende, daar hy weinig tyds te vooren, op de ernstige gebeden van Mev. de Intendante, drie of vier Doodschuldigen genaade hadt verleent. Die Mev. wierdt daar om niet afgeschrikt, en de stantvastigheid van Mr. haren Gemaal in 't weigeren deedt haar hare aanhouding verdubbelen; maar 't was onmoogelyk het besluit van den Generaal te verzetten, zyn vermeinde plicht haalde het over op de achting en geneegenheid die hy voor Mev. zyn Gemalin heeft. Zoodra men dan wel verzeekert was dat 'er geen hoop meer voor de twee *Iroquoiers* overbleef, wilde men ten minsten bedacht zyn om

om hun in staat te stellen van het Parady's te bekoomen. De Jezuiten wierden met dat goede werk belast; maar met beding dat zy 'er haast mede moesten maaken. Inderdaad die Bekeering geschiede te post, en in minder dan tien uuren waren de Leerlingen in het Kristendom onderweezen en gedoopt. Men morde eenigzins over die verhaasting. Dit is, zeyden wy, de Heilige Geloofsverborgenheden wat te los behandelt. Die Wilden, in de allerwoefte domheid gebooren en opgevoedt, hebben die de Menschwording, de Drieëenheid, de Eeuwige Belooningen, of Straffingen, en alle andere Leerstukken waar aan een door oeffening verlicht Verstand de uiterste moeite heeft zich te onderwerpen, zoo maar terstont geloofst? Men Antwoorde doorgaans, dat den Heiligen Geest een groot Leermester is, en in een oogenblik kan onderwyzen. Wy waren genoodzaakt dit toe te stemmen; maar men wierdt wel haast gewaar dat het Kristen Geloof der *Iroquoiers* geen Goddelyk werk was, en dat men hun al te ligtvaardig in onze Heilige Verborgenheden hadt In-

gewydt; want zoodra men hen aanzet dat zy fterven moesten, wilden zy nergens meer naar hooren. De Jezuiten, door hen voor Sprookjesvertellers uitgemaakt, zaagen zich genootzaakt te vertrekken; waar na die Ongelukkigen hun Lykzang naar de gewoonte van hun Volk begonnen op te heffen. Zommige liefdadige Menschen hen in de Gevankenis een mes toegeworpen hebbende, bedienden zich 'er den bloedften zoo behendig van, dat hy dood op de plaats neerviel. Eenige jonge *Huronners* van *Lorette*, van veertien of vyftien jaaren, kwaamen den anderen afhaalen, en geleiden hem op de *Kaap de Diamant*, daar zy een groote hoop hout verzamelt hadden. Hy liep met meerder onverschilligheid naar de dood, dan Socrates zou gedaan hebben, zoo hy zich in een diergelyk geval hadt bevonden. Gedurende de Straflyding hielt hy niet op te zingen: „ Dat hy een dappere en on-
 „ verzaagt Krygsman was; dat de
 „ wreedite foort van dood zyn moedt
 „ nooit zou kunnen doen wankelen;
 „ dat 'er geen folteringen magtig
 „ waaren hem een fchreeuw af te per-
 „ fen;

„ fen; dat zyn makker een bloodaart
 „ was geweest, door zich uit vrees
 „ voor de pynigen te dooden; en
 „ dat, wierdt hy verbrant, hy de ver-
 „ troosting hadt van verscheide *Fran-*
 „ *schen* en *Huronners* op gelykewys
 „ gehandelt te hebben. “ Al wat hy
 zei was waar, byzonder ten opzichten
 van zyne moedt en standvastigheid;
 want ik kan u Heilig betuigen, dat hy
 noch zucht noch traan loosde. Inte-
 gendeel, geduurende dat hy de yffe-
 lykste foltering en leedte welke men
 kan uitdenken, en die omtrent den
 tyd van drie uren duurden, liet hy
 niet na te zingen. (1) Men zette langer
 dan

(1) 't Is schier ongeloofelyk, zoo het niet
 algemeen getuigt wierdt, met welk een on-
 verschrokkenheid de Wilden in die omstandig-
 heden de wreeste pynen uitstaan. Zie hier
 noch een verbaazend voorbeeld. Een Slaaf
 die men by de *Iroquoiers* wreedelyk pynigde,
 zei tot hen in het midden van al de smert.
Gy hebt geen verstandt: Gy weet de regte wys
niet, om uw Gevangenen te pynigen. Zoo ik
u Liederen in myn Gehucht hadt, ik zou u wel op
een andere wys doen lyden. Terwyl hy dus
 sprak, liet eene Wildin een yzer Braatspit
 gloeiend worden, en doorboorden 'er hem de
 Schamele deelen mede. Waar op hy, na een

dan een vierendeel van een uur de bal van zyn voeten teegen twee dikke gloeiende steenen, schroeiide hem de toppen van de vingers met aangestoken tobakspypen, en hieldt die pypen tegen zyn handt aan, zonder dat hy ze te rug trok. Men snee hem de gewrichte een voor een af; wrong hem de zenuwen der armen en beenen met een kleine yzere roede om; en dit op een onuitspreekelyke wys, die hem de yffelykste smert moest veroorzaaken. Met een woordt, na hem alles te doen lyden wat men zich yffelykst kan verbeelden, ontblootte hem zyne Beulen, tot overmaat van wreedheid, de Herffenpan; en zy zouden 'er met beetjes gloeiend zandt op hebben laten loopen, zoo een Slaaf der *Huronners* van *Laurette* niet in tyds was gekoomen om hem met een knots een zwaaren slag op 't hoofd te geeven, waar door hy den geest gaf. Dit geschiede door bevel van Mevrouw de Intendantte, die daar door de folteringn van

schreeuw gegeeven te hebben, tot die Wildin zeide: *Gy hebt verstandt. Zie daar zoo moet men doen.*

van dien Ongelukkigen uit medelyden hadt willen verkorten. Wat verder belangt, al die heevige en bittere pynen waaren niet magtig het gezang van dien Wilden af te breeken; en men heeft my verzeekert dat hy tot den laaften oogeblik zong. Ik zeg dat men het my verzeekerd heeft, want ik heb dat bedryf niet dan in 't begin bygewoond, de enkele voorbereidingen van dat treurspel verwekte in my zulk een afgryzen, dat ik 'er het einde niet van kon uitzien. Ik heb 'er verscheiden zien verbranden by de Volkeren welke ik geduurende myne Reizen heb bezogt, en myn verbeelding is 'er zoo van aangedaan, dat ik 'er niet dan met schrik aan kan gedenken. Maar 't was krachtig tegen myn zin, dat ik my genootzaakt zag van een zoo verfoeilyk schoufpiel ooggetuigen te zyn; want men is verplicht zich 'er by te vervoegen, als men het ongeluk heeft dat men zich onder Wilde Volkeren bevind, die zulk een wreede soort van dood aan hun Gevangenen doen ondergaan. Zy doen het echter allen niet, gelyk ik geloof u in een myner Brieven geme'd

te hebben; maar wanneer wy ons op plaatzen bevinden daar die wreedheid geoeffent wordt, is het noodig, zoo men anders de verachting van die Volkeren niet op zich wil haalen, die daar uit zouden opmaaken dat men noch moedt noch onverschrokkenheid heeft, dat wy aanschouwers zyn van het gansche vervloekte Bedryf, zonder zelfs eenigzins te betoonen dat men 'er van aangedaan is. 't Welk gy my gaarn zult toestaan dat zeer smertelyk en onaangenaam voor een eerlyk Man is.

Zoodra het ys uit het water was, vertrok den Heer van *Sant Michiel*, een *Kanadier*, van *Monreaal*, om zich in de Bever Meiren aan 't hooft van een Party Boschloopers te begeeven, die verscheide Kanoos met Koopmanschappen voor de Wilden begeleiden. Zy ontmoetten in het overdraagen aan den *Langen Waterval*, in de Rivier der *Outaouaers*, zestig *Iroquoiers*; die hun overvallen hebbende, hen allen, op vier na, needermaakten; welke zoo gelukkig waaren van het te ontvlugten, en te *Monreaal* die droevige tyding te brengen. Zoodra men dat treurig onge-

geval verstaan hadt, begaf zich Mr. van *Vaudreuil*, met een Bende Soldaaten, in Kanoos, om die Party *Iroquoiers* agter na te jaagen; werdende van hondert *Kanadiers* en eenige Wilden, onze Bondgenooten, gevolgt. Ik weet niet door wat geval hy het geluk hadt de Vyanden te agterhaalen. Hy verraste dezelve, en tastte hen vol moedt aan; gelyk zy zich ook wanhoopig verweerden, maar eindelyk verlaagen wierden. Die overwinning kostte het leeven aan verscheide van onze Wilden, en drie van onze Officiers. En de *Iroquoiers* welke men gevangen nam, wierden naar de Stad *Monreéal* gevoerd; dicht by dewelke men hun op een dragt rottingslaagen onthaalden.

Mr. van *Frontenac* omtrent het begin van July eenige tydingen van den Gezaghebber der Meiren ontfangen hebbende, sprak my van een zeeker onderneemings ontwerp, van 't welke ik hem zeedert langen tyd het gewigt hadt aangetoont. En alzoo hy in den beginnen op al de voordeelen welken men 'er van zou kunnen trekken geen acht genoeg hadt geslaagen, en in

regendeel heel veel zwaarigheid gevonden om het uit te voeren, 't geen hem die zaak hadt doen verwaarloozen, ga ik u melden waar ze in beftaat.

Ik heb in myn zeventienden Brief getoont, van welk een gewigt en nuttigheid de Sterktens van *Frontenac* en *Niagara* zyn; en dat in de omftandigheeden waar in Mr. van *Denonville* zich toen bevondt, het hem onmoogelyk was ze te kunnen behouden. Gy zult ook genoeg hebben opgemerkt, wat voordeel de Wilden op de Europeanen hebben in de wys van den Oorlog in de Boffchen van dit wyduitgeftrekte Vafte Land te voeren. Alzoo wy dan de *Iroquoiers* niet met onze enkele Krygsmagten konden uitroeien, zyn wy door de uiterfte noodzaakelykheid verplicht toe- vlugt tot de Wilden onze Bondgenooten te neemen. Het is zeeker, dewyl deze voorzien dat als die Wreedarts het zoo ver konden brengen van onze Volkplantingen uit te rooien, zy zelf vroeg of laat zouden te ondergebragt worden, gelyk aan verfcheide andere Volkeren is gebeurt, het van hun belang

lang is zich met ons te vereenigen, om die Barbaaren te verdelgen. Nadien zy dan in die goede neiging zyn, moet men hun de middelen daar toe gemakelyk zoeken te maaken; want gy kondt wel gelooven dat, schoon zy Wilden zyn, zy zich niet genoeg van gezond verstand berooft bevinden om zoo dwaas te zyn van twee of drie hondert mylen ver uit hun Land te trekken, zonder verzeekering dat zy een Schuilplaats zullen vinden, daar ze konnen uitrusten en Krygsbehoeften op doen. De zaak is dan alléén dat men Sterktens op de Landen der *Iroquoiers* opwerpe, en die, ondanks dat Volk, inhoude. Dit is 't geen ik een jaar geleeden aan Mr. van *Frontenac* voorfloeg, en 't welke hy wil dat ik tegenwoordig zal onderneemen. Ik vermein dan drie Sterktens te doen bestaan door den toevoer langs de Meiren, met Roeivaartuigen welke ik naar myn zinlykheid zal laten bouwen; endie, vlot gaande, en zeer veel lastdraagende, even zeer met de Riemmen en de Zeilen zullen voortspoe-den, en zelf de ongestuimigheid der golven konnen weerstaan. Ik eisch

hier toe vyftig *Biskaaiſche* Matroozen, want zy ſtaan buiten teegenſpraak voor de bekwaamſte Zeelieden der Weerelt bekend. Daarenboven heb ik noch twee hondert Soldaaten noodig, te verkiezen uit de Krygsbenden die in *Kanada* zyn. De drie Sterktens zullen door my in drie verſcheide oorden opgeworpen worden; de eene aan de uitwating van 't Meir *Herria*, welk gy op myn Kaart van *Kanada* kondt zien, zoo wel als de twee anderen, onder den naam van vooronderſtelde Sterktens. Het tweede op dezelfde plaats daar de Sterkte *St. Jozeph* gelegen heeft, die ik in de Jaaren 1687. en 1688. heb ingehouden, en waar van ik u in myn veertienden Brief geſproken heb; en het derde aan den hoek van den mond der Baay *Toronto* op het zelfde Meir. Neegentig Soldaaten zullen genoeg zyn om die drie Wykſchanſſen te bewaaren, en zelfs noch een geringer getal; want de *Iroquoiers*, die nooit geen Kanon dan in Prent gezien hebben, en waar aan een onſ Buskruit diebaarder is dan een Piſtolet, hebben zich nooit bemoeit met eenige ſoort van Veſtingwerken aan te taf-

taften. Ik verzoek van den Koning tot het uitvoeren van die Onderneeming, vyftien duizend Kroonen Jaarlyks tot voedzel, onderhoud, en Soldy van die twee hondert en vyftig Man. Het zal my zeer gemakkelyk vallen met myn Vaartuigen, wanneer het my maar zal lusten, vier hondert Wilden in 't Land der *Iroquoiers* te brengen. Ik kan 'er twee duizend begeleiden, en zoo veel zakken Indisch Kooren mede voeren als 'er noodig zullen wezen tot onderhoud van die drie Sterktens, geduurende Winter en Zomer. Men zal ook heel ligt overvloedige Jagtpartyen in al de Eilanden kunnen doen. Overvaarten in de Meiren onderneemen; de *Iroquoiers* in hunne Kanoos vervolgen; en ze met zoo veel te meer gemak in den grondt booren, als myn Vaartuigen snel zullen zyn, en myn Volk bedekt zal vegten. Met een woord, zoo gy het Ontwerp zag 't welk ik aan Mr. van *Pontchartrain* moet overhandigen, gy zoudt bevinden dat die onderneeming de schoonste en de nuttigste is die men kan doen om de *Iroquoiers* in Oorlogstyd te kwellen, en hun in Vreedens tyd

in

in hunne plicht te houden. Mr. van *Frontenac* heeft 'er een byzonderen Brief aan dien Staatsdienaars bygedaan, waar in hy hem te kennen geeft, dat dit Ontwerp, wel uitgevoerd zynde, die gedugte Vyanden genoodzaakt zullen zyn binnen twee Jaaren hun Land te verlaten. Hy voegt daar by, dat hy my bekwaam genoeg oordeelt om die onderneeming te bestieren, en dat hy gelooft dat ik 'er in zal gelukken. Maar moogelyk dat hy andere Lieden zou hebben kunnen vinden, die het Land en de gewoontens der Wilden beeter kennen. Aan de andere kant nochtans heb ik, door een niet te voordeelig geval voor my, hun achtig en Viindschap verworven; en dit is, naar myn gevoelen, de eenige reden die Mr. van *Frontenac* bewoogen heeft my boven alle anderen te verkiezen.

Die Gouverneur my zyne Brieven van 't Hof mede gegeven hebbende, en het klein Fregat de *Sante Anna* volgens zyne beveelen toegetakelt en zeilvaardig gemaakt zynde, stapte ik in de Haaven van *Quebek* aan boort; en, onder zeil gaande, ontmoette ik, na een
Schip-

Schipvaart van vyf daagen, in het by den wind zeilen, teegen over de Bergen van Onze Lieve Vrouw, in den Vloed *St. Laurens*, twaalf Koopvaardy Schepen, welke uit Vrankryk kwaamen, onder het geleide van Mr. van (1) *Iberville*, die het Oorlogschip *de Poli* gebodt. Wy liepen den 8 Augustus uit de Baai van *St. Laurens*, met een voordeelige Westen wind, en zulk een helderen en klaaren weer dat wy de Eilanden van *Kaap Breton* en *Terneuf* al zoo duidelyk ontdekte als of wy 'er ons maar een Musketschoot ver van bevonden hadden. De neegen of tien daar aan volgende daagen waaren zeer verschillende. Men kon malkanderen naauwlyks van 't Wachthuis tot aan de Bak onderkennen; want daar kwam eenslags de duisterste en dikste mist op die ik ooit gezien heb. De kim na dien tyd opgeheldert zynde, liepen wy

(1) Zie van dien Heer, behalven zyn Ontdekking te Zee van den mond der Vloed *Mississippi*, noch byzondere omstandigheden in de Beschryving van de Baai van *Hudson*, in het 2. Deel, De GEDENKESCHRIFTEN VAN KANADA.

wy op het Eyland *Terneuf* aan. Wy herkende de Kaap *Sante Maria*, en het vervolgens met volle zeilen latende doorstaan, lieten wy noch die zelfde dag in de Haaven van *Plaizance* het anker vallen. Ik vondt daar omtrent vyftig Visschers Vaartuigen, meest *Biskaaiers*, in welker gezelschap ik dacht binnen eenige daagen naar Vrankryk over te steeken. Maar dewyl men niet altyd van den tyd beschikt, hadden zy langer werk dan ik gegift hadt om zich zielvaardig te maaken; en toen wy gereedt laagen om uit te loopen, verstonden wy van eenige Visschers, dat vyf kloeke Engelsche Scheepen, digt by de Kaap *Sante Maria* voor anker waaren gekoomen. Dat bericht wierdt waarachtig bevonden; want den 15. September lieten zy in 't gezicht van *Plaizanse* het anker vallen, en ligte het den 16., om op de Reede te zeilen; daar zy het buiten bereik van 't Kanon, in den grondt wierpen. De Gouverneur vondt zich geweldig verleegen; hy hadt alleen vyftig Soldaaten, en zeer weinig Krygsbehoefte in de Sterkte. En die Vesting daar en booven onder het bedwang

Echelle d'une lieue
Mylschaal van een
Myl

- A. Port de plaisance
- B. Grande baie de plaisance
- C. Appartenance en voyageage relative
- D. Grande baie de plaisance
- E. Grande baie de plaisance
- F. Grande baie de plaisance
- G. Grande baie de plaisance
- H. Grande baie de plaisance
- I. Grande baie de plaisance
- L. Grande baie de plaisance
- M. Grande baie de plaisance
- N. Grande baie de plaisance
- O. Grande baie de plaisance
- P. Grande baie de plaisance
- Q. Grande baie de plaisance
- R. Grande baie de plaisance
- R. Grande baie de plaisance
- R. Grande baie de plaisance
- R. Grande baie de plaisance

Grande Baie de Plaisance
Grande Baie van Plaisance

dwang van een Berg leggende, van welke men ze met het werpen van steenen heel veel schaaden kan toebrengen, stondt het zeer te vreezen dat de Engelschen zich van deez' hoogten zouden meester maaken. In die omstandigheid nam ik zestig *Biskaaische* Matroozen met my, om hun te beletten aan den wal te koomen, in geval zy op een zekere plaats, de *Fonteingenaamt*, een Landing wilden onderneemen; welk bestaan my inderdaad gelukte, zonder een schoot te schieten. Het geval wilde dat zeeven of agt hondert *Engelschen* aan dien Oordt hebbende willen aan den wal treden, myn moedige Matroozen vol vuur, ondanks myn bevel een weinig te vroeg op het strandt voor den dag sprongen; 't geen echter gelukkig uitviel. Want de *Engelschen*, ziende dat wy hun in een zoo goede geschiktheid afwachtte, veranderde van streek, en roeide met kracht tot agter een kleine Kaap, of Uithoek; daar zy een vaatje met brandend pek neerworpen, dat twee Bunderen kreupelbos door de vlam verteerde. Den 18. op den middag ontdekkende dat een Sloep van boort van den Admiraal

was

was afgestooken, die een witte vlag op de Boegspriet voerde, en dat zy naar de Sterkte atkwam, begaf ik my terstond derwaards. De Gouverneur, die ze een van zyne Sloepen met een gelyke vlag in 't gemoedt hadt gezonden, was zeer verwondert dat hy ze met twee Engelsche Officiers, welke 'er in overgestapt waaren, zag te rug koomen. Zy zeiden tot den Gouverneur, dat hun Admiraal wenschte dat men hem een Officier aan zyn boort zondt; 't welk terstond gedaan wierdt. Men vaardigden Mr. van *Coste-Belle* af, met wien ik in de Sloep stapte. Zoodra wy aan boort van den Admiraal waaren, kwam hy ons ontfangen, en bewees ons alle beleeftheden. Hy onthaalde ons op Konfituuren en verscheide soorten van Wynen, daar wy de gezondheden der Admiralen van *Vrankryk* en *Engeland* mede dronken. Vervolgens liet hy ons zyn gansche Schip zien, tot de Laagen Geschut toe; en zei toen tegen den Heer van *Coste-Belle*, dat het hem zou smerten genootzaakt te zyn zich van *Plaizanse* met geweld van wapenen meester te maaken, als voorziende dat die onderneeming aan den Gouver-

ver-

verneur, de Bezetting, en de Inwoon-
ers doodelyk zou vallen, om dat het
hem zeer bezwaarlyk zou weezen het
Plunderen en verdere ongeregeltheit te
beletten; zoo dat, om dit ongeluk voor
te koomen, het den Gouverneur te
raaden was zich by Verdrag over te
geeven. Den Officier, ten vollen van
het voorneemen des Gouverneurs onder-
recht, antwoordde uit zyn naam,
dat hy beslooten hadt zich dapper te
verdedigen, en de Vesting eer in
de lucht te laten vliegen, dan ze aan de
Vyanden van den Koning zyn Meeſter
af te staan. De begroetingen dus van
weerszyden geeindigt zynde, naamen
wy ons afscheid, en zoo als wy ge-
reedt stonden om weder in de Sloep
te treden, zei hy, terwyl hy ons om-
armde, dat het hem leet was ons met
geen eerschooten uit zyn Geschut te
konnen begroeten. Hy liet zyn Volk,
in vergelding, vyf of zes maal *Lang
leeve den Koning* uitroepen. By ons van
boort steeken beantwoordde wy hem
met het zelfde getal uitroepingen; en
daar op bedankte hy ons met een zee-
vende, die de plechtigheid floot. Zoo-
dra wy aan de Sterkte te rug waaren
I. Deel. Mm ge-

gekoomen, gaf Mr. van *Coste-Belle* den Gouverneur bericht van de Magt van dat smaldeel Scheepen. De *Sant Albans*, het Admiraals Schip van welkers boort wy kwaamen, voerde zestig stukken Kanon, en voor 't minst zes hondert Koppen; maar de anderen scheenen ons kleiner op 't oog. Des anderen daags, den negentienden, naderde den Vyand tot onder het bereik van 't Geschut der Vesting, daar hy dwars af het anker liet vallen, terwyl een van zyn Sloepen met kracht van riemen op onze Beukeryenaanroeide. De Gouverneur zondt hem eene andere te gemoedt, om 's Vyands begeerte te verstaan. En de *Engelsman* die de Sloep geboot antwoordde, dat zyn Amiraal liet weten, dat ingeval men geduurende het gevegt van verdrag wilde spreken, men de roode Vlag tot een teeken konde opheffen. Ik bevondt my toen op de plaats de *Fontein*, waar van ik u gesproken heb, om my teegen hunne Landing te stellen; want dit was de eenige weg die de *Engelschen* konden inslaan, ten einde *Plaizance* te verooveren. Zy behoorden in overweëging genootte hebben, dat hun Kanon volstrekt on-

nut

nut zou zyn teegen een ondoorbaar. Bolwerk, en dat het, om zoo te spreken, naar de maan was gegreepen, zyn kruit teegen Keisteenen en aarde Zooden te verspillen. Ondertuffchen was het voor hun een gedwonge Onderneeming, zy moesten de Beveelen van Mr. den *Prins van Oranje* naarkoomen, en zich ten zelfden tyde blootstellen van in den grond geschooten te worden; 't welk gewis hun lot zou geweest zyn, zoo wy Buskruit en Koogels genoeg gehadt hadden, want dat beschieten duurde by de vyf uuren.

De volgende dag, den 20. van de Maand, vlugte een gevange *Fransche* Stuurman van boort van den Amiraal, zynde geduurende den nacht in Zee gesprongen. Hy zwom ter zelfder plaats aan land daar ik in hinderlaag lag; en na my verslag gedaan te hebben van alles wat op de Vloot voorgevallen was, liet ik hem by den Gouverneur geleiden. Hy zei my, dat de landing welke zy hadden willen onderneemen, uit zeeven of agt hondert Man hadt bestaan; maar dat zy gedacht hebbende veertien of vyftien hondert Matroozen in gereedheid te vinden, om zich daar tee-

gen aan te kanten, raadzaam geoordeelt hadden van besluit te veranderen. En dat zy in de verbeelding waaren geweest dat myn zelftig *Biskaiers*, die teegen myn bevel op het strandt by de plaats de *Fontein* voor den dag sprongen, geen ander oogmerk hadden gehad dan hun in een hinderlaag te lokken, door hen te verplichten den wal te vryer te naaderen. Den 21. gingen zy met een Noord Oosten Wind, onderzeil, na al de Wooningen van den groenen Uithoek verbrandt te hebben; daar den Gouverneur den zelfden dag een Bende Soldaaten uit voorzorg hadt naar toe gezonden, die door de moeylykheid der onbruikbaare weegen niet tyds! genoeg konden aankoomen, om zich 'er teegen te stellen. 't Geen men met waarheid kan zeggen is, dat zonder de *Biskaaische* Kapitains welke zich toen te *Plaizance* bevonden, de *Engelschen* het onfeilbaar veroovert zouden hebben. Ik zal u dit eens doen toefstemmen. Men kan dan verzeekeren dat men de behoudenis van die Vestinghen byzonder te danken heeft. De *Engelschen* hebben in die bloedigen Krygsverrigting zes Mannen verloorren; en van onze zyde is den Heer

Boat, Luitenant van een Nantes Schip, een arm afgeschooten. Men moet zeggen dat die *Engelschen* alles deden wat men ter weerelt konde uitvoeren, zoo dat men hun niet te beschuldigen heeft. Den 6. October tradt ik weeder aan boort om myn Reis te vervolgen; en ik deedt die Schipvaart in gezelschap van verscheide andere Scheepen. De Weste Wind was ons zoo gunstig, dat wy den 23. voor de Stad *St. Nazaret*, agt of neegen mylen van hier gelegen, het anker lieten vallen. Ik staa op myn vertrek naar *Versailles*. Blyvende ondertusschen, Mynheer.

Uwen &c.

Te *Nantes* den 25.
October 1692.

XXIV. BRIEF.

Het Ontwerp van Mr. van Frontenac is aan 't Hof verworpen, en de reeden daar van. De Koning geeft aan den Schryver het Luitenantſchap des Konings van 't Eiland Terneuf &c. met een vrye Kompagnie.

MYN HEER,

IK bevin my nochmaals te *Nantes*, van waar ik u de voorleede Maandt October heb gefchreeven. Ik kom van 't Hof te rug, daar ik aan Mr. van *Ponchartrain* de Brieven van Mr. van *Frontenac* en het Berichtſchrift heb overhandigt, van 't welk ik u in myn laaften Brief heb gemeldt. Men heeft my geantwoordt, dat de tydsomftandigheid niet toeliet het door my voorgelaaen onderneeming Ontwerp ter uitvoering te brengen, om dat men my de vyftig Matroozen, welke ik nodig hadt, niet kon bezorgen; en dat de Koning daar en booven bevel gaf aan den Gouverneur Generaal van *Kanada*,
den

den Vreede met de *Iroquoiers* te maaken, op wat voorwaardens het ook mogt zyn. Men heeft 'er zelfs de ongeleegenheid in gevonden, dat zoodra de Sterkten welke ik in de Meiren wilde opwerpen, geheel voltooit zouden zyn, de Wilden onze Vrienden en Bontgenooten zich meer zouden ophouden met de eer van de *Iroquiers* den Oorlog aante doen, dan aan 't vermaak der Beverjagt; 't welk een aanmerkelyke schade aan de Volkplantingen zou veroorzaaken, die, om zoo te spreken, niet dan door den Koophandel der Pelteryen bestaan, gelyk ik het u ter geleegenen tyd en plaats zal aantoonen. De *Engelschen* zullen niet moeielyk zyn dat men verzuimt die Sterkten te bouwen, want zy hebben 'er te veel belang toe in de behoudenis der *Iroquoiers*; en dit zal hun daar en booven den gemakkelijken weg openhouden, om aan de *Wilde* Volkeren, onze Bondgenooten, gelyk zy reets gedaan hebben, allerlei Koopmanschappen te verzorgen. Voorts geeven de *Engelschen*, die 't voorleeden jaar de verovering van *Plaizance* te vergeefs ondernamen, my meer eer dan ik verdien. Zy hebben op

hun' te rug komt in Engeland, naar men my gezegt heeft, verspreid, dat zy die Vesting onfeilbaar zouden overovert hebben, zonder myn teegenstand by hunne Landing. Ik heb u geschreeven dat ik hun niet belet hadt aan den wal te treden ter plaats daar ik met zestig *Biskaaiers* in hinderlaag lag. Zy maaken my dan den uitvoerder van een daad die ik niet verricht heb, en waar van de toeigening my echter zoo voordeelig is geweest, dat zyne Majesteit my, uit aanmerking van dat ingebeelde heldenstuk, het Luitenantschap des Konings van 't Eiland *Terneuf* en van *Acadia* met een vrye Kompagnie van hondert Man heeft gegeven. Gy ziet dus dat men dikmaals Menschen beloont die geen andere Voorstander in de weerelt hebben dan het enkel geval. Dit voorbeeld zal 'er u zonder moeite van overtuigen. Wat 'er van zy, ik hadt liever gewilt het door my voorens gemelde Ontwerp ter uitvoer te kunnen brengen, want het eenzaam leeven bekoort my, en de handelwyzen der Wilden zyn geheel van myn smaak. Onze Eeuw is zoo verdorven, dat het schynt als of de *Europiaanen* het

het zich tot een Wet gestelt hebben malkanderen als greetige Grypvoogels aan te vallen. Gy moet het dus niet vreemt vinden zoo ik de arme Amerikanen, die my zoo veel dienst gedaan hebben, ver booven hun stel. Ik moet morgen van hier vertrekken, om te *Sant Nazaret* aan boort te gaan. De Heeren d'*Augni*, Nantefche Kooplieden, hebben het op zich genoomen de Bezetting van *Plaizance* te onderhouden; mits zekere vergunningen van het Hof, 't welk hun het Schip leent waar mede ik de Reis moet doen. Myn verzoek is dat gy my tyding van u laat toekomen door middel van eenige Scheepen van *St. Jan de Lutz*, die binnen twee Maanden van die plaats moeten vertrekken, om met de Inwooners van *Plaizance* te gaan handel dryven.

Voorts kan ik niet besluiten dezen Brief te eindigen, zonder u een reedensfryd te melden, welke ik laastlyk in een Herberg met een Portugees Geneesheer heb gehouden, die verscheide Reizen naar *Angola*, *Brazil* en *Goa* gedaan hadt. Hy hielt staande dat de Volkeren der Vaste Landen van Ame-

rika, Azia, en Afrika, uit drie verscheide Stamvaders gesprooten waaren; en zie hier hoe hy het bewees. De Amerikanen verscheelen van de Azianen, want zy hebben noch haar noch baart; de trekken van 't aangezicht, hunne kleur, en hunne gewoontens zyn verschillende; behalven dat zy 't *myn* noch *dyn* onder zich hebbende, in gemeenschap leven, zonder eige bezit van goederen, waar in zy met de Azianen volstrekt strydig zyn. Hy voegden daar by, dat Amerika te ver van de andere Weereltdeelen aflag, om zich te verbeelden dat eenig Mensch naar dat nieuwe Vaste Land hadt kunnen oversteeken, voor dat men het gebruik van den Zeilsteen hadt uitgevonden; en dat de Afrikanen zwart en breed van neus zynde, met yffelyke dikke lippen, een plat aangezicht, en wol op het hoofd, en in den aart, de zeeden, en den inborst zeer verschillende van de Amerikanen, hy het onmoogelyk achtte dat die twee Volkren hun oorspronk uit Adam trokken, die door dien Geneesheer byna als een Turk of Persiaan van gelaat en gedaante wierdt uitgeschilderd. Ik antwoorde hem,

hem, dat als den Godsdienst my al niet verplichte te gelooven, dat alle Menschen algemeen van dien eersten Vader zyn afgestamt, zyne redeneering echter niet krachtig genoeg zou zyn om my het tegendeel te bewyzen, dewyl het onderscheit 't welk 'er tusschen de Volkren van Amerika en die van Azia gevonden wordt, uit geen andere oorzaak ontspruit dan van de verschillende hoedaanigheid der Lucht en der Luchstreek van die beide Gewesten. Dat dit zoo waar is dat een Neger en een Negerin, en een Wilden met een Wildin in Europa overgebracht, daar Kinderen zullen voortbrengen die in 't vierde of vyfde Geslagt onfeilbaar alzoo blank zullen zyn als de oudste Inboorelingen van Europa. De Geneesheer ontkende dit, en hielt staande dat de Aftammelingen van die Neger en Negerin, alzoo zwart in Europa als in Guinée zullen gebooren worden; maar ten anderen, dat de stralen der Zon in Europa schuinser neerschietende en zoo heet niet zynde als in Afrika, deez' Kinderen die zwarte luister, of verbrandheid door de Zon, niet zullen verkrygen welke men ligtelyk op het vel der
Ne-

Negers onderscheid, die in hun eige Land opgevoet zyn. Om zyn onderstelling te beeter te ondersteunen, zei hy een meenigte Negers te Lisbon gezien te hebben, al zoo zwart als in Afrika, schoon zy van een derde Geslagt in Europa waaren, en hunne Overgrootvaders in Portugaal waaren overgebracht. Hy voegden daar by, dat de Aftammelingen der eerste Portugeezen, welke zich te Angola, de Groene Kaap (*Kaap Verd*) &c. over meer dan hondert Jaaren nederzette, zoo min verbrandt of zwartachtig 'er uit zien, dat het onmoogelyk is hun uit de Ingeboorenen in Portugal te onderscheiden. Enhy vervolgde zyne redeneering, door een onbetwistelyke zaak, welke is, dat zoo de Zonnestraalen de oorzaak der zwartheid van de Negers is, daar uit zal volgen dat de Braziljanen, onder denzelfden graat der Middellinie gelegen als de Afrikaaners, ook zoo zwart zouden moeten zyn als zy; 't geen zoo niet is want het is een bekende waarheid dat hun gelaatskleur zich alzoo helder vertoont als die der Portugeezen. Hy bleef daar niet by, maar hieldt noch daar-

daarenboven staande, dat de Afstammelingen der eerste Wilden van Brazil, welke men langer dan een Eeuw geleeden in Portugal over voerden, alzoo min haar of baart hebben als hunne Voorouders; en dat inteedeel de Afkomelingen der eerste Portugeezen die de Volkplantingen van Brazil oprechte, zoo ruighairig en zwaar van baart zyn als of ze in Portugal gebooren waaren. Nochtans zullen 'er Menschen gevonden worden, (vervolgde hy) die, schoon al wat ik bybreng volstrekt waar is, geheel verblindt staande houden, dat de Kinderen der *Afrikanen* en *Amerikanen* in Europa allengs verbafteren. Dit kan gebeuren omtrent de geenen welkers Moeders zich van Europeanen laten streelen; 't welk de reeden is dat men in de Amerikaansche Eilanden, in Spanjen en in Portugaal, zoo veel *Mestische* Menschen vindt. Inplaats dat als ze zoo wel in Europa bewaart wierden als het de Portugeesche Vrouwen in Afrika en Amerika zyn, de Kinderen der Brazielsche zoo min als die der Portugeesche zouden verbafteren.

Zie

Ziedaar, Mynheer, de redeneering van dien Geneesheer, die de waarheid al vry naby komt. Nochtans is zyn grondstelling zeer valsch en zeer onge-reimt, dewyl het niet geoorlooft is te twyffelen, zonder geheel van Godsdienst, gezond verstand, en oordeel misdeelt te zyn, dat Adam de eenige Stamvader van alle Mensche is. Het is zee-ker dat de Wilden van *Kanada* en al de andere Volkeren van Amerika, uit de natuur noch haar noch baart hebben; en dat de trekken van 't gelaat en hunne eenigzins geelachtig kleur, een groot onderscheit tusschen hen en de Europeanen doen zien. De oorzaak 'er van is my onbekent. 't Is ondertus-schen niet door de uitwerking der Lucht, en der Voedzels; want op dien voer zouden de Afkomelingen der eerste Franschen, welke zich dicht by de hondert jaaren geleeden in *Kanada* neder-zette, en die, voor 't grootste gedeelte van hun leeven de Bosschen doorkruiffen-de, als de Wilden leeven, insgelyk zonder haar en baart moeten zyn, en ook allengs in Wilden veraarden; 't welk echter niet geschiet. Zoodra dien Geneesheer al die reedenen hadt byge-bragt

bragt, veranderde hy van gesprek; en om zyn uitsporigheden beeter ten toon te stellen, vraagde hy my, wat ik van de Zaaligheid van zoo veele Amerikanen dacht, waar aan naar alle waarschyndlykheid het Evangelium nooit verkondigt was. Gy kondt lig opmaaken dat ik niet in beraad stondt om hun volstrekt tot het Eeuwige Vuur te verdoemen; 't welk myn Party zoo woedende maakte, dat hy my schier in 't gezicht zou gevloogen hebben. „ Hoe, zei hy, kan men „ die arme Menschen met zoo veel „ verzeekerheid verdoemen? Het is „ heel waarschyndlyk dat hun eerste „ Vader, wel ver van als onzen „ Adam te zondigen, deugdelyk van „ Ziel en oprecht van hart moet geweest zyn, dewyl zyn Afstammelingen de Wet der Naturelyke Rechtigheid, in 't Latyn door deez' zoo bekende woorden, *Alteri ne feceris quod tibi fieri non vis*, uitgedrukt, nauwkeurig opvolgen; en „ zy geen eigendom van goederen, „ geen onderscheiding van waardigheid, „ nog geen afhankelykheid „ onder hen duldende, als broeders „ zon-

„ zonder Verschil, zonder Pleitgedin-
„ gen, zonder Wetten en zonder
„ Arglistigheid onder malkander lee-
„ ven. Maar laat ons vooronderstel-
„ len, voegde hy 'er by, dat zy van
„ Adam oorspronkelyk zyn. Men moet
„ echter niet gelooven dat zy verdoemt
„ zouden weezen, om dat ze de waar-
„ heden van den Kriftelyken Gods-
„ dienst niet geweeten hebben, want
„ Godt kan hen zelfs het Bloedt van
„ Jezus Kristus door verborge en on-
„ begrypelyke weegen toeëigenen;
„ en daarenboven heeft zyne Goddely-
„ ke Majesteit, (de vrye Wil onder-
„ stelt zynde) meer aanmerking om-
„ trent de Zeden, dan omtrent den
„ Godsdienst en het Geloof. Het
„ gebrek van kennis, vervolgde hy,
„ is een ongeluk, maar geen misdaad;
„ en wie weet of God niet geëert wil
„ zyn door een oneindig getal van
„ verschillende Huldigen en Eerbe-
„ wyzingen, als door de Offerhan-
„ den, de Danssen, de Liederer, en
„ andere Plechtigheden der Ameri-
„ kanen. “ Hy hadt nauwelyks uit-
„ gesproken, of ik weerlei hem krach-
„ tig wegens die gemelde Punten;
„ maar

maar na hem te verstaan te geeven, dat zoo 'er onder de *Multi Vocati*, (Veele Geroepenen) die een hand vol Volks van den waaren Godsdienst uitmaaken, niet dan *Pauci Vero Ellecti* (Weinige Uitverkoornen) gevonden worden, al de Amerikanen wel te beklagen zyn: Antwoorde hy my onbeschaamt; dat ik gansch verblind was van volstrekt te willen bepaalen dat zy onder 't getal der Verworpenen behooren, en hun zonder genaade te Verdoemen; om dat het de Wysheid Gods beledigt was, wanneer men hem zoo eigenzinnig deedt te werk gaan omtrent zyn Schepzelen, als de Pottbakker van Sant Paulus omtrent zyn twee Vaaten. Alzoo hy nochtans zag dat ik hem een Godloozen en een Man zonder Geloof noemde, betaalde hy my in 't heenen gaan met die dwaaze woorden: *Fidem ego hic quæ adhibetur Misteriis Sacris interpello; sed Fidem illam quæ bonæ mentis soror est, quæque rectam rationem amat.* (Ik beroep my hier op het Geloof dat men by de Heilige Geheimenissen gebruikt; maar op dat Geloof, dat de zuster is van het gezondt oordeel, en 't welk de waare

reede bemind. Oordeel hier uit of dien schoonen Docter door zyn Geloof de Bergen zou hebben kunnen verzetten.

Ik ben, Myn Heer, Uwen &c.

Te Nantes, den 10.
Mai, 1693.

X X V. B R I E F.

Vertrek des Schryvers naar Plaizance. Een Vloot van 30. Engelsche Scheepen, komt om die Vesting te veroveren. Zy keert na het mislukken van den Aan- slag te rug. Reedenen van den kwaaden uitslag der Engelschen in al hun Overzeesche Onderneemingen. Geval des Schryvers met den Gouverneur van Plaizance. Zyn vertrek naar Portugaal. Gevegt tusschen een Vlij- singsche Kaper, &c.

M Y N H E E R,

IK twyffel niet, of gy zyt gevoelig aan-
gedaan wegens het droevig en on-
ge-

gelukkig geval 't geen my overgekoomen is, 't welk ik u ga verhaalen. Gy moet voor eerst weten dat wy, naby de drie weeken te *Sant Nazaret* naar een goede Wind te wachten, den 12. Mei onder zeil gingen. Onze overvaart was noch ipoedig noch langzaam, dewyl wy den 20. Juny in de Haaven van *Plaizance* ten anker kwaamen, na een Engelsche Prys, met Tabak gelaaden, by het oploopen der *Terneuffche* Bank genoomen te hebben. Zoodra ik aan Land getreden was, ging ik Mr. de *Brouillon*, Gouverneur der Vesting, begroeten, om hem myn vreugde te betuigen van onder de beveelen van zulk een wyzen Gezaghebber te gebieden. Hy antwoorde my, dat hy zeer verwondert was dat ik om myne Bedieningen verzogt hadt zonder hem het voorleeden Jaar daar van kennis te geeven; endat hy wel zag dat het Onderneemings Ontwerp op de Meiren van *Kanada* (waar van ik hem gesproken hadt) valscheelyk uitgevonden was. Het was vergeeffsch dat ik hem van het teegendeel wilde overtuigen, hy wilde zich nooit laten onderrechten. Ik deedt inmiddels myn

Huisraad aan den wal brengen, en huurde een Burgers Huis, tot ik 'er een voor myn eigen zou hebben laten bouwen; waar aan ik met zoo veel vlyt liet arbeiden, dat het door de hulp der Scheepstimmerlieden, welke al de *Biskaaische* Kapiteins my zonder eenigē baatzugt byzette, in September voltooit was. De Heer *Beray* van *Sant Jan de Luz* landde den 18. July in een van zyn Scheepente *Plaizance* aan. En de Brief waarin gy my schryft, dat dewyl u Neef het aanstaande Jaar naar *Kanada* wenscht te vertrekken, u dienst zou geschieden zoo ik u een Woordenboek van de Taal der Wilden met de Berichtschriften wilde toezenden die ik u beloofte hebbe, is my door dien Heer ter handt gestelt. Wy wierden den 16. September een Engelsche Vloot van 24. Scheepen gewaar, die byna den zelfden tyd op de Reeten anker kwam als zy ontdekt wierdt. Den Ridder *François Wetlber* voerde 'er het gebied over. Die, van *Martiniko* koomende, werwaarts hy gezeilt zynde om dat Eiland te veroveren, te *Nieuw Engeland* was aangeloopt, in 't be-

't besluit van 'er Krygsbenden en Kruit en Loot in te scheepen, ten einde *Plaizance* weg te neemen; maar toen hy een steene Reduit ontdekt hadt, nieuwelyks op den top des Bergs gebouwt van welke ik u in myn drie en twintigsten Brief heb gesproken, vondt hy raadzaamer stil naar Europa te rug te keeren, dan een vrugtelooze Onderneeming te doen. Te meer, dewyl vier stukken Kanon, door ons op die hoogte geplaatst, de Scheepen dier Vloot zoo veel schaaden toebagten, dat zy wel genootzaakt waaren het anker te ligten, en eer dan zy gewenscht hadden onder zeil te gaan. De misslag der *Engelschen* in die gelegenheid is, dat zy den zelfden dag toen zy voor de Vesting kwaamen niet in de Haaven waaren geloopt. Ik heb reets meermaal aangemerkt, dat de Onderneemingen doorgaans niet mislukken dan door een weinig te willen vertoeven; daar ik voor 't minst vyftien of zestien voorbeelden, my bekend, van zou kunnen bybrengen.

Ik kom teegenwoordig weer tot het verhaal der verbitterdheid die den

Gouverneur teegen my hadt opgevat. Zich verbeeld hebbende, gelyk ik u gezegt heb, dat ik myn Bedieningen verzogt hadt zonder hem daar kennis van te geeven, was 'er geen beledigingen noch geen soorten van hoon te bedenken, die hy my niet van den dag myner komst tot die van myn vertrek aandeedt. Hy was niet te vreden met zich de voordeelen en de winsten myner vrye Compagnie toe te eigenen; maar meende noch daarenboven dat hy 'er zich niet over bezwaart moest gevoelen van de Betaaling der Soldaaten, door de Inwooners tot de Kabeljaauwvangst gebruikt, trouwhartig in te houden, en de anderen zonder loon te doen arbeiden. Ik wil niet eens van de Knevelaryen spreekken, die hy openlyk oeffent. Want schoon hy volkoomelyk tien der Artykelen in de Bevelbrieven van Lodewyk den XIV. heeft overtreden, is hy te magtig van Vrinden aan 't Hof, om daar over berispt te worden. 't Is niet onvermaakelyk tot dien prys geschenken te doen; 't welk oorzaak is dat hy *per fas & nefas* (door eerlyke

en oneerlyke middelen) vyftig duizend kroonen in drie of vier Jaaren tyds heeft gewonnen. Ik zou nooit gedaan hebben zoo ik ondernam u al de moeielykheden te fchryven die hy my aangedaan heeft. Zie hier 'er drie welk al de andere bekroonen. Den 20. November, dat is te zeggen een Maand na het vertrek onzer Vifchers Scheepen, eenige Inwooners door my ten Avondmaal genoodigt zynde, tradt hy met zyne Knegts vermomt in myn Huis, flaande de ruiten bottels en glaazen aanftuk, en de tafels, ftoelen, kaffen, en alles wat hy onder zyn hand vindt omver werpende. Eer ik den tyd hadt om uit myn Geheim vertrek myn Piftoolen te krygen, verdween dat baldaadig Gefpuis heel van pas; want ik zou op hun losgebrant en ze zelfs vervolgt hebben, zoo de Gasten my niet hadden teegengehouden. De volgende dag tafte zyn Knegts de myne aan; die op niets minder dan op rottingflaagen verdacht waaren. Deez' tweede belediging myn gedult ten einde gebragt hebbende, overlei ik by my zelve op wat wys die Schurken deze

uitdeeling betaalt te zetten, wanneer de Récollets my voorhielden, dat het noodig was, om den dienst des Konings niet te benadeelen, myn gevoeligheid te ontveinzen. Ik nam dan het besluit van tot mynent te blyven, en my aan het leezen te begeeven, om myn hartzeer van 't masker niet te kunnen aflagten hier door, zoo 't moogelyk was, te verdryven. En zie hier de derde hoon, die hy my drie daagen daar na aandeedt; hier in bestaande, dat hy twee Soldaaten welke ik hadt uitgezonden om in de Weiden, een halve myl van de Vesting, hooi te maaien, liet gevangen neemen. Zoo dat zy, in hun arbeid overvallen zynde, men hen kneevelden, en ze eeven als Wegloopers gevangen inbragt, onder voorwendzel dat zy twee nachten zonder zyn bevel buiten de Vesting hadden geslaapen. En 't geen 'er voor die twee Onschuldigen treurigst in zou geweest zyn is, dat hy hun, zonder de krachtige Voorbidding der Recollets en zyn Minnareffen, door den kop zou hebben laten schieten, in de beooging van my hartzeer aan te doen. Na die nieuwe beleediging

raa-

raaden my de Recollets, dat ik hem zou gaan zien, en verzoeken dat hy al zyn vervolgingen wilde staaken, hem verzeekeren geheelyk zyn Vrindt en Dienaar te zyn. *Duris est, hic Sermo*; (Dit is een harde taal). Ondertusschen, welk een afkeer ik gevoelde om een raad op te volgen zoo strydig met myn natuur, die ik u belyde dat geweldig in my leedt, ik overwon 'er echter my zelve in, na my veel geweld aangedaan te hebben. Ik vervoegde my tot zynent, tradt in zyn Kaa-mer, en ons daar onder vier oogen vindende, sprak ik tot hem meer dan een vierendeel uurs in neederiger be-woordingen dan een Slaaf zou gedaan hebben. Ik schaam my u dit te be-kennen, want ik bloos zelf zoo dik-maals als ik om die lafhartigheid denk. Wat 'er van zy, inplaats van myn redenen ingang te gunnen en zich teegen my in vriendschap te verklaa-ren, wierdt hy zoo woedende, dat hy de beleedigenste scheldwoorden der Weerelt teegen my uitbraakte. In dit geval haalde den dienst des Ko-nings het over op de plicht van de eer, want ik vernoegde my met my

ftil naar Huis te begeeven, heel gelukkig zynde dat ik door zyn Knechts niet vermoord was geworden. De wanorde welke dit geval veroorzaakte, zou van een te lang onderzoek zyn. Het is beeter dat ik tot de zaak kom, en u verzeeker dat hy my zou hebben laten gevangen neemen, zoo de Inwooners hadden gefcheenen in zyn belangen te deelen. Hy gaf voor beledigt te zyn, en by gevolg het recht te hebben om zich te wreeken, tot wat prys het ook zyn mogt. Maar het treurig lot van een Gouverneur, die men over dertig of veertig Jaaren in dat Land omhals bragt, gaf hem ruime ftof tot bedenking. Hy oordeelde dan dat te veinzen voor hem het veiligft was, zoo verzeekert was hy, dat ingeval ik hem doorfteeken hadt, de Soldaaten en de Inwooners myn vlugt by de *Engelfchen* der Nabuurfchap van *Plai-zancen* zouden begunftigt hebben. De Recollers, die deez' opkoomende oneenigheden in de geboorte wilde fmooren, hadden ondertuffchen geen moeite om ons te verzoenen, hem voorhoudende van welk een gewicht het was dat wy te zaamen in goede
ver-

verstandhouding leefde, om de treurige gevolgen voor te koomen welke eindelyk uit alle onze verschillen zouden ontstaan. Die voorflag van verzoening was hem in schyn zeer aangenaam, en des te meer, dewyl hy verheugt was zyn gevoeligheid door uitterlyke teekenen van Vrindschap te bedekken. Wy bezogten dan malkander, en omhelsden den een den ander, onder wederzydsche betuigingen van alles te vergeeten wat 'er tusschen ons mogt voorgevallen zyn. Na die verzoening hadt ik reeden om my te verzeekeren dat zyn hart zyn mond niet zou loogenstraffen, om dat ik niet geloofde dat hy onvoorzichtig genoeg was het Hof van eenige beuzelingen te onderrechten, waar in zyn Eer vry wat te veel blootgesteld scheen. Maar ik bedroeg my, want hy nam de moeite van vervolgens by het Schriftelyk Bericht, voor onze verzoening door hem opgesteld, valsheden te voegen die hy hadt dienen te zwygen. Het is onnoodig u te schryven van wat middel zich 't geval bediende om zyn papieren in myn handen te doen vallen. Die onbescheidenheid

heid zou aan eenige Lieden nadeelig kunnen zyn, welke ik wensch dat den Hemel wil zeegenen. Ik zal my vernoegen met u te zeggen, dat zoodra de Recollets de valsheden in zyn Geschriften vervat gezien en geleezen hadden, zy niet eens in beraad stonden om my te raaden op myn veiligheid bedacht te zyn; my voor de vuift verklaarende, dat zy zich niet meer met die zaak wilde bemoeien, en des te meer, dewyl zy bemerkte dat zy onschuldig tot myn verderf hadden medegewerkt, door den vrede tusschen hem en my te bewerken. Die heilzaame raad deedt my zien aan wat gevaar ik bloot stond, indien ik langer te *Plaizance* bleef; zoo dat de vrees van naar het aanlanden der Scheepen uit Vrankryk derwaarts gevankelyk overgezonden te zullen worden, my deedt besluiten van de hoop tot myn fortuin af te zien, door myn Bedieningen te verlaten.

Zoodra de Inwooners dit hoorden, vervoegden zy zich gezaamenlyk tot mynent, (uitgezondert drie of vier) om my te verzeekeren dat zy gereedt waaren myn Schriftelyke Verklaaring te teekenen, ingeval ik van besluit wilde veranderen.

deren. Maar inplaats van die aanbieding aan te neemen, gaf ik hun te verstaan, in hen hartelyk te bedanken, dat zy zich dus slegte zaaken op den hals zouden haalen, en men ze aan 't Hof voor oproerigen en verstoorders van de gemeene rust zou aanzien, dewyl door een doemwaardige grondregel van Staatkunde, de minste altyd ongelyk heeft, welk een goed regt hy ook mag hebben. Ik hadt nochtans wel gewilt niet tot dat ongelukkige uitterite genoorzaakt te zyn van Bedieningen te verlaaten die my allengs tot een groot Fortuin scheenen te leiden; maar het verblyf der *Bastille* hielt myn geest zoo kragtig bezig, dat ik niet langer in beraadt stond, na den smertelyken staat waar in ik my bevondt rype-lyk overdacht te hebben, om my aan boort van een klein Schip te begeeven, 't welk het eenige en het laatste was dat naar Vrankryk moest vertrekken. De voorflag die ik aan den Kapitein deedt van hem duizend kroonen te vereeren, wierdt zoo wel ontfangen, dat hy zich verbond my voor die zom op de Kust van Portugaal aan den wal te zetten, op voorwaarde dat ik de zaak geheim zou hou-

houden. Het beft in dit alles was, dat myn Vyand de voorzichtigheid hadt gebruikt van aan de Gouverneurs van *Bellife*, 't Eiland *Roo* en *Rochel* te fchryven, dat zy my by myn aan land treden zouden gevangen neemen. Hy dacht met reeden dat het Schip waar op ik my begaf, in een van die drie Havens moest aankoomen. Maar drie hondert Pistoletten zeekere Lieden die weinig gewoon zyn gout te handelen van pas in de handt geftopt, doen een verwonderlyke uitwerking; want die zom van welke ik my niet zonder moeite ontlaftte, behielt my de vryheid, en moogelyk ook het leeven.

Ik tradt dan den 14. van de voorleede Maandt aan boort, ondanks al de gevaaren welke men genootzaakt is uit te ftaan, als men het ongeluk heeft van geduurende den Winter de plas der Zee te bevaaren die zich van 't Eiland *Terneuf* tot aan Vrankryk uitftrekt. Het is onnoodig u te melden dat ik een hoope huisraad te *Plaizance* agter liet, die ik noch verkoopen kon, noch mede voeren. 't Is beeter myn Reis te vervolgen, en u te zeggen dat wy drie ysfelyke ftormen uitftonden, zonder eenige

ge

ge Zeeftorting te onfangen; en geduurende den laatften storm, die uit den Noordwesten driemaal vier en twintig uren duurde, 150. mylen voor matt en touwen ter lens liepen. Deze was zoo heftig, dat de Matroozen malkander omhelsden en het laatste vaarwel zeiden, als niet anders dan de dood voor ooggen ziende, en dat een Zeeftorting de Spiegel van ons Schip inflaande, ons voor vast zou doen te grond gaan. Zoo die stormvraag ons schrik aanjaagde, de Ooftelyke en Noord Ooftelyke Teegenwinden die wy hondert mylen ten Westen *Kaap Finifterre* aantroffen, bragt ons in geen minder verlee- genheid, want wy waaren genoot- zaakt geduurende 23. of 24. daagen te laveeren; waar na wy de Kaap ont- deden, daar we, by een ongemeen ge- val, van een *Vliffingfche Kaaper* wierden aangetaft; die ons om de holle Zee niet aan boort konnende leggen, ons met zoo weinige vrugt beschoot, dat het maar aan een van ons Volk het lee- ven koste. Het is waar dat ons staan- de en loopend want zoodaanig beschaadigt wierdt, dat, na onder begunftig- ging van den nacht en een mist van dien

dien Kaaper gefcheiden te zyn, wy onze Zeilen naauwelyk meer konden gebrui- ken, zoodaanig als ons ftaande want zich ontreddert bevond. Ondertuffchen herftelden wy het zoo fpoedig als moo- gelyk was; en onze Schipper toen een goedt voorwendzel hebbende om er- gens in te loopen, zonder genootzaakt te zyn het beftek te volgen 't welk wy ontworpen hadden, deedt geduurende den nacht Zuid Ooft aan ftuuren. Die verkeerde ftreck ftelde ons echter zoo zeer niet in veiligheid van die Kaaper, of hy zou ons in den nacht hebben kon- nen byhouden, door over den zelfden boeg te wenden; 't welk ons noot- zaekte ons al voortzeilende in ftaat te ftellen om het gevegt met den dag te hervatten. Het is waar dat hy ons niet volgde, gelyk wy gedacht hadden, maar wy ontflipten op den middag 't gevaar noch fchoonder; want, na agt glaazen door een Saleefche Roover in 't gezicht van de Kuft gejaagt te zyn, fcheelden het weinig of hy hadt ons genoomen, eer wy op de Reede van de- ze Stadt, onder het Kanon der Veffing konden ten anker koomen. Zoo dit ongeluk gefchiet waar, hadt den Gou- verneur

verneur van *Plaizance* moogelyk reeden gehadt om verheugt uit te roepen, *Incidit in Schillam &c.* (Hy ontvlugte het vuur om in 't waater te vallen;) maar de Heemel zy gedankt dat wy met de schrik vry raakte.

Zoodra wy dan het anker in den grondt hadden laten vallen, telde ik de duizend kroonen aan den Kapitein, die dit goede werk wel aan 't hoofd der beste van zyn leeven mag plaatzen. De Sloep was zoodra niet buiten boort gezet, of ik begaf my met al myn Klederen naar den wal; en zoodra ik in deze Stadt was aangekoomen, bevytigde ik my zoodaanig om hem krygs en mondbehoefsten te verzorgen, dat hy den volgenden dag het anker lichte, om zyn Reis naar Vrankryk te vervolgen. Voorts zende ik aan den Rochelschen Koopman die my uwe Brieven steeds in *Kanada* heett laten toekoomen, de Bericht-Schriften van dat Landt, om welke gy my zoo dikwyls verzogt hebt. Ik voeg 'er een kleine verzameling by der noodigste woorden van de *Algonkinsche Taal*; die, gelyk ik het u meermaalen gezegt heb, de fraai-

ste en de uitgestrekste Taal van dat vaste Land is. Zoo uw Neef in het voorneemen volhart van een Reis in dat Land te doen, raade ik hem die woorden gedurende den Scheepstogt van buiten te leeren, ten einde vervolgens vyf of zes Maanden onder de *Algonkiners* te verkeeren, om ze te deeg te verstaan. Daar en booven zende ik u de uitlegging van de bewoordingen der Zeevaart welke in myn Brieven, zeedert elf jaaren geschreeven, vervat zyn. Deze eenige mocite heeft my gedurende de Reis tot tydverdryf verstrekt; want de afschriften van die Brieven herleezende, heb ik 'er eenige aanmerkingen uit getrokken, welke ik u denk meede te deelen wanneer ik verstaan zal hebben dat de hier neevensgaande Berichtschriften naar uw genoeg zyn. Gy bemerkt wel dat ik, om de waarheid te zeggen, zeedert het jaar 1683. tot nu toe, van alle Verbintenis des Vaderlands ben afgestapt. De zonderlinge gevallen welke ik van dien tyd schryf, zullen uwe Vrienden zeekerlyk vermaaken

maaken, mits dat zy niet van die onverdraagelyke Pilaarbyters zyn, die zich eerder zouden laten kruiffigen dan te dulden dat men een Kerkelyken doorstrykt. Ik verzoek u dat gy my te *Lisbon* tyding van u laat toekoomen, en my fchryft wat gy weegens myne zaak verftaan hebt. Gy hebt goede bekende genoeg in *Parys*, om 'er van onderrecht te zyn. Ik twyfel niet of myn Vyandt, verwachtende dat de gewoone weg zyner gefchenken hem tot zoo ver zal gelukken van my by myn aankomft in *Vrankryk* te doen gevangen neemen, daar hy zich verbeeld dat ik zoo zot zal zyn van aan te landen, vervloekt zich nu uit al zyn magt dat hy 't geheim myner voorneemens niet heeft kunnen uitvinden. Wat 'er van zy, 't is zoo zeer zyn belang my naar de Oudvaders te doen verzenden (volgens de feiten waar van hy my valsch befchuldigt) als 'er myn eer belang by heeft hem een lang leeven te verzorgen. Op dien voet zal ik, hoe langer dat hy leeft te beeter gewroken zyn; en ik zal dus bygevolg reeden

08376
582 *Reizen van den Baron van Eſc.*

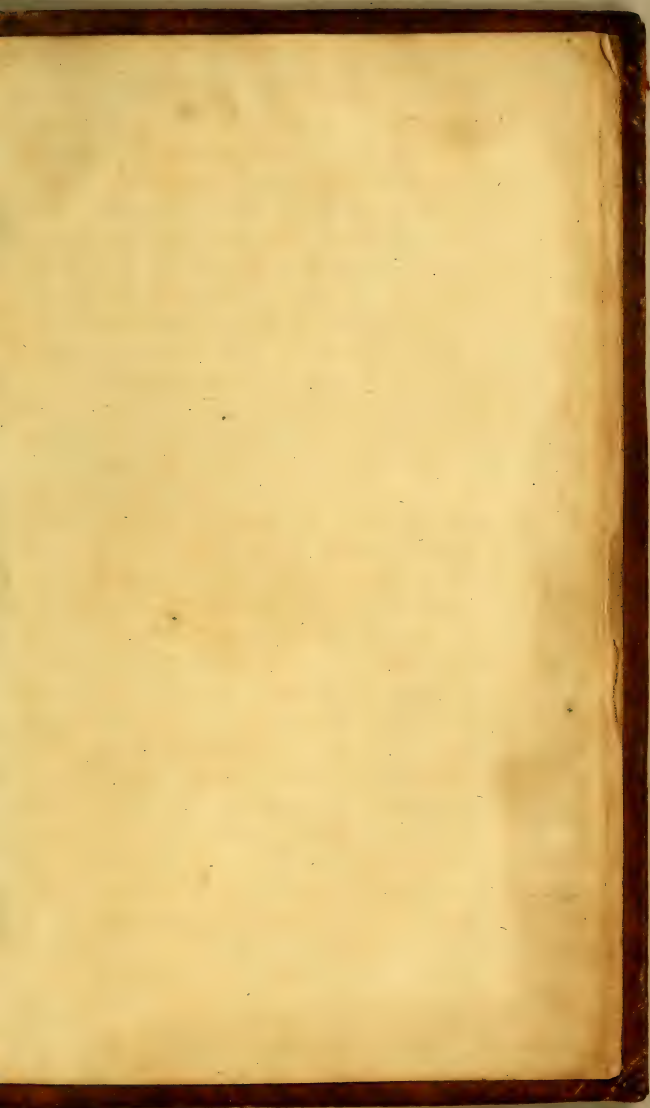
hebben om my ligtelyk over 't ver-
lies myner Bedieningen en de ongunst
des Konings te vertroosten.

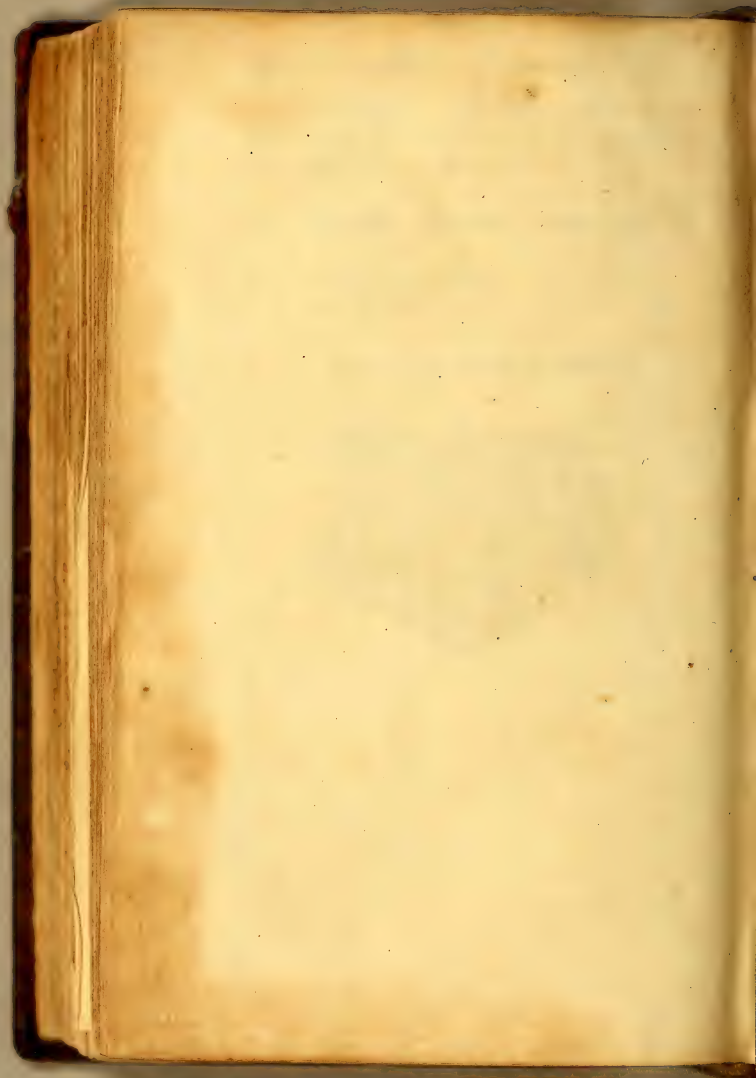
Ik ben, Mynheer, Uwen: Eſc.

Te Vianne in Portugal, den
31. January 1694.

Einde van het eerste Deel.

J. Akerlyck.
F. - 9. 2

16

229/2

No 56 A.8

E 139
L 184x
L

